

С. П. Олійник

КРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

ЧАСТИНА 2

3 КЛАС

Харків
Видавнича група «Основа»
2020

Олійник С. П.

О54 Українська мова та читання. 3 клас. Частина 2 /
С. П. Олійник. — Х. : Вид. група «Основа», 2020. — 270,
[2] с. — (Серія «Мій конспект»).

ISBN 978-617-00-3937-8.

Посібник містить орієнтовне календарно-тематичне планування і розробки уроків української мови та читання у 3-му класі Нової української школи, складені відповідно до вимог нового Державного стандарту початкової освіти (2018) за Типовою освітньою програмою авторського колективу під керівництвом О. Я. Савченко.

Розподіл годин і тематика уроків відповідають змісту підручників К. І. Пономарьової, Л. А. Гайової (*Українська мова та читання : Підручник для 3-го класу ЗЗСО : у 2-х частинах : Частина 1.* — К. : УОВЦ «Оріон», 2020) та О. Я. Савченко (*Українська мова та читання : Підручник для 3-го класу ЗЗСО : у 2-х частинах : Частина 2.* — К. : УОВЦ «Оріон», 2020).

Конспекти уроків, різноманітних за формою проведення, побудовано з урахуванням основних положень Концепції «Нова українська школа», на засадах компетентнісного, діяльнісного підходів, із використанням елементів інтеграції, інноваційних та здоров'язбережувальних технологій, інтерактивних методів та прийомів навчання, сучасного обладнання як складової нового освітнього середовища.

Для вчителів початкової школи.

УДК 37.016

ЗМІСТ

ОРІЄНТОВНЕ КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНЕ ПЛАНУВАННЯ	6
УКРАЇНСЬКА МОВА	6
ЛІТЕРАТУРНЕ ЧИТАННЯ	8
УКРАЇНСЬКА МОВА	11
ДОСЛІДЖУЮ ПРИКМЕТНИКИ	11
Урок 57. Формуємо поняття про прикметник	11
Урок 58. Розпізнаємо прикметники	14
Урок 59. Встановлюємо зв'язок прикметників з іменниками	16
Урок 60. Будуємо словосполучення прикметників з іменниками	19
Урок 61. Встановлюємо граматичний зв'язок прикметників з іменниками за допомогою питань	22
Урок 62. Змінюємо прикметники за числами	24
Урок 64. Змінюємо прикметники за родами	27
Урок 65. Визначаємо родові закінчення прикметників	30
Урок 66. Визначаємо закінчення прикметників у множині	33
Урок 67. Прикрашаємо своє мовлення прикметниками	35
Урок 68. Досліджуємо роль прикметників у мовленні	38
РОЗПІЗНАЮ ЧИСЛІВНИКИ	41
Урок 71. Пригадуємо числівники	41
Урок 72. Правильно наголошуємо і записуємо числівники	45
Урок 73. Правильно читаємо числові вирази	48
Урок 74. Досліджуємо вимову і правопис числівників	50
ДІЗНАЮСЯ БІЛЬШЕ ПРО ДІЄСЛОВА	53
Урок 76. Формуємо поняття про дієслово	53
Урок 78. Розпізнаємо дієслова	56
Урок 79. Правильно записуємо дієслова на <i>-ться, -шся</i>	58
Урок 80. Діалог. Вживаємо дієслова у власних висловлюваннях	61
Урок 81. Розрізняємо часові форми дієслів	64
Урок 82. Змінюємо дієслова за часами	67
Урок 83. Правильно пишемо <i>не</i> з дієсловами	70
Урок 85. Встановлюємо зв'язок дієслів з іменниками	72
Урок 86. Вживаємо дієслова у мовленні	74
Урок 87. Досліджуємо дієслова — антоніми і синоніми	76
Урок 88. Вживаємо дієслова з прямим і переносним значенням у власних висловлюваннях	78
РОЗПІЗНАЮ СЛУЖБОВІ СЛОВА	80
Урок 90. Пригадуємо службові слова	80
Урок 91. Розпізнаємо прийменники	83
Урок 92. Розпізнаємо прийменники. Розвиток мовлення. Пишемо лист	85
Урок 93. Розрізняємо частини мови	87
Урок 94. Використовуємо частини мови і службові слова у мовленні	90
БУДУЮ РЕЧЕННЯ	92
Урок 96. Розрізняємо речення за метою висловлювання: розповідні, питальні та спонукальні	92
Урок 97. Розрізняємо речення за інтонацією: окличні й неокличні	95
Урок 99. Вживаємо речення зі звертаннями	97
Урок 100. Діалог. Оформлення діалогу на письмі	99
Урок 101. Визначаємо головні та другорядні члени в реченні	101

Урок 102. Досліджуємо зв'язок слів у реченні	103
Урок 103. Встановлюємо граматичні зв'язки між словами у реченні за допомогою питань	105
Урок 104. Утворюємо словосполучення	107
Урок 106. Будуємо різні види речень	109
Урок 107. Узагальнюємо знання про речення	111
ДОСЛІДЖУЮ ТЕКСТ	113
Урок 109. Пригадуємо будову тексту (<i>пазл № 1</i>)	113
Урок 110. Розрізняємо тексти: розповідь, опис, міркування (<i>пазл № 2</i>)	116
Урок 111. Будуємо текст-міркування (<i>пазл № 3</i>)	118
Урок 113. Складаємо есе (<i>пазл № 4</i>)	121
Урок 114. Визначаємо тему і мету тексту, добираємо заголовок (<i>пазл № 5</i>)	124
Урок 115. Складаємо план тексту (<i>пазл № 6</i>)	126
Урок 116. Спостерігаємо за зв'язком речень у тексті (<i>пазл № 7</i>)	129
Урок 117. Розрізняємо тексти різних стилів (<i>пазл № 8</i>)	132
Урок 119. Досліджуємо художні, науково-популярні та ділові тексти. Узагальнюємо тему «Досліджую текст» (<i>пазл № 9</i>)	135
ПОВТОРЮЮ ВИВЧЕНЕ	138
Урок 121. Закріплюємо вивчене	138
Урок 122. Застосовуємо вивчене	141
ЛІТЕРАТУРНЕ ЧИТАННЯ	143
ЛІТЕРАТУРНІ КАЗКИ. П'ЕСА-КАЗКА. БАЙКИ	143
Урок 57. Чарівні казки. Валентин Бичко. Казка — вигадка	143
Урок 58. Анатолій Дімаров. Для чого людині серце	146
Урок 59. Анатолій Дімаров. Для чого людині серце. Досліджуємо текст: складаємо план	149
Урок 61. Анатолій Дімаров. Для чого людині серце. Досліджуємо діалог	151
Урок 62. Сашко Дерманський. Білячок	154
Урок 63. Сашко Дерманський. Білячок (<i>продовження</i>)	157
Урок 64. Сашко Дерманський. Білячок. Ділимо текст на частини, складаємо план, переказуємо за планом	159
Урок 65. Джанні Родарі. Дорога, що нікуди не вела	161
Урок 66. Джанні Родарі. Дорога, що нікуди не вела (<i>продовження</i>)	164
Урок 68. Джанні Родарі. Дорога, що нікуди не вела. Головна думка твору. Розпізнаємо ключові фрази і слова	166
Урок 69. П'еса-казка. Наталя Осипчук. Стрімкий, як вітер. Дія перша	169
Урок 70. Наталя Осипчук. Стрімкий, як вітер. Дія друга	172
Урок 71. Наталя Осипчук. Стрімкий, як вітер. Дія третя	175
Уроки 72–73. Наталя Осипчук. Стрімкий, як вітер. Дія четверта. Театралізуємо. Інсценізація п'єси-казки «Стрімкий, як вітер» (<i>дія/епізоди на вибір</i>)	177
Урок 75. Досліджуємо медіа: афіша. Творча робота. Створюємо афішу до п'єси	179
Урок 76. Веселе слово. Богдана Бойко. У театрі. Складаємо поради для культурних глядачів	181
Урок 77. Байки. Леонід Глібов. Лебідь, Щука і Рак (<i>байка</i>)	183
Урок 78. Леонід Глібов. Чиж та Голуб (<i>байка</i>). Вчимо байку на вибір напам'ять	186
Урок 79. Анатолій Костецький. Добра порада (<i>байка</i>)	188
ПОЕЗІЇ ПРО ДИВОСВІТ ПРИРОДИ.	190
Урок 82. Любов Забашта. Дивосвіт, дивосвіт ... Передаємо стан природи, почуття людей за допомогою слів	190
Урок 83. Тарас Шевченко. За сонцем хмаронька пливе	193

Урок 84. Леся Українка. Плине білий човник ... Малюємо картини за змістом кожної строфи. Римуємо слова	195
Урок 85. Олександр Олесь. В небі жайворонки в'ються ...	198
Урок 86. Микола Сингаївський. Волошкове поле	200
Урок 87. Дмитро Павличко. Дядько Доц. Ліна Костенко. Шипшина важко віддає плоди ...	202
Урок 89. Анатолій Качан. Розливається Дунай ...	205
Урок 90. Досліджуємо медіа: мініпроект. Створюємо обкладинку книжки «Мій улюблений вірш»	207
ВСЕ ДОБРЕ ПЕРЕЙМАЙ, А НЕДОБРЕ — ВИПРАВЛЯЙ...	210
Урок 92. Василь Сухомлинський. Красиві слова і красиве діло. Переказуємо докладно	210
Урок 93. Тетяна Майданович. Телефонна розмова. Вербалізація вражень щодо прослуханого	213
Урок 94. Нана Деменкова. Дружок і Образа. Діалогічна форма мовлення	215
Урок 96. Нана Деменкова. Я друзів не продаю. Творча робота. Створюємо оповідання, схоже на прочитане за головною думкою	218
Урок 97. Надійка Гербіш. Презентація книги «Мене звати Мар'ям»	222
Уроки 98–99. Надійка Гербіш. Різні культури	224
Урок 100. Надія Кир'ян. Ми з вами в цьому світі не самі ... Права наших улюбленців	227
Урок 101. Марко Вітлер. Кошеня пропало. Складаємо власну розповідь	229
Урок 103. Анатолій Костецький. Спішу додому	231
Урок 104. Театралізуємо. За змістом твору «Спішу додому»	234
Урок 105. Працюємо з інтернет-джерелами. Пес, відомий на весь світ. Досліджуємо зміст науково-художнього тексту	236
Урок 106. Працюємо з інтернет-джерелами. Розповідаємо факти, описуємо події	238
Урок 107. Творча робота. Презентуємо домашніх улюбленців	240
Урок 108. Оксана Сенатович. Балакуни. Описуємо персонажів	243
ІСКРИНКИ ТВОРЧОСТІ	245
Урок 111. Володимир Коломієць. Ліс і Лис	245
Урок 112. Творча майстерня. Жартуємо про себе: складаємо вірші, розповіді, казки	248
Урок 113. Досліджуємо медіа: мініпроект — колаж «Про мене»	250
Урок 114. Степан Жупанин. Намалюю вітер... Малюємо — римуємо слова	252
Урок 115. Валентина Ткаченко. Лісове коріння. Шукаємо порівняння, римуємо пари слів	255
Урок 117. Олександр Єфімов. Тут усе є ...	258
Урок 118. Творча робота. Складаємо словесні картини за змістом твору «Тут усе є ...»	261
Урок 119. Дорота Гельнер. Розмова з фортепіано	263
Урок 120. Василь Сухомлинський. Співуча пір'інка	265
Урок 123. Узагальнення. Сторінками книжкових фантазій	267
ЛІТЕРАТУРА ТА ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ.	270

ОРІЄНТОВНЕ КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНЕ ПЛАНУВАННЯ

УКРАЇНСЬКА МОВА

№ з/п	Тема уроку	Дата	Корекція
Досліджую прикметники			
57	Формуємо поняття про прикметник		
58	Розпізнаємо прикметники		
59	Встановлюємо зв'язок прикметників з іменниками		
60	Будуємо словосполучення прикметників з іменниками		
61	Встановлюємо граматичний зв'язок прикметників з іменниками за допомогою питань		
62	Змінюємо прикметники за числами		
63	Урок розвитку зв'язного мовлення		
64	Змінюємо прикметники за родами		
65	Визначаємо родові закінчення прикметників		
66	Визначаємо закінчення прикметників у множині		
67	Прикрашаємо своє мовлення прикметниками		
68	Досліджуємо роль прикметників у мовленні		
69	Діагностична робота		
Розпізнаю числівники			
70	Урок розвитку зв'язного мовлення		
71	Пригадуємо числівники		
72	Правильно наголошуємо і записуємо числівники		
73	Правильно читаємо числові вирази		
74	Досліджуємо вимову і правопис числівників		
75	Діагностична робота		
Дізнаюся більше про дієслова			
76	Формуємо поняття про дієслово		
77	Урок розвитку зв'язного мовлення		
78	Розпізнаємо дієслова		
79	Правильно записуємо дієслова на <i>-ться, -шя</i>		
80	Діалог. Вживаємо дієслова у власних висловлюваннях		
81	Розрізняємо часові форми дієслів		
82	Змінюємо дієслова за часами		

№ з/п	Тема уроку	Дата	Корекція
83	Правильно пишемо <i>не</i> з дієсловами		
84	Урок розвитку зв'язного мовлення		
85	Встановлюємо зв'язок дієслів з іменниками		
86	Вживаємо дієслова у мовленні		
87	Досліджуємо дієслова — антоніми і синоніми		
88	Вживаємо дієслова з прямим і переносним значенням у власних висловлюваннях		
89	Діагностична робота		
Розпізнаю службові слова			
90	Пригадуємо службові слова		
91	Розпізнаємо прийменники		
92	Розпізнаємо прийменники. Урок розвитку зв'язного мовлення. Пишемо лист		
93	Розрізняємо частини мови		
94	Використовуємо частини мови і службові слова у мовленні		
95	Діагностична робота		
Будую речення			
96	Розрізняємо речення за метою висловлювання: розповідні, питальні та спонукальні		
97	Розрізняємо речення за інтонацією: окличні й неокличні		
98	Урок розвитку зв'язного мовлення		
99	Вживаємо речення зі звертаннями		
100	Діалог. Оформлення діалогу на письмі		
101	Визначаємо головні та другорядні члени в реченні		
102	Досліджуємо зв'язок слів у реченні		
103	Встановлюємо граматичні зв'язки між словами у реченні за допомогою питань		
104	Утворюємо словосполучення		
105	Урок розвитку зв'язного мовлення		
106	Будуємо різні види речень		
107	Узагальнюємо знання про речення		
108	Діагностична робота		
Досліджую текст			
109	Пригадуємо будову тексту (<i>пазл №1</i>)		
110	Розрізняємо тексти: розповідь, опис, міркування (<i>пазл №2</i>)		
111	Будуємо текст-міркування (<i>пазл №3</i>)		
112	Урок розвитку зв'язного мовлення		
113	Складаємо есе (<i>пазл №4</i>)		

№ з/п	Тема уроку	Дата	Корекція
114	Визначаємо тему і мету тексту, добираємо заголовок (<i>пазл №5</i>)		
115	Складаємо план тексту (<i>пазл №6</i>)		
116	Спостерігаємо за зв'язком речень у тексті (<i>пазл №7</i>)		
117	Розрізняємо тексти різних стилів (<i>пазл №8</i>)		
118	Урок розвитку зв'язного мовлення		
119	Досліджуємо художні, науково-популярні та ділові тексти. Узагальнюємо тему «Досліджую текст» (<i>пазл №9</i>)		
120	Діагностична робота		
Повторюю вивчене			
121	Закріплюємо вивчене		
122	Застосовуємо вивчене		

ЛІТЕРАТУРНЕ ЧИТАННЯ

№ з/п	Тема уроку	Дата	Корекція
Літературні казки. П'єса-казка. Байки			
57	Чарівні казки. Валентин Бичко. Казка — вигадка		
58	Анатолій Дімаров. Для чого людині серце		
59	Анатолій Дімаров. Для чого людині серце. Досліджуємо текст: складаємо план		
60	Робота з дитячою книжкою		
61	Анатолій Дімаров. Для чого людині серце. Досліджуємо діалог		
62	Сашко Дерманський. Білячок		
63	Сашко Дерманський. Білячок (<i>продовження</i>)		
64	Сашко Дерманський Білячок. Ділимо текст на частини, складаємо план, переказуємо за планом		
65	Джанні Родарі. Дорога, що нікуди не вела		
66	Джанні Родарі. Дорога, що нікуди не вела (<i>продовження</i>)		
67	Робота з дитячою книжкою		
68	Джанні Родарі. Дорога, що нікуди не вела. Головна думка твору. Розпізнаємо ключові фрази і слова		
69	П'єса-казка. Наталя Осипчук. Стрімкий, як вітер. Дія перша		
70	Наталя Осипчук. Стрімкий, як вітер. Дія друга		
71	Наталя Осипчук. Стрімкий, як вітер. Дія третя		
72	Наталя Осипчук. Стрімкий, як вітер. Дія четверта		

№ з/п	Тема уроку	Дата	Корекція
73	Театралізуємо. Інсценізація п'єси-казки «Стрімкий, як вітер» (дія на вибір)		
74	Робота з дитячою книжкою		
75	Досліджуємо медіа: афіша. Творча робота. Створюємо афішу до п'єси		
76	Веселе слово. Богдана Бойко. У театрі. Складаємо поради для культурних глядачів		
77	Байки. Леонід Глібов. Лебідь, Щука і Рак (байка)		
78	Леонід Глібов. Чиж та Голуб (байка). Вчимо байку на вибір напам'ять		
79	Анатолій Костецький. Добра порада (байка)		
80	Діагностична робота		
Поезії про дивосвіт природи			
81	Робота з дитячою книжкою		
82	Любов Забашта. Дивосвіт, дивосвіт... Передаємо стан природи, почуття людей за допомогою слів		
83	Тарас Шевченко. За сонцем хмаронька пливе ...		
84	Леся Українка. Плине білий човник ... Малюємо картини за змістом кожної строфи. Римуємо слова		
85	Олександр Олесь. В небі жайворонки в'ються ...		
86	Микола Сингаївський. Волошкове поле		
87	Дмитро Павличко. Дядько Доц. Ліна Костенко. Шипшина важко віддає плоди ...		
88	Робота з дитячою книжкою		
89	Анатолій Качан. Розливається Дунай ...		
90	Досліджуємо медіа: мініпроект. Створюємо обкладинку книжки «Мій улюблений вірш»		
91	Діагностична робота		
Все добре переймай, а недобре — виправляй ...			
92	Василь Сухомлинський. Красиві слова і красиве діло. Переказуємо докладно		
93	Тетяна Майданович. Телефонна розмова. Вербалізація вражень щодо прослуханого		
94	Нана Деменкова. Дружок і Образа. Діалогічна форма мовлення		
95	Робота з дитячою книжкою		
96	Нана Деменкова. Я друзів не продаю. Творча робота. Створюємо оповідання, схоже на прочитане за головною думкою		
97	Надійка Гербіш. Презентація книги «Мене звати Мар'ям»		
98	Надійка Гербіш. Різні культури		
99	Надійка Гербіш. Різні культури (продовження). Досліджуємо зміст тексту		
100	Надія Кир'ян. Ми з вами в цьому світі не самі ... Права наших улюбленців		
101	Марко Вітлер. Кошеня пропало. Складаємо власну розповідь		

№ з/п	Тема уроку	Дата	Корекція
102	Робота з дитячою книжкою		
103	Анатолій Костецький. Спішу додому		
104	Театралізуємо. За змістом твору «Спішу додому»		
105	Працюємо з інтернет-джерелами. Пес, відомий на весь світ. Досліджуємо зміст науково-художнього тексту		
106	Працюємо з інтернет-джерелами. Розповідаємо факти, описуємо події		
107	Творча робота. Презентуємо домашніх улюбленців		
108	Оксана Сенатович. Балакуни. Описуємо персонажів		
109	Робота з дитячою книжкою		
110	Діагностична робота		
Іскринки творчості			
111	Володимир Коломієць. Ліс і Ліс		
112	Творча майстерня. Жартуємо про себе: складаємо вірші, розповіді, казки		
113	Досліджуємо медіа: мініпроект — колаж «Про мене»		
114	Степан Жупанин. Намалюю вітер ... Малюємо — римуємо слова		
115	Валентина Ткаченко. Лісове коріння. Шукаємо порівняння, римуємо пари слів		
116	Робота з дитячою книжкою		
117	Олександр Єфімов. Тут усе є ...		
118	Творча робота. Складаємо словесні картини за змістом твору «Тут усе є ...»		
119	Дорота Гельнер. Розмова з фортепіано		
120	Василь Сухомлинський. Співуча пір'їнка		
121	Діагностична робота		
122	Робота з дитячою книжкою		
123	Узагальнення. Сторінками книжкових фантазій		

ДОСЛІДЖУЮ ПРИКМЕТНИКИ

УРОК 57. ФОРМУЄМО ПОНЯТТЯ ПРО ПРИКМЕТНИК

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*спілкування рідною мовою, уміння вчитися впродовж життя, етика спілкування*), вміння вчитися без шкоди для здоров'я, суспільних цінностей; розвиток пізнавальних процесів (*сприйняття, увага, мислення, мовлення*), навичок співпраці та культури командної роботи, творчої уяви; виховання поваги до державної мови, історичних цінностей.

Учні знають: ставлять питання до слів; називають ознаки предметів; складають і записують речення за питаннями; опановують норми літературної вимови; створюють усні/письмові повідомлення.

Учні вміють: упізнають предмети за їхніми ознаками; виконують завдання за зразком; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування та письма.

Тип уроку: вступний урок.

Обладнання: індивідуальні картки для роботи; шкала емоцій; Щоденник вражень; стікери для записів; кольорові цеглинки; карта України.

Меседж уроку: «Любиш кататися — люби і саночки возити!».

Кольорові слова уроку: острів; півострів; прикмета; ознака; особливість; властивість; риса.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

У ч и т е л ь. Сьогоднішній урок я розпочну з народного прислів'я: «Любиш кататися — люби і саночки возити!». Що це означає? Уявіть ясний зимовий сонячний день. Виблискує сніг за вікном. Настрій радісний. У вас канікули. Так і хочеться взяти санчата і гайнути з друзями на гору. І ось ви уже стрімко з'їжджаєте вниз. І знову піднімаєтесь угору. Вниз, угору, вниз, угору (*імітація «ой, тяжко підніматись»*). Та любиш кататись — люби і саночки возити!.. (*Пояснення від учнів.*)

— Наш народ дуже мудрий, надзвичайно спостережливий і кмітливий. Люди придумали багато цікавих прислів'їв. Ці добрі та повчальні крихти народної мудрості утворюють справжню скарбницю хороших порад, якими можуть користуватися і дорослі, і діти. Уроки української мови допоможуть вам зрозуміти зміст народної мудрості.

Уявіть ситуацію. До вас мають приїхати гості, вам потрібно влаштувати свято. Що робити? (*Підготуватись заздалегідь, прибрати в будинку, подбати про частування, придумати розваги, скласти програму свята, тощо.*) Тобто докласти певних зусиль. А після свята — знову наводимо порядок в кімнаті, миємо посуд ... Знову витрачаємо сили. От і виходить: любиш кататися — люби і саночки возити.

Отже, це прислів'я застосоване до тих ситуацій, коли людині, щоб отримати щось хороше, потрібно попрацювати, витратити свої сили і час. Іншими словами: любиш відпочивати — треба і попрацювати. Не цурайся турбот, справ чи будь-якої праці, чи не перекладай своїх обов'язків на плечі інших. Учися брати відповідальність на себе.

— Оберіть, яким із поданих висловів можна замінити це прислів'я сьогодні на уроці.

- Хочеш їсти калачі — не сиди на печі.
- Щоб успіху у школі досягати, потрібно відповідально на уроках працювати.
- Маленька праця — краща за велике безділля.
- Бджола мала, а й та працює.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

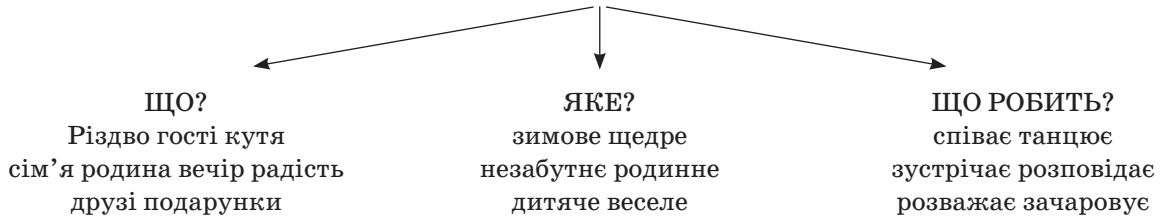
1. Вступне повторення

Мета: визначити рівень попередньої підготовленості учнів, що стосується теми; активізувати мислення учнів.

— Отже, щоб досягти успіху в навчанні, слід відповідально працювати на уроці. Готові? А зима принесла вам не тільки канікули, а й багато традицій та свят.

1) Прийом «Асоціативний куц» (учні класу об'єднуються у три групи, за рядами).

Завдання: охарактеризуйте словами «свято» відповідаючи на питання

2) Прийом «Мозковий штурм».

Завдання: озвучити повідомлення про кожну частину мови. (Я можу сказати, що ... Я знаю, що ... Я хочу повідомити, що ...)

— Яка з поданих груп слів допоможе нам описати предмет, додати кольорів, визначити емоції та настрої? Звісно, це ознаки предметів — ПРИКМЕТНИКИ.

— Нумо уявимо, що прикметники зникли з нашої мови. Заплющте очі. Замисліться. Що може трапитись?

3) Прийом «Синтез думок».

Проблема. «Що відбудеться, якщо в українській мові зникнуть прикметники?»

— Нумо розглянемо обкладинку підручника. Хто швидко назве 10 прикметників?

— Нумо глянемо у вікно. А які прикметники залишилися у вас удома? Хто відшукає прикметники у нашому класі?

2. Гра-асоціація «Кольорові слова»

За кольором цеглинки учні називають слова: *жовті, червоні, помаранчеві, зелені, сині, голубі ...*

3. Порухайтесь на фізкультхвилинці та виконайте пальчикову гімнастику

(<https://youtu.be/E30tSqnTZjs>)

4. Робота в зошитах

1) Каліграфічна хвилинка (згадуємо поєднання: верхнє і нижнє).

оз ознака пр прикмета км прикметник (увага на кольорові слова уроку)

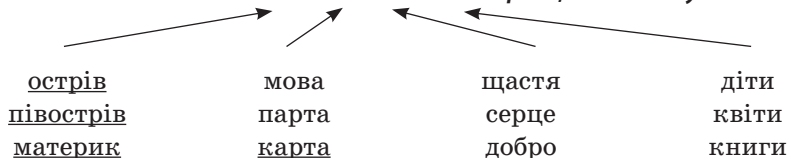
2) Удосконалити текст. Записати.

Ранок. Дерева одягли кожухи. Сніг вкрив стежину. Ось снігурі прикрасили ялину. (Пухнастий, теплі, зимовий, червоногруді.)

— Які кольорові прикметники зможе використати художник, малюючи картину за цим змістом? Ось беру я пензлик і малюю ... Продовжуйте!

5. Модуль практики

1) Вчимося ставити запитання ЯКИЙ? ЯКА? ЯКЕ? ЯКІ? Про що нам можуть повідомити ці питання?

Слова записані на аркуші паперу формату А4, підкреслені слова — виділити кольором

— Чи можливо упізнати предмет, знаючи лише його ознаку?

2) Інтелектуальна розминка. Гра-навпаки «Кіт і миша» (чи упіймає миша kota?).

Кіт — іменник, миша — прикметник (записи на смужках паперу для кожного учня).

Зразок від учителя: жовта? ... блакитне? ... гострий? ... щедрий? ... різдвяний? ...

У мене блуза жовта, озерце блакитне, зір гострий, рік щедрий, а пиріг різдвяний. (У гру включаються учні.)

Висновок: прикметник вказує на декілька ознак предмета: колір, форму, смак, розмір, матеріал, характер.

3) **Випишемо прикметники з іменниками з тексту Державного Гімну України (підручник, с. 3).**

Браття молодії, козацького роду, ...

4) **Самостійно працюємо з текстом (запис на дошці), впізнаємо прикметники, продовжуємо записувати словосполучення.**

Україна — земля козацька. Козак — це національний герой, що представляє українську душу і українське слово. В народній пам'яті козак став символом України, її незламної волі, краси і буйної степової вдачі.

(Кожен оцінює свою роботу: я виписав 7 словосполучень + + + + + СУПЕР!)

Висновок. Прикметники роблять нашу мову багатшою, досконалішою, допомагають точніше висловлювати свою думку. Вони — життєдайна сила нашої мови. Навчаючись, ми разом будемо прикрашати власне мовлення, додавати яскравості та кольорів, розвиватимемо творчість.

5) **Вправа «Спільне/відмінне», проведемо асоціації (словникова робота/обмін думками).**

Працюємо з кольоровими словами: *острів, півострів, материк, карта.*

У ч и т е л ь (синхронно показуючи розташування острова на карті). На великому острові посеред Дніпра надзвичайна природа й унікальні історичні пам'ятки. Ця місцевість — справжнісінький рай для дітлахів на санчатах. У сніжну пору серед величезних кучугур гуляти не просто. Найяскравішою і найвідомішою родзинкою острова є історико-культурний комплекс «Запорізька Січ». Це копія справжньої козацької столиці. Козацьке життя у цій місцевості можна побачити, відчутти і навіть скуштувати. Це острів Хортиця.

У вільну хвилину спільно з родиною мандруй дистанційно Україною!

(<https://youtu.be/ZnlLC17qWLI> — о. Хортиця; <https://youtu.be/L58I9sFg5Z4> — Херсонщина.)

— А чи може місто бути півостровом? А чи може півострів заховатися у назві міста?

Про це ми дізнаємось на наступному уроці.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

— Чи задоволені/незадоволені ви власною працею на уроці? (Аплодуємо/тупаємо ногами.)

— Відгук про урок запишете у Щоденнику вражень.

2. Домашнє завдання

1) **Записати відгук про урок.**

2) **Переглянути з родиною відеомандрівку Херсонщиною.**

Школа-онлайн від педагогів України (<https://youtu.be/rPBKNvCOqSI>).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 58. РОЗПІЗНАЄМО ПРИКМЕТНИКИ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*поглибити знання про прикметник, уміння доречно вживати прикметники, розпізнавати прикметники за питаннями; соціально-трудова, загальнокультурна, уміння вчитися*); розвиток пізнавальних процесів, навичок співпраці, творчої уяви; виховання бажання пізнавати свій край.

Учні знають: визначають, до якої частини мови належать слова, ставлять питання до слів, складають і записують речення за питаннями; опановують норми літературної вимови; створюють усні/письмові повідомлення; добирають антоніми.

Учні вміють: обґрунтовувати свою думку, добирати прикметники до поданих слів, упізнавати прикметники у тексті, виконувати завдання за зразком; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; дотримують правил спілкування та письма.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: шкала емоцій; Щоденник вражень; фізична карта світу.

Меседж уроку: «Свій край люби і знай, мандруй і пізнавай».

Кольорові слова уроку: Херсон; Херсонес; Херсонщина; катакомби; лабіринт; тунель.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Ранкова зустріч з прикметником

У кожного на парті — 8 прикметників. Учні обирають 4 прикметники про себе (*наприклад: веселий, щасливий, рухливий, кмітливий, сумний, незадоволений, уважний, працьовитий*).

2. «Крісло автора» («Відгук про урок»)

Учні зачитують інформацію із «Щоденника вражень».

— Чи складно було писати відгук? Ми будемо набувати таких знань і вмінь на наступних уроках.

А сьогодні продовжуємо працювати з...? (*Прикметниками*.)

— У мене дві різні ягоди: соковита і тверденька, кисленька і солодка, маленька і величезна, червоненька і рябенька зелененька. Що це? Обґрунтуйте свою думку.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Мета: допомогти учням засвоїти факти та основні ідеї; забезпечити якість вивчення нового матеріалу; формувати вміння виділяти головне, порівнювати, списувати.

Робота за підручником

- Вправа 1–2, с. 92 (*будуємо речення, перевіряємо себе*).

Помідори (*які?*) соковиті; кавуни (*які?*) солодкі.

Херсонщина — край степовий.

Цікаві факти. Назва «помідор» прийшла до нас з італійської мови (*позначка на карті «країна Італія»*), що означає «золоте яблуко». З точки зору науки ботаніки плоди томата вважають ягодами, але в побуті та за способом їхнього використання вони здавна посіли свою позицію серед овочів.

Вправа «Займи позицію»

— На попередньому уроці ми розглядали питання: чи може місто бути півостровом? А чи може півострів заховатися у назві міста? ТАК чи НІ? Як ви вважаєте?

- **Меседж уроку:** Свій край люби і знай, мандруй і пізнавай.

Записуємо у зошит кольорові слова!

Херсон, Херсонес, Херсонщина, катакомби, лабіринт, тунель.

(*Виявити рівень знань та розуміння учнями значень слів.*)

- Вправа 3, с. 92 (*працюємо за змістом завдання до вправи*).
- Вправа 4, с. 93.

УРОК 59. ВСТАНОВЛЮЄМО ЗВ'ЯЗОК ПРИКМЕТНИКІВ З ІМЕННИКАМИ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (роль прикметника у мовленні, зв'язок з іменником; соціально-трудова, загальнокультурна, іншомовна, математична, уміння вчитися впродовж життя); розвиток пізнавальних процесів, навичок співпраці, творчої уяви; виховання бажання бути ввічливими.

Учні знають: розуміють роль прикметника; встановлюють зв'язок між словами, складають і записують речення за питаннями; опановують норми літературної вимови; створюють усні/письмові повідомлення.

Учні вміють: добирають прикметники до заданих слів, упізнають прикметники у тексті, виконують завдання за зразком; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; дотримують правил спілкування та письма.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: шкала емоцій; Щоденник вражень; кольорові цеглинки.

Меседж уроку: «Море розмовляє мовою ввічливих людей і ніколи не повторює двічі».

Кольорові слова уроку: корабель; судно; порт.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

Приєм «Сторітеллінг»

— Яке сьогодні число? місяць? пора року? Так, за вікном зима. Учителі ходять на роботу, ви у школу (також на роботу). А так хочеться, щоб уже було літо, щоб відпочити і десь поїхати у відпустку, щоб були канікули. До яких асоціацій вас спонукають слова *канікули, відпочинок?* МОРЕ!.. Одного разу морем плив корабель. А що у нього було червоного кольору? (Працюємо з цеглинками.) Парус!.. А під парусом сидів моряк. А що могло бути у моряка помаранчевого кольору? Бандана!.. Він дивився вперед і бачив що зеленого кольору? ... Острів. Придивився, і побачив кого блакитного кольору? ... Блакитного папугу. І почав мріяти про? ... Жовтого кольору теплий жовтий пісок. Ось яка історія.

Робота в групах (скласти свою історію про вихідний день)

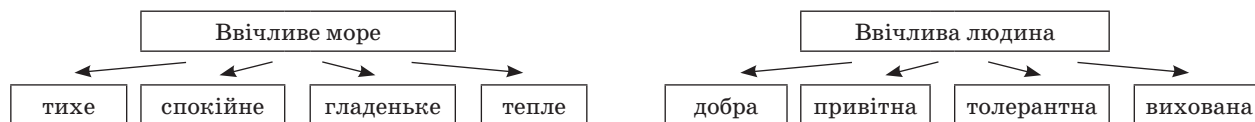
II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Каліграфічна хвилинка

В в Вв вв В в Вв вв ввічливість (меседж уроку)

2. Приєм «Асоціативний куц»

— Як ви розумієте словосполучення? (Добираємо прикметники.)

«Вузлики напам'ять». Декілька правил мови без слів

- А. Дружня усмішка налаштовує на спілкування, допомагає подолати недовіру, настороженість. Вона є ознакою людини відкритої, чесною, вихованою.
- Б. Багато жестикулювати — неввічливо: твій співрозмовник не зможе зосередитись.
- В. Не передавай жестами особливості чиєсь ходи, постави, зовнішності — це образливо і свідчить про невихованість.

3. СМС від капітана

Порт. Він об'єднує транспорт. З порту вирушають у краї кораблі. Вони перевозять вантажі.

— Як ви її зрозуміли? (Записати на дошці.)

— Як можна вдосконалити цей текст? (Порівнюємо з інформацією Щebetунчика за змістом вправи 1, с. 94.)

Висновок. Прикметники допомагають детальніше і точніше уявити предмет.

4. Робота за підручником

1) Вправа 3, с. 94 (записуємо по три прикметники до малюнків у стовпчик).

корабель	море	капітан
морський	безкрає	відповідальний
великий	сине	досвідчений
пасажирський	хвилююче	ввічливий

2) Складаємо речення з групами слів.

Досвідчений і відповідальний капітан веде своє судно у безкрає хвилююче море.

5. Релаксаційна пауза «Слухаємо море»

— Умощуємось зручно, заплющуємо очі та пам'ятаємо, що море розмовляє мовою ввічливих людей і ніколи не повторює двічі.

(<https://youtu.be/YnvOQji6zZ0>)

— Море говорить, тихо, спокійно. І ви спокійні. Легенький вітерець лагідно торкається вашого волосся. Сонячний промінчик посилає вам свою усмішку. І ви посміхаєтесь. Ваше сердечко розкривається і наповнюється чистим морським повітрям. Вам легко дихається. Ви забуваєте про все погане. Чуєте голос чайок. Це вони ввічливо вітають вас і запрошують у морську подорож. Ви спокійні. Ось ви уже на кораблі. Ви капітан. Упевнено берете штурвал ... і уявляєте, що ... (Обмін думками про мрії.) (Елемент біоадекватної технології.)

6. Міркуємо! Як стати справжнім капітаном?

7. Слухаємо! Розпізнаємо прикметники (риси людини)

— Дік Сенд був сиротою, але йому в житті зустрілися добрі люди, які допомогли хлопчикові не тільки вижити, але й обрати правильний шлях у житті. А мріяв Дік про море, тільки про море. Тому не цурався жодної роботи на кораблі. Безумовно, не тільки працелюбність була притаманна Дікові. Хлопець був розумний: у чотири роки вмів читати, рахувати, писати, а на шхуні «Пілігрим», де він був юнгою, зарекомендував себе вправним, витривалим матросом, стриманим і відповідальним. Ось чому капітан Халл, коли вирушив полювати на кита, доручив корабель Діку.

Сталося нещастя: капітан разом із моряками загинув. Дік узяв усю відповідальність за життя команди й пасажирів на себе. Йому довелося зазнати дуже багато пригод, але він мало думав про себе, вболіваючи за долю місіс Велдон, маленького Джека та інших друзів.

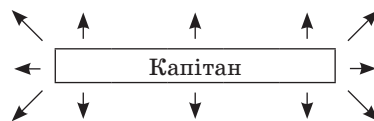
Дік виявився кмітливим, мужнім, добрим, справедливим. Поруч з ним навіть дорослі почувалися впевненіше. Про нього можна сказати, що він став капітаном своєї долі, справжнім капітаном.

Що ж йому стало у пригоді? Знання, досвід, любов до професії та людей, розум, стійкість, витривалість, чесність. Можна було б назвати ще багато рис, але на перше місце, безумовно, слід поставити велику відповідальність не тільки за себе, але й за інших.

Справжній капітан відповідає за все!

(<https://www.ukrlib.com.ua/tvory-zl/printit.php?tid=7150>)

8. Прийом «Тематична павутинка» (риси капітана)

Працелюбність — працелюбний
Відповідальність — відповідальний
Читати, рахувати, писати — освічений

У «Щоденнику вражень» записуємо «вузлик напам'ять».

Бути відповідальним допоможуть знання, досвід, любов до праці та людей, розум, стійкість, витривалість, чесність.

УРОК 60. БУДУЄМО СЛОВСПОЛУЧЕННЯ ПРИКМЕТНИКІВ З ІМЕННИКАМИ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (зв'язок прикметника з іменником; соціально-трудова, загальнокультурна, уміння вчитися впродовж життя); розвиток бажання вчитися і пізнавати світ, мислити; навичок співпраці, творчої уяви; виховання бажання бути освіченою людиною.

Учні знають: розуміють зв'язок іменника з прикметником; опановують норми літературної вимови; створюють усні/письмові повідомлення.

Учні вміють: будують словосполучення іменника з прикметником; виконують завдання за зразком; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; дотримують правил спілкування та письма.

Тип уроку: урок розвитку предметних і ключових компетентностей.

Обладнання: шкала емоцій; Щоденник вражень; кольорові цеглинки; зображення тварин (африканський страус, американський бізон, індійська антилопа, двогорбий верблюд, шотландський поні, зебра, рожевий фламінго, степовий орел).

Меседж уроку: «Скільки б ти не жив, усе життя слід навчатися» (римський філософ Сенека).

Кольорові слова уроку: освічений; степ; заповідник; Асканія-Нова.

КАРТА УРОКУ

І. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Ранкова зустріч з прикметником

У кожного на парті — 5 прикметників. Учень/учениця обирають один.

Старанний, спостережливий, уважний, розумний, креативний.

Міркуємо! Чому я обрав/обрала саме цей прикметник?

2. Робота з притчею «Знання коштують дорого»

ЗНАННЯ КОШТУЮТЬ ДОРОГО

У селянина припинив працювати трактор. Усі спроби його і сусідів полагодити машину виявилися марними. Нарешті він покликав фахівця. Той оглянув трактор, усе ретельно перевірів. Потім узяв молоток, прицілився, один раз ударив по мотору і змусив працювати. Мотор заторохтів, начебто він і не був зіпсований.

Коли майстер подав селянинові рахунок, той здивовано глянувши на нього, обурився:

— Як, ти хочеш 100 монет тільки за один удар молотком?

— Шановний,— відповів майстер,— за удар молотком я запросив тільки одну монету, а інші дев'яносто дев'ять монет я беру з тебе за мої знання. Завдяки ним я виправив поломку, завдавши всього лише один удар у потрібному місці.

Бесіда за змістом притчі. Виявлення розуміння змісту

— Вам сподобалася притча?

— Що зробив майстер?

— Це допомогло полагодити трактор?

— Скільки коштувала його робота? А його знання?

— То чи дійсно знання коштують дорого?

Міркування-передбачення

— Чи можете ви передбачити, яким буде життя через 10–15 років? (Звісно, ні.)

— А які знання будуть потрібні, щоб жити і працювати? (Ми не знаємо.)

Висновок. Людина має вчитися та розвиватися все своє життя! Ще у IV столітті до нашої ери римський філософ Сенека сказав: «Скільки б ти не жив, усе життя слід навчатися».

3. Каліграфічний запис речення

Людина має вчитися все своє життя!

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Робота в групах

— Щоб навчатися, необхідно розвивати вміння вчитися: мислення, кмітливість, логіку, уважність та багато інших здібностей. Чи володієте ви цими здібностями? Поспостерігаймо! Я пропоную попрацювати в групах.

На дошці вивішують зображення тварин: африканський страус, американський бізон, індійська антилопа, двогорбий верблюд, шотландський поні, зебра, рожевий фламінго, степовий орел.

Учителеві слід провести роботу щодо виявлення знань учнів про материки/частини світу/країни

Кожна група отримує завдання: буде словосполучення.

1-ша група/ряд — записує назви тварин.

Страус, бізон, антилопа, верблюд, поні, зебра, фламінго, орел.

2-га група/ряд — місце походження: країну/частину світу/материк.

Африка, Америка, Індія, Азія, Європа, Австралія, Шотландія, Україна, Євразія.

Страус і Африка — африканський страус; бізон і Америка — американський бізон ...

— Це ж скільки країн потрібно відвідати, щоб побачити цих тварин?

— Чи можемо ми їх побачити в одному місці? Що це за місце? (*Обмін думками.*)

— Це може бути зоопарк або заповідник. В Україні є унікальне місце, де можна відвідати і парк, і зоопарк, і заповідник.

2. Розповідь — презентація учителя

(<https://myukraine.org.ua/zapovidnyk-askaniya-nova/>)

АСКАНІЯ-НОВА

Заповідник Асканія-Нова — це унікальний куточок степу, якого досі не торкалась рука людини. Це не лише одне з семи чудес України, але і найстаріша степова цілина у світі. Від Запоріжжя до Сивашу простягається рівна степова гладь, де не зустрічається жодного деревця, тому парк Асканія-Нова з її розмаїттям флори та фауни вражає своїм багатством та нагадує райський куточок.

Гармонія! Ось що першим спадає на думку, коли перед очима відкривається Асканія-Нова: тварини та птахи з Азії, Європи, Африки та Америки знайшли тут свій дім, надійно схований від руйнівного впливу сучасного світу. Заповідник України справедливо отримав неофіційну назву «рукотворний оазис», оскільки існування та розвиток дендрологічного парку посеред степу можливі лише завдяки спеціальній системі штучного зрошення артезіанськими водами, якими багаті ці землі.

Асканія-Нова — заповідник, що вражає не лише своїми масштабами та кількістю представників тваринного світу, а й тим, що всі його мешканці неймовірним чином уживаються разом та співіснують у повній гармонії одне з одним.

3. Музична пауза для відпочинку

(<https://youtu.be/XIgvAMPtRik>)

4. Модуль практики. Вправа 4, с. 95

1) Хвилинка партнерства.

- Творча колективна робота: складаємо і записуємо речення, використовуємо словосполучення, будемо зв'язне висловлювання, придумуємо заголовок. Для заголовку обираємо одне зі словосполучень. Підкреслюємо словосполучення ~~~~~ .

рукотворний оазис

унікальний куточок

найстаріша степова цілина

райський куточок

дендрологічний парк

тваринний світ

- Списування (*другий абзац з тексту вправи 4, с. 95*).

2) Рукотворний оазис.

Зразок

В Україні на Херсонщині є унікальний куточок степу. Тут є найстаріша степова цілина і дендрологічний парк. Це справжній райський куточок для тваринного світу. Цей рукотворний оазис — заповідник Асканія-Нова.

УРОК 61. ВСТАНОВЛЮЄМО ГРАМАТИЧНИЙ ЗВ'ЯЗОК ПРИКМЕТНИКІВ З ІМЕННИКАМИ ЗА ДОПОМОГОЮ ПИТАНЬ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*зв'язок прикметника з іменником; уміння вчитися впродовж життя, загальнокультурна*); розвиток творчої уяви, бажання вчитися і пізнавати світ, мислити, ухвалювати рішення; виховання бажання бути здоровою успішною людиною, любові до прекрасного.

Учні знають: розуміють граматичний зв'язок іменника з прикметником; опановують норми літературної вимови; створюють усні/письмові повідомлення.

Учні вміють: установлювати зв'язок іменника з прикметником за допомогою питань, виконують завдання за зразком; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації.

Тип уроку: комбінований урок.

Обладнання: індивідуальні картки з текстом; шкала емоцій; Щоденник вражень; фізична карта України.

Меседж уроку: «Здорова розумна людина — це успішна людина».

Кольорові слова уроку: рожевий розлив; вечірня заграва; благородство; курорт.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Читання тексту мовчки з позначками (виконання практичних завдань)

(За бажанням можна увімкнути спокійну мелодію для душі.)

Людина стала Людиною тому, що побачила глибину блакитного неба, мигтіння зір, рожевий розлив вечірньої заграви, багряний захід сонця, безкраю далечінь степів, журавлиний ключ у голубому небі, фіолетову хмаринку на кущі бузку, ніжну стеблинку і голубий дзвіночок проліска — побачила і, вражена, пішла по землі, створюючи нову красу. Зупинись і ти в захопленні перед красою, — і в твоєму серці розквітне благородство.

(За В. Сухомлинським)

2. Робота зі словами

— Які слова були незрозумілі?

Благородство — чистота моральних якостей, чесність, порядність, висока якість, довершеність, досконалість.

Благородна людина — поважає себе та оточуючих, творить добро та подає гарний приклад майбутньому поколінню.

— Поясніть словосполучення *рожевий розлив вечірньої заграви*.

Вечірня заграва — сяяння небосхилу під час заходу сонця. (*Антонім — ?*)

— А тепер уявіть рожевий розлив вечірньої заграви, багряний захід сонця і рожевого фламінго ...

3. Перевірка домашнього завдання

— Хто бажає поділитися своєю творчою роботою про фламінго?

Приєм «Здивуй клас»

— Чи доводилось і вам зупинятися перед красою? Опишіть свої емоції.

— Знайдіть у тексті прикметники і підкресліть їх хвилястою лінією. Поставте наголос. Скільки їх? (11.)

Гра-перевірка (усно) «Упіймай прикметник» (починає вчитель, а продовжують учні)

НЕБО — блакитне ...

ДАЛЕЧІНЬ — безкрая ...

РОЗЛИВ — рожевий ...

КЛЮЧ — журавлиний ...

ЗАГРАВА — вечірня ...

НЕБО — голубе ...

ЗАХІД СОНЦЯ — багряний ...

ХМАРИНКА — фіолетова ...

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Модуль практики

1) **Вчимося ставити запитання письмово (письмо з коментуванням ланцюжком).**

Випишемо з тексту словосполучення за зразком:

неба (якого?) блакитного
розлив (який?) рожевий
заграви (якої?) багряної
захід сонця (який?) багряний
стеблинку (яку?) ніжну
красу (яку?) нову

далечінь (яку?) безкраю
ключ (який?) журавлиний
у небі (якому?) голубому
хмаринку (яку?) фіолетову
дзвіночок (який?) голубий

2) **Вправа 5, с. 95. Придумуємо заголовок.**

— Яку інформацію отримали, прочитавши текст?

3) **Каліграфічна хвилинка.**

К к ку ур ро ор рт курорт

2. **Музична пауза/хвилинка відпочинку**

3. **Обмін думками «Що? Де? Коли? Чому?»**

— Навіщо потрібні курорти? Чому курортів найбільше біля моря? Хто з вас відвідував курорти і може поділитися враженнями?

Курорт — це місце з природними лікувальними засобами (*мінеральними джерелами, сприятливим кліматом, лікувальними грязями тощо*), де є спеціальні установи та споруди для лікування й відпочинку хворих.

— Запишіть під диктування.

Щоб вирости благородною людиною, слід мати повагу до себе та оточуючих, дбати про своє здоров'я. Адже здорова розумна людина — це успішна людина.

4. **Самостійна робота. Вправа 6, с. 95**

Знаходимо м. Скадовськ на карті України. Випишемо з тексту про Скадовськ сполучення іменників з прикметниками, доповнюємо кожне з них своїм прикметником.

Перевірка

Місто (*яке?*) Привабливе ... Чорноморське ... Гостинне.

Пляжі (*які?*) Чисті, піщані ... Багатолюдні, курортні.

Вода (*яка?*) Морська, прозора, тепла ... Чиста, солоня.

Курорти (*які?*) Дитячі ..., оздоровчі, лікувальні.

5. **Щоденник вражень. Вправа 7, с. 95**

— Напишіть, чи доводилося вам відпочивати на морі?

— Чи це лише ваша мрія?

— Яких зусиль необхідно докласти, щоб мрія здійснилася?

III. **ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА**

1. **Рефлексійний аналіз уроку**

Метод «ДРІД»

Д — досвід (*які знання, вміння набули з теми?*)

Р — рефлексія (*які відчуття, реакцію вони спонукали?*)

І — інформація (*яку нову інформацію отримали? які висновки зробили?*)

Д — дії (*як ви будете діяти в майбутньому?*)

2. **Домашнє завдання**

Вправа 8, с. 95.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 62. ЗМІНЮЄМО ПРИКМЕТНИКИ ЗА ЧИСЛАМИ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*змінювання прикметників за числами; уміння вчитися впродовж життя, загальнокультурна*); розвиток зв'язного мовлення, творчої уяви, вміння аналізувати, узагальнювати, мислити; виховання бажання щоденно вчитися, спостерігати і допомагати іншим.

Учні знають: називають число прикметника у сполученні з іменником; створюють усні/письмові повідомлення.

Учні вміють: визначають число прикметника, змінюють прикметники за числами, виконують завдання за зразком; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації.

Тип уроку: комбінований урок.

Обладнання: шкала емоцій; Щоденник вражень; фізична карта України; цеглинки.

Меседж уроку: «Двері мудрості ніколи не замкнені. А мудрість — це скарб серця!».

Кольорові слова уроку: одинина; множина; місто; містяни; скарб.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Робота з текстом

Мудрість людини — це її розум, ерудиція, стриманість, тактовність. А також це вміння допомогти іншим, це вміння ухвалювати рішення. Мудрість здобувають шляхом щоденного навчання, роздумів, спостережень і напруженої праці.

— Як ви зрозуміли зміст тексту?

— Запишіть у Щоденник вражень перше речення.

2. Фронтальне опитування

— Прикметник — це...

— Прикметник пов'язаний у реченні з...

— Зв'язок між іменником і прикметником можна встановити за допомогою...

— Прикметник можна утворити від...

3. Перевірка домашнього завдання (вправа 8, с. 95)

— Чи виникали труднощі під час виконання вправи? Як ви зрозуміли три стихії?

Глибокі води

Невисокі гори

Піщані пустелі

— Чи можливо визначити число у словосполученнях?

СКАРБИ. Як з'явилася пустеля (*напівпустеля*) «Олешківські піски»?

Через випасання величезних отар овець у XIX ст., які знищили траву, звільнили піски, а вітрова ерозія дала їм можливість розширюватися.

— Сьогодні будемо набиратися мудрості, продовжимо нашу дружбу з прикметниками, будемо вчитися змінювати прикметники в однині та множині. Допоможуть нам троє помічників: пані спостережливість, терпіння й увага.

Вправа «Фотоапарат»

— Сфотографуйте очима клас і знайдіть по три словосполучення іменника з прикметником, що вказують на один предмет і багато предметів (*однина та множина*).

Один називає словосполучення, яке сфотографував, решта сигналізують кольором.

Наприклад: жовтий — однина, червоний — множина.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Робота за підручником

— Сьогодні продовжуємо мандрувати Україною і завітаємо до Одеси. А що ви можете повідомити про це місто? (*Увага — на карту України!*)

— Читалочка хоче поділитися з вами своєю інформацією. Нумо опрацюємо її.

- Вправа 1, с. 96. Проводимо дослідження:

1) Випишемо виділене словосполучення *далека зірка*.

2) Про скільки зірок у ньому йдеться?

3) У якому числі стоїть іменник *зірка*? В однині чи множині?

4) Робимо висновок: якщо іменник стоїть в однині, то і прикметник також в ... ? (*Однині*).

Фотографуємо очима «мудрий вузлик» напам'ять і закидаємо інформацію у свій комп'ютер.

— Заплющили очі, перевірили, чи інформація на місці. Прошепотіли одне одному на вушко. Прошепотіли подумки. Промовили вголос (*один/двоє, троє, багато*).

- Каліграфічна хвилинка.

Однина, множина, місто, містяни, скарб.

— Як утворилось слово *містяни*? (*Повторюємо будову слова.*)

Складаємо речення з підкресленими словами.

Містяни кожного міста пишуться своїми скарбами.

- Хвилинка історії.

— А ви знаєте скарби свого міста/села?

2. Модуль практики

1) *Вправа 2, с. 96.*

Випишемо з повідомлення Читалочки по два словосполучення в однині та множині.

Мальовничий берег, чарівне місто, великі катакомби, зацікавлені туристи.

2) *Творча колективна робота за змістом тексту про Одесу.*

Метод «Сенквейн»

Перший рядок — поняття, якому присвячений вірш, зазвичай це іменник.

Другий рядок — два прикметники, що визначають іменник і описують уявлення про нього.

Третій рядок — три дієслова, що показують, що робить поняття або що з ним відбувається.

Четвертий рядок — фраза з чотирьох слів, що передає ваше ставлення до поняття (*може бути у формі звернення*).

П'ятий рядок — одне-два слова, через які людина висловлює свої почуття, асоціації, пов'язані з цим поняттям.

Наприклад:

Одеса.

Чарівна, українська.

Святкують відвідують полюбляють.

Є в космічному просторі.

Далека зірка.

м. Одеса.

Чарівне українське.

Святкують, відвідують, відпочивають.

Веселі одесити святкують День сміху.

Столиця гумору.

Записуємо у Щоденнику вражень.

Одеса — далека зірка. Місто Одеса — столиця гумору.

3. Фізкультхвилинка (за бажанням учнів)

4. Тренувальні вправи / самостійна робота

1) *Вправа 4, с. 96.*

Змінюємо число:

кругосвітні подорожі (*мн.*) — кругосвітня подорож;

морські порти — морський порт;

сонячні дні — сонячний день;

південні ворота — ?

УРОК 64. ЗМІНЮЄМО ПРИКМЕТНИКИ ЗА РОДАМИ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*змінювання прикметники за родами; орфографічні навички, уміння вчитися впродовж життя, загальнокультурна*); розвиток зв'язного мовлення, творчої уяви, вміння зіставляти; виховання доброти і доброзичливості.

Учні знають: визначають рід прикметника; створюють усні/письмові повідомлення.

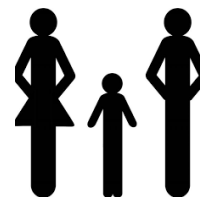
Учні вміють: визначають родові закінчення прикметника; змінюють прикметники за родами; виконують завдання за зразком; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації.

Тип уроку: комбінований урок.

Обладнання: шкала емоцій; Щоденник вражень; цеглинки.

Меседж уроку: «Якщо людина протягом дня почує одне добре слово, побачить один добрий учинок і зробить одну добру справу,— вона проживе цей день не даремно».

Кольорові слова уроку: добре слово; добрий учинок; добра справа.

КАРТА УРОКУ

І. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Бесіда

Тема уроку — загадка

— Розгляньте силуети. Опишіть усе, що можна сказати про побачене. Застосуйте всі свої знання з української мови.

Прийом «Мозковий штурм»

Це жінка, чоловік, дитина. Це люди. Це іменники. Загальні. Відповідають на питання *хто?* Істоти. Можна визначити число і рід (*визначають*).

У ч и т е л ь. Ми досліджуємо прикметники. Як ви вважаєте, які дослідження ми будемо проводити сьогодні? (*Передбачення учнів про тему уроку*.)

— Якщо людина (*чи жінка, чи дитина, чи чоловік*) протягом дня почує одне добре слово, побачить один добрий учинок і зробить одну добру справу,— вона проживе цей день не даремно (*меседж уроку*).

— Як минув ваш день учора? Чи можете ви стверджувати, що вчорашній день ви прожили не даремно?

— Відшукайте у меседжі уроку словосполучення іменника з прикметником.

Прийом «Думки вголос»

— Прочитайте кольорові слова уроку і складіть коротеньке висловлювання про них.

1-й ряд/група — добре слово

2-й ряд/група — добрий учинок

3-й ряд/група — добра справа

} Що можна сказати про словосполучення?

(*!!! складаються з іменника і прикметника, вжиті в однині, відповідають на питання «що?», «який?», «яка?», «яке?»*)

— Чи можете ви визначити, в якому роді вжиті прикметники?

— Запишіть, підставивши до кожного відповідні слова: *він мій, вона моя, воно моє*.

2. Робота з текстом (*Щоденні 5*)

Завдання: прочитати, виписати з другого абзацу словосполучення іменника з прикметником, визначити число і рід.

Можна творити людям добро своєю працею. Якщо ставитися до неї як до творчості, то вона заповнює наше серце і приносить великі успіхи. А коли працювати не за своїм бажанням і задоволенням, то зрушень майже не буде, і це не принесе людям добра.

Можна приносити людям добро ласкавою усмішкою, добрим чуйним словом. Тоді люди і навколишній світ стануть добрішими. Добро, яке даруєш іншим, повертається!

Ласкавою усмішкою — однина, жіночий рід (*вона моя, ласкава усмішка*).

Добрим чуйним словом — однина, середній рід (*воно моє, добре слово*).

— Відшукайте словосполучення у множині у першому абзаці та запишіть.

Великі успіхи — множина, рід не визначаємо (*вони мої, великі успіхи*).

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Бліцопитування

- Як змінюються прикметники? (*За числами, за питанням.*)
- Як визначити число прикметника? (*За іменником, пов'язаним з ним.*)
- Яке закінчення мають прикметники у множині? (*Які? -і.*)
- Від чого залежить рід прикметника? (*Від іменника.*)

2. Модуль практики

1) Вправа 1, с. 97.

- Спишіть сполучення слів, визначте закінчення.

Приєм «Письмо з коментуванням»

Морський порт, морська вода, морське повітря.

Приклад: порт, іменник чоловічого роду, який? морський, закінчення -ий.

Фотографуємо очима мудрий «вузлик напам'ять» (с. 98) і закидаємо інформацію у свій комп'ютер. Заплющили очі, перевірили, чи інформація на місці. Прошепотіли одне одному на вушко. Прошепотіли подумки. Промовили вголос.

2) Вправа 2, с. 98.

- Прочитайте інформацію Гаджика.
- Випишемо словосполучення, визначаємо рід, працюємо за зразком.

3) Вправа 3, с. 98 (виконуємо самостійно).

ЯКЕ? яскравЕ сонце +;

ЯКА? прибережнА територія +;

ЯКИЙ? морськИЙ пляж +;

Оцінюємо роботу + + + СУПЕР!

Фізкультхвилинка з цеглинками

Учитель говорить одне, а показує інше, учні показують те, що показує вчитель (*а не говорить учитель*), і ловлять цеглинку лівою рукою.

Приклад: очі, шия, плечі, ніс ... синя.

Голова, палець, коліно, вуха, ... зелена.

4) Вправи 4–5, с. 98.

Читаємо мовчки і будуємо «вежу» з цеглинок.

- Залиште у вежі стільки цеглинок, скільки в тексті є словосполучень іменників з прикметниками (4).

Незвичайні вулиці, широкі вузькі канали, місцеві жителі, великі та малі човни.

- Змініть форму вживання словосполучень і запишіть, визначте рід. Які слова вжито в протилежному значенні? (*Антоніми.*)

5) Вправа 6, с. 99.

- Прочитайте на дошці словосполучення

українська мова

український козак

українська Венеція

українське слово

українські традиції

українська гостинність

- До якого словосполучення у вас постали запитання?

3. Хвилинка географії

— Венеція — унікальне місто на воді в Італії (*Європа*), морський курорт, центр туризму, місце проведення кінофестивалів, виставок.

Та в Україні є своя українська Венеція. Дивимось!

Перегляд відеосюжету «Україна вражає» (<https://youtu.be/HTmrXo8fO0E>).

Складаємо текст на основі прочитаного тексту і переглянутого відео.

УРОК 65. ВИЗНАЧАЄМО РОДОВІ ЗАКІНЧЕННЯ ПРИКМЕТНИКІВ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*визначення родових закінчень прикметників; орфографічні вміння; уміння вчитися впродовж життя, загальнокультурна, громадянсько-історична*); розвиток зв'язного мовлення, творчої уяви, уміння мислити поза стереотипами дорослих; виховання шанобливого ставлення до рідного краю, рис добросусідства, бажання пізнавати свій край; виховувати.

Учні знають: визначають рід прикметника, родові закінчення; створюють усні/письмові повідомлення.

Учні вміють: визначають родові закінчення прикметника; сприймають усну інформацію; виявлять увагу, доречно реагують; виконують завдання за зразком; відбирають цікаву інформацію; сміливо висловлюють свої думки, беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; пов'язують інформацію з власним досвідом.

Тип уроку: комбінований урок.

Обладнання: шкала емоцій; Щоденник вражень; цеглинки.

Меседж уроку: «Прокидається разом із сонцем українська квітуча земля».

Кольорові слова уроку: добрі сусіди; добросусідство.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Розминка. Вправа «Алфавітна Україна»

Завдання. Назвати міста України, обираючи букву української абетки.

2. Вправа «Мої сусіди»

Завдання 1. Подумати про свої особисті риси (*використовувати прикметники*), назвати риси сусіда/сусідки по парті.

— Подивіться на свого сусіда поруч, посміхніться одне одному і розкажіть про свої риси та вміння.

«Коло думок»

— Як уміння учнів можуть бути корисними для всього класу? Чим вони можуть допомагати, сприяти?

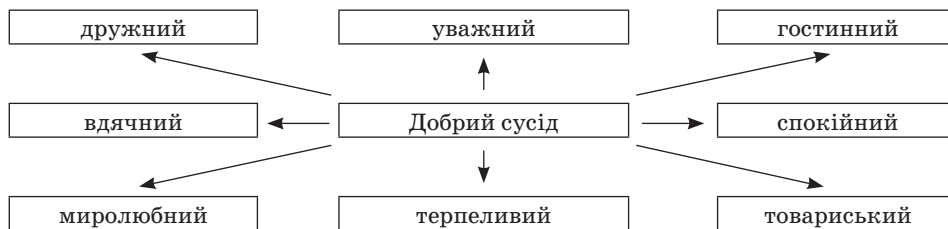
Зразок. Я впевнений/впевнена, а мій/моя сусід/сусідка кмітливий/кмітлива.

Завдання 2. Назвіть за допомогою прикметників, які сусіди проживають поряд з вашим містом/селом.

Зразок. Київ — кияни, київські; Одеса — одесити, одеські.

3. Міркування «Уроки добросусідства»

— Які риси мають бути притаманні людині, щоб бути добрим сусідом?

— Сьогодні ми відвідаємо Миколаївщину. І нашими добрими сусідами будуть миколаївські сусіди і «Родові закінчення прикметників» (*тема уроку*).

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Каліграфічна хвилинка

У у Україна м М місто Миколаїв добросусідство

Хвилинка роздумів

— Як ви вважаєте, чому місто Миколаїв отримало таку назву?

2. Вправа «Що я знаю? Що я вмію?»

Перевірка домашнього завдання (*вправа 7, с. 99*).

3. Модуль практики

1) Робота з текстом.

— Прокидається разом із сонцем українська квітуча земля. Прокидається місто Миколаїв, прокидаються миколаївські містяни.

- Вправа 1, с. 99.

— Продовжимо ознайомлення з містом. Прочитайте інформацію Гаджика. Випишемо виділені словосполучення, проводимо дослідження.

чол. рід
підземний лабіринт *-ий*

жін. рід
спокійна річка *-а*

сер. рід
чудове місто *-е*

2) Самостійна робота.

- Вправа 3, с. 100 (продовжуємо записи у стовпчик).

давній друг *-ий*

вранішнє сонце *-є*

могутня ріка *-я*

Висновок. Прикметники мають закінчення:

чоловічого роду — *-ий, -ій;*

жіночого роду — *-а, -я;*

середнього роду — *-е, -є.*

Фотографуємо очима мудрий «вузлик напам'ять» (с. 99) і закидаємо інформацію у свій комп'ютер. Заплющили очі, перевірили, чи інформація на місці. Прошепотіли одне одному на вушко. Прошепотіли подумки. Промовили вголос.

3) Практична робота в групах.

— Відчуйте себе працівником справжнісінького вантажного порту. Розвантажте кораблі, які прибули з далеких країн.

Завдання вчителів: заздалегідь підготувати аркуші паперу формату А4 з цеглинками. На кожній цеглинці — написи.

Завдання учням: утворити словосполучення прикметника з іменником, розвантажити по групах (чол. р, жін. р, сер. р.).

Зразок

молоко кокос	кокосове молоко
пшениця Україна	українська пшениця
мандарин Італія	італійський мандарин
костюм карнавал	карнавальний костюм
олія оливки	оливкова олія
взуття жінка	жіноче взуття

Оцінюємо себе + + + + + СУПЕР!

4. Фізкультхвилинка «Україно, ми — твоя надія!»

(<https://youtu.be/bnDUw9Lozc>)

Одягну в неділю рано
Вишиту сорочку,
Вийду з хати, закружляю,
Запалю в таночку!

П р и с п і в:

В кожному серці синьоока мрія,
Що для Тебе розквітає знов,

Засміється, заспіває
Сонце над ланами,
Прийме землю калинову
З дивними піснями.

Україно, ми — Твоя надія!
Україно, ми — Твоя любов!

УРОК 66. ВИЗНАЧАЄМО ЗАКІНЧЕННЯ ПРИКМЕТНИКІВ У МНОЖИНІ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*визначення закінчень прикметників у множині; орфографічні вміння; загальнокультурна, громадянсько-історична, інформаційно-цифрова*); розвиток зв'язного мовлення, творчої уяви, вміння мислити поза стереотипами дорослих; виховання любові до прекрасного, комфортного, поваги до людей науки та винахідництва.

Учні знають: визначають рід прикметника, родові закінчення; створюють усні/письмові повідомлення; висувають гіпотези.

Учні вміють: визначають родові закінчення прикметника у множині; сприймають усну інформацію; досліджують медіа, виявляють увагу, доречно реагують; виконують завдання за зразком; відбирають цікаву інформацію; сміливо висловлюють свої думки, беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; пов'язують інформацію з власним досвідом.

Тип уроку: комбінований урок.

Обладнання: шкала емоцій; Щоденник вражень; інтелект-карта; світлина першого комп'ютера; індивідуальні картки.

Меседж уроку: «Щодня в світі відбувається безліч відкриттів, щоб зробити наше життя легшим, затишнішим, комфортнішим, цікавішим, змістовнішим, красивішим».

Кольорові слова уроку: винахід; винахідник; учений; науково-дослідний; астроном; обсерваторія.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Хвилина історії. Бесіда

— Як ви вважаєте, чи завжди були телевізори, комп'ютери, мобільні телефони?

— Розгляньте світлинку.

— Що це таке? (*Учні висувають гіпотези.*)

— Так виглядали перші українські комп'ютери 1948 року.

Малі електронно-обчислювальні машини (МЕОМ) були розміром з квартиру у 60 квадратних метрів та налічували 6000 електронних ламп. Уявіть, що це весь простір вашої квартири.

Сорок років тому, коли ваші бабусі були ще маленькими, вони навіть не мріяли про те, щоб телефон носити із собою. А сьогодні всі дорослі та навіть діти мають мобільні телефони. А чи хочете ви побачити, як виглядав перший мобільний телефон? До речі, його придумав американець українського походження. З квітня 1973 року працівник компанії «Моторола» Мартін Купер вийшов на одну з вулиць Нью-Йорка зі слухавкою телефону, яка за розмірами нагадувала цеглину.

(*Інформація з навчально-методичного посібника «Розвиваємо громадянські компетентності з 1-го класу», с. 267.*)

2. «Коло думок»

Проблема!

— Чи можуть діти бути винахідниками?

— Як винахідники поліпшують наше життя?

3. Перегляд мультфільму «Це наше і це моє»

Видатні відкриття космосу — наші! (<https://youtu.be/bTv9exVmoAg>)

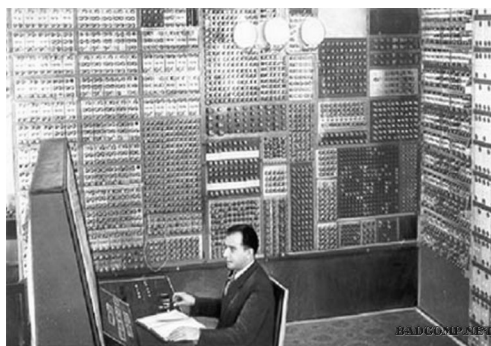
II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Каліграфічна хвилинка

В в винахід, винахідник, вчений

2. Модуль практики. Вправи 4–5, с. 100

— Сьогодні ми будемо винахідниками, а нашим винаходом буде вміння визначати закінчення прикметників у множині.

1) **Робота зі словами.**

Науково-дослідний; астроном; обсерваторія.

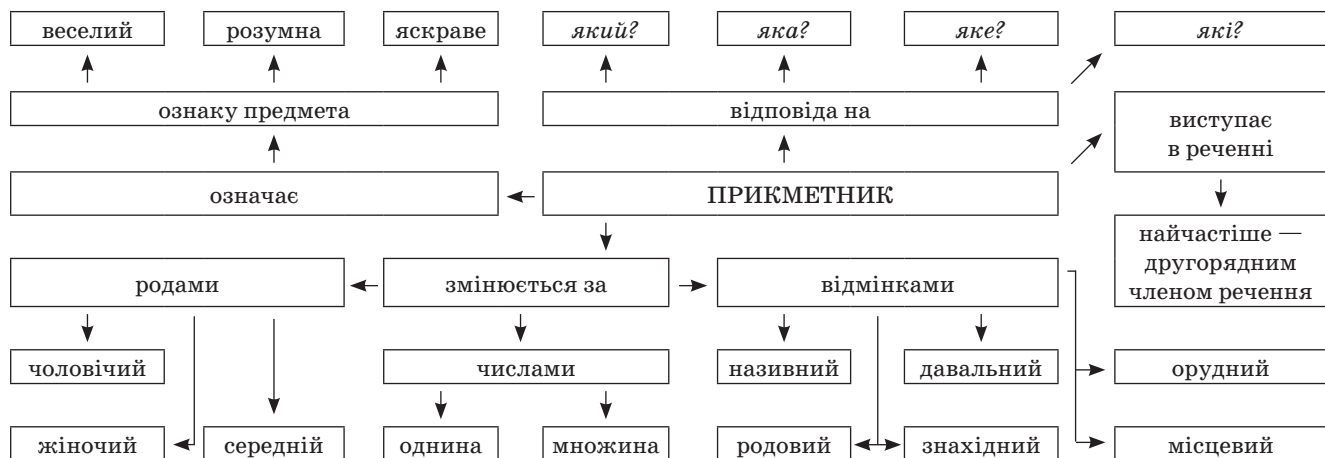
Учні висувають гіпотези щодо значень слів, їхнє утворення.

Завдання 1. Увести ці слова в речення, позначити закінчення.

Завдання 2. З другого і третього речення утворити одне.

Морехідні та зоряні карти складають для спостережень за небесними тілами.

2) **Складання інтелект-карти «Прикметник».**

3. **Фізкультхвилинка «Справжній друг»**

(<https://youtu.be/8P0zMhCZP8c>)

4. **Творча робота. Вправа 6, с. 100**

— Запишіть під диктування.

Винахідництво і творчість ідуть поряд. Щодня в світі відбувається безліч відкриттів, щоб зробити наше життя легшим, затишнішим, комфортнішим, цікавішим, змістовнішим, красивішим.

— Продовжте текст, складіть коротке висловлювання «Чи хочу я побувати в обсерваторії?».

5. **Тренувальні вправи для індивідуальної роботи**

<p><i>Картка 1</i> Виконати за зразком. Зразок. Кисла — кислі вишні. інформаційне великий глибоке винахідливий Дописати іменники.</p>	<p><i>Картка 2</i> Виконати за зразком. Зразок. Кисла — кислі лимони. добра кольоровий золота мобільний Дописати іменники.</p>
---	--

Оцінювання + + + Правильно! УРА! СУПЕР!

III. **ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА**

1. **Рефлексійний аналіз. Прийом «Незакінчене речення»**

Я дізнався(лася), що...

2. **Домашнє завдання**

Вправа 7, с. 100. Списати і вставити пропущенні закінчення. Відшукати інформацію про дітей-винахідників, підготувати коротку презентацію.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 67. ПРИКРАШАЄМО СВОЄ МОВЛЕННЯ ПРИКМЕТНИКАМИ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*орфографічні вміння; загальнокультурна, громадянсько-історична, інформаційно-цифрова*); розвиток зв'язного мовлення, творчої уяви; виховання любові до прекрасного, комфортного.

Учні знають: використовують прикметник у мовленні; створюють усні/письмові повідомлення.

Учні вміють: сприймають усну інформацію, досліджують медіа, виявляють увагу, доречно реагують; виконують завдання за зразком; відбирають цікаву інформацію; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; пов'язують інформацію з власним досвідом.

Тип уроку: комбінований урок.

Обладнання: інтернет-джерела для слухання; світлина Леонардо да Вінчі; зразки рекламних плакатів.

Меседж уроку: «Живопис — це поезія, яку бачать, а поезія — це живопис, який чують» (*Леонардо да Вінчі*).

Кольорові слова уроку: художник; картина; живопис; марина; мариніст; жанр.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. «Крісло автора»

Перевірка домашнього завдання. Презентація відомостей про дітей-винахідників

Матеріал для вчителя (https://ukrpatent.org/i_upload/file/kids-inventors-day-012019.pdf).

— Можна перераховувати дитячі винаходи нескінченно. Усі ці розробки та багато інших доводять, що не обов'язково бути дорослим, щоб робити великі відкриття! Ми можемо порадіти винахідливості юних геніїв, оцінити значущість їхніх численних винаходів і поаплодувати. А вам також бажаю створити свій маленький винахід! Дерзайте!

Можна взяти пензлик, а можна перо,
І просто забути про все, просто глянути у вікно...
І придуть слова, стане яв'ю картина.
Заспіває душа, загордиться родина.
Це ж синочок і донька зробили відкриття?!
Павлуша склав віршик, а Марина написала марину...

— Як ви зрозуміли останній рядок тексту?

2. Слухання

***

Віхола на мітлі приїхала
Пальчики — житечко
Полям їхала, в землю дихала,
Віхола, Віхола...

***

Сива Віхола на метільній мітлі приїхала,
Сині пальчики — мерзле житечко,
Широким полям їхала, в чорну землю дихала,
Сердита Віхола, сувора Віхола...

(*За твором Ліни Костенко*)

— Прикрашаємо прикметниками — і як змінюється текст?

СЕРЕД КРАСИ

Маленький хлопчик в човен сів,
Махнув весельцем — і поплив.
Світало. Сонечко вставало.
Ховався ранішній туман.
В росі сріблився сизий лан,
І на верхів'ях лісу сонце грало.

Спинився хлопчик. Ось краса!
Цвітуть хмарками небеса,
Літають зграями качки,
Щебечуть весело пташки.
Десь чути чайки ніжний плач.
Тут перепілка, там — деркач.
А он в зеленому ліску
Кує зозуля: ку-ку-ку!

Олександр Олесь

Текст доповнити (якщо дозволить час)

Наприклад: дерев'яним весельцем, яскраве сонечко в росі ранковій, густих верхів'ях зеленого лісу, веселе сонце ...

Завдання учням. Слухаючи, обмірковувати відповіді на запитання.

— Яка краса відкрилась хлопчикові? Що він побачив? Що почув?

— Сьогодні ми будемо прикрашати наше мовлення прикметниками.

3. Бесіда

— А меседжем уроку будуть слова великого художника, філософа Леонардо да Вінчі:

«Живопис — це поезія, яку бачать, а поезія — це живопис, який чують».

— Як ви розумієте цей вислів?

— Чи доводилося вам відвідувати виставку картин? Поділіться досвідом. (Коли це було, з ким ходили, яке враження отримали, що привернуло увагу?)

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Досліджуємо рекламний плакат. Вправа 1, с. 101

— Розкажіть, яку інформацію ви отримали із рекламного плаката.

1. Де відбуватиметься подія?
2. Назва події.
3. Коли проходитиме подія?
4. Графік роботи.
5. Умови відвідування.

Складаємо оголошення про відвідування виставки класом.

У Миколаївському художньому музеї відбудеться виставка картин І. Айвазовського. Збір у неділю о 10:00 ранку. Вхід вільний.

2. Фронтальна робота. Вправа 2, с. 101

— Розгляньте картини Івана Айвазовського. Що малював художник? Які кольори використав художник? (Теплі, холодні.) На якому б кораблі ви вирушили у подорож? Який корабель несе спокій, а який — страх? Яких зусиль потрібно докласти, щоб перебороти страх? (Паніку, переляк, темряву, тривогу, шум, стихію води ...)

— Чи траплялися у вас ситуації, що спричиняли страх?

Хвилинка мистецтва

Марина — вид образотворчого мистецтва, зображення подій на морі. Предметом зображення мариністики є морська стихія, тобто морський пейзаж (*жанр*). Марина — це різновид пейзажу.

Мариніст (фр. *mariniste*) — художник, який створює марини.

— Море — це особлива стихія для творчого натхнення і мрій.

3. Каліграфічна хвилинка

Ж ж живопис пейзаж марина мариніст

4. Фізкультхвилинка

«Треба мріяти завжди»

(<https://youtu.be/EnjifGKEoCg>)

УРОК 68. ДОСЛІДЖУЄМО РОЛЬ ПРИКМЕТНИКІВ У МОВЛЕННІ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*закріплення знань про прикметник як частину мови, його значення і роль у мовленні; мовно-літературна, загальнокультурна, громадянсько-історична, здоров'язбережувальна*); розвиток зв'язного мовлення, творчої уяви, граматичної пильності, вміння узагальнювати мовні явища та робити висновки; виховання любові до української мови та предмета.

Учні знають: називають, розпізнають і застосовують прикметник; взаємодіють усно та письмово; створюють усні/письмові повідомлення; використовують виражальні засоби мови.

Учні вміють: сприймають усну інформацію, виявляють увагу, доречно реагують; виконують завдання за зразком; відбирають цікаву інформацію; сміливо висловлюють свої думки, беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; пов'язують інформацію з власним досвідом.

Тип уроку: комбінований урок.

Обладнання: шкала емоцій; Щоденник вражень; цеглинки; кубик з надписами на гранях; картка з написом «Прикметник».

Меседж уроку: «Життя для людини часто готує загадки, потрібно навчитись шукати відгадки».

Кольорові слова уроку: український Диснейленд; загадка; відгадка.

КАРТА УРОКУ

І. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Аутотренінг з цеглинками

— А у нас сьогодні на уроці:

«Настрій» — хороший.

«Робота» — активна.

«Розум» — креативний.

«Сусід» — позитивний.

«Емоції» — неперевершені.

«Успіх» — гарантований.

2. Вступне повторення

Метод «Кубування»

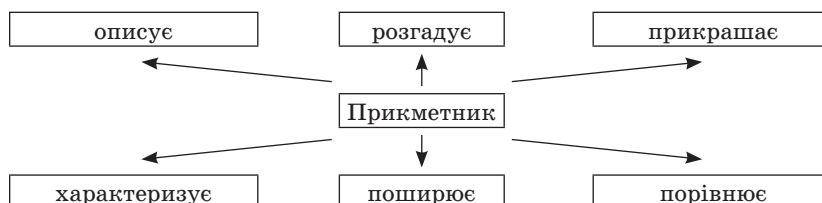
— Співпрацю з яким мовним явищем ми завершуємо? Працюємо з кубиком, пригадуємо знання і вміння з теми.

Запитання на гранях куба:

- Частина мови. (*Прикметник.*)
- Питання? (*Який? яка? яке? які?*)
- За чим змінюється? (*За числами.*)
- Що має? (*Рід.*)
- Що називає? (*Ознаку предмета.*)
- Яким членом речення є? (*Другорядним.*)

— А тепер спробуймо назвати всі дії прикметника (*користуємося цеглинками*).

Прийом «Асоціативний куц»

3. Каліграфічна хвилинка

ик ри кме При тн га за дка

— У яких словах можуть бути такі з'єднання? (*Прикметник, загадка.*)

— Запишіть їх. Складіть із цими словами речення. Яке це речення за метою висловлювання та за інтонацією?

Прикметник допомагає розгадати загадку.

4. Пояснення

— Як предмет зробити невідомим? Дуже просто. Заховати його у загадку!

Наш мудрий український народ створив багато загадок, у яких заховав прості та відомі предмети, явища. Прикметники виявилися дуже зручними для того, щоб описати предмет, не називаючи його, і відгадати.

Спишіть меседж уроку, відшукайте секрети слів (*орфограми*), антоніми.

«Щоденник вражень»

Життя для людини часто готує загадки, потрібно навчитись шукати відгадки.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Робота над загадками

— Прочитайте загадку і відгадайте її. Які слова в загадках допомогли їх відгадати? До якої частини мови належать ці слова?

Вона рідна мені та тобі,
Лагідна, з усмішкою всіх зустрічає.
Вона дбає завжди і про всіх,
Найдорожча, найдобріша,
Наша люба ... (*мама*).

Прикметники-помічники
Рідна, лагідна, найдорожча, ніжна,
найдобріша, люба ...

2. Творча робота в групах «Роль прикметника»

— Сьогодні спробуємо скласти загадки про хліб, книгу і про нас, учнів, використавши прикметники.

Робота в групах (усно)

Духмяний дух по кімнаті гуляє.
Мама в печі щось шукає.
Він запашний, пшеничний,
Смачний і дуже-дуже свіжий.
Його ще полюбляє мій старенький дід.
Впізнали, що це? Білий ... (*хліб*)!

Запашний, білий, смачний,
пшеничний, духмяний, свіжий —
... (*хліб*).

Буває нова, невелика та яскрава.
В бібліотеці нас чекає.
Цікава лише для тих, хто її читає.

Нова, цікава, бібліотечна, яскрава
... (*книжка*).

Допитливі бджілки в клас залетіли,
Були всі старанні, активні, кмітливі.
Мову вивчали, загадки складали,
У вулик свій власний знання і уміння складали.

Допитливі, активні,
Кмітливі, старанні
... (*учні*).

(Шкала емоцій.)

3. Гра. Прийом «Мозковий штурм»

— Які зайчики вовка не бояться? (*Сонячні*.)

— Яка коса не може косити? (*Дівоча*.)

— Який колір на прапорі символізує небо? (*Синій*.)

— Яке море омиває береги Одещини? (*Чорне*.)

— У прикметника є помічники, що допомагають йому вживатися у нашому мовленні.

Є друзі прикметників, які підказують нам ... (*учні називають ланцюжок прикметників*) розмір, колір, форму, емоції, стан, характер, — ОЧІ: великий, червоний, круглий, веселий ...

Смак підказує — ЯЗИК ...

Звук підказують — ВУХА ...

Запах підказує — НІС ...

Дотик підказує — ШКІРА ...

Цікаво про ЧЕРВОНИЙ колір! Його родина:
рубіновий рум'яний пурпуровий багрянний бордовий
буряковий малиновий теракотовий вишневий рожевий

— Таких помічників маєте і ви. Тому про них потрібно дбати, дотримувати правил збереження власного здоров'я, чистоти тіла, виконувати всі рекомендації лікарів, медичних працівників, дорослих.

4. Руханка для пальчиків та рук

5. Вправа-перевірка «Що я вмю, знаю?»

Шукай руку допомоги за потреби!

Завдання 1. Прикрасити текст прикметниками.

Ти стоїш на землі. А чи знаєш ти, що земна поверхня дуже різноманітна? На ній є гори, яри, рівнини, озера, ріки і моря. Є міста і села. Є люди.

Завдання 2. Із-поміж поданих слів скласти три речення, вставити закінчення.

- Світить, як, привітно, сонечко, лагідн...;
- Своїм, тепл... і ніжн... проміння, нас, воно, пестить;
- Пишн... куці, пухнаст... біл... хмаринки, по небу, а на алеях, пливуть, зеленіють, парку.

Завдання 3. Дібрати пропущені прикметники (за змістом вправи 11, с. 102).

... містечко «Казка» мешканці Миколаєва називають українським Диснейлендом. На території містечка є... будиночки. Біля них стоять... герої. На клумбах ростуть... рослини. А ще тут проходять... турніри.

Завдання 4. Опиши прикметниками свою сім'ю. Їх має бути 10. Прочитай написане, перевір і добери заголовок.

Зразок виконаної роботи (опис України)

ЦЕ МОЯ УКРАЇНА

Ти стоїш на українській землі. А чи знаєш ти, що земна поверхня дуже різноманітна? На ній є високі гори, глибокі яри, безкраї рівнини, цілющі озера, широкі ріки і сині моря. Є українські міста і села. Є добрі та щирі люди.

Як привітно світить лагідне сонечко! Воно пестить нас своїм теплим і ніжним промінням. По небу пливуть пухнасті білі хмаринки, а на алеях парку зеленіють пишні куці.

Невеличке містечко «Казка» мешканці Миколаєва називають *українським Диснейлендом*. На території містечка є незвичайні будиночки. Біля них стоять казкові герої. На клумбах ростуть дивовижні рослини. А ще тут проходять різноманітні турніри.

Моя сім'я*: невелика, дружна, працьовита, гостинна, турботлива, миролюбна, вихована, креативна, щаслива, весела.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Ірина Федішин запрошує послухати «Лише у нас на Україні» і впіймати прикметники

(https://youtu.be/jj5J8wqY_3s)

Вода джерельна з небом синім;
Білі лілії в ставочку; дикі гуси;
Козацького роду; вільний вітер.

2. Рефлексійний аналіз

— Наш урок був емоційний, загадковий, підсумковий і вдалий тому, що ...

«Настрій» — був хороший.

«Робота» — активна.

«Розум» — креативний.

«Сусід» — позитивний.

«Емоції» — неперевершені.

І «Успіх» — гарантований.

- Я розумію і можу використовувати прикметник у мовленні ...
- Я вмю ставити питання до слів і складати речення ...
- Я можу пов'язати прикметник з іменником, знаючи рід і число іменника ...

3. Домашнє завдання

Перевірити роботу, оцінити свої можливості.

Виконати вправи 8 (*усно*), 9 або 10 (*за вибором учнів*), с. 102.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

РОЗПІЗНАЮ ЧИСЛІВНИКИ

УРОК 71. ПРИГАДУЄМО ЧИСЛІВНИКИ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*мовно-літературна, математична, загальнокультурна, громадянсько-історична, інформаційно-цифрова*); розвиток зв'язного мовлення, творчої уяви, граматичної пильності, вміння робити висновки; виховання культури мовлення.

Учні знають: опановують числівники для розвитку і спілкування; розпізнають серед слів числівники, які відповідають на питання *скільки?*; взаємодіють усно та письмово; створюють усні/письмові повідомлення.

Учні вміють: розуміють функцію числівників; сприймають усну інформацію; відбирають цікаву інформацію; висловлюють свої думки, беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; пов'язують інформацію з власним досвідом.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: малюнок журавля; текст «Мандри журавля»; діаграма Венна, шкала емоцій; Щоденник вражень; портрет М. Кропивницького; зображення журавлиних ключів.

Меседж уроку: «Нас мова запрошує у казковий світ чисел і цифр. А числа вчитимуть нас мислити, говорити, висловлюватись і вірити у силу власного розуму».

Кольорові слова уроку: сто; чисельники; скільки?; п'ять; п'ятнадцять; одинадцять; вісімдесят.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

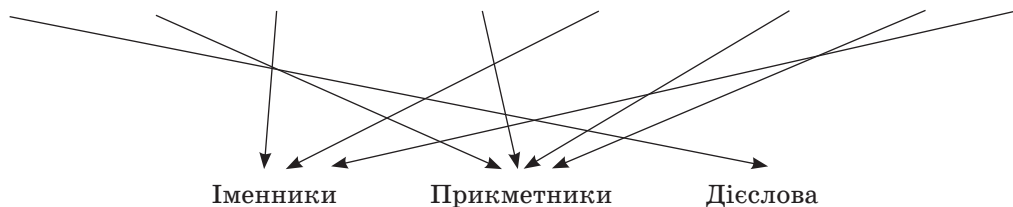
1. Вступне повторення

Мета: визначити рівень попередньої підготовленості учнів, що стосується теми; актуалізувати знання, потрібні для введення нового матеріалу; активізувати мислення учнів.

— Прочитайте речення і розберіть слова за частинами мови.

Приєм «Сітка»

Облітав сизокрилий журавель сто українських доріг, сто українських родючих земель.

— Яке слово не належить до відомих частин мови? (*Сто.*)

— Сьогодні воно кольорове.

— Продовжуємо працювати з текстом.

2. Математичний диктант «Мандри журавля»

— Прочитайте рядки (*кожен рядок читає інший учень*).

МАНДРИ ЖУРАВЛЯ

1. Облітав сизокрилий журавель сто українських доріг, сто українських родючих земель.
2. Облітав Одещину, обходив Херсонщину, крила й ноги натрудив на Миколаївщині.
3. Відвідав шоу фонтанів на Вінниччині, Єлисейські поля на Черкащині.
4. Смакував деревами на Житомирщині.
5. Бурштин на Рівненщині розкопав.
6. На Буковині лижі, а на Закарпатті вишиванку одягав.
7. У Шацьких Озерах ноги мочив, а на Тернопільщині в печерах ходив.
8. У Кам'янці-Подільському на найвищому мосту постояв.
9. На ратуші у Чернівцях красу природи спостерігав.
10. Співав пісні у Коломиї, пишався краєм і радів за Україну!

Приєм «Мозковий штурм»

- Скільки рядків у тексті? (10.)
- Скільки журавель відвідав українських доріг? (100.)
- Скільки разом відвідав і доріг, і земель? (200.)
- Скільки областей відвідав? (13.)
- Скільки міст відвідав? (3.)
- Скільки країн відвідав? (1.)
- Яка це країна? (Україна!)

Хитра задачка

- Якщо знайти суму всіх записаних чисел, утвориться трицифрове число. (327.)
- Якщо знайти суму чисел, записаних у цьому числі, утвориться двоцифрове число. (12.)
- Якщо знайти суму чисел, записаних у двоцифровому числі, утвориться одноцифрове число. (3.)
- Це число нам укаже на клас, у якому ви зараз навчаєтесь. (3-й клас.)
- Назвіть це число (3.)
  - Чому задачка хитра? (Можна було одразу ж відгадати число 3 і не знаходити суму, адже ми навчаємось у 3-му класі.)

3. Діаграма Венна

Шукаємо спільне, поєднуємо слова.

ЖОВТИЙ: іменники.

Зошит, ручка, парта, книжка, учень — це ... (назви).

ГОЛУБИЙ: прикметники.

Шкільний, зелена, учнівська, цікава, веселий — це ... (ознаки).

ЗЕЛЕНИЙ: числівники.

Один, два, три, десять, сто, двісті, триста — це ... (числа).

Шукаємо спільне: це слова, це частини мови, ...

Поєднуємо слова: Ж і Г: зошит шкільний; З і Ж: один зошит; ЗГЖ: один шкільний зошит.

Передбачення! Здогадалися, з якими словами ми будемо працювати декілька уроків?

— Коли і чи завжди ми їх використовуємо у повсякденному житті? Навіщо вони потрібні?

□ Меседж уроку:

Нас мова запрошує у казковий світ чисел і цифр. А числа вчитимуть нас мислити, говорити, висловлюватись і вірити у силу власного розуму.

— А всі числа в українській мові об'єдналися і називаються дуже просто: **КИсельЧИни**

ЧИСЕЛЬНИКИ

4. Каліграфічна хвилинка

— З сьогоднішнього дня ми дату уроку будемо записувати словом, а не числом.

Восьме лютого

Класна робота

Ч ч чи сл ів вн ни ик числівник дев'ять сто

Вправа на увагу

— Якщо я промовляю числівник, то ви сигнальте: «Няв!».

III. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Робота за підручником

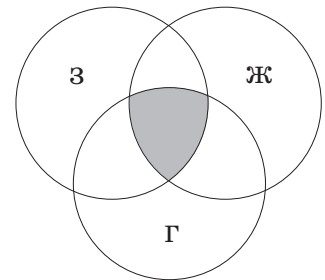
Наш журавель облітав сто (Няв!) земель, відвідав тринадцять (Няв!) областей і завітав у Кіровоградську область (розглядаємо карту в підручнику та фізичну карту України в класі).

— Скільки областей є сусідами Кіровоградської області? (Шість.)

— Чи можливо визначити на карті, на скільки районів поділена Кіровоградська область? Ні. Підкажучу. Двадцять один район. (Няв!)

— А скільки міст, можливо дізнатись? Ні. Дванадцять. (Няв!)

— На сьогоднішньому уроці й упродовж трьох (Няв!) уроків ми будемо досліджувати слова, що означають кілька предметів з мовної точки зору і відповідають на питання ... (СКІЛЬКИ?), тобто числівники. Прочитайте інформацію про них на с. 103. (Няв!)

Вправа «ФОТОАПАРАТ»

Фотографуємо очима мудрий рожевий «вузлик напам'ять» (с. 103) (Няв!) і закидаємо інформацію у свій комп'ютер. Заплющили очі, перевірили, чи інформація на місці. Прошепотіли одне (Няв!) одному на вушко. Прошепотіли подумки. Промовили вголос.

Перевірка розуміння прочитаною інформації

- У кого виникли запитання?
- Що вам було вже відомо?
- Що виявилось новим?
- Киця-помічниця пішла в інший клас.

2. Фізкультхвилинка (повторити двічі)

Встаньте, діти, посміхніться,
Землі нашій поклоніться.
За щасливий день вчорашній
І до сонця потягніться.

(Учитель показує цифри) 3, 5, 7 / 7, 5, 3

ТРИ (хором). Стільки раз ногою тупніть.
П'ЯТЬ (хором). Стільки раз в долоні плесніть.
СІМ (хором). Присідайте стільки раз.
КЛАС!!! (хором). До роботи! Все гаразд!

3. Модуль практики

1) Тренувальні вправи.

- Вправи 2–3, с. 103 (усно).
  - Підкажіть, будь ласка, з якими словами зв'язані числівники?

Міркування. Прийом «Логічний ланцюжок "Якщо ..., то ... Отже"»

Якщо числівник відповідає на питання *скільки?*, то він указує на кількість предметів, а предмети/назви — це іменники. Отже, числівники зв'язуються з іменниками.

— Відшукайте словосполучення (усно).

Сто сорок років тому; п'ятсот ролей; сорок п'єс.

Висування гіпотез

- А які думки у вас щодо слова «перший»?
  - Вправа 4, с. 104 (письмово).
  - Вправа 5, с. 104 (досліджуємо медіа: квиток).
    - Які інформаційні дані отримали?
    - Скільки числівників використано для уточнення інформації? (5.)
    - Назвіть їх. (П'ятнадцять, одинадцять, три, п'ять, вісімдесят.)
- Записуємо їх. Вони кольорові. Ставимо наголос. Запам'ятовуємо секрети їхньої вимови та правопису. Складаємо усне висловлювання за зразком.

Я придбав квиток у музично-драматичний театр імені Марка Кропивницького на виставу «Всі миші люблять сир» на п'ятнадцяте березня, на одинадцяту годину, третій ряд, п'яте місце і заплатив вісімдесят гривень.

2) Хвилинка партнерства.

- Вправа 6, с. 104 — усно (учні працюють у парах).

3) Індивідуальна робота.

- Вправа 7, с. 104.

4) Творча робота. «Щоденник вражень».

- Складаємо усне висловлювання про місто Кропивницький за змістом вправи 2.

Місто Кропивницький названо на честь талановитого актора і режисера Марка Кропивницького. Якщо мені випаде нагода побувати у місті Кропивницькому, я відвідаю виставу в ляльковому театрі.

УРОК 72. ПРАВИЛЬНО НАГОЛОШУЄМО І ЗАПИСУЄМО ЧИСЛІВНИКИ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*мовно-літературна, математична, загальнокультурна, громадянсько-історична, інформаційно-цифрова*); розвиток зв'язного мовлення, творчої уяви, граматичної пильності, вміння робити висновки; виховання культури мовлення.

Учні знають: опановують числівники для розвитку і спілкування, записують дату уроку словом, упізнають числівники; правильно вимовляють і наголошують; взаємодіють усно та письмово; створюють усні/письмові повідомлення.

Учні вміють: ставлять наголос у числівниках; відбирають цікаву інформацію; висловлюють свої думки, беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; пов'язують інформацію з власним досвідом.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: шкала емоцій; Щоденник вражень; плакат «Валюта»; цеглинки; фото Запоріжжя.

Меседж уроку: «Краще один раз зробити, ніж десять разів пообіцяти».

Кольорові слова уроку: гривня; гривеник; валюта; чотирнадцять; одинадцять.

КАРТА УРОКУ

І. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання

- Чи виникали труднощі під час виконання завдання?
- Хто допомагав і як виконувати завдання?
- Скільки букв у виділеному слові «збудовані»? (9.)
- Скільки голосних? (4.)
- Скільки приголосних? (5.) М'яких? (1.)
- Скільки частин у будові слова? (4 — префікс, корінь, суфікс, закінчення.)
- Яка частина слова змінна? (Закінчення.)

2. Хвилинка історії

Упіймайте числівники!

Національна валюта України гривня (з XII століття — грошова одиниця Київської Русі, яка являла собою срібний зливоч вагою 200 г) отримала свою назву на честь прикраси у вигляді обруча, що надягають на ший («загривок»), який використовувався раніше замість грошей. Іноді гривню ділили («рубали») на чотири частини, які почали потім називатися «рубль». Від слова «гривня» пішла і назва «гривеник».

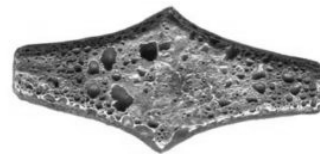
— Замініть словосполученням іменника з прикметником.

Прикраса, що одягають на ший, — ... (нашийна прикраса).

Читайте числівники!

Відповідно до Указу Президента України та статей 99 і 102 Конституції України протягом 2–16 вересня 1996 року була проведена грошова реформа і введена національна валюта — гривня.

— Ознайомтесь на перерві з інформацією плаката.

ВЖИВАЙ ПРАВИЛЬНО!

ЧИТАЙ ПРАВИЛЬНО!

ПИШИ ПРАВИЛЬНО!

Щодня ми використовуємо числівники, спілкуючись у магазині, вдома, у побуті, на вулиці!
Важливо не перекирчувати їх, вживати правильно!

Це цікаво!

ВАЛЮТА

Валюта — це гроші певної країни.

Гривня — це валюта України. 1 грн = 100 к.

Долар — валюта США. 1 долар = 100 центів.

Юань — валюта Китаю. 1 юань = 10 цзяо.
Євро — валюта країн Євросоюзу. 1 євро = 10 центів.
Єна — валюта Японії. 1 єна = 100 сен.
Шведська крона — валюта Швеції. 1 крона = 100 ере.
Єгипетський фунт — валюта Єгипту. 1 фунт = 100 піастрів.
Шекель — валюта Ізраїлю. 1 шекель = 100 агорів.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Мовно-логічна вправа

— Утворіть прислів'я.

Краще один раз побачити,	→	та на другий день продав.
Ану, вставай, чоловіче,	→	ніж сто раз почути.
Березень у зими кожуха купив,	→	вже третій півень кукуріче.

— Яке прислів'я аналогічне нашому меседжу уроку?

Краще один раз побачити, ніж сто разів почути.

Краще один раз зробити, ніж десять разів пообіцяти.

Приєм «Мікрофон»

— Чи були у вас «ситуації навпаки», коли ви обіцяли і не виконували? Розкажіть!

— Сьогодні продовжимо чути та бачити числівник, правильно наголошувати і записувати його.

Готові один раз слухати і виконувати? МОЛЮДЦІ! Поїхали до Запоріжжя!

2. Модуль практики

— Друзі нас запрошують у Запоріжжя. Прошу трьох учнів отримати «виїзне» завдання. Маєте 4 хвилини. *(Учні можуть вийти за межі класу з підручниками. Учитель повідомляє їм завдання.)*
Завдання. За змістом вправи 1, с. 105 підготувати розповідь про Запоріжжя.

1) *Бесіда.*

— Що вам відомо про цю область?

Робота в малих групах

— Яку інформацію нам підкаже карта у підручнику, фізична карта України? *(У відповідях важливо використати числівники.)*

2) *Обмін інформацією про Запоріжжя.*

3) *Каліграфічна хвилинка.*

З з жжя Запоріжжя одинадцять чотирнадцять (Наголос!)

4) *Фізкультхвилинка.*

Встаньте, діти, посміхніться,
Землі нашій поклоніться
За щасливий день вчорашній
І до сонця потягніться.

(Учитель показує цифри.) 2, 4, 6 /// 6, 4, 2

ДВА *(хором)*. Стільки раз ногою тупніть.
ЧОТИРИ *(хором)*. Стільки раз в долоні плесніть.
ШІСТЬ *(хором)*. Присідайте стільки раз.
КЛАС!!! *(хором)*. До роботи! Все гаразд!

5) *Хвилинка партнерства.*

Усне завдання: виправити помилки

Чи шістьорка їде на вокзал?
Я получила двінадцятку!

Чи доїде шостий номер на вокзал?
Я отримала дванадцятку!

УРОК 73. ПРАВИЛЬНО ЧИТАЄМО ЧИСЛОВІ ВИРАЗИ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*мовно-літературна, математична, загальнокультурна, громадянсько-історична, інформаційно-цифрова*); розвиток зв'язного мовлення, творчої уяви, граматичної пильності, вміння робити висновки; виховання культури мовлення.

Учні знають: опановують числівники для розвитку і спілкування; записують дату уроку словом; упізнають числівники; правильно вимовляють і наголошують; взаємодіють усно та письмово; створюють усні/письмові повідомлення.

Учні вміють: правильно читають числові вирази; відбирають цікаву інформацію; висловлюють свої думки, беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; пов'язують інформацію з власним досвідом.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: шкала емоцій; Щоденник вражень; кольорові цеглинки.

Меседж уроку: «В одну дудку грати, в одній упряжці працювати».

Кольорові слова уроку: Дніпрогес; шістдесят; п'ятдесят.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання

— Чи виникали проблеми під час виконання домашнього завдання?

— Які секрети мають числівники: 25, 130, 27, 4, 16? Прокоментуйте.

2. Мовно-логічна вправа

Завдання. Озвучити прислів'я та образні порівняння, записати числівники. (*Можна об'єднати учнів у групи.*)

Говорить так, як 3 дні хліба не їв.

три

Працював до 7 поту.

сьомого

Робить 5 через 10.

п'яте, десяте

7 мішків гречаної вовни.

сім

— Які секрети правопису приховують числівники?

— Числівник — чи не найменша за кількістю слів частина мови, яка нараховує їх усього кілька десятків. За частотою вживання серед інших слів числівник посідає у нашому мовленні восьме місце.

— Сьогодні путівником нашого уроку будуть слова ... (*Пояснення учнів.*)

В одну дудку грати, в одній упряжці працювати.

3. Досліджуємо медіа «Офіційний сайт Запорізької міської ради»

— Де можна відшукати інформацію про місто?

— Що шукати? Як шукати? Ваші пропозиції.

Програма дій

Теорія: —> «заходимо в Інтернет»

—> «загуглюємо» слово *сайт*...

—> відбираємо необхідну інформацію

—> готуємось до колективного обговорення

Практичні кроки програми дій у класі та результати пошуку

ПРО МІСТО

Місто Запоріжжя — обласний центр Запорізької області, один з найбільших адміністративних, індустріальних і культурних центрів півдня України. У зоні впливу Запоріжжя як обласного центру розташовано **14 міст**, **23 селища** міського типу, багато сіл. Чисельність мешканців міста на **1 січня 2018 року становить 745 тисяч** чоловік, що є **6 показником** в Україні.

— Назвіть числівники у сполученні з іменниками.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

— Але найбільше Родзинку в Запоріжжі вразив Дніпрогес.

УРОК 74. ДОСЛІДЖУЄМО ВИМОВУ І ПРАВОПИС ЧИСЛІВНИКІВ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*мовно-літературна, математична, загальнокультурна, громадянсько-історична, інформаційно-цифрова*); розвиток зв'язного мовлення, творчої уяви, граматичної пильності, вміння робити висновки; виховання громадянських цінностей.

Учні знають: застосовують числівники у мовленні; записують дату уроку словом; правильно вимовляють і наголошують; взаємодіють усно та письмово; створюють усні/письмові повідомлення.

Учні вміють: правильно читають прислівники; відбирають цікаву інформацію; висловляють свої думки, беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; пов'язують інформацію з власним досвідом.

Тип уроку: комбінований урок.

Обладнання: шкала емоцій; Щоденник вражень; цеглинки; ілюстрації козацької чайки; поселення «Запорізька Січ».

Меседж уроку: «Україна — земля козацька».

Кольорові слова уроку: двадцять; тридцять; чайка; острів Хортиця.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання

— Які допоміжні слова використовували? (*До, від.*)

2. «Крісло автора»

Відгук про урок.

3. Вправа «Мікрофон»

- Якби числівники зникли, то ...

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Робота з текстом вірша Володимира Лучука «Скільки рік в Україні?». Робота в групах

Завдання для груп

1. Прочитати текст.
2. Скільки річок згадано в тексті?
3. Виконати завдання на картці.
4. Обвести ручкою незрозумілі слова.

<p><i>Група 1</i></p> <p>Угорі орли літають, а внизу потоки грають, невідомо горам тиша: буйні води котить Тиса, рине Прут і Латориця, Черемоші два іскряться: один — Білий, другий — Чорний, кожен смілий та проворний ...</p>	<p>Запишіть словами.</p> <p>Влітку 1 тиждень рік годує. 1 бджола мало меду наносить. 2 коти в одному мішку не помиряться. Обіцяного 3 роки ждуть.</p> <p>Ми відшукали ... річок.</p>
<p><i>Група 2</i></p> <p>Під Карпатами Дністер тихе плесо розпростер, як волошки, голубий у Дністер впадає Стрий. А по той бік гір чимдуж поспішає долом Уж. А над Ужем, кожен знає, місто Ужгород зростає!</p>	<p>Запишіть словами.</p> <p>Хто 2 зайці гонить, той жодного не зловить. 1 за 1 стій — виграєш бій. 1 головешка в печі гасне, а 2 й у полі горять. Аж на 3 яр чути ваш базар.</p> <p>Ми відшукали ... річок.</p>

б) *Коллективна творча робота. Вправа 6, с. 107 (письмово).*

Приєм «Коло думок»

— На острові Хортиця попрацюємо з математикою.

— Як уважаєте, а математика — взагалі важлива наука?

Це цікаво! Саме математики за допомогою математичного моделювання визначили, коли у світі почне спадати пандемія коронавірусу!

— Чи подобається вам математика? («ТАК/НІ») Чому?

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз «Незавершене речення»

- Знаю ...
- Вмію ...
- Можу ...

2. Узагальнення. Приєм «Кошик ідей»

— Нумо розглянемо малюнок. Застосуйте все, що ви знаєте з точки зору української мови, та складіть інформацію про зображене.

Це бджоли, комахи, рій. (*Іменники.*)

Вони невеликі, жовто-чорненькі, працьовиті, кусючі, корисні, гомінкі, волохаті, активні, дружні. (*Прикметники.*)

Виконують певні дії: літають, нектар збирають, гудуть, мед виробляють, запилюють рослини, щодня працюють. (*Дієслова.*)

На картині їх троє, а у вулику їх багато, сотні, а на пасіці їх тисячі. (*Числівники.*)

Мед корисний для здоров'я людей. Будуть бджоли — буде квітуча земля, буде мед. Буде квітуча земля — будуть рослини і люди матимуть дари природи. Будуть дари природи — будуть здорові люди. Подбаймо про бджіл разом. Щоб їх було багато. (*Речення, текст, розповідь, опис, міркування.*)

[бджола] — 6 букв, 5 звуків, 2 склади; є корінь *бджол-* і закінчення *-а*.

Приголосні: *б, дж, л*; голосні: *о, а*; наголошений склад: *бджо-ла́*.

Секрети: буквосполучення *дж* (*дві букви — один звук, не розривається для переносу*).

Висновок. Кожен предмет, що нас оточує, має своє призначення, ознаку, дію.

Дії предметів, дієслова ми будемо досліджувати на наступних уроках.

3. Рефлексійна подяка

— Ви були гарні, активно працювали, подякуйте собі!

«Я — молодець!» (*гладять себе по голівці*).

— Ви працювали пліч-о-пліч, подякуйте одне одному!

«Ти — молодець!» (*гладять одне одного по голівці*).

— Ми засвоїли тему, плідно працювали, подякуйте всім!

«Ми — молодці!» (*руки над головою, плескають*).

4. Домашнє завдання

Вправа 8, с. 107.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

ДІЗНАЮСЯ БІЛЬШЕ ПРО ДІЄСЛОВА

УРОК 76. ФОРМУЄМО ПОНЯТТЯ ПРО ДІЄСЛОВО

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*мовно-літературна, загальнокультурна, громадянсько-історична, соціально-громадянська*); розвиток спостережливості, зв'язного мовлення, творчої уяви, граматичної пильності, вміння робити висновки; виховання працелюбності, поваги до історичного минулого, бажання пізнавати історію краю, де народився.

Учні знають: систематизують знання про дієслово; збагачують словниковий запас, взаємодіють усно та письмово; створюють усні/письмові повідомлення.

Учні вміють: розуміють функцію дієслів; сприймають усну інформацію; відбирають цікаву інформацію; висловлюють свої думки, беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власне ставлення до змісту прослуханої інформації; пов'язують інформацію з власним досвідом.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: цеглинки; павутинка «Дієслово»; Щоденник вражень.

Меседж уроку: «Після минулого йде теперішнє, а потім — майбутнє. Якби не було минулого, не було б нас, а ми творимо майбутнє».

Кольорові слова уроку: минуле; теперішнє; майбутнє; дієслово.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

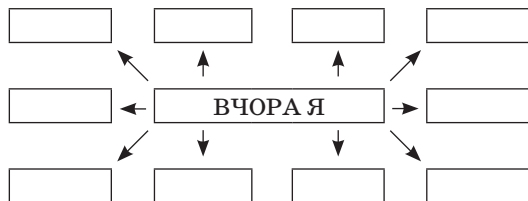
1. Вступне повторення

Мета: визначити рівень попередньої підготовленості учнів, що стосується теми; активізувати знання, потрібні для введення нового матеріалу; активізувати мислення учнів.

1) Бесіда.

— Як ви провели день учора? Опишіть свої дії.

Приєм «Асоціативний куц»

Учні мають назвати не менше 10 дієслів
(ознака креативності)

— Які питання ставили?

Що робив? Що робила? Що робили?

Що зробив? Що зробила? Що зробили?

— Чи можете ви назвати свій вчорашній день активним?

— Чи можете стверджувати, що прожили його марно?

— Чи готові поділитися добрим учорашнім словом, добрим учорашнім учинком, доброю вчорашньою справою? (*Зв'язок з попередніми уроками.*)

Приєм «Кошик ідей»

— Як ви розумієте слова?

Меседж уроку: «Після минулого йде теперішнє, а потім майбутнє. Якби не було минулого, не було б нас, а ми творимо майбутнє».

2) Пояснення — доповнення вчителя.

— Минуле, наче коріння, зв'язує нас землею, історією, традиціями і звичаями.

Теперішнє — те, що ми маємо зараз, те що дісталось нам у спадок, те єдине, на що ми маємо вплив. Майбутнє — це наші прагнення, мета, дії та плани. Ця модель є єдиним нерозривним ланцюгом, взаємопов'язаним і взаємозалежним, через який ми сприймаємо дійсність.

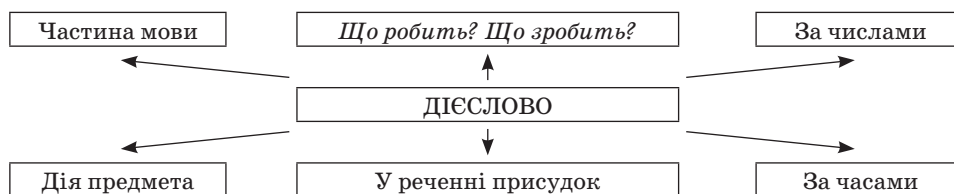
- Про що ми дізнаємося з минулого? Яке питання ставимо? (*Що робили?*)
- Про що дізналися з попередніх уроків?
- Яке питання ставимо, щоб описати дії сьогодні? (*Що робимо?*)
- Які будуть ваші дії сьогодні на уроці? Що будемо робити на уроці? (*Учні передбачають тему уроку.*)
- А як плануємо майбутнє? (*Що будемо робити? Що зробимо?*)
- Сьогодні та на наступних уроках будемо досліджувати ... Так, дієслова.

3) Мовознавча розминка.

Вправа «Про дієслово я скажу» (використовуємо цеглинки)

частина мови	зв'язаний з іменником
вказує дію	можна визначити час
відповідає на питання	???

Спільна побудова павутинки «Дієслово»

- Яке призначення дієслів в українській мові? (*Висунення гіпотез.*)

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Планування

- Як ви вважаєте, чи потрібно будувати плани на майбутнє?
  - Опишіть дії, які будете виконувати наступного вихідного дня?
  - Які запитання ставимо? (*Що буду робити? Що робитиму?*)
- Працюємо у Щоденнику вражень.

Приєм «Асоціативний куц»

- Наведу вам слова однієї відомої особистості — В. Борисова: «Майбутнє повинно бути закладене в сьогодні. Це називається планом, без якого розвиток неможливий».

Висновок. Працюючи з дієсловами, ми будемо вчитися планувати своє майбутнє, застосовувати знання і вміння у повсякденному житті. Будемо *вчитися думати, спостерігати, порівнювати, ухвалювати рішення, спілкуватись, співпрацювати, допомагати* ... Дивіться, скільки дієслів я вже використала! Продовжуйте ...

Вправа «Назвіть наші дії на уроці». Приєм «Ланцюгова реакція»

2. Модуль практики

1) Каліграфічна хвилинка.

Д д сл ов дія слово дієслово

2) Фізкультхвилинка.

- Перевірмо дії наших ніг під час виконання «Гопачка»! (*Ансамбль ім. І. Вірського «Гопак».*)
  - Спробуємо назвати якомога більше дій ніг!
- Танцюють, стрибають, підстрибують, чеберяють, шкандибають, притупують, ковзають, повзають, пристукують, показують, повертають, згинають, вигинають, витягають, викидають, ...
- Пригадаймо: як назвати ці слова одним словом? (*Синоніми.*)

3) Робота за підручником.

Читання для себе. Вправа 1, с. 108

Ваше завдання прочитати текст і знайти багатозначне слово, пояснити слова.

Тече, стоїть, носить

річка Дніпро — місто Дніпро (*багатозначність*)

— Поясніть і замініть!

Носити воду решетом — марно гаяти час, безрезультатно витратити час.

Носити камінь за пазухою — сердитися.

Носити корону на голові — пишатися.

Вправа «Фотоапарат»

Ознайомлення з інформацією про дієслово.

— Це нова інформація? Для запам'ятовування «фотографуємо» рожевий текст.

Фотографуємо очима мудрий рожевий «вузлик напам'ять» (с. 108) і закидаємо інформацію у свій комп'ютер. Заплющили очі, перевірили, чи інформація на місці. Прошепотіли одне одному на вушко. Прошепотіли подумки. Промовили вголос.

Хвилинка партнерства. Робота в парі. Вправа 2, с. 108

Завдання. Прочитати текст, виписати дієслова, записати питання до кожного дієслова.

Відшукати дієслова, у яких є префікси, і позначити їх.

розкинулося (*що зробило?*)

проживає (*що робить?*)

з'єднують (*що роблять?*)

трудиться (*що робить?*)

працює (*що робить?*)

— Проведіть дослідження щодо кожного дієслова. Яку інформацію ви можете повідомити?

— Які частини мови упізнали в тексті?

Усно! Встановіть зв'язок слів в останньому реченні!

— Молодці! Оцініть свої дії! + + + + СУПЕР!

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Вправа «Фантастична тварина»

Ця незвичайна тварина має властивість змінювати свої дії.

Назва/дія	Вчора минуле	Сьогодні теперішнє	Завтра майбутнє
заєць			
кит			
соловейко			
пташка			

Приклад. Моя фантастична тварина вчора стрибала, сьогодні плаває, а завтра буде літати.

2. Рефлексійний аналіз

- Сьогодні я працював(ла) з дієсловами ...
- Це було ...
- Я ... (*цеглинка-дієслово*)

3. Домашнє завдання

- Повторити теоретичний блок про дієслово.
- Скласти відгук про урок.
- Описати сьогоднішній день дієсловами у Щоденнику вражень.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 78. РОЗПІЗНАЄМО ДІЄСЛОВА

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*мовно-літературна, загальнокультурна, соціально-громадянська*); розвиток спостережливості, зв'язного мовлення, творчої уяви, граматичної пильності, вміння робити висновки; виховання працелюбності.

Учні знають: розпізнають дієслова; збагачують словниковий запас; взаємодіють усно та письмово; створюють усні/письмові повідомлення.

Учні вміють: ставлять питання до дієслів; сприймають усну інформацію; відбирають цікаву інформацію; висловлюють свої думки, беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; пов'язують інформацію з власним досвідом.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: цеглинки; Щоденник вражень; притча «Зроби сам»; малюнки відомих людей України.

Меседж уроку: «Бути людиною означає не тільки мати знання, а й робити для майбутніх поколінь те, що попередні робили для нас» (*Георг Крістоф Ліхтенберг*).

Кольорові слова уроку: спадщина; успадковувати.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. «Крісло автора»

Усний коментар домашнього завдання «Мій день».

2. Мотиваційна хвилинка. Прийом «Мозкова атака»

— Замініть дієсловами:

- переміщення у просторі: бігти, йти;
- процес мовлення: говорити, теревенити;
- стан особи чи предмета: сидіти, висіти;
- ставлення до когось або чогось: ненавидіти, поважати;
- процес сприйняття органами чуття: бачити, чути, нюхати;
- конкретну фізичну дію: вмиватися, читати;
- процес мислення: думати, мудрувати;
- бажання: хотіти, прагнути, воліти;
- зміни: молодіти, сивіти, виростати.

□ Меседж уроку

Бути Людиною означає не тільки мати знання, а й робити для майбутніх поколінь те, що попередні робили для нас.

3. Вправа «Коло думок»

(*Використати малюнки відомих особистостей свого регіону, які зробили внесок у розвиток громади.*)

— Нумо пригадаємо, подумаємо, що залишили попередні покоління для нас у спадщину.

Тарас Григорович Шевченко — «Кобзар».

Леся Українка — чарівне слово української поезії.

Славні козаки — віру, славу і волю.

Український народ — історію, традиції, побут, пісню, вишиванку, символи, звичаї, обереги.

Вправа «Незакінчене речення»

Моя родина успадкувала ... (*рушники, вишивану сорочку, оберіг, пісню, сімейний альбом, родинне дерево тощо*).

4. Каліграфічна хвилинка

С с сп спа спад спадицина успадкувати

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Читання з другом

1) *Робота з притчею. Їжа для роздумів.*

Завдання. Прочитати, відшукати дієслова, підкреслити двома рисками. Поділитись думками щодо прочитаного.

ЗРОБИ САМ

Старший тесля зібрався звільнитися.

Він попередив про це начальника, сказавши, що час на пенсію. Начальнику шкода було відпустити гарного робітника, тому він попросив того про послугу — побудувати ще один будинок.

Тесля погодився, але під час роботи його непокоїли інші думки. Він уявляв, як відпочиватиме на пенсії, тож геть не старався й використовував низькоякісні матеріали.

Коли тесля закінчив свою роботу й дім був готовий до здавання, начальник простягнув йому ключі від вхідних дверей.

— Це твій дім, — сказав він, — це мій подарунок для тебе.

Яке потрясіння! Яка ганьба!

Коли б він знав, що буде будинок для себе, він би звів його зовсім інакше! А тепер доведеться мешкати в домі, абияк ним зведеному.

— Як ви зрозуміли зміст?

2) Колективна творча робота.

Завдання. Виписати слова, що відповідають на питання *що робив?, що зробив?*

Попередив, попросив, погодився, уявляв, закінчив, простягнув.

Вчимося стисло переказувати за виписаними словами.

Тесля попередив, а начальник попросив ...

Тесля закінчив, а начальник простягнув ...

Тесля погодився та уявляв ...

Доведеться жити ...

— Який слід має залишити людина на землі?

«Продовжуйте думку»

Я хотів би принести людству користь. Виросту і буду (*що робити?*) ... (*досліджувати, малювати, співати, танцювати, будувати, розробляти, придумувати, писати, працювати, розводити, садити, доглядати, вчити, виховувати, захищати, плавати, вигравати, вивчати*) ...

2. Фізкультхвилинка

3. Модуль практики

1) Тренувальні вправи.

- Вправи 3–4, с. 109.

— Гаджик також дібрав слова, які називають його улюблені дії. Він вважає, що це дієслова.

— Чи погоджуєтесь ви з ним?

Виправте помилки Гаджика і виконайте завдання за зразком.

Малювання — малювати ...

читання

ліплення

конструювання

розв'язування

- Вправа 5, с. 109. Самостійна робота.

Оцінюємо власні вміння.

- Вправа 6, с. 109. «Щоденник вражень».

2) Хвилинка самоконтролю. Вправа 7, с. 109.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз/шкала емоцій

— Що успадкували з уроку? (*Знання і вміння.*)

Навчились ... (*розпізнавати дієслова.*)

Зацікавились ... (*про родинну спадщину/обереги.*)

2. Домашнє завдання

Вправа 8, с. 109. Записати слова у три стовпчики. З одним із дієслів скласти і записати речення.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 79. ПРАВИЛЬНО ЗАПИСУЄМО ДІЄСЛОВА НА *-ться, -шся*

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*мовно-літературна, загальнокультурна, соціально-громадянська*); розвиток спостережливості, зв'язного мовлення, творчої уяви, граматичної пильності, вміння робити висновки, планувати власні справи; виховання відповідальності, працелюбності.

Учні знають: розпізнають дієслова на *-ться; -шся*; збагачують словниковий запас, взаємодіють усно та письмово; створюють усні/письмові повідомлення.

Учні вміють: ставлять питання до дієслів; правильно записують дієслова на *-ться, -шся*; сприймають усну інформацію; висловлюють свої думки, беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; пов'язують інформацію з власним досвідом.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: кольорові цеглинки; фізична карта України.

Меседж уроку: «За двома зайцями поженешся — жодного не спіймаєш».

Кольорові слова уроку: місто Дніпро; річка Оріоль; Дніпропетровщина.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар виконання домашнього завдання

— Прочитайте утворені речення.

2. Вправа «Здивуй клас»

— Виправте помилки Незнайка.

Раненько прокидаєшся,
зарядкою займаєшся,
водою обливаєшся,
швиденько одягаєшся,
в дорозі не спиняєшся.
Так, друже мій, ніколи
не спізнишся до школи!

3. Мовознавча розминка

Вправа «Утвори пару» (за зразком)

Зразок: їхав — з'їхав.

Біг — пробіг.

Катався — прокатався.

Веселилась — розвеселилась.

Сміялася — засміялася.

Одягалися — вдягнулися.

Милувався — замилувався.

— Що цікавого/спільного помітили в утворених словах? (*Утворились за допомогою префіксів.*)

III. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Бесіда/Діалог

— Сьогодні нас у гості запрошує Дніпро.

— Як гадаєте, що будемо робити? Ходити чи плавати?

Відповідь. Якщо нас запрошує річка Дніпро — будемо пливти по Дніпру?

— На чому будете пливти по Дніпру? (*На байдарці, на плоту, на човні, на надувному човні ...*)

— Що візьмете із собою, вирушаючи у плавання по Дніпру? (*Рятувальні жилети, воду, запас харчів, аптечку ...*)

— А якщо нас запрошує не річка? (*Якщо нас запрошує не річка, а місто Дніпро — будемо ходити?*)

— Просто ходити? (*Ні. Будемо милуватися красою міста.*)

- Чим може зацікавити місто? (*Кожне місто має свою історію, культурну спадщину.*)
- Читалочку також зацікавило місто Дніпро, тому вона вирішила дізнатися про нього більше.

2. Робота з картою України. Вправа 1, с. 110

- Центром якої області є місто Дніпро?
- Які області є сусідами Дніпропетровської області?
- Розгляньте фізичну карту України. Яку інформацію отримали?
- Про Дніпропетровську область, її краєвиди, міста і села, цікаві куточки можна розповідати дуже довго. Але якщо ми будемо дізнаватися про історії, традиції, культуру, то пропустимо головне: правопис досить хитрих дієслів.

Адже «За двома зайцями поженешся — жодного не спіймаєш».

— Як ви розумієте це прислів'я? (*Пояснення учнів. Дві справи одночасно робити не бажано! Жодної не завершивши!*)

— Тому зараз увага — на хитрі дієслова. Вони так і хочуть, щоб діти потрапили у пастку! Перевіримо?

3. Диктант

- Прочитайте віршик Незнайка.
- Які дії виконував? Скількох помилок припустився? Яких саме? Чому?
- Просто він не знав секретів мови!

Закони письма і вимови вивчай!

Написано *-ться*, а ти [ц' : а] вимовляй!
-шся [с' : а]

- Які дії ви робите вранці? Записуйте лише дієслова у перший стовпчик. Вранці ти просинаєшся, умиваєшся, одягаєшся і йдеш до школи.
- Коли радісно на душі, ти ... смієшся.
- Записуємо у другий стовпчик.
- І сонечко вранці прокидається, піднімається, дивиться на вас і сміється.
- Упізнали у цих словах секретик? Але, щоб ви краще впорались із завданням, відпочиньмо.

4. Фізкультхвилинка «Доброго ранку»

(<https://youtu.be/miwYnAlOf6c>)

— Працюємо далі. Приготуйте цеглинки.
Перевіряємо: зелена цеглинка — *-шся*; червона — *-ться*.

Учитель називає слово, учні сигналізують.

Якщо учні знайшли помилку, викладають іншими цеглинками у вежу.

Спочатку перевірити по два верхні слова з кожного стовпчика (*проаналізувати, чи були допущені помилки*), тоді — нижні (*знову зробити аналіз*).

<i>Ти</i>	<i>Сонечко</i>
просинаєшся	прокидається
умиваєшся	піднімається
одягаєшся	дивиться
смієшся	сміється

Висновок. Чи хитрі дієслова? Щоб не потрапляти у пастку, потрібно засвоїти правило.

5. Вправа «Фотоапарат»

Фотографуємо очима мудрий рожевий вузлик напам'ять (*вправа 3 с. 110*) і закидаємо інформацію у свій комп'ютер. Заплющили очі, перевірили, чи інформація на місці. Прошепотіли одне одному на вушко. Прошепотіли про себе. Промовили вголос.

6. Робота за підручником. Вправа 2, с. 110

- Правило допоможе вам виконати завдання Читалочки. Читаєте повідомлення про Дніпропетровщину, виписуєте виділені слова.

7. Каліграфічна хвилинка

Р р річка О о Оріоль Д д Дніпропетровщина

Ритмічний вузлик/промовляння хором

Пишемо -ться, чуємо — [ц':я]

-шся [с':я]

Знову — увага на плакат!

Закони письма і вимови вивчай!

Написано -ться, а ти [ц' : а]вимовляй!

-шся [с' : а]

8. Самостійна робота. Вправа 4, с. 110

— Допоможіть Ґаджикові виконати завдання. Спишіть речення, вставляючи пропущені букви.

ОЦІНЮЄМО СЕБЕ + + + + СУПЕР!

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

- Сьогодні я навчився/навчилася виконувати конкретну заплановану справу: правильно записувати дієслова ...

— Від Маші та Ведмеда — тим, хто вранці любить умиватися!

(<https://youtu.be/VIcouM4a6Sk>)

ПІСЕНЬКА ПРО ЧИСТОТУ

Жодний кіт і жодна кішка
Не торкнеться молочка,
Якщо лапкою не вмига
Акуратно мордочка.

Поспішають до коритця
Поросятка-малючки,
Гарно вимивши копитця
І маленькі п'ятачки.

П р и с п і в (двічі):

Сонце завжди буде усміхатися
Тим, хто вранці любить умиватися.

Сподіваюся, що кожен
Знає істину просту:
Якщо хочеш не хворіти,
Пам'ятай про чистоту!

Чисті звірі, чисті люди,
Чисті села і міста...
Нам усім завжди і всюди
Необхідна чистота!

П р и с п і в (двічі):

Сонце завжди буде усміхатися,
Тим хто вранці любить умиватися.

2. Домашнє завдання

Знайти і записати три прислів'я з хитрими дієсловами.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 80. ДІАЛОГ. ВЖИВАЄМО ДІЄСЛОВА У ВЛАСНИХ ВИСЛОВЛЮВАННЯХ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*мовно-літературна, загальнокультурна, соціально-громадянська*); розвиток зв'язного мовлення, творчої уяви, граматичної пильності, вміння робити висновки; виховання культури спілкування.

Учні знають: правила ведення діалогу, етику спілкування; збагачують словниковий запас; взаємодіють усно та письмово; створюють усні/письмові повідомлення.

Учні вміють: уживають дієслова в мовленні; ведуть/записують діалог, інтонують речення, обирають теми для розмови, пояснюють розділові знаки; висловлюють свої думки, беруть участь у колективному обговоренні; пов'язують інформацію з власним досвідом.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: уривок з казки «Дюймовочка».

Меседж уроку: «Хто людей питає, той і розум має».

Кольорові слова уроку: діалог; монолог; полілог; репліка; байка; вигадка; розмова.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання

— Чому обрали саме такі прислів'я?

2. Мотиваційна хвилинка

Від ранку й до обіду нема спокою ані онуку, ані діду.

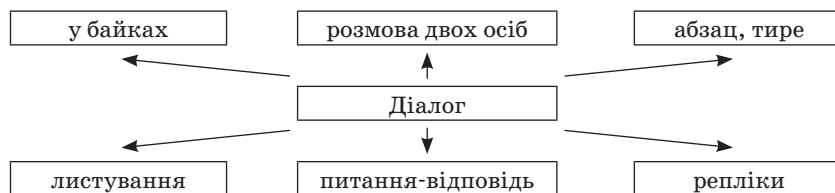
— Куди повзе комашка?

— А як росте ромашка?

— Куди зникає сонце?

— Хто стука у віконце?

У ч и т е л ь. Ви знаєте, мені також цілий ранок не було спокою. Телефон «бринь» і «бринь».

- У вайбер ніколи глянути, треба на роботу збиратись.
- Які дії можуть відбуватися у вайбері чи месенджері?
- Люди переписуються, запитують, відповідають ...
- Між ними відбувається? ... (*Діалог.*)
- Ви вже знайомі із цим мовним явищем.
- Пригадайте всю інформацію, що стосується діалогу.

Діалог — це різновид прямої мови, що має свої специфічні особливості.

1. При діалозі відбувається обмін інформацією між двома (*власне діалог*) чи декількома (*полілог*) учасниками розмови.
2. Кожне висловлювання учасника в діалозі називається реплікою.

3. Каліграфічна хвилинка

Р р репліка розмова діалог полілог

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Перегляд відеоказки

Уривок з казки «Дюймовочка» (1 хв 32 с).
(<https://youtu.be/wt4tNWRhjzA?t=92>)

2. Досліджуємо медіа (аналіз переглянутого)

— Що сталося, дитинко? Чому ти плачеш?

— Я всім серцем хочу маленьку донечку. Де її знайти? Я безпорадна.

— О, не хвилюйся. Це дуже легко влаштувати. Візьми зернятко. Запам'ятай, дитинко. Це не таке зернятко, як ті, що ростуть на фермі. Це зерно потребує любові та тепла. Поклади його у горщик — і побачиш, що станеться. І не забувай, що воно має стояти на сонечку.

— О, дякую, хрещена. Ви така добра!

Вона посадила зернятко у горщик і поставила біля вікна, де було багато сонця.

— Що сталося із зернятком?

Завдання. Запишіть усі дії, які виконувала мама, щоб зернятко виростило.

— Яку частину мови використовуємо? (*Дієслово.*)

— Прочитайте підкреслені дієслова.

— На що вказують дієслова?

3. Читання з другом

Як вести діалог?

Спілкуйся за темою.

Не перебивай.

Говори доброзичливо.

Слухай зацікавлено.

— Проаналізуйте діалог.

— Здрастуйте! Підкажіть, будь ласка, де знаходиться відділ солодоців.

— Це поруч. Дозвольте, я проведу Вас.

— Спасибі. А не могли б Ви допомогти мені з вибором торта?

— Так, звісно. Який саме торт Ви хочете?

— Мені потрібен невеликий бісквітний торт.

— Зверніть увагу на торти компанії «Ласунчик». Вони маленькі та смачні.

— А вони не надто солодкі?

— Ні. Я сама дуже люблю ці тортики. Вони дійсно дуже якісні.

— Дякую. Мені сподобалися ось ці два. Вони такі симпатичні та виглядають апетитно.

— Гарний вибір.

— А вони свіжі?

— Так, але «Лісова казка» свіжіший.

— Я так удячна Вам за допомогу! Отже, я беру його!

— Нема за що, це моя робота. Приходьте до нас ще!

— Обов'язково, до побачення!

— Зверніть увагу, як записаний текст, які розділові знаки використані.

4. Фізкультхвилинка (вправи в парі)

Розбудило сонечко нас з тобою,

Повело нас сонечко за собою.

Хлопчики й дівчатка, я і ти

Робимо зарядку — раз, два, три.

Ручками до сонечка потягнулись,

Весело всі сонечку усміхнулись.

Плещемо в долоні я і ти.

Прокидайтесь, соні,— раз, два, три.

Повернулись вліво, потім — вправо.

Хто ще так несміло робить вправи?

Більш не позіхаємо я і ти.

Весело стрибаємо — раз, два, три.

УРОК 81. РОЗРІЗНЯЄМО ЧАСОВІ ФОРМИ ДІЄСЛІВ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*мовно-літературна, загальнокультурна, соціально-громадянська*); розвиток зв'язного мовлення, творчої уяви, граматичної пильності, вміння робити висновки; виховання почуття прекрасного, бажання творити і примножувати багатство своєї рідної землі.

Учні знають: часові форми дієслів, збагачують словниковий запас, взаємодіють усно та письмово; створюють усні/письмові повідомлення.

Учні вміють: уживають дієслова в мовленні; визначають час, досліджують зміни дієслова; висловлюють свої думки, беруть участь у колективному обговоренні; пов'язують інформацію з власним досвідом.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: виріб з петриківським розписом; малюнки зі зразками петриківського розпису.

Меседж уроку: «Землю прекрасною робить Людина».

Кольорові слова уроку: село Петриківка; петриківський розпис.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання

Учні презентують свої діалоги.

2. Фантазування «Машина часу». Прийом «Перетворення ознак часу»

— Уявіть, що батьки відправили вас до школи. Самі, як зазвичай, пішли на роботу. У цей час у класі, де навчалися діти, за день минуло 10 років.

Обговорення ситуації, що виникла («Ланцюжок запитань»)

— Як ви тепер виглядаєте?

— Що сталося з вашим одягом, зростом, волоссям?

— Скільки вам тепер років?

— Який вираз обличчя був би в батьків?

— Що б ви робили? Які дії виконували б?

— Які питання поставили б вам батьки?

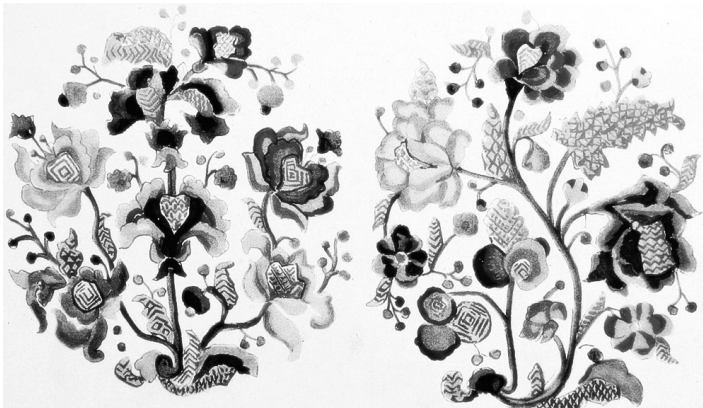
— Як відреагували б на вашу появу домашні?

— Ось у мене є річ, якій дуже багато років. Дісталася мені у спадщину. Як ви гадаєте, скільки їй років? Чи можете ви сказати, хто її створив? Сьогодні «Машина часу» допоможе нам здійснити подорож у минуле і майбутнє, а дієслова підкажуть історію створення оберегів і незвичайних речей.

А побуваємо ми у простому українському селі Петриківка на Дніпропетровщині. «Машина часу» — історія — повідомляє нам про те, як люди роблять Землю прекрасною. Родзинкою села Петриківка є петриківський розпис.

3. Хвилинка історії

— Історія петриківського розпису тісно пов'язана із Запорізькою Січчю.

Невичерпним першоджерелом для розписів хат у селах навколо Січі був світ природи, який оточував ці села. Квіти, ягоди, калина, соняхи, колоски, листя, птахи і комахи у вигляді фантастичних квітів прикрашали стіни хат. Розписи були обов'язковими, вважалися оберегом від заздрощів і зла, а також запорукою добробуту і злагоди в родині.

(Демонструються зразки петриківського розпису.)

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Морфологічна хвилинка

— Нумо запишемо меседж уроку.

□ Землю прекрасною робить Людина.

(Як?) «Висунення гіпотез»

— Назвіть частини мови. Усно встановіть зв'язок слів. Поширте речення прикметниками. Випишіть дієслово. Яким іншим словом можна його замінити? (Синоніми: *творить, створює.*) Складіть речення навпаки. (Людина не робить землю прекрасною. (Коли?))

2. Модуль практики

1) Читання з другом. Вправа 1, с. 111.

— Прочитайте повідомлення Родзинки. Яку інформацію отримали? Про що дізналися? Чому цей розпис назвали петриківським?

2) Каліграфічна хвилинка.

— Запишемо кольорові слова уроку. Який секрет у слові *село*? (*Ненаголошений.*) Як перевіряємо? У слові *Петриківка*? Чому така назва села? (*Висувають припущення.*)

П н о з Пет село Петриківка петриківський розпис

— Продовжуємо працювати над вправою 1. Випишіть із тексту дієслово. З яким словом вони пов'язані? Запишіть питання. У якому числі вжито іменники?

люди
розмальовували
що робили?

майстри і майстрині
навчають
що роблять?

діти
передаватимуть
що робитимуть?

— Про який час повідомляють дієслова?

минулий   теперішній   майбутній

— Уявіть, що ви — «Чарівники часу», і ваше завдання: відправити дієслова у різний час.

З минулого в теперішній і майбутній. Як? (*Розмальовують, розмальовуватимуть.*)

З теперішнього в минулий і майбутній? Як? (*Навчали, навчатимуть.*)

З майбутнього в теперішній і минулий. Як? (*Передають, передавали.*)

Висновок. У дієслів можна визначити час. Вони змінюються за часом.

— Чи змінюються за часом іменники, прикметники, числівники? Переконайте мене, так чи ні?

— У якому часі вжито дієслово у нашому меседжі?

Міркування! Дієслово *робить* відповідає на питання *що робить?* Це дія відбувається в теперішньому. Отже, дієслово *робить* ужито в теперішньому часі.

— Щоб зберегти минуле і передати в майбутнє, потрібно правильно (*ще як?*) жити в теперішньому.

3) Робота за підручником. Вправа «Фотоапарат».

— Перевіряємо своє міркування (с. 112) і фотографуємо рожевий «вузлик напам'ять».

Фотографуємо очима мудрий рожевий вузлик напам'ять (с. 112) і закидаємо інформацію у свій комп'ютер. Заплющили очі, перевірили, чи інформація на місці. Прошепотіли одне одному на вушко. Прошепотіли подумки. Промовили вголос.

4) Релакс-пауза.

(<https://youtu.be/Df3mkjtEwCY>)

Учитель спокійним голосом говорить, діти можуть імітувати рухи.

— Умостіться зручно. Заплющте очі. Уявіть, що ви майстри петриківського розпису. Перед вами — фарби яскравих кольорів. Ось ви берете до рук пензлик ... Ви уявляєте себе квіткою, ваше

УРОК 82. ЗМІНЮЄМО ДІЄСЛОВА ЗА ЧАСАМИ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*мовно-літературна, загальнокультурна, громадянсько-історична, соціальна, здоров'язбережувальна*); розвиток зв'язного мовлення, творчої уяви, граматичної пильності, вміння робити висновки; виховання рис фізично здорової людини.

Учні знають: змінюють часові форми дієслів; збагачують словниковий запас; взаємодіють усно та письмово; створюють усні/письмові повідомлення.

Учні вміють: змінюють дієслова за часами; вживають дієслова в мовленні; визначають час; перетворюють об'єкти та їхні дії в часі; висловлюють свої думки, беруть участь у колективному обговоренні; пов'язують інформацію з власним досвідом.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: рукотворні об'єкти (*маска для плавання у воді та під водою*); малюнок очерету (*або трубка з очерету*); фото рафтингу; шкала емоцій.

Меседж уроку: «Козак і в огні не горить, і у воді не тоне, і під водою не гине — на те він і козак ...».

Кольорові слова уроку: козак-характерник; загартовувались, тренувались, змагались; акваланг; підводний човен; пороги; рафтинг.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання. Презентація дитячих малюнків з елементами петриківського розпису

— Як записали числівник? (*Сто двадцять*.)

— Про що він повідомив? (*Відстань*.)

— Чи виникли проблеми під час виконання домашнього завдання?

— Які дієслова використали? (*Простягається розписали, прикрашає*.)

Висновок. Щоб ми сьогодні милувалися красою художнього розпису, майстри і майстрині з минулого передали техніку малювання. Тепер цю техніку опановують діти. Навіщо? Щоб передати майбутнім поколінням.

Сьогодні наш «Чарівник Час» запрошує в минуле, і меседжем уроку будуть слова:

Козак і в огні не горить, і у воді не тоне, і під водою не гине — на те він і козак ...

— Як ви їх розумієте?

Доповнення вчителя. Козаки були надзвичайно загартовані, витривалі, спритні, хоробрі, відважні, мали міцне фізичне здоров'я. Це допомагало їм у походах, боях. Їх ще називали характерниками.

2. Каліграфічна хвилинка

Х х К к козак-характерник

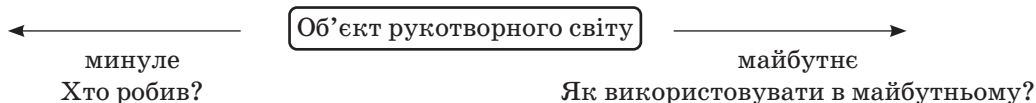
— Як утворилось це слово?

3. Перетворення об'єктів у часі

Мета: розвивати вміння перетворювати об'єкти та їхні дії в часі.

Алгоритм дій

1. Вибрати об'єкт.
2. Визначити минуле (*майбутнє*).
3. Скласти розповідь-фантазію про минуле (*майбутнє*).
4. Назвати розповідь (*дати заголовок*).

— Зараз проведемо цікаве дослідження одного об'єкта, однієї речі.

Це маска для плавання (*демонстрування*).

— Хто її створив? (*Люди*.) А як вона виглядала в минулому? А як буде виглядати в майбутньому? (*Висунення гіпотез*.)

- А в часи козаків? Чи існувала така маска? (Ні.)
 — Але козаки так непомітно могли перепливти стрімку ріку, і ворог їх не помічав. Як?
Маска для дихання під водою

- Нам Гаджик і Щебетунчик зараз повідомлять цікаву інформацію.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Модуль практики

1) Тренувальні вправи. Вправа 1, с. 113.

- Яку інформацію почули? Що здивувало?

Вправа-заперечення (усно)

Перетинали	не перетинали
селилися	не селилися
перепливав	не перепливали

- Слово «пороги» у нас кольорове. Чому? (Пояснення багатозначності.)

- Чи зрозуміли тепер, як козаки могли перебувати тривалий час під водою непомітними?

Людина дуже спостережлива, вдосконалила «очеретину», і ми зараз використовуємо маску з трубкою для плавання під водою. Зверніть увагу на кольорові слова: *акваланг, підводний човен*. Поясніть ланцюжок удосконалення цих речей. Навіть на підводному човні є така собі «очеретина» — трубка, яку піднімають за необхідності.

Фізкультхвилинка «Від капітана Врунгеля» (з мультфільму)

(<https://youtu.be/zXqoatbUzIg?list=PLQwG351L6ICBRr6SOqrbSLIIZMdQGk4lb>)

2) Самостійна робота. Вправи 2–3, с. 114.

- Уявіть, що події про пороги відбуваються зараз. Запишіть слова у стовпчик.

Перетинають	перетинатимуть
Селяться	селитимуться (<i>секрет?</i>) -тсья
Перепливають	перепливатимуть

- Чи відомі вам люди, які сьогодні також долають пороги, подорожують по стрімких гірських річках?

(Демонстрування фото активного відпочинку.)

3) Щоденні 5. Читання для себе.

Це цікаво!

РАФТИНГ В УКРАЇНІ

Якщо ви любитель активного відпочинку, вам обов'язково варто спробувати рафтинг!

Рафтинг — це командні, парні або поодинокі сплави по бурхливих річках на різного роду плавальних засобах. В Україні дуже багато місць для сплавів по річці. Наприклад, гірські річки Карпат і пороги Південного Бугу — це відмінний рафтинг з адреналіном і класними враженнями, а якщо ви полюєте за незвичайними видами і тишею — обирайте Дністер, Десну або Сейм.

- Яку інформацію отримали з прочитаного? Чи можете ви бути любителем такого відпочинку? Чому?

Висновок. Щоб займатися активними видами відпочинку (*рафтингом*), потрібно загартовуватись, тренуватись, підтримувати фізичне здоров'я з дитинства.

2. Робота з текстом на дошці. Досліджуємо медіа (слова з пісні «Не мовчи» гурту «Без обмежень», соліст Сергій Танчинець)

— Прочитайте уривок з пісні, вставте слова.

Чому так зорі запалали, зорі запалали мені?

Коли туману вже ...

А сонце пробивається крізь сні

..., ще зарано

..., трохи ще поспи.

НЕ

СТАЛО

ПРОКИДАЙСЯ

— Щоб не помилитись і правильно записувати частку *не* з дієсловами, зав'яжемо ще один вузлик (цю ідею зав'язувати вузлик мені з минулого у спадщину залишила бабуся; щоб не забути, вона зав'язувала вузлик, а потім поверталася додому, розв'язувала, згадувала, що треба зробити, і робила. Все просто!).

3. Вправа для пальців «Зав'яжемо вузлик на хустинці» (про що цей вузлик?)

Фотографуємо очима мудрий рожевий «вузлик напам'ять» (с. 115) і закидаємо інформацію у свій комп'ютер. Заплющили очі, перевірили, чи інформація на місці. Прошепотіли одне одному на вушко. Прошепотіли подумки. Промовили вголос. Це сьогодні наш перший вузлик.

4. Модуль практики

1) Тренувальні вправи.

- Вправи 1–3, с. 115.

Читаємо/списуємо прислів'я, підкреслюємо дієслова.

— Як розумієте їх?

Відгадуємо загадки-родзинки, розкриваємо дужки.

- Вправи 4–5, с. 116.

Складаємо/виправляємо правила, зав'яжемо вузлик.

2) Хвилинка відпочинку (за вибором дітей).

3) Творча робота. Складаємо пораду/віршик, як слід поводитися з книжкою.

Юний друже!

Ти брудними руками книжку не бери.

Не загинай її сторінок.

І на сторінках не пиши.

І речі не залишай між сторінками.

І книгу не клади куди попало.

Дотримуй правил ти завжди,

Зав'яжуй вузлик, щоби не пропали.

Висновок. Переглянути можна за посиланням (<https://youtu.be/k3vXz-DOrME>).

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Перегляд мультфільму «Грицькові книги» (<https://youtu.be/rcfXNoEQqHw>)

2. Рефлексійний аналіз

— Скільки вузликів зав'язали, що запам'ятали?

— Зверніть увагу на кольорові слова нашого уроку: «Не кажіть: “Не вмію”, а кажіть: “Навчусь”». Запишіть цей вислів у Щоденник вражень, перебудовуючи його в теперішній час і розповідаючи від свого імені. («Не кажу: “Не вмію”, а кажу: “Навчусь”».)

3. Домашнє завдання

Вправа 7, с. 116.

— Поради щодо культури мовлення ми вже обговорювали, прислухайтесь до порад Гаджика, спишіть речення правильно, розкриваючи дужки.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 85. ВСТАНОВЛЮЄМО ЗВ'ЯЗОК ДІЄСЛІВ З ІМЕННИКАМИ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*мовно-літературна, загальнокультурна, соціальна*); розвиток зв'язного мовлення, творчої уяви, граматичної пильності, вміння робити висновки; виховання культури поведінки.

Учні знають: установлюють зв'язок дієслів з іменниками; збагачують словниковий запас; взаємодіють усно та письмово; створюють усні/письмові повідомлення; правила культури поведінки у місцях відпочинку.

Учні вміють: уживають дієслова разом з іменниками в мовленні; ставлять питання від дієслова до іменника і навпаки; висловлюють свої думки, беруть участь у колективному обговоренні; пов'язують інформацію з власним досвідом.

Тип уроку: комбінований урок.

Обладнання: плакат «Правила мовця/слухача»; відеосюжет; фото кованих фігур; Щоденник вражень, шкала емоцій.

Меседж уроку: «Про вихованість людини свідчить її культура».

Кольорові слова уроку: річка Кальміус; Донецьк; мільйон.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання

Презентація складених порад.

— Доповніть правила і поради.

2. Мовознавча розминка

— Постав дієслова в теперішній час і прочитай правила.

Вироблення правил

Правила мовця	Правила слухача
Доброзичливо ставився до слухача.	Не перебивав мовця.
Увічливо звертався до слухача.	Уважно слухав мовця.
Поважав слухача.	Не відволікав мовця.
Цінував час слухача	Ураховував інтереси мовця

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Творча робота

— Сьогодні нас запрошує місто троянд. Чи чули ви про таке місто? Не знаючи нічого про це місто, про що ви подумали, коли почули — *МІСТО ТРОЯНД*? Нумо «включимо логіку» і спробуємо розгадати таємницю такого порівняння.

— Що означає «включити логіку»? (*Учні висувують свої припущення.*)

— Якщо місто троянд, то у ньому росте дуже багато троянд. (*Доберіть числівник із записаних на дошці чисел — 100, 1000, 10 000, 1 000 000.*)

— Якщо дуже багато троянд, то дуже багато парків. Вони ж деє мають рости?

— Якщо дуже багато парків, то у них гуляє багато людей і милується трояндами?

— А кожен хоче помилуватися своєю трояндою. Отже, скільки людей, стільки ж і троянд.

Нумо припустимо, що у місті живе 100 000 людей. То скільки троянд?

— І це правда. Нас запрошує *місто троянд* Донецьк / Донеччина / Донецька область.

Так склалося, що зараз донеччани переживають складні часи, але вони настільки віддані своєму місту, що переселенці з Донецька у Львові висадили алею троянд як символ Донецька.

(<https://youtu.be/kO3R6ECKw3s>)

2. Робота з картою України у підручнику (*учні досліджують місце розташування, сусідів*)

— Але у місті є дещо ніби звичайне і незвичайне: унікальний парк кованих фігур. Цікаву інформацію для вас підготувала Родзинка.

3. Робота з текстом. Робота в групах

Група 1. Вправа 1, с. 117.

— Прочитайте текст про місто Донецьк. Які факти з тексту виявилися невідомими? (Читання з позначками.)

Група 2. Вправа 3, с. 117.

— Прочитайте текст про унікальний кований парк.

4. Обмін інформацією

Короткий переказ тексту. Що вразило? Які факти здивували?

5. Каліграфічна хвилинка

Р рі іч ка річка мільйон троянда

6. Релаксаційна пауза

7. Творче завдання «Сторітеллінг». Прийом «Оживлення»

— Уявімо, що ожила троянда, яку ви бачите на малюнку в підручнику. Складіть коротку історію, що могло з нею трапитися.

8. Творча бесіда про культуру вихованої людини

Завдання. Збери текст «Культурний відвідувач/турист» (використай меседж). Зв'яжи дієслова з іменниками.

дружня посмішка

увічливе вітання

уважне добре слово

тактовне зауваження

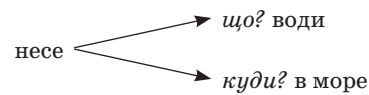
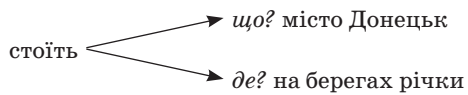
удячність

Наприклад:

Про вихованість людини свідчить її культура. Культурний турист завжди демонструє дружню посмішку. Під час зустрічі із жителями міста ввічливо вітається. У громадських місцях за потреби робить тактовне зауваження. Вихований відвідувач завжди дякує.

9. Тренувальні вправи

Вправа 2. Встановлюємо зв'язок дієслів з іменниками.

отримав → що? назву

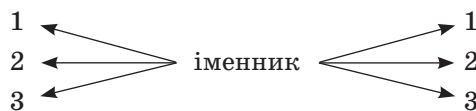
переносять → що? температуру

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Вправа «ЖУК»

Прикметник

Дієслово

2. Рефлексійний аналіз/шкала емоцій

— Складіть речення з кольоровими словами і запишіть у Щоденник вражень.

- Найбільше мене вразило ...

3. Домашнє завдання

«Сторітеллінг». Оживити героя парку (фото на вибір з Інтернету) та скласти про нього історію.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 86. ВЖИВАЄМО ДІЄСЛОВА У МОВЛЕННІ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*мовно-літературна, загальнокультурна, соціальна*); розвиток зв'язного мовлення, творчої уяви, граматичної пильності, уміння робити висновки; виховання бажання здобувати знання.

Учні знають: уживають дієслова у мовленні; висловлюють думки, почуття; збагачують словниковий запас; взаємодіють усно та письмово; створюють усні/письмові повідомлення.

Учні вміють: уживають дієслова разом з іменниками в мовленні; ставлять питання від дієслова до іменника і навпаки; висловлюють свої думки, беруть участь у колективному обговоренні; пов'язують інформацію з власним досвідом.

Тип уроку: комбінований урок.

Обладнання: шкала настрою; індивідуальні картки для самоконтролю; Щоденник вражень.

Меседж уроку: «Хліб-сіль кусай, а розумних людей слухай».

Кольорові слова уроку: Слов'янськ; Слов'янщина.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. «Крісло автора»

Презентація історій про героя з парку кованих фігур, що в Донецьку.

2. Бесіда-міркування

— Уявіть, що у нашому місті/селі облаштовують парк металевих фігур. Які фігури вам би хотілось там побачити? Чому? Складіть і запишіть 3–4 речення у Щоденнику вражень. (*Вправа 5, с. 118.*)

3. Усний коментар складених речень, записаних у Щоденнику вражень

4. Індивідуальне повторення/опитування «Обери/встав правильну відповідь»

У вікно заглядає й усміхає... привітне сонечко. // *-шся, -тьця -ться*

Ти приходиш зі школи, переодягає... і відпочиваєш. // *-шся, -тьця -ться*

Як виросту — ... хату. // *намалюю, куплю, збудую*

Для охорони і збереження рослин і тварин ... // *дієслово + іменник*

У Верхній Хортиці ... і досі могутній запорозький дуб. Люди ... життя цього дуба з ... запорозького козацтва. // *історія, стояти, пов'язувати*

Тримати язик за зубами — ... // *заміни дієсловом*

Клювати носом — ... // *заміни дієсловом*

(*Вправа 4, с. 118.*)

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Каліграфічна хвилинка

— А зараз поїдемо хліб-сіль кусати і розумних людей слухати у місто Слов'янськ.

С с Сло в'я нськ Слов'янськ Слов'янщина

— Які секрети є у правописі слова? (*Апостроф, знак м'якшення.*)

— А до чого тут сіль? Дізнаємося, коли виконаємо завдання.

2. Модуль практики

1) Тренувальні вправи.

Завдання 1. Доберіть дієслова, що описують Слов'янськ як гостинне місто.

Зустрічає, знайомить, розповідає, зацікавлює, надихає, оздоровлює.

Завдання 2. Складіть речення з поданих слів.

Слов'янщина, рідний край, свій, жителі, прикрашати і збагачувати, його.

Жителі Слов'янщини прикрашають свій рідний край і збагачують його.

прикрашають (*хто?*) жителі

прикрашають (*що?*) край

Завдання 3. Прочитайте текст. Підкресліть дієслова, визначте час.

Історію Слов'янська пов'язують з видобуванням солі. Назву отримало на честь перемоги слов'ян над турками. Ще в минулому чудодійні грязі рятували людей від захворювань. А сьогодні родзинкою міста є курорт «Слов'янські мінеральні води».

2) **Хвилинка відпочинку/музична пауза.**

3) **Робота з текстом. Хвилинка партнерства.**

— Прочитайте текст (вправа 8, с. 118). Спишіть його, поставивши слова, подані в дужках, у теперішньому часі.

На Донеччині є місто Слов'янськ. Його називають *центром видобування солі*. У місті знаходяться три лікувальні солоні озера. А ще Слов'янськ славиться гончарними виробами Їх виготовляють у маленьких майстернях і продають по всій Україні.

— Яку інформацію дізналися про місто? (*Три солоні озера.*)

— Чим ще славиться місто? (*Гончарні вироби.*)

4) **Коллективне дослідження.**

— Чи можуть дієслова описати предмет? (*Ваші припущення?*)

Я з корінця виростаю, мене переплітають,
красиво обгортають, листочки перегортають. Хто я?

Я можу розповідати, байки складати.
Можу знайомити, можу повідомляти. Хто я?

Підкажу для тих, хто шукає,
Хто пізнає, хто себе розвиває. Хто я?

— Це незвичайно звичайна книга.

— Які дієслова використала книга, щоб описати себе? Скільки їх? (12.) Щебетунчик і Гаджик змагалися, хто найточніше опише предмет дієсловами.

• Вправа 6, с. 118.

Лащиться, умивається, грається — кіт.

Гріє, світить, сходить — сонце.

Росте, розквітає, пахне — квітка.

5) **Гра «Опиши предмет». Робота в парах.**

Один називає три дієслова про предмет, а інший відгадує, що це.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

— Чи складно було сьогодні працювати? А що можете сказати щодо настрою?

— Не було складно, бо хліб-сіль разом їли й одне одного слухали, співпрацювали, рішення разом ухвалювали.

Подякуйте одне одному.

2. Домашнє завдання

Вправа 9, с. 118. Прочитати, списати текст, вставити іменники (*можна скористатися довідкою*). Підкреслити дієслова, пов'язані з іменниками.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 87. ДОСЛІДЖУЄМО ДІЄСЛОВА — АНТОНІМИ І СИНОНІМИ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*мовно-літературна, загальнокультурна, соціальна*); розвиток зв'язного мовлення, творчої уяви, граматичної пильності, вміння робити висновки; виховання сили волі.

Учні знають: застосовують дієслова-антоніми і синоніми у мовленні; виявляють почуття; збагачують словниковий запас; взаємодіють усно та письмово; створюють усні/письмові повідомлення.

Учні вміють: уживають дієслова-синоніми і антоніми; висловлюють свої думки, беруть участь у колективному обговоренні; пов'язують інформацію з власним досвідом.

Тип уроку: комбінований урок.

Обладнання: цеглинки; індивідуальні картки для роботи.

Меседж уроку: «Щоб слова у розумні ворота забивати, треба мозок тренувати!».

Кольорові слова уроку: антоніми; синоніми; місто Соледар.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар виконання домашнього завдання

— Яку інформацію отримали, виконуючи вправу? (*Дізналися, що Донецький край пишається відомими людьми: Сергієм Бубкою, Лілією Подкопаєвою, футболістами команди «Шахтар».*)

— Прочитайте словосполучення іменника та дієслова, ставте питання:

славиться (*ким?*) людьми

народився і виріс (*хто?*) рекордсмен

починала (*що?*) кар'єру

утворилась (*що?*) команда

2. Бліцвікторина з цеглинками

- Слова, що відповідають на питання *що робити? що робить?*, називаються ...
- Дієслова називають ...
- Дієслова зв'язуються з ...
- Назви 2 дієслова, які відповідають на питання *що буде робити?*
- Назви 3 дієслова, які взяв у школу.
- Назвіть 6 дієслів, які будуть сьогодні виконувати дії на уроці. Вежу створили, інформацію пригадали. Молодці!

3. Гра «Знайди “зайве” /добери»

- Надійшов, прийшов, завітав, відпочив.
  - Закінчують, гомонять, співають, щебечуть.
  - Радіють, плачуть, сміються, веселяться.
  - Йде, крокує, чимчикує, розмовляють.
  - Доглядати, піклуватися, сваритися, турбуватися.
  - Подорожувати, стояти, мандрувати, чумакувати.
    - Вежу розібрали, “зайві” слова відшукали!
    - Доберіть протилежні за значенням дієслова.
  - Відпочив — стомився
  - Закінчують — починають
  - Плачуть — сміються
  - Розмовляють — мовчать
  - Сваритися — миритися
  - Стояти — рухатись
- Вежу будували і які слова добирали? (*Антоніми.*)
- А які слова залишились без уваги — близькі чи далекі за значенням? (*Синоніми.*)
- Здогадайтесь, яка тема уроку?
- Будемо досліджувати дієслова — синоніми і антоніми. А разом з ними побуваємо у ще одному славному місті на Донеччині — місті Соледар.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Каліграфічна хвилинка

А а ан то ні ми антоніми синоніми Соледар

— Поміркуйте, чому місто має таку назву?

2. Модуль практики

1) Робота з текстом. Вправа 1, с. 119.

- Прочитайте і випишіть у стовпчик виділені дієслова.
- З якими іменниками вони зв'язані?
- У яких словах є секрети? (*Апостроф, знак м'якшення.*)

Виникли, з'явилися —————> синоніми

Зцілюють, лікують —————>

2) Письмо з коментуванням. Вправа 3, с. 119.

Замінюємо вислови дієсловами, близькими за значенням.

Читати нотації — повчати.

Рвати серце — переживати.

Не дати пилинці впасти — оберігати.

На поріг не пустити — заборонити.

Обвести навколо пальця — обхитрити.

3) Хвилинка відпочинку. Гра з м'ячем «Утвори пару».

(*М'яч малий тенісний, одночасно можуть грати три групи.*)

Учень кидає м'яч однокласникові, називає дієслово, однокласник добирає антонім, гра триває.

4) Хвилинка партнерства. Вправа 4. Робота в парі.

— Випишіть дієслова-антоніми. Запишіть одне прислів'я. Чому обрали саме його?

Запасає — з'їдає.

Лежить — біжить.

Бере — віддає.

Сміється — плаче.

Мовчати — казати.

Загубити — знайти.

Запам'ятай!

Двері зачиняють (*а не закривають*).

Очі заплющили (*а не закрили*).

У заходах беруть участь (*а не приймають участь*).

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

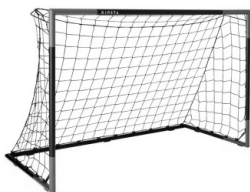
1. Футбольний турнір

— Донецчина славиться футбольною командою «Шахтар». Ми також пограємо у футбол і забиватимемо незвичайний гол.

Умови гри. У кожного — пари слів (синоніми, антоніми). Їх потрібно «забити» у ворота.

Антоніми

Синоніми

Засвітить, засяє —————>
Прилетять, прилинуть —————>
←———— Розповідати, слухати
←———— Кричить, мовчить
←———— Лінується, працює
Схилилися, опустилися —————>
←———— Пришивати, відривати

2. Рефлексійний аналіз

— Чи цікаво було працювати із синонімами і антонімами?

— Починай відповідати словом, що має першу букву.

У — урок був цікавий

Р — разом виконували завдання

О — одне одному допомагали

К — коментували і креативили

— І довели: «Щоб слова у розумні ворота забивати, треба мозок тренувати!» (*Меседж уроку.*)

3. Домашнє завдання

Записати 6 прислів'їв з антонімами.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 88. ВЖИВАЄМО ДІЄСЛОВА З ПРЯМИМ І ПЕРЕНОСНИМ ЗНАЧЕННЯМ У ВЛАСНИХ ВИСЛОВЛЮВАННЯХ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*мовно-літературна, загальнокультурна, соціальна*); розвиток зв'язного мовлення, творчої уяви, граматичної пильності, вміння робити висновки; виховання радості від навчання, пізнання.

Учні знають: застосовують дієслова з прямим і переносним значенням у мовленні, збагачують словниковий запас; взаємодіють усно та письмово; створюють усні/письмові повідомлення.

Учні вміють: уживають дієслова; висловлюють свої думки, беруть участь у колективному обговоренні; пов'язують інформацію з власним досвідом.

Тип уроку: комбінований урок.

Обладнання: цеглинки.

Меседж уроку: «Спочатку подумати, а потім уже писати, а не навпаки ...» (*Остап Вишня*).

Кольорові слова уроку: ярмарок; Остап Вишня.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання (за зразком)

Зразок. Я виписав 6 прислів'їв, але прокоментую одне, тому що ...

2. Самостійна робота. Удосконалення вмінь добирати антоніми. Вправа 4, с. 120

ОЦІНЮЄМО СЕБЕ + + + + + СУПЕР!

3. Мовна розминка

— Складіть вежу. Знімаєте цеглинку і називаєте дієслово на букву за кольором цеглинки + + іменник.

Наприклад:

Червоний — чеше *що?* ніс.

Зелений — зупинився *що?* автобус. А чому?

Помаранчевий — пише *хто?* учень.

Жовтий — журиться *хто?* дівчинка. А чому?

Голубий — гріється *хто?* котик.

Синій — сміється *хто?* хлопчик. А чому?

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Робота з текстом

Сонце смієт..., неначе дитина.

Стежечка в'єт..., співає душа.

Мама усміхаєт... і до мене лине.

Від щастя радіє серце,

А на очах співає сльоза.

— Спробуймо змінити вірш, щоб слова вживалися в прямому значенні!

— Знайдіть дієслова. Прокоментуйте правопис. З перших двох рядків виписіть дієслова разом з іменником. У якому значенні вжито дієслова: прямому чи образному (*переносному*)?

Сонце сміється   мама сміється

Співає душа   дитина співає

— Як зміниться вірш?

— Слова в переносному значенні є незамінними в поезії, літературі. Письменники влучно їх використовують, щоб підкреслити яскраві емоції, спонукати почуття радості, чогось приємного, гарного настрою, усмішки.

Сьогодні нас усміхнутися змушує один чоловік, який знав і використовував дуже багато слів у переносному значенні у своїх творах.

Ребус

(Остап Вишня)

2. Каліграфічна хвилинка

О о Остап Вишня

— Остап Вишня дав майбутнім письменникам та поетам дружню пораду. Запишемо під диктування: «Спочатку подумати, а потім уже писати, а не навпаки».

— Як ви її розумієте?

— Чи можна використовувати пораду гумориста нам? (Обмін думками.)

— Поети і письменники влучно використовують слова з прямим і переносним значенням у текстах, щоб уникнути повторень.

3. Робота за підручником. Вправа 6, с. 120. Робота в групах

— Прочитайте, як описав ярмарок Остап Вишня. Які малознайомі вам дієслова використав?

— Спробуємо оживити слова + іменник. Працюємо в групах. (Слова на картках, у групах дописують іменник.)

Ворушиться —

Ірже —

Кудкудаче —

Дихає —

Позіхає —

Лускає насіння —

Кричить —

Кувікає —

Крутиться на каруселях —

Мекає —

Пахне —

Ярмарок —

4. Творча робота. Вправа 7, с. 120

Складаємо розповідь про ярмарок.

Хвилинка з минулого

— Чи доводилося вам спостерігати події, що відбуваються на ярмарку? Коли? Де?

— Напевне, ви пригадали «День міста/села». Як це було? (Обмін інформацією.)

Як добиралися?

Що продавали?

Як розважалися?

5. Фізкультхвилинка

6. Письмо з коментуванням. Вправа 8, с. 120

Записуємо і коментуємо словосполучення.

падає листя

падає наголос

летів катер

летів літак

→ в прямому значенні

→ в переносному значенні

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

Зрозумів і вживатиму слова з переносним значенням у творах, мовленні ...

2. Домашнє завдання

Вправа 9, с. 120. Завдання на вибір:

- Виписати зі словника синонімів три ряди дієслів.
- Виписати зі словника антонімів три пари дієслів.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

РОЗПІЗНАЮ СЛУЖБОВІ СЛОВА

УРОК 90. ПРИГАДУЄМО СЛУЖБОВІ СЛОВА

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*мовно-літературна, загальнокультурна, соціальна, інформаційно-цифрова*); розвиток зв'язного мовлення, творчої уяви, граматичної пильності, вміння робити висновки; виховання бажання робити маленькі справи, бути старанним, спостережливим, досягати успіху.

Учні знають: упізнають службові слова і розуміють їхню роль; взаємодіють усно та письмово; створюють усні/письмові повідомлення.

Учні вміють: уживають службові слова для зв'язного мовлення; висловлюють свої думки, беруть участь у колективному обговоренні; пов'язують інформацію з власним досвідом.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: цеглинки; шкала емоцій.

Меседж уроку: «Маленька справа може стати частиною великої роботи».

Кольорові слова уроку: службові слова; редактор; коректор; скульптор; льодоспад.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Коментар діагностичної роботи

2. Корекційні вправи/завдання (*за вибором учителя відповідно до результатів роботи*)

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вступне повторення. Робота з текстом

Прийом «Що не так?»

— Редакція журналу оголосила конкурс на кращий відгук про прочитане оповідання. Завданням було оповідання записати і скласти відгук. Іванкові дуже сподобалось оповідання Василя Сухомлинського «Камінь». Він його записав і надіслав до редакції. Уявіть, що ви працюєте в редакції коректором, маєте прочитати текст та виправити наявні помилки. **Що не так у тексті Іванка?**

Лузі, гіллястим дубом, багато років була криниця. Вона давала людям воду. Дубом криниці відпочивали подорожні. Якось прийшов туди хлопчик. Він любив пустувати. Йому спало думку: «А буде, я візьму цей камінь кину його криницю? Ото, мабуть, булькне».

Підняв камінь, кинув його криницю.

Висновок. Зникли маленькі, але дуже важливі слова. Ви погоджуєтесь, що дуже важливі?

У, під, під, біля, на, що, як, і, в.

— Що ви про них знаєте? (*Використовуємо цеглинки.*)

— Спробуймо прочитати текст, використавши службові слова.

У лузі, під гіллястим дубом, багато років була криниця. Вона давала людям воду. Під дубом біля криниці відпочивали подорожні. Якось прийшов туди хлопчик. Він любив пустувати. Йому спало на думку: «А що буде, як я візьму цей камінь і кину його в криницю? Ото, мабуть, булькне».

Підняв камінь, кинув його в криницю.

— Що ви тепер скажете? Текст змінився, став зрозумілим. Яку пораду дасте Іванкові? (*Пораду Остапа Вишні: «Спочатку подумати, а потім уже писати, а не навпаки».*)

«Фантастична добавка»

— Звісно, що Іванко переміг у конкурсі. Отримав приз. Але, поспілкувавшись з редактором, усе зрозумів, тому приз розділив з коректором. Чому? І яким міг бути приз?

— Чи цікаво вам, чим закінчилась історія про камінь? Як ви гадаєте? (*Учитель може дочитати текст.*)

«Коло думок»

Не стало ані лугу, ані дуба, ані соловейка, ані криниці. Це сумно.

— Але достатньо було зробити маленьку справу (*Яку?*), щоб все було навпаки. Яка справа може принести радість?

Трава у лузі гомонить, під розлогим дубом криниця подорожнього зустрічає, а соловейко від краси свої пісні співає. Це радісно.

Складаємо інформацію про криницю. Прийом «Сенкан»

Криниця.

Доглянута, глибока.

Манить, угамовує.

У криниці смачна водиця.

Хочеш води напитися — не засмічуй криницю.

«Письмо під диктування»

— Маленька справа принесла радість усім: Іванкові, коректору, лугу (*трава розквітла*), дубу (*забуяв*), криниці (*вона корисна, від спраги рятує*), соловейку (*прихисток має*), людям (*від спеки рятується, стежку не оминають*).

Важливе рішення. Службові слова важливі, «укріплюють/зміцнюють/удосконалюють/зв'язують/ (синоніми) текст, думку, слова.

2. Вправа «Фотоапарат»

Фотографуємо очима мудрий рожевий вузлик напам'ять (с. 121) і закидаємо інформацію у свій комп'ютер. Заплющили очі, перевірили, чи інформація на місці. Прошепотіли одне одному на вушко. Прошепотіли подумки. Промовили вголос. Це сьогодні наш перший вузлик.

— Яка відмінність між службовими словами і частинами мови?

(*Службові слова не відповідають на питання.*)

— Чи можуть вони бути самостійними? (*Ні.*)

— Про що нам можуть повідомити слова В, У, З? ПІД, НАД? ДО, ПІСЛЯ? ПЕРЕД, БІЛЯ? ЗА, ПРИ?

3. Каліграфічна хвилинка

С с сл слу служ бо бові службові слова

4. Самостійна робота

— Користуючись вузликом, проведіть дослідження і виконайте вправу 1 с. 121.

5. Вправа на швидкість «Сонечко»

— Хто більше згадає службових слів? Скільки слів, стільки промінчиків!

6. Фізкультхвилинка від сонечка

Композитор Анна Олейнікова, автор слів Наталія Іванова, виконує Анастасія Карабан.

(<https://youtu.be/lw1XZJDLCSJU>)

7. Модуль практики/Тренувальні вправи

1) Зібрати слова у речення.

парк кованих фігур, Донецькій області, ми, а, дізналися, у про, в, парк кам'яних фігур; Луганській області, є.

(*У Донецькій області ми дізналися про парк кованих фігур, а в Луганській області є парк кам'яних скульптур.*)

— Які дві думки об'єдналися? Яке слово їх об'єднало? («А» — сполучник. *Вузлик!*)

— Що об'єднує людей? (*Маленькі справи, велика робота, історія, традиції, віра, мрії ...*)

УРОК 91. РОЗПІЗНАЄМО ПРИЙМЕННИКИ

Мета: формування та розвиток предметних і ключових компетентностей (*мовно-літературна, загальнокультурна, соціальна, здоров'язбережувальна, математична*); розвиток зв'язного мовлення, творчої уяви, граматичної пильності, вміння робити висновки; виховання рис дружньої людини, взаємопідтримки.

Учні знають: знають прийменники, розуміють їхню роль; взаємодіють усно та письмово; створюють усні/письмові повідомлення.

Учні вміють: уживають прийменники для зв'язного мовлення; висловлюють свої думки, беруть участь у колективному обговоренні; пов'язують інформацію з власним досвідом.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: інструкція «Правила безпеки у парку атракціонів»; карта України.

Меседж уроку: «Будемо у дружбі ми сильні, як ріка».

Кольорові слова уроку: у дружбі; прийменник; атракціон.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Караоке «Впіймай службові слова»

— Упіймай службові слова з караоке від Маші та Ведмедя (*від слів «Забринів струмок у лісі» (початок відео 3. 20 — кінець відео 4. 30)*).

(<https://youtu.be/VlCouM4a6Sk?t=200>)

Виграє вода дзвінка,
Розтає сніжок на стрісі
І збігає до струмка.
А калюжі — ціле море!
Ми з тобою — острівцець.
Хай ніщо не переборе

Щиру дружбу двох сердець!
Хатка на галявині зустрічає ранок,
А внизу блакитна смужечка в'юнка.
Каплі розлітаються бризками веснянок.
Будемо у дружбі ми сильні, як ріка!

(*Учні слухають частину відео, впізнають службові слова.*)

і, до, а, з, на, у, як, не

2. «Крісло автора»

Презентація творів і малюнків «Водоспад у різні пори року».

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Каліграфічна хвилинка

— Про що була пісенька Маші та Ведмедя? (*Про дружбу.*)

— Сьогодні ці слова будуть меседжем уроку.

Б б др дру друж ба дружба

Будемо у дружбі ми сильні, як ріка.

— Утворіть спільнокореневі слова до слова *дружба ... (Дружний, дружити.)*

— Перетворіть прикметник на іменник. Складіть прислів'я і запишіть.

У дружбі — сила.

— Яке службове слово використали? (*Прийменник. Вузлик!*)

2. Хвилинка партнерства. Вправа 1, с. 122

Виписати виділені пари слів, підкреслити службові слова.

з пагорба — на пагорбі

до річки — через річку (*вказують напрямом*)

3. Вправа «Фотоапарат»

Фотографуємо очима мудрий рожевий вузлик напам'ять (с. 124) і закидаємо інформацію у свій комп'ютер. Заплющили очі, перевірили, чи інформація на місці. Прошепотіли одне одному на вушко. Прошепотіли подумки. Промовили вголос.

4. Усний коментар. Прийом «Мікрофон». Вправа 2, с. 123

— За допомогою прийменників утвори словосполучення і подумай закінчення речень (*вправа 3, с. 123*).

Дружить з Родзинкою ... з Франківська наш друг

Прийшов до Гаджика ... і почув про дивний «круг»

Дізнався від Читалочки ... про вежу, планетарій і суперовий Луна-парк

Розповідав про/для Щебетунчика ... Що це за місто? Де його знайти?

Це місто дивовижної краси ...

— Щоб настрої і емоції не покидали нас і наша наступна подорож було приємною, слухаємо Машу і Ведмедя (*продовження відео*).

5. Фізкультхвилинка від Маші

6. Робота з текстом (усно). Вправа 4, с. 123

— Яку інформацію дізналися про Харків?

— Як можемо її доповнити? (*Робота з картою України*.) Чи доводилось вам бувати у парку атракціонів? Про що необхідно пам'ятати, перебуваючи у таких місцях?

7. Досліджуємо медіа (квиток у Луна-парк)

— Ви отримали квиток у Луна-парк. Розгляньте його. (*Вправа 6, с. 124*) Які атракціони вам до вподоби? Нумо пригадаємо правила безпеки. Увага — на плакат/стенд/екран/інструкцію/текст (*за вибором учителя*).

Завдання: відшукати прийменники.

Одяг дитини! Не допускати: звисаючих поясів і зав'язок на одязі; надто довгих кінців на бантиках; довгих косичок; мобільних телефонів, що висять на довгих шнурах, слизького взуття.

Їжа! Не варто перегодовувати дитину перед посадкою на атракціон. Їсти і пити заборонено під час катання.

Вік дитини! Читати вимоги (*спеціальні таблички*) щодо віку, росту, ваги.

Здоров'я! Якщо «закачує» у транспорті, то краще відкласти катання на пізніший термін.

Катання дитини! Під час катання до повної зупинки атракціону заборонено: відстібати паски безпеки; вставати з місця; крутитися; нахилитися та звисуватися на край сидіння (*кабіни*); розмахувати руками та спробувати за щось зачепитися; штовхати дітей, які сидять поруч, та заважати їм.

8. Хитра математика

— Наші друзі побували на двох атракціонах (*причому кожен*).

Читалочка витратила — 70 грн.

Щебетунчик — 90 грн.

Родзинка — 80 грн.

Гаджик — 100 грн.

Варіанти дитячих думок.

Варіанти завдань від учителя.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Робота у Щоденнику вражень (*вправа 8, с. 124*)

2. Рефлексійний аналіз уроку

— Яких умінь набули сьогодні?

3. Домашнє завдання

Вправа 9, с. 124. Дізнатися нову інформацію про м. Харків (*Харківську область*), списати текст і вставити прийменники.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 92. РОЗПІЗНАЄМО ПРИЙМЕННИКИ. РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ. ПИШЕМО ЛИСТ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей; розвиток зв'язного мовлення, творчої уяви, граматичної пильності, вміння робити висновки; виховання поваги до людей, які роблять країну прекрасною.

Учні знають: знають прийменники, розуміють їхню роль; взаємодіють усно та письмово; створюють усні/письмові повідомлення.

Учні вміють: уживають прийменники для зв'язного мовлення усно і письмово; висловлюють свої думки, беруть участь у колективному обговоренні; пов'язують інформацію з власним досвідом; пишуть лист.

Тип уроку: комбінований урок.

Обладнання: цеглинки; відео про родзинки Харківської області; зразок діалогу (*один на парту*).

Меседж уроку: «Дія — головний ключ до успіху» (*Пабло Пікассо*).

Кольорові слова уроку: копія; оригінал; село Пархомівка; крейдяні гори; смт Шарівка.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання

— Яку нову інформацію про місто Харків ви отримали, виконуючи вправу?

2. Вправа «Ейфелева вежа»

— Спробуймо побудувати з цеглинок Ейфелеву вежу (*і щоб вона не впала*). Буде весь клас. Про що потрібно подумати під час побудови? (*Повагу одне до одного, не поспішати, не штовхатися тощо.*)

3. Вправа «Чи вірите ви?»

(*Дві цеглинки за кольором — так/ні.*)

— Чи вірите ви в те, що в звичайному селі може бути такий музей, який можна побачити у Франції чи Італії?

— Чи вірите ви в те, що такий музей може заснувати звичайний сільський учитель історії?

— Чи вірите ви в те, що у селищі міського типу (*смт*) можна побачити незвичайний палац?

— Чи вірите ви в те, що на харківській землі можна побачити гори, як у Туреччині?

4. Досліджуємо медіа

— Нас запрошує Харківська область, щоб показати людей, які мають ідеї, силу і бажання зміцнювати Україну. Не просто мають, а діють.

(<https://youtu.be/XLzSlBwLOCs>)

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

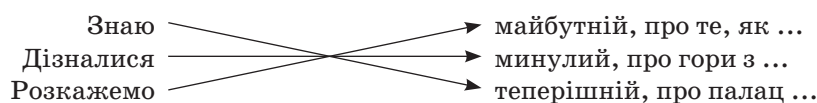
1. Каліграфічна хвилинка

Д д дія діяльність діяти

Дія — головний ключ до успіху (Пабло Пікассо).

2. Повторення

— Визначте час поданих дієслів. Складіть речення за змістом відео.

— Хто уважно переглядав і назве числівники? (*100 км, 70 млн років, 8 граней, 26 кімнат, 3 зали.*)

3. Письмо під диктування з коментуванням правопису

Записуємо кольорові слова.

Копія, оригінал, село Пархомівка; крейдяні гори; смт Шарівка.

- Поясніть значення слів: *копія* та *оригінал*.
- У якому слові звуків більше, ніж букв, чому?
- Замініть прикметник іменником. (*Гори з крейди*.)
- Який прийменник використали? (*З*.)
- Поясніть вислів.

Наш син — точна копія тата. Оцей Василько, ну просто оригінал на уроці.

4. Модуль практики

- Зараз спробуємо ідею втілити в життя.

1) Вправа «Пошук ідей».

— Які будуть ідеї? (*Учнів націлити на те, що можна створити у класі, школі, рідному місті/селі силами колективу*.)

2) Творча робота. Діалог.

Робота в парах/розігрування діалогу

- Яка мета була у вчителя Панаса Луньова?
- Він хотів створити музей аби його учні мали гарний смак.
- Що робив сільський учитель, аби його ідея реалізувалась?
- Разом з учнями почав писати листи до великих музеїв та видатних митців.
- Що просив?
- Допомоги у створенні музею.
- Чи прийшла допомога?
- Так. Чудеса трапляються.
- Запишіть у зошит усі прийменники, які ви відшукали у діалозі.
- А тепер уявіть, що ви пишете листа (*художнику, письменнику, скульптору, майстру по дереву/ майстру вишивки*). Про що ви будете писати?

Практична робота

Без коментарів учителя, дати можливість дітям самим написати так, як вони це можуть.

Презентація написаного

Учитель наголошує, що на одному з уроків учні вчитимуться складати колективного листа.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

- Ми сьогодні обійшлися без підручника, але не без ... (*прийменників*).
- Чи звертаємо ми увагу на службові слова? (*Іноді забуваємо і пропускаємо або пишемо разом*.)
- Нумо зав'яжемо ще один вузлик і запам'ятаємо: прийменники зі словами пишуться окремо. Будемо пильними!

2. Домашнє завдання

Списати 3–4 речення з улюбленої книги, підкреслити прийменники.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 93. РОЗРІЗНЯЄМО ЧАСТИНИ МОВИ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (мовно-літературна, загальнокультурна, соціальна); розвиток зв'язного мовлення, творчої уяви, граматичної пильності, вміння робити висновки; виховання бажання бути цікавими, досліджувати і пізнавати планету Земля.

Учні знають: називають частини мови, розуміють їхню роль, взаємодіють усно та письмово; створюють усні/письмові повідомлення.

Учні вміють: уживають частини мови для зв'язного мовлення усно і письмово; висловлюють свої думки, беруть участь у колективному обговоренні; пов'язують інформацію з власним досвідом.

Тип уроку: комбінований урок.

Обладнання: схема «Частини мови», фото.

Меседж уроку: «Всесвіт існує. Будьте цікавими. Не забувайте дивитися на зорі, а не під ноги» (Стівен Хокінг).

Кольорові слова уроку: Харківщина; планетарій; телескоп; проектор.

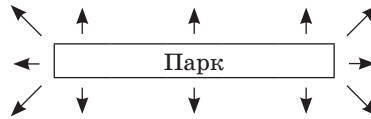
КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Вступне повторення

«Асоціативний куц»

- Згадаймо наші уроки і скажімо, у яких місцях ви бували.
- Які парки відвідували? Перелічіть.

(Парк, зоопарк, дендропарк, парк кованих фігур, парк скульптур, парк атракціонів.)

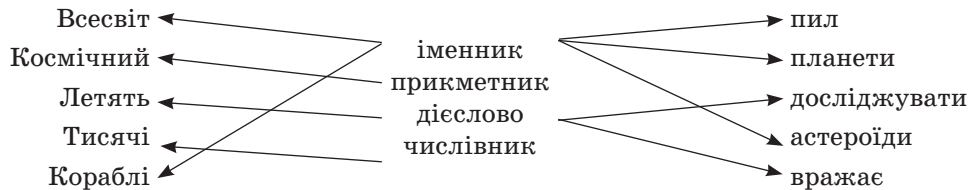
- А які ще знаєте? ...
- До якої частини мови належить слово ПАРК?

2. Вправа «Частини мови». Прийом «Мозкова атака»

- Надайте інформацію про частини мови.

Вправа «ЖУК»

- Утворіть якомога більше сполучень «жука».

- Слова з першого стовпчика зв'яжіть у речення. Чого бракує? (Прийменника.)
- Запишіть речення у зошит. (Тисячі космічних кораблів летять у Всесвіт.)

3. Робота зі схемою

Мета: навчити графічної організації матеріалу, що дає змогу унаочнити думки, які виникають щодо певної теми.

- Незнайко склав схему за темою уроку. Розгляньте схему і заповніть пропуски, виправте помилки

Метод «Кластер»

Частини мови називають предмети, дають ознаку, вказують дію та кількість.

Учні доповнюють схеми (наводять приклади).

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Модуль практики

1) Робота за підручником.

— Користуючись схемою, виконай вправу 1, с. 124.

Експерсія (*що?*) відвідали (*що зробили?*)

цікаві (*які?*) туристи (*хто?*)

п'ять (*скільки?*) на — прийменник

— Спробуймо скласти речення з цими словами. Чого бракує?

Цікаві туристи відвідали п'ять екскурсій (*де?*) на ... Харківщині.

2) Робота з текстом. Вправа 2, с. 125.

Приєм «Мікрофон»

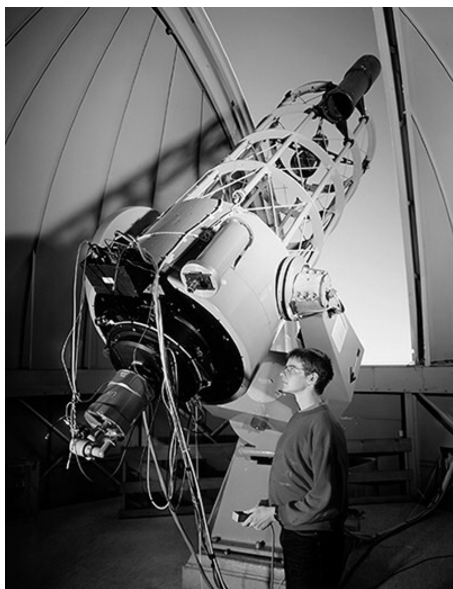
— Прочитайте текст, доберіть заголовок.

— Що нового дізнались?

3) Каліграфічна хвилинка.

П л п л а н е т а р і й п л а н е т а р і й т е л е с к о п

— Розгляньте світлину в підручнику. Хто з вас замріяно дивився на зорі? Про що мріяли?

Всесвіт існує. Будьте цікавими. Не забувайте дивитися на зорі, а не під ноги. (Стівен Хокінг)

УРОК 94. ВИКОРИСТОВУЄМО ЧАСТИНИ МОВИ І СЛУЖБОВІ СЛОВА У МОВЛЕННІ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*мовно-літературна, загальнокультурна, інформаційно-цифрова*); розвиток зв'язного мовлення, творчої уяви, граматичної пильності, вміння робити висновки; виховання бажання бути цікавими, досліджувати і пізнавати планету Земля.

Учні знають: називають частини мови і службові слова, розуміють їхню роль; взаємодіють усно та письмово; створюють усні/письмові повідомлення.

Учні вміють: уживають частини мови і службові слова для зв'язного мовлення усно і письмово; висловлюють свої думки, беруть участь у колективному обговоренні; пов'язують інформацію з власним досвідом.

Тип уроку: урок узагальнення та закріплення знань та вмінь.

Обладнання: індивідуальні картки із завданнями; «крісло автора»; карта світу.

Меседж уроку: «Відкривайте книгу — джерело знань. Пізнавайте світ, подорожуючи Україною!».

Кольорові слова уроку: астронавт; космонавт; океанаріум.

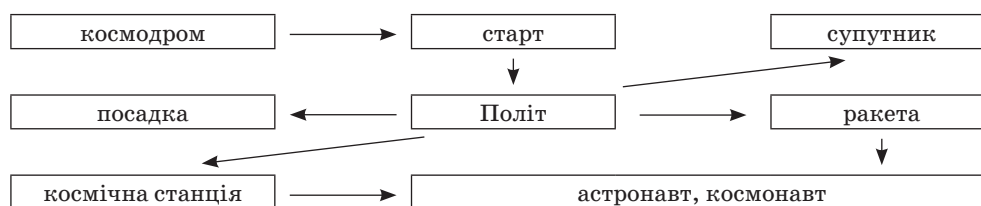
КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. «Крісло автора»

Учні презентують свої повідомлення про те, чи хотілося б їм побувати у планетарії.

2. Творча робота. Робота в групах

— Побудуйте зв'язне висловлювання за схемою-опорою.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Досліджуємо медіа. Афіша. Вправа 5, с. 125

— У Харкові крім планетарію є ще одне місце, де можна побачити цікаве видовище. Розгляньте афішу.

— Яку інформацію отримали? (*Є океанаріум.*)

— Де знаходиться Індійський океан?

— Складіть речення за інформацією з афіші.

2. Каліграфічна хвилинка

О океанаріум океанаріум

3. Робота з текстом. Вправа 6, с. 126

— Які іменники допомогли вам дізнатися про жителів океанаріуму?

— Заселіть сусідів і створіть жука.

Друзі	побували дивувались	у планетарії
Вони	милувались спостерігали	потрапили в океанаріум

4. Письмо з коментуванням

Від виділених слів учні утворюють іменники і записують у рядок. (*Вправа 7, с. 126.*)

5. Руханка від жабки

(<https://youtu.be/k85mRPqvMbE>)

6. Хвилинка партнерства

1) *Утворюємо слова за зразком. Вправа 8, с. 126.*

Шумний	шум	шуміти
Радісний	радість	радіти
Білий	білизна	біліти
Високий	вись	висіти

2) *Використовуємо частини мови, складаємо інформацію. Прийом «Сенкан».*

Книга.

Художня, повчальна.

Навчає, залучає, розвиває.

Читаємо, цікаве і корисне здобуємо.

Джерело знань.

Висновок:

Частини мови.

Необхідні, самостійні.

Називають, прикрашають, діють, вказують.

Ми взаємодіємо усно і письмово.

Пізнання світу.

3) *Утворюємо словосполучення, використовуємо прийменники.*

з ... до ...   із ... на ...

від ... до ...   за ... до ...

по ... до ...   у ... на ...

дім, школа; захід, схід; дорога, бібліотека; небо, земля; година, початок; ліс, озеро.

7. Обери достовірну інформацію. Вправа 9, с. 126. Прийом «Мікрофон»

На мою думку, слово «п'ятірка» — це ...

Я вважаю, що слово «п'ятірка» — це ...

Якби слово «плавання» було ..., то воно б відповідало на питання ..., але до слова можна поставити питання ... Отже, слово «плавання» — це ...

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. *Вправа («Збери зірку» (готуємось писати діагностичну роботу)*

2. **Рефлексійний аналіз**

- На сьогоднішньому уроці для мене найбільш важливим було ...
- Ця інформація дає змогу мені зробити висновок, що ...

3. **Домашнє завдання**

Вправа 10, с. 126. Обери прийменник, числівник, поділи для переносу.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

БУДУЮ РЕЧЕННЯ

УРОК 96. РОЗРІЗНЯЄМО РЕЧЕННЯ ЗА МЕТОЮ ВИСЛОВЛЮВАННЯ: РОЗПОВІДНІ, ПИТАЛЬНІ ТА СПОНУКАЛЬНІ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*мовно-літературна, загальнокультурна, соціальна*); розвиток зв'язного мовлення, творчої уяви, граматичної пильності, вміння робити висновки; виховання поваги до української мови, бажання вивчати її, спілкуватися і вдосконалювати.

Учні знають: називають речення за метою висловлювання, розуміють їхню роль; взаємодіють усно та письмово; створюють усні/письмові повідомлення.

Учні вміють: інтонують речення; ділять текст на речення; доповнюють речення і текст реченнями; висловлюють свої думки, беруть участь у колективному обговоренні; пов'язують інформацію з власним досвідом.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: карта знань (*плакат*); карта України; тексти для індивідуальної роботи.

Меседж уроку: «Моя мова — мова мого народу. Пишайте українською мовою!».

Кольорові слова уроку: Полтавщина; Полтавська область.

КАРТА УРОКУ

І. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Вступне повторення

Приєм «Мозкова атака»

— Сьогодні до нас завітали знайомі незнайомці. Упізнайте їх. Що ви про них знаєте?
(Учні висловлюють повідомлення про відомі розділові знаки, їхню роль у мові та мовленні.)

2. Робота з текстом

— Опишіть малюнок. Що там відбувається? Напевне, знаки з'ясовують, хто з них найголовніший. А ви як вважаєте? Допоможіть скласти віршик про наших друзів.

Ця дівчинка про все на світі знає? Так.

Читалочка постійно ... (*книжки читає; рідну мову вивчає; правила читає*).

Родзинко, Щебетунчику, поспішайте!

Гаджика із пастки ... (*виручайте, визволяйте, спасайте, витягайте*).

— Спробуймо дослідити рядки вірша як мовне явище.

Приєм «Кошик знань»

Це речення.

Виражають закінчену думку.

Підказують інтонацію читання.

Розповідають, питають, спонукають до дії.

Вони окличні та неокличні.

Утворюють текст/віршик.

РОЗПОВІДНІ

ПИТАЛЬНІ

СПОНУКАЛЬНІ

— У яку пастку може потрапити Гаджик?

Будував-будував Гаджик дім з речень. Старався, але велику букву в слові забув написати і двері в дім не передбачив, загубив прийменники, розділові знаки у кінці речення не туди поселив. І почала його хатинка з речень протікати. Ось уже і перша стіна завалилась. І вітер кімнатою гуляє. Холодно тут, цілість заповзає. Залишив Гаджик дім. Зрозумів, що недобре мешкати у домі такому.

І пішов у третій клас допомоги шукати, правильно речення будувати, вчитись висловлюватись, писати, тексти складати. Потрапив у СУПЕР-ТРЕТІЙ КЛАС! І зрозумів: «Ну, тут усе ясно!».

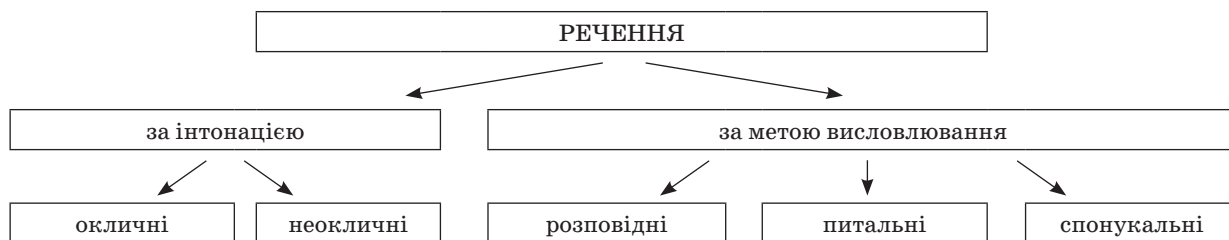
ТУТ БУДУЮТЬ РЕЧЕННЯ РАЗОМ! МЕНЕ НАВЧАТЬ! І ВСЕ БУДЕ КЛАСНО!

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Карта знань

— Щоб не потрапити у пастку ані нам, ані Гаджику, опрацюймо тему «Будую речення» та складімо карту знань. Відповідно до карти будемо тренувати вміння будувати речення. Виконуючи різні завдання, продовжимо нашу подорож Україною і відвідаємо Полтавщину.

КАРТА ЗНАНЬ

Рекомендація: підготувати 8 аркушів паперу формату А4, розмістити їх на фліпчарті, упродовж уроків доповнювати і занотовувати інформацію, що опрацьовуватиметься (різними кольорами).

— А меседжем нашого уроку будуть слова:

Моя мова — це мова мого народу Пишайте українською мовою

— Що не так у записі? (Відсутні розділові знаки.) Завершіть запис (усно).

Моя мова — це мова мого народу. Пишайте українською мовою!

2. Каліграфічне списування

Я люблю українську мову, мою рідну мову, мову мого народу. Я пишаюся українською мовою, красивою, як спів солов'я, ніжною, як квіти барвінку.

3. Робота за підручником. Вправа 1, с. 127

— Що вам відомо про Полтавщину?

Умова: одна думка — одне речення. (Учні висловлюють думку.)

— Упізнайте частини мови у реченнях. (Учні називають.)

Мета: перевірити вміння учнів розрізняти речення за метою висловлювання.

1	→	розповідне (про що розповідається?)
2	→	спонукальне (запрошення/прохання до дії)
3	→	питальне (про що/про кого запитується?)

4. Вправа «Фотоапарат»

Фотографуємо очима мудрий рожевий вузлик напам'ять (с. 127) і закидаємо інформацію у свій комп'ютер. Заплющили очі, перевірили чи інформація на місці. Прошепотіли одне одному на вушко. Прошепотіли про себе. Промовили вголос.

Приєм «Блискавка»

1) Перший рядок відкритий, інші закриті.

Один/фотографуй.

Два/розкажуй і не підглядай.

УРОК 97. РОЗРІЗНЯЄМО РЕЧЕННЯ ЗА ІНТОНАЦІЄЮ: ОКЛИЧНІ Й НЕОКЛИЧНІ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*мовно-літературна, загальнокультурна, історична, соціальна*); розвиток зв'язного мовлення, творчої уяви, граматичної пильності, вміння робити висновки; виховання бажання спілкуватися українською мовою, читати твори українською мовою.

Учні знають: називають речення за інтонацією, розуміють їхню роль; взаємодіють усно та письмово; створюють усні/письмові повідомлення.

Учні вміють: інтонують речення; ділять текст на речення; доповнюють речення і текст реченнями; висловлюють свої думки, беруть участь у колективному обговоренні; пов'язують інформацію з власним досвідом.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: карта знань (*плакат*); світлини І. Котляревського, С. Руданського, С. Олійника.

Меседж уроку: «Весела людина створює собі веселий світ».

Кольорові слова уроку: річка Ворскла; річка Лтава; Іван Котляревський.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. «Крісло автора»

Учні презентують свої тексти про українську мову.

Моря перелетиш і не впадеш, допоки буде в серці рідна мова.

(Повторюємо: число іменників, правопис «не»; ненаголошені голосні.)

2. Вправа «Очікування»

— Яким ви хочете, щоб був сьогодні урок? Оберіть чарівне слово.

ЗВИЧАЙНИЙ, КОРИСНИЙ, ВЕСЕЛИЙ, ШВИДКИЙ, НУДНИЙ, ЛЕГКИЙ

— А так хотілося б, щоб він був ВЕСЕЛИЙ! (*Символ уроку — Смайлик.*)

— Весела людина створює собі веселий світ.

Український народ не тільки любив працювати. Працюючи, веселі речення складав, сміявся і жартував. Полтавщина пишається Іваном Котляревським, Степаном Руданським, Степаном Олійником, Павлом Глазовим. За веселим уроком і веселими реченнями вирушимо у Полтаву!

3. Робота з гуморесками

По білету і по праву
Кожен зручно в крісло сів.
Проти ночі на Полтаву
Курс узяв автобус «Львів».

(Оповідав Степан Олійник)

— А ти, тату, в школі вчився?

— Учився, Сергійку.

— А то правда, що ти, тату, був одержав двійку?

— Було таке, траплялося ...

— Тоді мама правду каже, що я в тебе вдався.

— Прокоментуйте два тексти. (*Розповідні речення, питальні.*) Що різного? (*Інтонація.*)

Звертаємось до Карти знань. Доповнюємо схему.

Окличні речення — це речення, у яких висловлюють сильні почуття. Ставимо знак оклику.

Неокличні — це речення, що вимовляють зі спокійною інтонацією. Ставимо крапку.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Робота з текстом. Діалог. Вправа 4, с. 128

Пам'ятайте! Кожне речення виділяємо інтонаційно, понижуємо голос у кінці, між реченнями — паузи.

- Читаємо разом із учителем (*вірш С. Руданського*).

- Характеризуємо речення.
- Працюємо над інтонуванням речень.
- Читаємо діалог в парі.
- Театралізуємо.

2. Музична пауза

«Від Києва до Лубен» (початок 17.50, кінець 19.10).
(<https://youtu.be/E12Gu1QKwZA?t=1070>)

3. Самостійна робота. Вправа 5, с. 128

Висновок

Якщо речення спонукальне і неокличне, ставимо ... (*крапку*).
Якщо речення розповідне і окличне, ставимо ... (*знак оклику*).

4. Хвилинка партнерства. Вправа 6, с. 128

- Обговоріть у парі правильність виконання завдання. Речення запишіть.
- Чи зрозуміли, чому назва міста — Полтава?
- Запишіть каліграфічно кольорові слова уроку.

Каліграфічна хвилинка

річка Ворскла, річка Лтава, Іван Котляревський
— Що їх об'єднує? (*Власні назви.*)

5. Творча робота. Вправа 7, с. 128

- Прочитайте повідомлення Читалочки.

Працюємо з реченнями і дізнаємося про Івана Котляревського.

Розмовляли — говорили, балакали, щебетали, гуторили, бесідували, теревенили, ...

— Іван Котляревський першим почав писати твори українською мовою. (*Змінюємо речення інтонаційно.*)

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

- Скільки разів наш веселий смайлик забігав до вас на уроці?
- Про що повідомляв? (*Окличні та неокличні речення.*)
- Чи траплялися труднощі?
- Потрапляли в пастку?
- Хто виручав?
- Подякуймо! (*Аплодисменти.*)

2. Перегляд конкурсу гумористів

В. Краснопольський «Вареники» (<https://youtu.be/iGBqA-kDpy4>).

- Як дівчинка розказала вірш? Чи були в ньому окличні речення?

3. Домашнє завдання

Вправа 9, с. 129. Прочитати і списати повідомлення Щебетунчика.
Підготуватися до конкурсу «Суперпересмішник із 3-го класу».

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 99. ВЖИВАЄМО РЕЧЕННЯ ЗІ ЗВЕРТАННЯМИ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (мовно-літературна, загальнокультурна, історична, соціальна); розвиток зв'язного мовлення, творчої уяви, граматичної пильності, вміння робити висновки; виховання бажання жити у злагоді з природою і людьми.

Учні знають: виділяють звертання, розуміють їхню роль; уживають форму кличного відмінка; взаємодіють усно та письмово; створюють усні/письмові повідомлення.

Учні вміють: правильно інтонують речення зі звертаннями; висловлюють свої думки, беруть участь у колективному обговоренні; пов'язують інформацію з власним досвідом.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: «крісло автора».

Меседж уроку:

Мій друже, брате,
Звертаюсь сьогодні до тебе
Мовою землі твоєї,

Мовою матері твоєї,
Народу твого мовою.

Кольорові слова уроку: звертання.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. «Крісло автора»

Конкурс «Суперпересмішник із 3-го класу» (виступ 3-х учнів, конкурс можна продовжити після уроків).

2. Усний коментар домашнього завдання

- Про що повідомив Щебетунчик?
- Прочитайте спонукальні речення, які ви придумали.

3. Вправа «Луна»

Завдання учням: зіграти роль луни.

Учитель — учень — два учні — три учні — всі учні.

Я слухаю голос Землі.
Я слухаю голос природи.
Хіба не можна не чути голосу природи?
Слухайте.

Слухайте голос природи.
Слухайте голос Землі.
Люди, слухайте голос природи.

Проводиться пошук речень за інтонацією, за метою висловлювання. До кого звертаються?

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Бесіда

— Батьківщина починається з батька і матері, з оселі, де ви вперше побачили світ, з мови, якою розмовляють ваші батьки, з подвір'я, яким ви бігали, з села чи міста, з України, де ви народилися. А Україна — це наша Батьківщина.

Мій друже, брате,
Звертаюсь сьогодні до тебе
Мовою землі твоєї,

Мовою матері твоєї,
Народу твого мовою.

- Прочитайте меседж уроку. Як ви його зрозуміли?
- До кого звертається автор?
- Яким спонукальним окличним реченням можна завершити рядки?

2. Каліграфічне списування

— Запишіть.

Люди, слухайте голос природи!

Люди, слухайте мову Землі!

(У якому значенні вжито словосполучення «мова Землі»?)

— Земля і природа звертаються до людей. Що може бути у їхньому зверненні?

— Я хочу вам зачитати слова Белли Діжур з її «Жалібливої книги природи».

«Людина багато чого може! Вона не тільки губитель природи. Вона може і повинна бути її садівником, її лікарем, вірним сином, що примножує, а не розкрадає багатство свого дому!»

— Спробуймо на основі цього тексту зробити висновок і записати його спонукальним реченням.

Будьте садівниками, примножуйте природні багатства!

Живіть у мирі та злагоді.

3. Робота зі звертаннями. Вправа 1, с. 129

— Прочитайте речення. До кого звертаються поети? Спишіть речення, звертання підкресліть. Які розділові знаки стоять? (От і кома знайшла своє вагоме місце у реченні! Див. урок 96.) Як виділяють звертання на письмі?

4. Вправа «Фотоапарат». Прийом «Блискавка»

Фотографуємо очима мудрий рожевий вузлик напам'ять (с. 129) і закидаємо інформацію у свій комп'ютер. Заплющили очі, перевірили, чи інформація на місці. Прошепотіли одне одному на вушко. Прошепотіли подумки. Промовили вголос.

5. Хвилинка відпочинку

«Ой у лузі калина» (перша пісня зі збірки).

(<https://youtu.be/E12Gu1QKwZA>)

6. Модуль практики

1) Хвилинка партнерства. Вправа 2, с. 129. Робота в парах.

Учні читають у парах жарт, записують звертання.

2) Письмо з коментуванням. Вправа 3, с. 130.

Мамо, дідусю, друже, сусідко, товаришу, Сергійку, Іване Степановичу, Надіє Василівно ...

Учні продовжують записувати: звертання до сусіда по парті, вчителя, друга (по імені); підписують вітальну листівку (Шановна Ірино Сергійвно! Сергію, вітаю!).

3) Творча робота. Колективна робота. Вправа 4 с. 130.

Перебудувати речення, щоб у них були звертання.

Пам'ятай!

В усному мовленні звертання виділяй паузами!

Купи мені, мамо, книжечку про прибульців з Космосу.

Надійко, відвідай хвору подругу.

Хлопчики, поступіться дівчаткам місцем в автобусі.

— Побудуйте перше речення так, щоб звертання було останнім словом, першим.

Висновок. Звертання може стояти на початку речення, всередині та в кінці. На письмі воно завжди з обох боків виділяється комами, а в усному мовленні — паузами.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

- На сьогоднішньому уроці для мене найбільш важливим було...
- Ця інформація дозволяє мені зробити висновок, що...

2. Домашнє завдання

Вправа 8, с. 128. Твори якого українського письменника чи письменниці ви любите читати? Напишіть про це розповідь (3–4 речення).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 100. ДІАЛОГ. ОФОРМЛЕННЯ ДІАЛОГУ НА ПИСЬМІ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*мовно-літературна, загальнокультурна, історична, соціальна, здоров'язбережувальна*); розвиток зв'язного мовлення, творчої уяви, граматичної пильності, вміння робити висновки; виховання дбайливого ставлення до рідної землі та власного здоров'я.

Учні знають: що таке діалог; розуміють його призначення; взаємодіють усно та письмово; створюють усні/письмові повідомлення.

Учні вміють: правильно оформлюють діалог на письмі; висловлюють свої думки, беруть участь у колективному обговоренні; пов'язують інформацію з власним досвідом.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: тексти з діалогами.

Меседж уроку:

— Де така ще є земля?

— Лише у нас в Україні!

Кольорові слова уроку: звертання; звернення.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання

Учні ознайомлюють клас з творами українських письменників, які вони прочитали.

2. Слухання. «Ірина Федішин запрошує до діалогу». «Лише у нас на Україні»

(https://youtu.be/jj5J8wqY_3s?list=RDMMp4kPtqHVnIM)

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вправа для самоконтролю

— Познач порядок речень у тексті.

А Коцій Безсмертний підпірав рукою балкон.

На даху сиділа прекрасна царівна.

Неподалік од Вежі Сміху височів палац.

Біля її ніг звивався Змій Горинич.

Зубчасті стіни його були прикрашені химерними фігурами.

— До якого літературного жанру належить цей уривок? (*Народна казка*.)

— Сьогодні ми дізналися (*з вашого домашнього завдання*), що ви любите багато читати. Молодці.

Талановиті письменники і поети України пишуть свої твори для дітей. Талановитий народ складає казки, жарти, вірші, пісні. Літературні та народні твори навчають нас бути мудрими, уважними, обережними, передають красу землі та українського слова.

Автори підручника підслухали одну розмову хлопчика Данилка з мамою, записали. Прочитайте, що утворилося.

2. Каліграфічне списування

— Де така ще є земля?

— Лише у нас в Україні!

3. Записуємо діалог. Робота з текстом. Вправа 5, с. 130

— Які розділові знаки пропущені: знак питання, знак оклику, крапка в кінці речення, коми у звертаннях? Запишіть правильно діалог.

— Як оформлюють діалог на письмі? Прокоментуйте всі необхідні правила його запису.

4. Театралізуємо. Вправа 6, с. 130

— Сказати тобі казку про тільки?

— Скажи.

— Оце тобі та тільки.

— Сказати тобі казку про дідуся?

- Скажи.
- Оце вона і вся.

- О, диви, тобі киває?
- Хто?
- Та корова хвостом.
- Дивись, он гуси летять!
- О-йо-йо! Та як багато.
- Та чи ти бачиш?
- А ти ж кажеш!

5. Хвилинка відпочинку

6. Колективна творча робота. Вправа 8, с. 130

Складання і записування звертання, прохання.

7. Робота зі словами звертання та звернення

— Коли ми чуємо звертання, а коли звернення? Чи може у зверненні бути звертання?
(Можна дітей інформувати, що існує Закон України «Про звернення громадян».)

Сьогодні ми чули звернення директора школи.

Звернення Президента України до народу розпочнеться через годину.

Звертання — це слово чи сполучення слів, що називають особу, до якої звертається той, що говорить.

Звернення — це сповіщення, розпорядження, заклик, привітальна промова, адресована колективу, групі людей, народові.

— Прочитайте звернення Міністра здоров'я України Максима Степанова.

Вітаю, друзі.

Зараз весь світ бореться з пандемією. Проте це не тільки час боротьби, але й час переоцінки цінностей. Ті прості речі, яких раніше ми навіть не помічали, наразі стали недоступними: прогулянка в парку, зустріч із друзями, кіно, кафе та ресторани. Можливість не боятися за близьких. Не чекати вечірніх новин. Дихати не крізь маску. Обіймати під час зустрічі. Пандемія вчить нас цінувати прості речі, а ще вона оголила ті проблеми, що існують в українській системі охорони здоров'я, та поставила її реформування в пріоритет для країни, винесла це питання на перший план.

Бережіть себе, піклуйтеся про близьких і залишайтеся удома. Тоді прості, але безцінні речі швидше стануть знову доступними. Але сподіваюсь, що ми назавжди усвідомимо їхню значущість.

— Що ви зрозуміли з цього звернення?

— Знайдіть звертання, у другому абзаці — спонукальне речення.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз уроку

Театр одного актора «Найсмішніший випадок з мого життя» (за завданням вправи 7, с. 130)

— Хто ловив сьогодні свою посмішку?

— Скільки разів за урок ви посміхнулись (*числівник*)?

— Не планували, а урок був веселим. Що допомогло? (*Розігрування діалогів.*)

— Яких нових навичок і вмінь набули?

2. Домашнє завдання

Вправа 9, с. 130.

Допомогти Гаджикові скласти три речення, у яких подані слова будуть звертаннями. Речення записати.

За бажанням підготувати невеличкі кумедні ситуації, що з вами траплялися.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 101. ВИЗНАЧАЄМО ГОЛОВНІ ТА ДРУГОРЯДНІ ЧЛЕНИ В РЕЧЕННІ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*мовнолітературна, загальнокультурна, історична, соціальна*); розвиток зв'язного мовлення, творчої уяви, граматичної пильності, вміння робити висновки; виховання рис дбайливого господаря.

Учні знають: що таке головні та другорядні члени речення; взаємодіють усно та письмово; створюють усні/письмові повідомлення.

Учні вміють: визначають головні та другорядні члени в реченні; висловлюють свої думки, беруть участь у колективному обговоренні; пов'язують інформацію з власним досвідом.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: цеглинки; завдання для самоконтролю.

Меседж уроку: «Родить щедро українська нива. І у хаті все як слід. Щоб довіку був щасливий український славний рід!».

Кольорові слова уроку: експозиція; експонати; Сорочинський ярмарок; дбайливий господар.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання

«Крісло автора» — кумедний випадок з учнівського життя.

2. Вправа для самоконтролю

— Перебудуй розповідні речення на речення зі звертанням. Виділені слова заміни синонімами.

Бабуся **розказала** дітям цікаву казочку. Діти казочку в школі **розказали**. Дівчатка звернулися до вчителя з проханням **розказати** цікаву казочку в класі.

3. Складаємо незвичайну історію (з цеглинками)

Робота в групах. Прийом «Сторітеллінг»

Умова: учням роздають 6 будь-яких предметів. Вони мають пов'язати розповідь, увівши ці предмети в речення (*бажано давати предмети, які складно поєднати за змістом*).

Наприклад: ручка, мило, яблуко, дзвоник, м'яч, портфель.

Пролунав дзвоник. Забувши про портфель, я побіг на вулицю. З друзями покидав м'яч. Після перерви помив руки з милом. Потім перекусив смачненьким яблуком. Узяв ручку і сів писати текст.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Досліджуємо медіа (сайт «Сорочинський ярмарок»)

- Понад 2000 учасників.
- 5 іноземних експозицій.
- 3000 учасників фестивалю.
- Понад 700 000 гостей.
- 15 дипломатів та безліч почесних гостей.
- 250 журналістів та працівників ЗМІ.
- 20 років з Україною.
  - Що ви дізналися з сайту? (*Масштаб Сорочинського ярмарку.*)
  - Національний Сорочинський ярмарок — це єдиний в Україні захід, відвідування якого дає якнайповніше уявлення як про нашу державу, так і про її народ, його економіку, історію і культуру.

2. Модуль практики

1) Досліджуємо речення.

Друзі приїхали на Сорочинський ярмарок. Проводимо дослідження за вправою 1, с. 131.

2) Каліграфічне списування.

□ Меседж уроку:

Родить щедро українська нива. І у хаті все як слід. Щоб довіку був щасливий український славний рід!

УРОК 102. ДОСЛІДЖУЄМО ЗВ'ЯЗОК СЛІВ У РЕЧЕННІ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*мовно-літературна, загальнокультурна, історична, соціальна*); розвиток зв'язного мовлення, творчої уяви, граматичної пильності, вміння робити висновки; виховання рис дбайливого господаря, поваги до людей.

Учні знають: головні та другорядні члени речення; досліджують зв'язок слів у реченні; взаємодіють усно та письмово; створюють усні/письмові повідомлення.

Учні вміють: визначають головні та другорядні члени в реченні; ставлять запитання; висловлюють свої думки, беруть участь у колективному обговоренні; пов'язують інформацію з власним досвідом.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: «крісло автора»; картки для «кластера».

Меседж уроку: «Людина в світ добро нести повинна, як зерна носить людям колосок» (*Григорій Коваль*).

Кольорові слова уроку: галушки; інгредієнти.

КАРТА УРОКУ

І. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. «Крісло автора»

Учні зачитують складені речення про спільне з родиною приготування страв.

2. Вправа для самоконтролю

— Прочитайте вірш. Запишіть головну думку вірша розповідним реченням. Назвіть мовні явища у кожному рядку.

Любі друзі, приїжджайте,—
До Полтави завітайте;
Будем вас ми частувати
І галушки подавати.

— Полтавчани частують гостей галушками.

— Хто з вас удома готував цю страву? Який основний інгредієнт страви? (*Борошно.*)

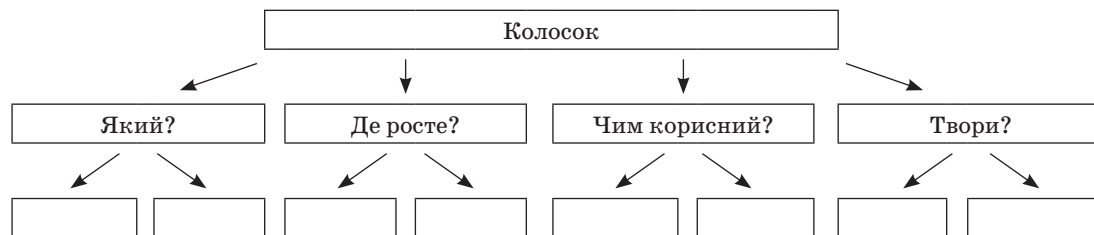
— Озвучте шлях борошна на стіл.

Інгредієнти — це ...

3. Каліграфічна хвилинка

Г г га луш ки галушки інгредієнти

4. Складання «кластера»

— Складний шлях долає зерно до нашого столу. Але яка велика і вагома користь зерна! І людині, і тварині. Тому дбайливий господар цінує кожну зернину. Як зерна носить людям колосок, так людина має нести добро у світ (*меседж уроку*).

— Як ви розумієте ці слова?

— Як ви цінуєте хліб?

— Складіть «Колообіг зерна»: ланцюжок, що показує шлях зерна.

Зернина колосок зерно борошно тісто хліб людина/тварина

Робота в групах (усно). «Конвейєр руху»

— Складіть речення з кожним зі слів, щоб утворився текст.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Модуль практики

1) Робота з текстом (с. 132).

— Прочитайте повідомлення Родзинки.

— Назвіть одним словом: вишиванки, картини, прикраси, вироби, з дерева, глини, шкіри. (*Експонати.*)

2) Самостійна робота. Вправа 4, с. 132.

Виписати виділені речення, підкреслити підмет і присудок.

3) Колективна робота. Вправа 5, с. 132. Прийом «Мікрофон».

— Яку інформацію дізналися від Щебетунчика?

— Ось які полтавські галушки. Їх і їдять, і варять, і печуть, і шкварять, про них вірші складають, про них пісні співають ...

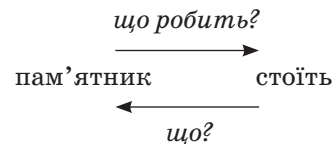
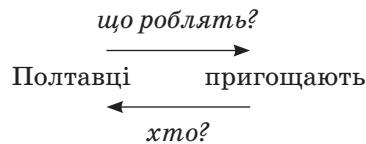
4) Хвилинка відпочинку.

«Полтавські галушки».

(<https://youtu.be/AtMHeEXrFGI>)

5) Письмо з коментуванням. Вправа 6, с. 132.

Досліджуємо зв'язок слів у реченні.

6) Хвилинка партнерства. Вправа 7, с. 132.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз (з цеглинками)

Про речення

ЗНАЮ ... що?

РОЗУМІЮ ... коли? де?

ЗАСТОСОВУЮ ... як?

АНАЛІЗУЮ ... що?

ВДОСКОНАЛЮЮ ... як?

СТВОРЮЮ ... що?

2. Робота у Щоденнику вражень. Вправа 8, с. 133

— Який майстер-клас сподобався?

— На яких майстер-класах ви побували? Розкажіть про це.

3. Домашнє завдання

Вправа 9, с. 133.

Списати повідомлення Читалочки та підкреслити головні члени речення.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 103. ВСТАНОВЛЮЄМО ГРАМАТИЧНІ ЗВ'ЯЗКИ МІЖ СЛОВАМИ У РЕЧЕННІ ЗА ДОПОМОГОЮ ПИТАНЬ

Мета: формування, розвиток предметних і ключових компетентностей (*мовно-літературна, загальнокультурна, історична, соціальна*); розвиток зв'язного мовлення, творчої уяви, граматичної пильності, вміння робити висновки; виховання працелюбності, самостійності.

Учні знають: що таке головні та другорядні члени речення; досліджують зв'язок слів у реченні; взаємодіють усно та письмово; створюють усні/письмові повідомлення.

Учні вміють: визначають головні та другорядні члени в реченні; ставлять запитання; висловлюють свої думки, беруть участь у колективному обговоренні; пов'язують інформацію з власним досвідом.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: завдання для самоконтролю; Щоденник вражень.

Меседж уроку: «Не святі горшки ліплять. Не розбивши яйця — не спечеш яєчні».

Кольорові слова уроку: село Опішня; «український Рим»; місто Миргород; миргородська вода; Хорол-річка; фонтан.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання

— Що повідомила вам Читалочка?

— Чим славиться село Опішня?

2. Сприймаємо інформацію на слух. Досліджуємо медіа

Мандрі. Опішня. Музей гончарства (5 хв).

(<https://youtu.be/oyAWeiUiPU8>)

— Яку нову інформацію отримали з відео?

— Що найбільш вразило?

— Прочитайте прислів'я, які є сьогодні нашим меседжем.

Не святі горшки ліплять.

Не розбивши яйця — не спечеш яєчні.

— Яке із них ви обрали б для нашого відео? Поясніть, як ви їх розумієте.

3. Вправа для самоконтролю

Мета: учні перевіряють свої вміння встановлювати зв'язок між підметом і присудком.

На мальовничих пагорбах розкинулось невелике селище. Ще здавна його жителі займалися гончарним промислом. Діди і батьки вчилися гончарювати. Опішнянські гончарі створюють унікальну кераміку. Опішняни передають свої вміння дітям і внукам.

Завдання 1. Підкреслити головні члени речення, встановити зв'язок між ними.

Завдання 2. Виписати спільнокореневі слова, позначити корінь.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Модуль практики

1) **Письмо для себе. Вправа 1, с. 133.**

— Прочитати, виписати виділене речення, підкреслити головні члени речення.

Приєм «Мікрофон»

— Встановіть зв'язок слів у першому і другому реченні.

Висновок. Зв'язок між словами встановлювали за допомогою ... (*питань*).

2) **Письмо з коментуванням. Вправа 2, с. 133.**

Встановлюємо зв'язок слів за допомогою питань, записуємо ...

3) **Каліграфічна хвилинка.**

М м Мир город Миргород

- Якщо ви прочитаєте слово «мир» навпаки, то дізнаєтесь, яку ще назву отримало село.
- Запишіть у Щоденник вражень: *Опішня — «український Рим» понад Ворсклою.*

4) Вправа «Сенквейн».

Можна використати кольорові слова.

м. Миргород.

Загадкове, таємниче.

Розвивається, лікує, запрошує.

Неймовірні краєвиди довкола вражають.

Мир-город.

— Місто Миргород тихе, затишне, тепле. Неймовірні краєвиди, річка Хорол, церкви, герб міста нагадують козацьке минуле. Ось і Родзинка замилювалась містом і з вами хоче поділитися інформацією.

2. Робота з текстом. Вправа 3, с. 133. Колективна робота

— Прочитайте.

— Як миргородська мінеральна вода впливає на організм людини?

— Яку мінеральну воду вживає ваша сім'я? Чому? Що ви знаєте про цю воду?

Списати виділені речення, визначити/підкреслити головні та другорядні члени.

3. Гра-пошук. Вправа 4, с. 134

Відшукати речення за його схемою. Скласти аналогічне за схемою.

_____ = _____ .

4. Самостійна робота. Вправа 5, с. 134

Списати і побудувати схему до виділеного речення.

Побудувати звукову модель слова *ФОНТАН*.

5. Музична пауза

Музичні фонтани світу (*час 3. 52*).

(<https://youtu.be/Fgb5sOixq4s>)

6. Творча робота. Вправа 7, с. 135. Щоденник вражень

- Ти дивишся на річку з моста. Твої враження?
- Ти дивишся шоу фонтанів. Твої враження?

7. Хвилинка партнерства. Вправа 6, с. 134

Встановлюємо зв'язок між словами за допомогою питань і записуємо.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз. Шкала емоцій

Не святі горшки ліплять.

— Чи складно було працювати з реченнями?

Висновок. Знаючи, можна зробити все.

Не розбивши яйця — не спечеш яєчні.

— Чи були помилки? Чи користувалися допомогою?

Висновок. Якщо не спробувати встановлювати зв'язок слів у реченні, то нічого не вийде.

2. Домашнє завдання

Вправа 8, с. 134. Записати назви найбільших річок Полтавщини, скласти речення, схему до нього.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 104. УТВОРЮЄМО СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*мовно-літературна, загальнокультурна, громадянська, соціальна*); розвиток зв'язного мовлення, творчої уяви, граматичної пильності, вміння робити висновки; виховання допитливості, дбайливого ставлення до природи.

Учні знають: члени речення; зв'язок слів у реченні; основа речення; утворюють словосполучення; виділяють головне та залежне слово у словосполученні; взаємодіють усно та письмово; створюють усні/письмові повідомлення.

Учні вміють: записують словосполучення; складають речення, ставлять запитання; будують схеми; висловлюють свої думки, беруть участь у колективному обговоренні; пов'язують інформацію з власним досвідом.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: завдання для самоконтролю; цеглинки; Щоденник вражень; «крісло автора».

Меседж уроку: «Природа — унікальна: знищувати її легко, відновлювати складно, відновити неможливо».

Кольорові слова уроку: словосполучення; основа речення, головне і залежне слово; дерев'яна альтанка.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання

- Чи виникали труднощі під час виконання домашнього завдання?
- Які річки вас найбільше зацікавили?

2. «Крісло автора»

- Зачитайте свої враження про річку (*із Щоденника вражень, урок 103*).

3. Вправа для самоконтролю «Чи вмію я?»

Мета: учні перевіряють вміння будувати речення за поданими словами, словосполученнями.

Завдання 1. Утвори речення з поданих слів.

Відбувається, вересень, акція «Міжнародний день чистих берегів», всесвітня, екологічна, щороку, у.

(Щороку у вересні відбувається всесвітня екологічна акція «Міжнародний день чистих берегів».)

Завдання 2. Утвори речення з поданими словосполученнями.

сивочолий Дніпро течуть віками славетні полтавські річки

(*Віками течуть славетні полтавські річки до сивочолого Дніпра.*)

Міркування!

- Навіщо проводять екологічні акції?
- Хто може бути залучений до таких акцій? Як ви розумієте мету акції «Міжнародний день чистих берегів»?

— Чи готові ви взяти участь у такій акції?

— Як ви розумієте меседж уроку? Запишіть його.

Природа — унікальна: знищувати її легко, відновлювати складно, відновити неможливо.

— Які дії може зробити кожен з вас, щоб береги річок були чистими?

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Досліджуємо словосполучення

Допитливі друзі приїхали на Сумщину.

— Словосполучення (*нідмет і присудок*) «друзі приїхали» є основою речення.

Друзі приїхали

Допитливі друзі приїхали

Допитливі друзі приїхали на Сумщину

- «Рожевий вузлик» № 1, с. 135.

Шукаємо друзів

підмета

присудка

Друзі (які?) допитливі

приїхали (куди?) на Сумщину

У словосполученні є ГОЛОВНЕ і ЗАЛЕЖНЕ слово. Ставимо питання від головного до залежного слова.

— Перевірмо наші міркування!

- «Рожевий вузлик» № 2, с. 135.

2. Вправа «Фотоапарат». Прийом «Блискавка»

Фотографуємо очима мудрі рожеві вузлики напам'ять (с. 135) і закидаємо інформацію у свій комп'ютер. Заплющили очі, перевірили, чи інформація на місці. Прошепотіли одне одному на вушко. Прошепотіли подумки. Промовили вголос.

3. Хвилинка-руханка

4. Модуль практики

1) *Тренувальні вправи. Вправи 3, 4, 5, с. 135.*

2) *Робота з текстом. Вправа 6, с. 135.*

— Яку інформацію отримали від Гаджика? («Мікрофон».)

3) *Самостійна робота. Вправа 7, с. 136.*

4) *Робота в групах. Метод «Сенквейн». Вправа 8, с. 136.*

м. Суми

Ошатне, привітне.

Приваблює, запрошує, зустрічає.

Сумки дали назву місту.

Символ — дерев'яна альтанка.

Працюємо з цеглинками «Будуємо вежу»

6 фактів про Суми! 6 речень зі словом *Суми*! 6 словосполучень про Сумщину!

5) *Хвилинка партнерства. Вправа 9, с. 136.*

6) *Творча робота. Письмо для себе. Щоденник вражень. Вправа 10, с. 136.*

— Навіщо люди будують альтанки?

7) *Каліграфічна хвилинка.*

Д д де ре в'я на дерев'яна альтанка

Зробіть рекламу —> «Наша альтанка»

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

- Можу в реченні визначити ...
- Умію ставити питання від головного слова до...
- Знаю, що головні слова підмет і присудок — це...

2. Домашнє завдання

Вправа 11, с. 136.

— А ще це завдання можна намалювати. Творіть!

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 106. БУДУЄМО РІЗНІ ВИДИ РЕЧЕНЬ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*мовно-літературна, загальнокультурна, історична, соціальна*); розвиток зв'язного мовлення, творчої уяви, граматичної пильності; вміння робити висновки; виховання допитливості, бажання цінувати історію та унікальну спадщину рідного краю.

Учні знають: основні ознаки речення; зв'язок слів у реченні; основу речення; утворюють словосполучення; будують речення; взаємодіють усно та письмово; створюють усні/письмові повідомлення.

Учні вміють: записують словосполучення; будують різні види речень, поширюють речення за питаннями; висловлюють свої думки, беруть участь у колективному обговоренні; пов'язують інформацію з власним досвідом.

Тип уроку: комбінований урок.

Обладнання: «крісло автора»; цеглинки.

Меседж уроку: «Людина — унікальне творіння Всесвіту. Українці — це унікальний народ з древнім корінням та історією».

Кольорові слова уроку: унікальний народ; Чернігівщина.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання

— Яку інформацію Читалочки отримали, виконуючи вправу?

2. «Крісло автора» (*якщо діти намалювали малюнки саду з однією яблунею, то презентують роботи*)

Унікальна яблуня.

— Які речі/предмети ми називаємо унікальними?

Унікальний ... Унікальне ...

Унікальні ... Унікальна ... (*Продовжуйте!*)

Робота в парах

— Утворіть словосполучення і побудуйте з ним речення.

Приклад:

унікальна чашка   Подорожуючи Україною, мої батьки привезли унікальну чашку.

унікальний друг   Я маю унікального друга.

(*Словосполучення не повторюються!*)

3. Бесіда

— Людина — унікальне творіння Всесвіту. Українці — це унікальний народ з древнім корінням та історією. Вирушаємо у подорож до ще одного унікального регіону України — Чернігівської області. Працюємо з картою у підручнику. Що можемо вже знати?

— Подорожуючи Чернігівщиною, ми будемо дізнаватися про унікальні місця, речі, людей. А чернігівцям є чим пишатися. Тому і приваблює туристів цей край.

Будуючи речення, дізнаємось про Н..Ж..Н (*Ніжин*).

Спостерігаючи за реченням, дізнаємось про пам'ятник ..Г..РК.. (*огірку*).

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Каліграфічне списування

Людина — унікальне творіння Всесвіту. Українці — це унікальний народ із древнім корінням та історією.

Ч ч Чер ні гів ши на унікальна

2. Творче завдання. Вправа 1, с. 137

— Запишіть речення, розкриваючи дужки.

Чернігівщина — край (*унікальна історія, архітектура і неймовірна природа*).

— Побудуйте речення, щоб події відбувалися у теперішньому часі, іменники вживайте у множині.

Приваблювати, туристи, розкішний краєвид, мальовничий куточок, пам'ятка минулого.

— Складіть речення з поданих слів.

Чернігів, друзі, місто, стародавній, відвідати.

Чернігівщина — край унікальної історії, архітектури і неймовірної природи. Приваблюють туристів розкішні краєвиди, мальовничі куточки, пам'ятки минулого. Друзі відвідали стародавнє місто Чернігів.

— У записаних реченнях підкресліть головні та другорядні члени речення.

— Які це речення за метою висловлювання та інтонацією? (Розповідні, неокличні.)

— Яке з них можна перебудувати на питальне, спонукальне, окличне? (Друзі, відвідайте стародавнє місто Чернігів!)

— Придумайте заголовок до тексту і запишіть питальним реченням. (Чому туристів приваблює Чернігівщина?)

— Як чернігівці бережуть і цінують спадщину свого минулого? Нумо запишемо звернення до українців.

Українці, цінують історію та унікальну спадщину рідного краю!

3. Робота з текстом. Вправа 2, с. 137

— Що найбільше зацікавило Шебетунчика і Гаджика в Чернігові?

4. Робота зі словами

Вал — земляний насип (*висип*).

Вал — хвиля на водній поверхні (*цунамі*).

Вал — деталь машини, що обертається (*рол*) (*синоніми!*).

5. Модуль практики

1) Самостійна робота. Вправа 3, с. 137.

2) Хвилинка партнерства. Вправа 4, с. 137.

Поширюємо речення за питаннями, «Створюємо фантастичного жука».

Стародавній Який? ←		→	Чим? соборами.
Стародавній Який? ←	Чернігів	→	Якими? Чим? древніми соборами.
Стародавній Який? ←	славиться	→	Якими? Чим і чим? древніми соборами і церквами.

6. Хвилинка відпочинку

7. Досліджуємо медіа/світлинку. Вправа 5, с. 137

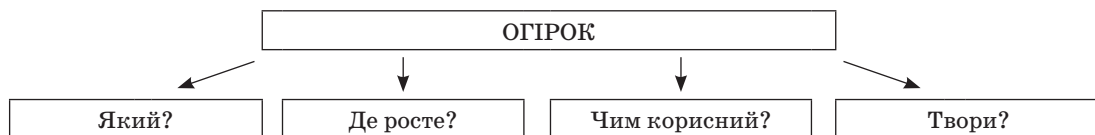
8. Колективна творча робота. Вправа 6, с. 138

— Чи відомо вам про унікальний пам'ятник у місті Чернігів?

— Це перший пам'ятник, побудований овочу в Україні.

Відвідайте місто, робіть селфі з кулінарним шедевром!

Складаємо «Кластер»

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

ДІЗНАВСЯ про ...

ЗРОЗУМІВ, як ...

ПРАЦЮВАВ (*з ким?*) ...

ПИСАВ про ...

ЗНАЮ, що ...

ДИВУВАВСЯ (*з чого?*) ...

2. Домашнє завдання

Скласти і записати історію про огірок («*Сторітеллінг*»).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 107. УЗАГАЛЬНЮЄМО ЗНАННЯ ПРО РЕЧЕННЯ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*мовно-літературна, загальнокультурна, історична, соціальна*); розвиток зв'язного мовлення, творчої уяви, граматичної пильності, вміння робити висновки; виховання навичок відповідальної, безпечної природоохоронної поведінки.

Учні знають: основні ознаки речення; зв'язок слів у реченні; основу речення; утворюють словосполучення; будують речення; взаємодіють усно та письмово; створюють усні/письмові повідомлення.

Учні вміють: записують словосполучення; будують різні види речень, поширюють речення за питаннями; висловлюють свої думки, беруть участь у колективному обговоренні; пов'язують інформацію з власним досвідом.

Тип уроку: урок узагальнення компетентностей.

Обладнання: тексти; завдання для роботи.

Меседж уроку: «Люди, не руйнуйте природу!».

Кольорові слова уроку: учні пропонують і записують самостійно.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. «Крісло автора»

«Сторітеллінг». «Незвичайна історія про огірок».

2. Гра-цікавинка «ТОП-5»

— Обери п'ять пам'ятників кулінарним шедеврам, поєднай їх з містами.

Полтава	Бердянськ	огірок	помідор
бички	галушка	Запоріжжя	кавун
Житомир	Херсон	сало	
морозиво	Ніжин	Суми	
ТОП-5 ПРАВИЛЬНО			
Житомирське морозиво	Бердянські бички	Ніжинський огірок	
Херсонський кавун	Полтавська галушка		

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Практична лабораторія. Щоденні 5

1) Читання для себе. Вправа 7, с. 138.

2) Самостійна робота. Вправа 8, с. 138.

3) Хвилинка партнерства. Робота в парах.

Гра «Найбільше речення»

Будуємо речення з цеглинками (*жовтий і голубий — це підмет і присудок, цеглинка вертикально — прийменник, речення просте/складне*). В учнів разом — 12 цеглинок.

Завдання: побудувати найбільше речення.

Як весело пригріває весняне, тепле, ласкаве сонечко для найкращих учнів у школі!

Вправа 9, с. 138. *Перебудова тексту на діалог із другом*

— Знаєш, як Україна дивує туристів різними пам'ятниками?

— Знаю, на уроках нам розказували.

— А про кумедні пам'ятники чув?

— Чув. Про полтавську галушку чув.

— А про ніжинський огірок читав?

— Читав. А ти про сумське сало чув?

— Чув.

— А про запорізький помідор?

— Чув.

Учитель вступає в діалог.

— А ви чули, що Чернігів — це місто легенд?

— Ні, не чули!

— Пропоную переглянути!

Чернігів — місто легенд (<https://youtu.be/rUCycYpE9dc>).

2. Робота з текстом

ЧЕРНІГІВ — МІСТО ЛЕГЕНД

Містом легенд називає себе Чернігів. Історія свідчить, що колись на місці сучасного Чернігова був густий ліс, що називався Чорним гаєм.

Ще одна легенда розповідає, що назва міста походить від слова «сарна».

Сарна — це тварина, вид козулі.

3. Досліджуємо медіа/банер

— Де ви можете бачити такі банери? Навіщо їх розміщують? Хто цим займається?

Працюємо з текстом

На землі існує дивний світ — світ тварин. Упродовж багатьох років люди знищують тварин, не замислюючись над тим, що це може означати для природи, для наступних поколінь людства. Тварини потребують захисту. Вони не мають дару мовлення. Людям треба навчитися чути без слів.

Що ми можемо зробити для природи?

4. Релакс-пауза

Ніжна музика зі співом птахів (3 хв).

(<https://youtu.be/SR0PGXgUqms>)

Учні в парах складають текст (3–4 речення).

Що ми можемо зробити для природи?

(*Посадити дерево; нагодувати птаха; не залишати сміття ...*)

Висновок. Який меседж ми запишемо?

Люди, не руйнуйте природу!

(*Зв'язок із попереднім уроком.*)

Природа — унікальна: знищувати її легко, відновлювати складно, відновити неможливо.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз. «Мозкова атака»

— Сьогодні ми завершили тему? Зберімо разом усе, що знаємо! «Комп'ютери налаштували» і найголовніше про речення сказали! (*Аналіз карти знань.*)

2. Вправа «Кольорові слова»

— Ви помітили, що я не готувала вам кольорових слів. Ви самі їх підготуйте. Упродовж багатьох уроків ми говорили про різні речі, подорожували Україною. Але у серці залишились певні слова. Залишіть їх на папері кольоровими, «подякуйте» реченню за співпрацю. Адже ми стільки цікавого дізнались про Україну!

3. Домашнє завдання

Вправи 10, 11, с. 138.

— Прочитайте легенду про Чернігів та виконайте завдання.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

ДОСЛІДЖУЮ ТЕКСТ

УРОК 109. ПРИГАДУЄМО БУДОВУ ТЕКСТУ (пазл № 1)

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (мовно-літературна, загальнокультурна, історична, соціальна, інформаційно-цифрова); розвиток зв'язного мовлення, творчої уяви, граматичної пильності, вміння робити висновки; виховання працелюбності, наполегливості.

Учні знають: називають складові тексту; будову тексту; взаємодіють усно та письмово; створюють усні/письмові повідомлення.

Учні вміють: визначають ідею (основну думку) тексту; складають невеликі за обсягом тексти; висловлюють свої думки, беруть участь у колективному обговоренні; пов'язують інформацію з власним досвідом.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: цеглинки; зображення тварин (лев, собака, павук, птах); аркуш паперу формату А1 — пазл; картинка-пазл «Пам'ятник засновникам Києва» кожному учневі; Щоденник вражень, шкала емоцій.

Меседж уроку: «Щоб завершити, треба розпочати!».

Кольорові слова уроку: візитівка; Кий, Щек, Хорив, Либідь; фунікулер.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Вступне повторення. Прийом «Асоціації»

Мета: визначити рівень попередньої підготовленості учнів, що стосується теми; актуалізувати знання, потрібні для введення нового матеріалу; активізувати мислення учнів.

— Прочитайте слова (кольорові цеглинки):

ТЕКСТ   СЛОВО   ЗВУК   РЕЧЕННЯ

(червона жовта зелена синя)

— Що їх об'єднує? (Одиниці мови.)

— Розташуйте від найменшої до найбільшої. (Учні розташовують горизонтально.)

— Якби наші одиниці мови були тваринами, ким би вони були? (На дошці — зображення тварин.)

— З'єднайте стрілочками одиницю мови і тварину. Чому?

Прийом «Фантастична добавка»

Текст   лев

Звук   птах

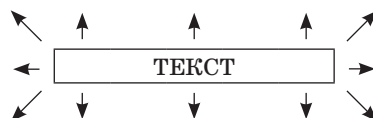
Слово   павук

Речення   собака

Учні висловлюють свої думки, наводять аргументи вибору. (Я вважаю, що текст — це ..., тому, що ...)

— Найбільша мовна одиниця допоможе нам завершити 3-й клас. А щоб завершити, треба розпочати. Сьогодні розпочинаємо роботу над темою «ДОСЛІДЖУЮ ТЕКСТ».

Прийом «Асоціативний куц» (Вправа 2, с. 139)

2. Каліграфічне списування

Щоб завершити, треба розпочати.

— Що ви можете повідомити про це речення? Як розумієте вислів?

— Спробуймо його розширити ..., перебудувати і пов'язати з новою темою. (Ваше бачення?)

Щоб ..., треба ... Щоб дослідити текст, треба почати досліджувати.

— Які ваші дії? (Ми маємо скласти 10 «пазлів» про текст, щоб утворилася картина вмінь і навичок.)

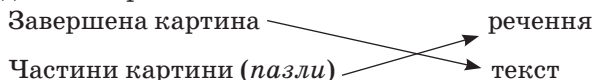
3. Бесіда-розповідь. Прийом «Інтрига»

- Чи любите ви складати пазли?
- Чи знаєте, хто придумав таку гру?

Це цікаво! Перші «пазли» з'явилися 1760 року. І придумали їх для використання у школі. Виробник шкільних географічних карт, англієць Джон Спілсбері презентував свій незвичайний винахід. Це була розрізана на куски географічна карта. Він придумав таку головоломку з метою зацікавити учнів вивчити географію.

- Доберіть синоніми.
- Пазл, ... (*головоломка, розвивальна гра, лото*).

— А тепер проведемо дослідження: завершена картина у пазлі складається з ... (*розрізаних частинок*). Кожна частинка доповнює іншу, частинки зв'язані одна з одною. Це вам нічого не нагадує? З'єднайте пари.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

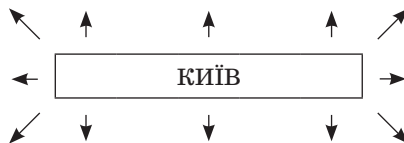
1. Гра-розминка «Збери пазл»

- Аби скласти/намалювати картину, потрібно її уявити/бачити уже завершену.

Учитель готує невеличкий малюнок (*у цьому випадку — пам'ятник засновникам Києва*) і розрізає його на 9/6 частин. Учні (*кожен учень сам*) на час складають картинку.

— Яке зображення дістали? (*Учні описують*.) Що ви можете повідомити, дивлячись на картинку? З яким містом асоціюється зображення? (*ВІЙК/КИЇВ*.)

- Що вам відомо про місто? (*6 фактів/цеглинок*.) Запишіть речення про Київ (*за вибором учнів*).
- З чого розпочалась історія міста?

- Чи завершилась? (*Ні*.) Чому? (*Історію пише теперішнє покоління, МИ*.)

2. Робота з текстом

— Нумо пригадаємо будову тексту. Це буде наш перший пазл. (*Вивіщується папір А4 у вигляді пазлу «Будова тексту», і діти заповнюють його, пише не вчитель, а діти маркерами*); вивіщують на фліпчарт/аркуш формату А1.

БУДОВА ТЕКСТУ

Зачин
Основна частина
Кінцівка

Рекомендація вчителів. На кожному аркуші формату А4 роздрукувати фото з життя класу, або фото дітей, щоб після завершення теми папір із записами/фото перевернули і дістали загальну картину «Наш клас».

- Вправа 3, с. 139.

- Прочитайте текст, який зацікавив Читалочку. Придумайте заголовок.
- Перевірмо нашу інформацію про текст!

3. Вправа «Фотоапарат»

Фотографуємо очима мудрий рожевий вузлик, який ми заповнили (*с. 139*), і закидаємо інформацію у свій комп'ютер. Заплющили очі, перевірили, чи інформація на місці. Прошепотіли одне одному на вушко. Прошепотіли подумки. Промовили вголос.

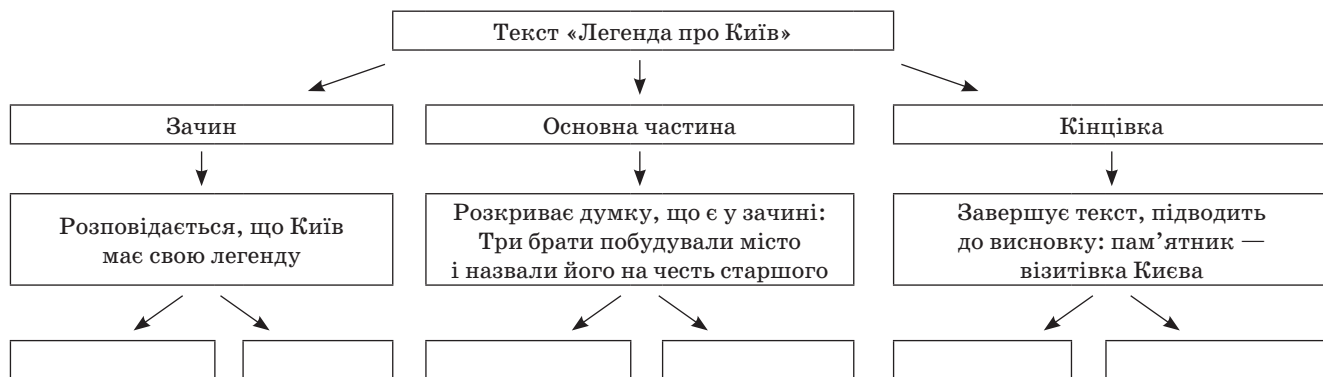
4. Досліджуємо будову тексту. Прийом «Мікрофон»

- Вправа 4, с. 139.

Списуємо основну частину, підкреслюємо власні назви (*кольорові слова*).

- Що ви можете сказати про зачин /основну частину/кінцівку? Яка їхня мета?

Метод «Кластер»

• Вправа 5, с. 140.

— Текст розрізаний на частинки (*пазли*). Зберіть картинку — логічно побудований текст. Проводять аналогічну роботу, досліджують текст відповідно до схеми (*усно*).

5. Робота зі словами

Фунікулер — залізниця, якою на канатах рухається вагон з пасажирами.

Візитівка — картка з прізвищем, ім'ям та по батькові, іноді з адресою її власника для вручення під час знайомства або візиту. Традиційний носій контактної інформації про людину чи компанію (*пряме значення*).

Візитівка — впізнавана, характерна особливість або щось, через що відбувається знайомство з чимось (*переносне значення*).

6. Хвилинка відпочинку

— Ми багато писали, пальчики стомились.

Пальчикова гімнастика «Дощик накрапає» (<https://youtu.be/F6yLsYcyuNI>).

7. Модуль практики

1) Письмо для себе. Щоденні 5. Вправа 6, с. 140.

Записати текст за будовою: зачин, основна частина, кінцівка.

2) Творча робота. Вправа 7, с. 140. Щоденник вражень.

— Хто з вас катався на фунікулері? Розкажіть про свої враження.

— Запишіть у Щоденнику вражень «Чи хотів(ла) би я покататись на фунікулері?».

Що необхідно пам'ятати, записуючи? (Кожна частина розпочинається з абзацу.)

«Крісло автора». Учні зачитують складені тексти.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

Приєм «Незакінчене речення»

Мої емоції на шкалі емоцій...

ЗНАЮ... будову тексту

РОЗУМІЮ... послідовність побудови тексту

ЗАПИСУВАВ(ла)... текст

АНАЛІЗУВАВ(ла)... ділив(ла) текст на частини, порівнював(ла)

ПОЄДНУВАВ(ла)... зачин, основну частину, кінцівку

2. Домашнє завдання

Вправа 8, с. 140. Записати текст у правильній послідовності.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 110. РОЗРІЗНЯЄМО ТЕКСТИ: РОЗПОВІДЬ, ОПИС, МІРКУВАННЯ (пазл № 2)

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (мовно-літературна, загальнокультурна, історична, соціальна); розвиток зв'язного мовлення, творчої уяви, граматичної пильності, вміння робити висновки; виховання доброчесності в навчанні.

Учні знають: називають типи тексту; взаємодіють усно та письмово; створюють усні/письмові повідомлення.

Учні вміють: розпізнають типи текстів; складають невеликі за обсягом тексти; висловлюють свої думки, беруть участь у колективному обговоренні; пов'язують інформацію з власним досвідом; співпрацюють у групі.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: пазл № 2; слайди: «Доброчесність у навчанні», «Кодекс честі у навчанні».

Меседж уроку: «Навчання — це чесна праця з дитинства!».

Кольорові слова уроку: доброчесність; мініатюра; Книга рекордів Гіннеса.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання

— Чи виникали труднощі під час виконання домашнього завдання? З'єднайте частини.

Що не так зробив Павлусь?

Списав у Зіни

Помітив помилку

Помітив помилку і не сказав Зіні

— Чи доводилося вам списувати? Чи дозволяли ви списувати іншим?

2. Досліджуємо медіа (*Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project: <https://saiup.org.ua/>*)

Ситуація. Оленка дає списувати, а Орест не дає списувати. З ким будете дружити?

— Нумо поміркуємо! Чи чесно списувати? Чи чесно давати списувати?

Бесіда

— Розгляньте зображення «Доброчесність у навчанні». Що ви зрозуміли?

— Списуючи, ви привласнюєте чужі думки. Даючи списувати, ви позбавляєте свого однокласника можливості самостійно виконати завдання, проявити творчість, висловити власну думку.

— Розгляньте зображення «Кодекс честі у навчанні». Прочитайте 10 правил честі. Які це речення за метою висловлювання? Що ви зрозуміли про доброчесність? Запишіть меседж уроку. Яка думка може бути його продовженням?

Навчання — це чесна праця з дитинства! Будьте доброчесними у навчанні! (До кого може бути звертання?)

— Який би ви заголовок дібрали до тексту?

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Робота з типами текстів

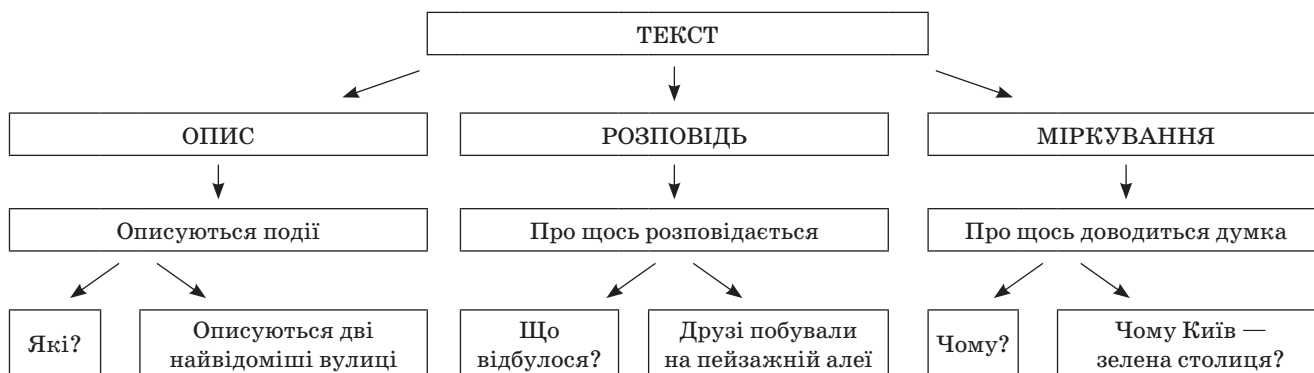
- Вправа 1, с. 141 (пазл № 2). «Кластер».

ТИПИ ТЕКСТІВ

Розповідь

Опис

Міркування

2. Вправа «Фотоапарат». Метод «Блискавка»

Фотографуємо очима мудрий рожевий вузлик напам'ять (с. 141) і закидаємо інформацію у свій комп'ютер. Заплющили очі, перевірили, чи інформація на місці. Прошепотіли одне одному на вушко. Прошепотіли подумки. Промовили вголос.

3. Самостійна робота. Вправа 2, с. 142.

Списати текст-міркування. Дібрати заголовок.

4. Щоденні 5

1) Читання з другом. Вправи 3–4, с. 142.

— До якого типу текстів належить цей текст? Чому?

Хвилинка партнерства. Вправа 5, с. 142

Поміщаються — зберігається, розповідається.

Зернятка — зерно, зелена.

2) Робота зі словами.

Книга рекордів Гіннеса — довідник, у якому зібрано світові людські рекорди та екстремальні незвичайні факти природи.

3) Читання для себе (мовчки). Робота в групах.

Група 1

На полюванні між друзями точилася суперечка, який з диких птахів найшвидший. Вони переглянули кілька різних довідників, але відповіді не знайшли.

Так була створена книга, що розповідатиме про рекорди. Це Книга рекордів Гіннеса.

Група 2

Чому люди мріють установити рекорд? Тому що такі змагання дають можливість проявити себе, проявити своє вміння перемагати, підкреслити свою індивідуальність.

Книга рекордів Гіннеса має десять розділів. Рекорди у книзі реєструються в трьох категоріях: най-най: більше, менше, швидше, довше, найперше і єдине у своєму роді.

Група 3

- Вправа 6, с. 142 (перший абзац).

Група 4

- Вправа 6, с. 142 (другий абзац).

— До якого типу належать прочитані тексти? Що допомогло вам визначити тип тексту?

5. Хвилинка відпочинку

6. Творча робота. Вправа 7, с. 142

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

— Про що був наш пазл сьогодні?

— Які вміння здобули?

— Яку пораду взяли у скарбничку життя? (Бути добродішним.) Який настрій/емоції?

2. Презентація результатів творчої роботи/текстів

3. Домашнє завдання

Вправа 8, с. 142–143. Визначити тип тексту. Списати виділену частину, розкрити дужки.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 111. БУДУЄМО ТЕКСТ-МІРКУВАННЯ (пазл № 3)

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (мовно-літературна, загальнокультурна, історична, соціальна); розвиток зв'язного мовлення, творчої уяви, критичного мислення, граматичної пильності, вміння робити висновки, ухвалювати рішення; виховання бажання берегти й ощадливо використовувати природні ресурси.

Учні знають: називають типи тексту; виокремлюють текст-міркування; взаємодіють усно та письмово; створюють усні/письмові повідомлення.

Учні вміють: складають невеликі за обсягом тексти-міркування; висловлюють свої думки, беруть участь у колективному обговоренні; пов'язують інформацію з власним досвідом; логічно обґрунтовують позицію; співпрацюють у групі.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: пазл «Текст-міркування»; світлини Музею води.

Меседж уроку: «Вода — як чистий аркуш, на якому пишеться вся інформація. Глянь у воду та на свою вроду, зіпсував воду — не жди честі роду!».

Кольорові слова уроку: гідросфера; раціональне використання води; Музей води.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання

— Чи були труднощі під час виконання домашнього завдання?

— Хто встановив рекорд і виконав завдання без підказки/допомоги?

— Які засвоєні вміння стали у пригоді? (*Правопис НЕ з дієсловами, правопис прийменників і префіксів.*)

— Який це тип тексту? (*Міркування.*)

— Це наш наступний пазл.

Текст-міркування

Твердження

Доведення

Висновок

МІРКУЄМО ЛОГІЧНО: ТАК ЧИ НІ?

Усі, хто має громадянство України, народилися в Україні.

Білі ведмеді голодують через глобальне потепління.

Люди, які загартовуються, не хворіють.

Усі птахи літають.

Усі риби мають луску.

Слова-помічники: я думаю, я вважаю, тому що, по-перше, по-друге, наприклад, отже, таким чином ...

2. Вправа «Моя думка»

На основі прочитаного в домашній вправі учні висловлюють свою думку (2–3 речення).

- Доросле життя — це ...

III. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Гра «Обери доріжку для тексту»

На високому пагорбі серед Хрещатого парку стоять дві старовинні водонапірні башти віком більше 130 років, і кожна самі по собі є архітектурним пам'ятником. В одній із них розмістився Музей води. Музей було відкрито 2003 року.

розповідь

опис

що відбулося?

відповідає на запитання

який?

Висновок. Це текст-розповідь. У тексті-розповіді йдеться про подію — відкриття Музею води.

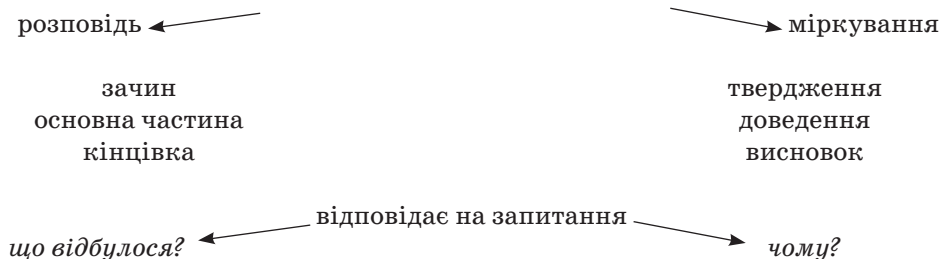
2. Робота-дослідження з пазлом «Текст-міркування»

- Вправа 2, с. 143.

Радимо тобі побувати у київському Музеї води. Запитаєш чому?

Тут ти потрапиш у дивовижний світ води. Дізнаєшся багато нового про озера і річки. Побуваєш у залах, де йде дощ із грозою, тече водоспад. Цікавинкою музею є атракціон мильних бульбашок. Ти можеш опинитися у величезній бульбашці, яка повністю тебе огорне.

Музей змінить твоє попереднє уявлення про воду.

Висновок. Це текст-міркування. Мета цього тексту: висловити міркування про те, чому Музей води варто відвідати.

- Вправа 3, с. 144.

Твердження: радимо тобі побувати у київському Музеї води.

Доведення: потраплю, дізнаюсь, побуваю, опинюсь.

Висновок: Музей змінить твоє попереднє уявлення про воду.

Закріплення: аналіз таблиці у підручнику. Чи так ми міркували? (Вправа 1, с. 143.)

3. Читання подумки. Щоденні 5

Головна мета Музею води — розповісти відвідувачам про гідросферу планети, про запаси води, якими володіє Україна, про те, які необоротні процеси спричиняє необдумана діяльність людини, і як вона впливає на екологію в цілому. Цікаво подивитися, який шлях у природі долає вода, випадаючи на землю дощем, усмоктуючись у землю, проходячи різні шари ґрунту, збираючись у підземні ріки.

У музеї обладнана ванна кімната із кранами, з яких постійно тече вода: повна ванна, повна раковина, погано відрегульований змив у бачка — це демонстрація нераціонального споживання води.

— Яку нову інформацію отримали з тексту? Чи доводилось вам бачити описане у житті? (Крани, бачок.) Чому потрібно ощадно використовувати природні ресурси, прісну воду?

4. Робота зі словами

Гідросфера — водяна оболонка Землі

Раціональне використання води

Я закриваю кран міцно!

Я використовую воду повторно!

Я наливаю у склянку води не більше, ніж треба!

Я закриваю кран, поки мию милом руки!

Я для чищення зубів воду набираю у чашку!

Я споживаю води рівно стільки, скільки потрібно!

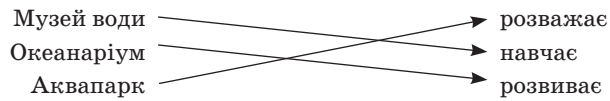
— Як ви розумієте меседж уроку?

Вода — як чистий аркуш, на якому пишеться вся інформація. Глянь у воду та на свою вроду, зіпсував воду — не жди честі роду!

— Земна вода поєднана з небесною, а тому є символом морального і духовного очищення. За давніми повір'ями, вода — найвеличніший дар неба Матері-Землі, бо вона оживлює її та робить плодючою. До води слід ставитися з повагою, дбати про чистоту природного середовища.

- Вправа 4, с. 144. Гра «Обери слово».

«Незакінчене речення»

- На канікулах я запропоную своїй сім'ї відвідати (аквaparк, Музей води, океанаріум), тому що...

5. Каліграфічна хвилинка

В в вода гід ро сфе ра гідросфера океанаріум аквaparк

6. Хвилинка відпочинку з Булькою

(<https://youtu.be/dOhEafTg2L8>)

7. Хвилинка партнерства

- Вправа 5, с. 144.

АКВАПАРК ↑ Обери доріжку ↓ ОКЕАНАРІУМ	Поплаваю у «ледачій» річці, швидкому струмку; отримаю неймовірні емоції у басейні з вежею; розважатимусь у водних атракціонах; спробую найкрутіші водні розваги. Задоволення від розваг та крутих атракціонів
	Зможу спостерігати за прісноводними рибками; побуваю у залі з мешканцями морів і океанів; милуватимуся коралами, морськими ліліями; побачу акул. Задоволення від неймовірного життя морів і океанів

Твердження: На цій світлині зображено ...

Висновок: В ...

- Вправа 6, с. 144. Прийом «Мікрофон».

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

У ч и т е л ь. Сьогодні у нас був «урок вибору».

У ч н і. Ми обирали ... →

розповідь чи опис міркування чи розповідь Музей води чи аквaparк аквaparк чи океанаріум раціонально чи нераціонально стверджували і доводили заголовок і текст до нього
--

У ч и т е л ь. Чи задоволені ви власним вибором?

— Чи складно робити вибір? Чи задоволені результатами вибору (*висновками*)?

2. Домашнє завдання (за вибором)

Вправа 7, с. 145. Виконати у Щоденнику вражень. Обрати цікаве місце у Києві для відвідування. Скласти текст-міркування.

Вправа 8, с. 145. Створити текст-міркування на основі прочитаного.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 113. СКЛАДАЄМО ЕСЕ (пазл № 4)

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*мовно-літературна, загальнокультурна, історична, соціальна*); розвиток зв'язного мовлення, творчої уяви, критичного мислення, граматичної пильності, вміння робити висновки, ухвалювати рішення; виховання вмінь володіти своїми емоціями.

Учні знають: називають типи текстів; учаться писати есе; взаємодіють усно та письмово; створюють усні/письмові повідомлення.

Учні вміють: розрізняти характерні ознаки есе, складають есе; висловлюють свої думки, беруть участь у колективному обговоренні; пов'язують інформацію з власним досвідом; логічно обґрунтовують позицію; співпрацюють у групі.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: пазл «Пишемо есе»; коробка для лото; «крісло автора»; Щоденник вражень.

Меседж уроку: «У житті мають значення лише дві речі — що ви відчуваєте і що ви робите».

Кольорові слова уроку: я відчуваю; я маю думку; я розмірковую; я ухвалюю рішення.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. «Крісло автора»

Презентація текстів-міркувань, записаних у Щоденнику вражень.

2. Усний коментар домашнього завдання

3. Вправа для роздумів

— Послухайте і визначте тип тексту.

Чому влітку іноді не працюють пляжі?

Глибоко під землею протікають підземні річки. Якщо в таку підземну водоїму потрапить забруднена вода, то результати забруднення можуть виявити за сотні кілометрів від того місця, де сталася катастрофа.

Я уявляю, як помив руки з милом, почистив зуби, мама випрала одяг, використавши пральний порошок. Куди потрапить використана вода? В ріки, озера, ставки. Це ж брудна вода потрапить до каналізації, потім до насосних станцій, звідти — на станцію біологічного очищення, після чого знову в річку?! А якщо вийдуть із ладу очисні споруди? Що тоді? Тоді наш пляж закрийть, а заплановані вихідні будуть звичайними. А я так мріяв погуляти у Дніпрі, відпочити на тихому березьку під вербами, закинути з татом вудочку!

Під дією сонячного світла, життєдіяльності організмів природна вода очищується. Природа намагається відновити себе. Ми повинні допомогти в цьому природі.

Подбаймо про чистоту води разом!

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Розминка. Слухаємо есе

Учитель. Улітку я щоранку пишу есе. Запитаєте мене як? Дуже просто. Вирушаю на ранкову прогулянку зі своїм другом, вівчаркою Тайсоном, і висловлюю подумки своє враження від побаченого. А потім записую.

Шоста година ранку. Вирушаємо з Тайсоном на прогулянку. Запитаєте, навіщо і чому так рано?

Легко вдихаємо ранкову літню свіжу прохолоду. Погляд вражають неперевершені трудяги-павуки. Як хитромудро вони плетуть свою павутину! Ранкова лука ніби сріблом вкрита. Десь поодинокі ходить бригадир луки — добрий лелека. Поважно оглядає свої володіння. Шкода, що з Тайсоном не подружився ...

Наша ранкова прогулянка завершується купанням в р. Горинь. А далі додому. Заряд енергії допомагає скласти плани на день. А день обіцяє бути хорошим. Адже приємний і корисний відпочинок додає сил, бажань і мудрості!

— Сьогодні ми розкодуємо ще один пазл «Пишемо есе».

2. Теорія. Досліджуємо есе

Пишемо ЕСЕ
Початок
Основна частина
Власна думка, почуття
Кінцівка

АВТОР пише ЕСЕ
Висловлює власну думку.
Виявляє своє ставлення до того, про що говорить.
Форма (*вступ, основна частина, кінцівка*) не обов'язкова.
Описувати подію чи предмет можна не детально

— Що ми вже знаємо? (*Текст-розповідь, опис, міркування.*)

— До якої категорії підходить прослуханий текст? (*Міркування.*) Що цікавого в цьому тексті? (*Автор висловлює власні думки та враження з конкретного питання.*)

— Спробуймо дослідити текст у підручнику!

- Вправа 1, с. 145.

— Це текст-розповідь і текст-опис.

- Вправа 2, с. 146.

— Прочитаймо текст Родзинки.

— Чим він відрізняється від попередніх?

— Що вразило Родзинку? Як ці враження знайшли відображення у тексті?

Висновок. Я вчуся писати есе. Обираю, про що я буду писати (*тема*), це буде початок. В основній частині висловлюю власні розмірковування, свою думку. Есе завершую кінцівкою.

3. Закріплення теорії. Вправа «Фотоапарат»

Фотографуємо очима мудрий рожевий вузлик напам'ять (с. 146) і закидаємо інформацію у свій комп'ютер. Заплющили очі, перевірили, чи інформація на місці. Прошепотіли одне одному на вушко. Прошепотіли подумки. Промовили вголос.

Узагальнюємо. Есе — це невелика за обсягом самостійна творча письмова робота. Це вільні думки й емоції.

Бувають есе-розповідь, есе-опис, есе-міркування.

4. Відпочинок

— Зараз послухаємо і порухаємось з дівчинкою Нехочухою, а після відпочинку зробимо все навпаки: «Хочу писати есе» («Нехочуха я»).

(<https://youtu.be/dOhEafTg2L8>)

— Чи думала дівчинка про своє «не хочу»?

5. Практика. Пишемо есе

1) Колективна робота.

Вправи 5–6, с. 147 (за завданнями підручника).

2) Творча індивідуальна робота. Диференційований підхід.

Учням пропонують вправу в підручнику і варіанти тем.

- Вправа 4, с. 146.

• «Лото-забава» (*теми есе за вибором*).

1. Якби в тебе була можливість викорінити забруднення навколишнього середовища, що б ти обрав і чому?

2. Уяви, що ти став невидимим на день. опиши цей день. Як гадаєш, це буде весело чи ти створиш більше проблем? Поясни.

3. Якби тобі випав шанс подорожувати з будь-яким дослідником у світі, хто б це був і чому?

4. Напиши, чому виконувати обіцянки важливо.

УРОК 114. ВИЗНАЧАЄМО ТЕМУ І МЕТУ ТЕКСТУ, ДОБИРАЄМО ЗАГОЛОВОК (пазл № 5)

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (мовно-літературна, загальнокультурна, історична, соціальна); розвиток зв'язного мовлення, творчої уяви, критичного мислення, граматичної пильності, вміння робити висновки, ухвалювати рішення; виховання цінностей критично мислячої людини, бажання здобувати знання і вміння, застосовувати їх у нових ситуаціях.

Учні знають: називають типи текстів; визначають тему і мету тексту; добирають заголовок; взаємодіють усно та письмово; створюють усні/письмові повідомлення.

Учні вміють: визначають тему і мету тексту, добирають заголовок; висловлюють свої думки, беруть участь у колективному обговоренні; пов'язують інформацію з власним досвідом; логічно обґрунтовують позицію; співпрацюють у групі.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: «крісло автора»; світлини Києва; стіна слів; тексти для читання (лист, діалог).

Меседж уроку: «Мудрість — дорожка перлів. Мудрий нічого не робить не подумавши».

Кольорові слова уроку: Київ, Київська Русь; трон, престол; Софія Київська.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання

«Крісло автора». Учні зачитують есе за поданим початком.

2. Розминка. Слухання «Лист з Криму». «Квест»

Я дуже мрію потрапити у квест-кімнату «Пастка». Запитаєте чому?

Це пастка для розуму й емоцій. У цій «пастці» можна потрапити у різні пригоди, розгадати різні секрети, відшукати таємниці, поблукати головоломками і лабіринтами слів, відгадати загадки. А ще опинитися у замкненій кімнаті (це пастка). Щоб вийти, необхідно виконати всі завдання.

Я довго розмірковував, де це місце. Знаю, що:

- слово складається з букв ЯЛСЦТОЙ;
- знаходиться у моїй країні, назва якої має 7 букв, а 8 звуків;
- живуть у цьому місті люди, про яких Павло Зібров співає «Каштани, каштани, каштани ...».

Якщо я відгадаю, мрія здійсниться. Допоможіть!

Відгадка: столиця, Україна, кияни. Це Київ. Про Київ я знаю ...

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Каліграфічне письмо під диктування

Київ — столиця України. Кияни гостинно запрошують відвідати древнє місто. Подорож до столиці.

Мета поїдки: ознайомитись із древнім містом, столицею України, та відвідати найцікавіші місця.

2. Модуль практики

1) Робота з текстом. Щоденні 5.

- Вправа 1, с. 147. Прийом «Мікрофон».
- Вправа 2, с. 147. Добираємо заголовок.

2) Робота зі словами.

Столиця — слов'янська назва головного міста держави, резиденція глави держави, певний символ держави чи нації; трон; престол;

- Вправа 3, с. 148. Добираємо спільнокореневі слова (*столиця, столичний*).
— Київська Русь (*демонстрування світлин минулого*) — фундамент, з якого розпочалась наша історія. У Києві є парк «Київська Русь».

Одного дня не вистачить, щоб дізнатися минуле і сучасне міста. Тому був створений парк «Київ у мініатюрі».

— Ця тема і мета сподобались Ґаджику. Він виявив бажання дізнатися більше, розкрити тему. Це наш наступний пазл.

3) Досліджуємо тему і мету тексту.

- Вправи 4–5, с. 148. З'єднай!

Родзинка → тема тексту

Ґаджик (*пазли*) → мета тексту

— Яку інформацію отримали?

— Хто був у Києві та робив селфі?

4) Вирішуємо у музичну подорож разом з DZIDZIO.

«Я люблю тебе, Києве».

(https://youtu.be/DTzV5Bmb_mk)

5) Самостійна робота. Вправа 6, с. 148.

Рішення — вирішувати.

Відвідування — відвідувати.

6) Читання подумки. Хвилинка партнерства. Вправа 7, с. 148.

— Яку мету передбачали, коли будували собор? (*Передати нащадкам мудрість поколінь.*)

Собор — найвища церковна установа.

Храм — споруда, призначена для здійснення богослужінь.

— Історія Софії Київської тривала і складна, як і в нашій країні. У стінах собору приймали іноземних гостей, заключали угоди, працювала школа. Це був духовний і політичний центр. Зовнішній вигляд собору ніби нагадує, що краса людини не в зовнішності, а у внутрішній красі, в мудрості. Кожен житель Києва, дивлячись на Софіївський собор, що виблискує у променях сонця, усвідомлює, який скарб має, і цей скарб треба зберегти і передати наступним поколінням.

— А що таке мудрість? Прочитайте меседж уроку.

Мудрість — дорожча перлів. Мудрий нічого не робить не подумавши.

— Які прислів'я про мудрість ви знаєте?

Вправа «Підслухана розмова» (читання з коментуванням). Діалог

— Мабуть, добрій і мудрій людині важко жити?

— Чому це?

— А тому, що їй ото все думай і думай, кому добро зробити?

— Та ні, добра людина не думає, а просто робить і не очікує за це подяки.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз уроку

— Сьогодні ми зрозуміли суть нашого пазлу «Тема і мета тексту». Голосуймо!

- Я вмію визначати тему і мету тексту (*руки*).
- Я не вмію визначати тему і мету тексту (*ноги*).

2. Домашнє завдання

Вправа 8, с. 149. Взяти участь у конкурсі екскурсоводів. Скласти розповідь про Київ для іноземців.

Вправа 9, с. 149. Списати текст, розкрити дужки, вибрати заголовок.

ТЕМА І МЕТА ТЕКСТУ

Тема: про щось повідомляється

Мета: розкриває тему

Кожен текст для чогось створений

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 115. СКЛАДАЄМО ПЛАН ТЕКСТУ (пазл № 6)

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (мовно-літературна, загальнокультурна, громадянська, соціальна); розвиток зв'язного мовлення, творчої уяви, критичного мислення, граматичної пильності, вміння робити висновки, ухвалювати рішення; виховання громадянських та патріотичних почуттів.

Учні знають: називають типи текстів; визначають тему і мету тексту; добирають заголовок; складають план; взаємодіють усно та письмово; створюють усні/письмові повідомлення.

Учні вміють: визначають тему і мету тексту, добирають заголовок; складають план; висловлюють свої думки, беруть участь у колективному обговоренні; пов'язують інформацію з власним досвідом; логічно обґрунтовують позицію; співпрацюють у групі.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: Державні символи України; пазл «План тексту».

Меседж уроку: Ми — українці! Ми — європейці! «Я за тебе, Батьківщино, завжди горда буду» (Ганна Чубач).

Кольорові слова уроку: держава, незалежність, славень, тризуб; мікротеми.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. «Крісло автора»

Проводимо екскурсію Києвом для іноземців.

2. Слухання пісні Ганни Чубач «Моя країна — Україна»

(<https://youtu.be/xcrAAsC3ZZc>)

— Уважно послухайте пісню і доповніть речення.

Моя країна — ... (Україна), ... (сонячна) держава.

В Україну ... (гості) приїжджають, бо в ... (Україні) ... гостюють (цікаво).

Я за тебе, Батьківщино, завжди ... (горда) буду.

— Нехай ці слова сьогодні будуть меседжем уроку!

3. Каліграфічне списування

Ми — українці! Ми — європейці!

Я за тебе, Батьківщино, завжди горда буду (Ганна Чубач).

4. Усний коментар домашнього завдання

— Яке мовне явище перевірили у вправі? (Правопис власних іменників.)

5. Вправа для самоконтролю

Київ Європа Франція Париж столиця місто

— Складіть речення за зразком.

... — столиця ..., а ... — столиця ...

— Іменник *Європа* перетворіть на прикметник.

... і ... — ... міста.

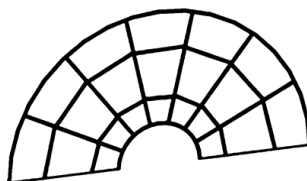
— Зберіть речення зі слів.

Європа, центр, в, знаходиться, Україна.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вправа «Асоціації». Прийом «Павутинка»

— Що ви відчуваєте, коли промовляєте слово *Україна*?

УКРАЇНА

2. Повідомлення «Україна — європейська країна»

— Усього 50 країн «проживають» у Європі. Кожна з них має свою мову, свої закони, свою історію. Народи Європи схожі культурою, традиціями, ремеслами. Щоденно кордони України перетинають сусіди із семи країн. Кожна країна має свої символи. Звісно, вам відомі народні та державні символи.

3. Робота з текстом. Робота в групах

- Вправи 1–2, с. 149.
— Визначаємо кількість частин. Це складно зробити? (Ні.)
- Робота в групах (*три групи / три ряди*).
Читаємо і придумуємо заголовок.
Визначаємо тему і мету.
— Отже, у нас три частини/мікротеми.

ПЛАН ТЕКСТУ

Відновлює зміст цілого тексту.

Текст ділимо на логічно завершені частини — мікротеми.

До кожної частини добираємо заголовок (*назву*) або питання, записуємо послідовно.

Речення можуть бути розповідними, питальними, спонукальними.

Переказуємо текст за планом.

Записуючи частини, дотримуємо абзаців

Придумуємо заголовок до кожної мікротеми. Це і є план. Зверніть увагу на пазл.

1. Як до нас прийшло слово *гімн*?
2. Як з'явилися слова і музика Державного Гімну України?
3. Яка поведінка під час звучання Державного Гімну?

***

1. Гімн — урочиста пісня.
  2. Слова і музика Державного Гімну України.
  3. Норми поведінки під час виконання Державного Гімну.
- Вправа 3, с. 150.
— Перевір себе за правилом.

4. Вправа «Фотоапарат»

Фотографуємо очима мудрий рожевий вузлик напам'ять (с. 150) і закидаємо інформацію у свій комп'ютер. Заплющили очі, перевірили, чи інформація на місці. Прошепотіли одне одному на вушко. Прошепотіли подумки. Промовили вголос.

5. Самостійна робота. Вправа 4, с. 150

6. Колективна робота. Вправа 5, с. 150

Виконуємо Державний Гімн України, дотримуємо норм поведінки під час виконання.

7. Вправа «Незакінчене речення». Вправа 6, с. 150

Державні символи України — це символи державності та національної незалежності, державної єдності та самостійності.

Хвилинка відпочинку

Час настав для відпочинку,
Почнемо фізкультхвилинку.
Всі швидесенько вставайте,
До роботи приступайте.
Є у нас важлива справа —
Будемо робити вправи.
Нумо, ручки піднімайте,
Ними вгорі помахайте,
За голівки закладіть,
Головками покрутять.

Поскачіть на лівій ніжці,
А тепер на правій.
Зараз будемо робити
Ми навчальні вправи.

8. Хвилинка партнерства

- Вправи 7–8, с. 150 (за завданнями підручника).
  1. Є країна — є гімн.
  2. Прапори різних країн: спільне і відмінне.
  3. Державний Прапор України — символ достатку і миру.
— Як записані частини тексту? (З абзаців.)
- Вправа 9, с. 151.
Абзац — це новий рядок.
- Вправа «Фотоапарат» (рожевий вузлик, с. 151).

9. Творча робота. Вправа 10, с. 151

Списати останній абзац тексту про прапор. Придумати заголовок.

— Люди складають гімни. Чому? Які гімни ви можете чути? (Гімн школи, спортивного клубу, організації.)

Прийом «Незакінчене речення»

Якби я жив у часи князів, я б написав гімн про ...

Я напишу гімн нашого класу. Він буде про ...

Вправа «Пробий кульку і збери синоніми»

Гімн-славень (синонім)

Кобзар заспівав ... про козаків.

На честь переможця звучить ... держави.

Дзідзьо заспівав жартівливу ...

Оперна співачка виконала ...

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Домашнє завдання

Вправа 11, с. 151. Де тобі доводилося бачити прапори України? Запиши у Щоденнику вражень.

Вправа 12, с. 151. Скласти і записати план до тексту.

2. Рефлексія

— «Наскільки людям важливо, як виконувати гімн. Гімн України має бути такий емоційний, бо ми емоційний народ, українці», — зазначив Михайло Хома (Дзідзьо).

Слухаємо Державний Гімн України у виконанні Наталії Могилевської.

(<https://youtu.be/zZXvC2dzU5Y>)

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 116. СПОСТЕРІГАЄМО ЗА ЗВ'ЯЗКОМ РЕЧЕНЬ У ТЕКСТІ (пазл № 7)

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (мовно-літературна, загальнокультурна, соціальна); розвиток зв'язного мовлення, творчої уяви, критичного мислення, граматичної пильності, вміння робити висновки, ухвалювати рішення; виховання любові до рідного краю, поваги до державних і народних символів.

Учні знають: називають типи текстів; визначають тему і мету тексту; добирають заголовок; складають план; спостерігають за зв'язком речень у тексті; взаємодіють усно та письмово; створюють усні/письмові повідомлення.

Учні вміють: визначають тему і мету тексту; добирають заголовок; складають план; речення записують у певній послідовності; висловлюють свої думки, беруть участь у колективному обговоренні; пов'язують інформацію з власним досвідом; логічно обґрунтовують позицію; співпрацюють у групі.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: тексти для аналізу; пазл «Зв'язок речень у тексті».

Меседж уроку:

Мій край прекрасний — Україна!
Тут народились ти і я.
Над степом жайворонок лине.
Цвіте волошками земля.

Кольорові слова уроку: символи; займенники.

КАРТА УРОКУ

І. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання

2. Розминка

1) Порівнюємо тексти.

— До якого типу належать ці тексти? Визначте тему і мету текстів.

Є рослини, які особливо дорогі серцю кожного українця. Одна з таких рослин — барвінок. Його листя зелене і морозної зимової і спекотної літньої пори. А небесно-голубі п'яти пелюсткові квіти у нього схожі на зірочки.

Про барвінок

Розцвіла кучерява вишня під моїм вікном. Гули заклопотані бджоли у квітках. Сяяло тепле весняне сонечко. Птахи весело щебетали на гілках. Я не могла відірвати очей від квітучого деревця.

Символи України

Про вишню

2) Досліджуємо, як розгортаються події у текстах.

— Як розгортаються події у тексті про барвінок? Про вишню?

Вишня розцвіла; → бджоли гули; → сонце сяяло; → птахи щебетали;

Барвінок ↓

Його ↓

У нього

— Спробуймо дослідити наш наступний пазл.

— Яке слово об'єднує речення у першому тексті? (Барвінок.)

ЗВ'ЯЗОК РЕЧЕНЬ У ТЕКСТІ

Використовуємо інші слова.

Уникаємо повторів:

ВІН, ВОНА, ВОНО, ВОНИ, ЙОГО, ЇЇ

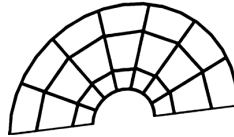
— У тексті про вишню події розгортаються послідовно (_ _); одна думка продовжує іншу; речення, наче зачіплюються одне за одне. У реченні про барвінок використані інші слова, щоб уникнути повторень; слова *його, у нього* замість іменника *барвінок* (===).

Ці слова назвали *займенниками*!

Вишня — символ світового дерева життя; символ України, рідної землі; символ матері.

Барвінок — символ радісної життєвої сили; провісник весни; магічний оберіг від злих духів і напастей.

3) *Складаємо павутинку про символи.*

СИМВОЛИ

Державні ... народні ... математичні ... мовні ... музичні ... спортивні, ... рослини
роду ... міста ... площі ... тварини ...

З грецької: знак, ознака, властива чомусь.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Читання меседжу уроку

Мій край прекрасний — Україна!
Тут народились ти і я.
Над степом жайворонок лине.
Цвіте волошками земля.

Тема і мета тексту?

Приєм «Асоціативний куц»

— Скажіть про Україну: іменниками, прикметниками, дієсловами, іншими словами.

— Охарактеризуйте кожне речення, знайдіть головні члени речення. Як розгортаються події у тексті?

2. Робота з текстом. Вправа 1, с. 151

Батьківщина → Вона → Її → Він

— Проаналізуйте текст.

— Визначте тему і мету, придумайте заголовок.

Тема: про Батьківщину.

Мета: показати її простори.

— Випишіть виділені слова.

— Для чого вжиті виділені слова? Переконайтесь у правильності своїх міркувань.

3. Вправа «Фотоапарат»

Фотографуємо очима мудрий рожевий вузлик напам'ять (с. 152) і закидаємо інформацію у свій комп'ютер. Заплющили очі, перевірили, чи інформація на місці. Прошепотіли одне одному на вушко. Прошепотіли подумки. Промовили вголос.

4. Самостійне списування. Вправа 2, с. 152

Підкреслені слова: *Київ, у ньому, він, його, у місті.*

5. Хвилинка партнерства. Вправи 3–4, с. 152

Міркуй!

Уважаю, що мета тексту — ...

Уважаю, що метою тексту є — ...

6. Музична хвилинка

Про дружбу.

(https://youtu.be/KpCwtOJ_tRI)

Знають всі, коли є друг —
Все світлішає навкруг,
Якщо сам не підведеш —
Друзів більше ти знайдеш.

Приспів:

Дружать сонце і земля,
Дружать луки і поля,
Дружать діти на землі
І великі, і малі!

Разом ходим на гурток,
Поспішаєм на каток.
Нам незгоди не страшні —
З другом весело мені.

Приспів.

Де єднає дружба всіх —
Там лунає пісня й сміх,
Свято нам несуть у дім —
Буде весело усім.

Приспів.

7. Колективна творча робота. Вправи 5–6, с. 152

— Прочитайте повідомлення Ґаджика. Яку інформацію отримали? (Слова-синоніми?)

Складаємо план. Знаходимо слова, що допомогли уникнути повторів. (Майдан, він, тут, колона, її...)

План

1. Площа Києва.

2. Символ площі.

— Як розгортаються події?

8. Письмо для себе. Вправа 7, с. 152

— Напиши, чи доводилось тобі бувати на майдані Незалежності.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

Аналіз пазлу: знаю, вмію, розумію.

2. Домашнє завдання

Вправа 8, с. 152. Усунути недоліки в тексті.

— Які недоліки? (Повторюється слово «калина».) Як усуваємо? (Замінюємо іншими словами.)

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 117. РОЗРІЗНЯЄМО ТЕКСТИ РІЗНИХ СТИЛІВ (пазл № 8)

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (мовно-літературна, загальнокультурна, соціальна, природнича); розвиток зв'язного мовлення, творчої уяви, критичного мислення, граматичної пильності, вміння робити висновки, ухвалювати рішення; виховання любові до рідного краю, пізнавального інтересу і бажання допомагати тваринам.

Учні знають: називають стилі текстів; визначають тему і мету тексту; добирають заголовок; спостерігають за зв'язком речень у тексті; взаємодіють усно та письмово; створюють усні/письмові повідомлення.

Учні вміють: визначають стиль тексту, добирають заголовок; висловлюють свої думки, беруть участь у колективному обговоренні; пов'язують інформацію з власним досвідом; логічно обґрунтовують позицію; співпрацюють у групі.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: пазл «Стилі мовлення»; афіша «Виставка котів»; зразки ділових текстів.

Меседж уроку:

Слово — то мудрості промінь.

Слово — то думка людська (*Леся Українка*).

Кольорові слова уроку: стилі текстів; художній; науково-популярний; діловий.

КАРТА УРОКУ

1. ВСТУПНА ЧАСТИНА

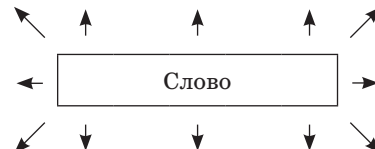
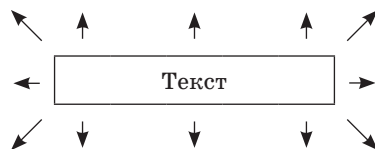
1. Усний коментар домашнього завдання

Без верби і калини — нема України.

— Як розумієте прислів'я?

2. Гра-пошук «Де живе слово?». Прийом «Асоціативний кущ»

У тиші храму, де живуть слова,
У понеділок я з людьми розмовляю.
У вівторок наукову інформацію шукаю.
У середу художні твори читаю.
У четвер ділові документи перевіряю
І на урок оголошення складаю.
У п'ятницю в школу плакат оформляю.
У суботу я в храмі молюся.
У неділю вирішую другові написати,
Про різні діла розказати, потеревенити, побазарувати.

Книжні слова, розмовні слова.

Наука, освіта, техніка, політика.

Текст, думка, дошка, плакат, лист.

Оголошення, газета, молитва.

— Усіх стилів у мові є сім.

3. Каліграфічне списування

Слово — то мудрості промінь.

Слово — то думка людська.

(*Леся Українка*)

— Чи вірите ви, що одна і та сама думка відображається у текстах по-різному?

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Знайомимось з новою інформацією

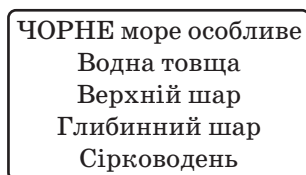
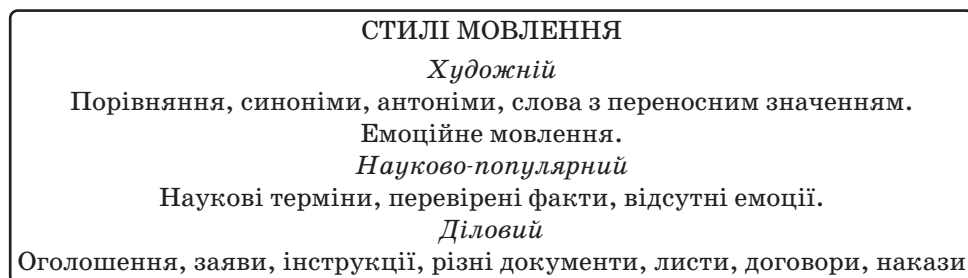
- Прочитайте: «У тиші храму, де живуть слова».
- Як ви їх зрозуміли?
- Доповніть речення прикметником.

Наукову інформацію шукаю у (?) текстах.

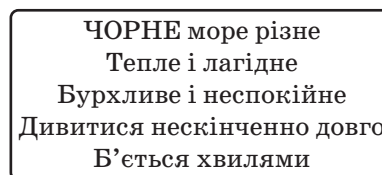
Художні твори читаю у (?) текстах.

Ділові документи перевіряю у (?) текстах.

2. Досліджуємо стиль тексту. Вправа 1, с. 153. Пазл уроку

Науковий

Художній

3. Працюємо з таблицею, перевіряємо себе (с. 154)

4. Списування. Вправа 2, с. 154

5. Досліджуємо діловий текст. Вправа 3–4, с. 154

Учні розглядають зразки ділових текстів, порівнюють, називають їх.

6. Вправа «Фотоапарат» (с. 154). Метод «Блискавка»

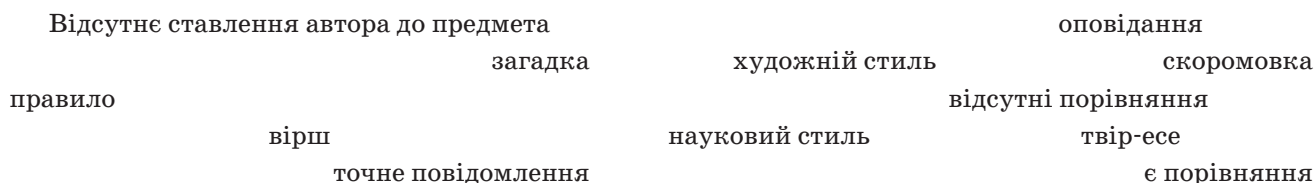
7. Фізкультхвилинка (за вибором учнів)

8. Тренувальні вправи

1) Гра «Закресли "зайве"».

Науковий стиль: коротке і точне повідомлення, правило, загадка, вірш.

2) Гра «З'єднай».

3) Складаємо текст у різних стилях. Робота в групах.

Група 1. Науково-популярний «Свійська кішка».

Написати текст для уроку природознавства.

Група 2. Художній «Мій улюблений кіт».

Намалювати живу картину, передати читачеві почуття.

Група 3. Діловий «Виставка котів».
Написати оголошення за змістом афіші.

Користуйся довідкою!

Невеликий савець, струнке тіло, гострі зуби, чудовий зір і нюх, уперше був приручений 5000 років тому; родина хижих; полює на гризунів; довжина тіла без хвоста 60 см, середня довжина хвоста 25–35 см;

коричнева мордочка, темні волохаті вухка, вуса і борідка притягують погляди гостей;
якщо настрої гарний, то ...; дуже любить ...;
мені дуже подобається.

4) Презентуємо тексти.

— Що ви дізналися з афіші? Які ще виставки можна відвідати у Києві? Яка мета виставки котів? Як ви ставитесь до тварин, які не мають господаря? Яку пораду ви б дали людям, що знущаються з тварин-безхатченків?

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

- Про стилі мовлення я зрозумів(ла) ...

2. Домашнє завдання

Записати текст про хатнього улюбленця в художньому стилі або есе «Чи мають безпритульні тварини право на життя?».

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 119. ДОСЛІДЖУЄМО ХУДОЖНІ, НАУКОВО-ПОПУЛЯРНІ ТА ДІЛОВІ ТЕКСТИ. УЗАГАЛЬНЮЄМО ТЕМУ «ДОСЛІДЖУЮ ТЕКСТ» (пазл № 9)

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (мовно-літературна, загальнокультурна, соціальна); розвиток зв'язного мовлення, творчої уяви, критичного мислення, граматичної пильності, вміння робити висновки, ухвалювати рішення; виховання відповідальності за свої думки та вчинки, прагнення до пізнання, поваги до людей і навколишнього світу.

Учні знають: називають стилі текстів; визначають тему і мету тексту; добирають заголовок; спостерігають за зв'язком речень у тексті; взаємодіють усно та письмово; створюють усні/письмові повідомлення.

Учні вміють: визначають стиль тексту; добирають заголовок; висловлюють свої думки, беруть участь у колективному обговоренні; пов'язують інформацію з власним досвідом; логічно обґрунтовують позицію; співпрацюють у групі.

Тип уроку: комбінований урок.

Обладнання: завершений пазл «Досліджуємо текст», плакат «Зоокоти у добрі руки».

Меседж уроку: «Є таке тверде правило: встав уранці, вмився, привів себе в порядок — і відразу ж приведи в порядок свою планету (Антуан де Сент-Екзюпері «Маленький принц»).

Кольорові слова уроку: відповідальність; лист-звернення.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. «Крісло автора»

Учні зачитують твори про домашніх улюбленців, есе.

— Розгляньте плакат. Яку інформацію отримали?

— Прочитайте вислови відомих особистостей. Який найбільше вам припав до душі?

- Тварини — частина природного закону, вони мають свої права, тому що вони розумні.

Жан-Жак Руссо

- Хто годує голодну тварину, той живить свою власну душу.

Чарлі Чаплін

- Якщо б тільки люди могли любити як собаки, світ став би раєм.

Джеймс Дуглас

□ Меседж уроку

— Як ви розумієте вислів Маленького принца?

— Що означає «привести в порядок свою планету»? Що означає «бути відповідальним»?

2. Каліграфічна хвилинка

В в від по ві даль ність відповідалний

Бути людиною означає бути свідомим та відповідальним (Віктор Франкл).

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вправа для самоконтролю. Вправа 5, с. 155

— З'єднай заголовки текстів із відповідним стилем.

Клімат
Запрошення
Світанок

художній стиль
науково-популярний стиль
діловий стиль

Прогулянка
Заповідник
Лист

2. Робота з текстом. Вправа 6, с. 155

У морях і океанах живе понад 50 різних видів дельфінів. Це теплокровні тварини, які дихають легенями. Як і люди, вони мають гарний зір, слух, відчувають на дотик, не розрізняють тільки запахи.

Дельфіни є одними із найцікавіших водних тварин. Вони мають дивну схожість з людьми. Дельфіни дуже доброзичливі й грайливі тварини.

3. Хвилинка партнерства. Вправа 7, с. 155

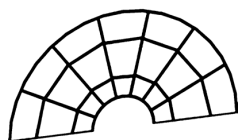
Записати текст про дельфінів у художньому стилі.

4. Музична пауза (за вибором учнів)

5. Колективна творча робота

1) Складаємо художній опис моря за віршем Лесі Українки.

Плетемо павутинку про море, використовуємо синоніми, порівняння, прикметники.

Море

2) Визначаємо стиль тексту.

Учням пропонують три різні тексти. Вони мають визначити, до якого стилю належить текст.

Текст 1

А чи знали ви, що є таке свято — Всесвітній день собак? Виявляється, його щорічно святкують 2 липня. Собаку не дарма називають *кращим другом людини*. Їхній вірності, любові та відданості до людей немає меж. Як можна привітати зі святом наших менших друзів? Чи замислювалися ви над цим запитанням? У вас попереду літні канікули і є час подумати! Думайте!

Текст 2

ЛИСТ-ЗВЕРНЕННЯ

Шановна програмо тelenовин! Просимо вас створити на телебаченні сюжет про допомогу безпритульним тваринам. Ми вважаємо, що берегти природу — найголовніша проблема, до якої не можна залишатися байдужими.

Учні 3-го класу

Текст 3

Привіт! Знаєте, хто я? Ні ... тоді слухайте. Була тиха, ясна і зоряна ніч. Уночі не світило сонечко, тому було прохолодно. Всі предмети й рослини стали холодні. Тільки земля зберегла сонячне тепло, вона охолоджується повільно. У повітрі є певна кількість водяної пари. Її, як і повітря, не видно. Коли повітря зустрічається з холодною поверхнею, то частинка вологи залишається на цій поверхні. Ось ця частинка — це я, роса. Земля зберігає тепло — тому мене на ній немає, а рослини охолонули — і я на них утворилася. Крім цього, частинка вологи вироблена самою рослиною. Водичка проходить через маленькі отвори листочка ...

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Складаємо карту теми з пазлів

ТИПИ ТЕКСТІВ

Розповідь
Опис
Міркування

БУДОВА ТЕКСТУ

Зачин
Основна частина
Кінцівка

ТЕМА І МЕТА ТЕКСТУ

Тема : про щось повідомляється.

Мета: розкриває тему.

Кожен текст для чогось створений

ПЛАН ТЕКСТУ

Відновлює зміст цілого тексту.

Текст ділимо на логічно завершені частини, мікротеми.

До кожної частини добираємо заголовок (*назву*) або питання, записуємо послідовно.

Речення можуть бути розповідними, питальними, спонукальними.

Переказуємо текст за планом.

Записуючи частини, дотримуємо абзаців

СТИЛІ МОВЛЕННЯ

Художній

Порівняння, синоніми, антоніми, слова з переносним значенням.

Емоційне мовлення.

Науково-популярний

Наукові терміни, перевірені факти, відсутні емоції.

Діловий

Оголошення, заяви, інструкції, різні документи, листи, договори, накази

ЗВ'ЯЗОК РЕЧЕНЬ У ТЕКСТІ

Використовуємо інші слова.

Унікаємо повторів:

ВІН, ВОНА, ВОНО, ВОНИ, ЙОГО, ЇЇ

АВТОР пише ЕСЕ

Висловлює власну думку.

Виявляє своє ставлення до того, про що говорить.

Форма (*вступ, основна частина, кінцівка*) не обов'язкова.

Описувати подію чи предмет можна не детально

Текст-міркування

Твердження

Доведення

Висновок

Пишемо ЕСЕ

Початок

Основна частина

Власна думка, почуття

Кінцівка

— Карту-пазл склали. Тему дослідили. У нас утворилося завершене повідомлення. До якого стилю належить наш текст?

— Розглянемо зворотний бік нашого пазлу. (*Учитель добирає зміст на власний вибір: малюнок, фото, інформація, вислів тощо.*)

Коли працюєш гуртом, більше шансів досягти поставленої мети, іноді зробити відкриття!

2. Домашнє завдання

Вправа 10, с. 155. Вибрати науково-популярний текст з підручника «Я досліджую світ» і записати 3–4 речення.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

ПОВТОРЮЮ ВИВЧЕНЕ

УРОК 121. ЗАКРІПЛЮЄМО ВИВЧЕНЕ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*мовно-літературна, загальнокультурна, соціальна*); розвиток самостійності, творчості, допитливості, зв'язного мовлення, творчої уяви, критичного мислення, граматичної пильності, вміння робити висновки, ухвалювати рішення; виховання відчуття краси слова, української мови, бажання вдосконалювати свої знання і вміння та досягати успіху.

Учні знають: використовують мову для власної творчості; аналізують мовні явища; сприймають, інтерпретують та критично оцінюють інформацію в різних текстах, використовують її для збагачення свого досвіду.

Учні вміють: висловлюють думки, почуття та ставлення; взаємодіють з іншими письмово та в режимі реального часу; дотримують норм літературної вимови; беруть участь у колективному обговоренні; пов'язують інформацію з власним досвідом; логічно обґрунтовують позицію; співпрацюють у групі.

Тип уроку: комбінований урок.

Обладнання: цеглинки; Щоденник вражень.

Меседж уроку: «Розум людський має три ключі, які все відкривають: знання, думка, уява» (В. Гюго).

Кольорові слова уроку: аеропорт, аеродром; авіаційний; авіатор.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Розминка

— Чи часто ви мрієте? Заплющте очі. У вас є 1 хвилина, щоб помріяти.

Я мріяв/мріяла ... Моя мрія ...

— Доберіть ознаку, продовжуйте думку.

Мрії бувають ... (*різними, довгими, короткими, кольоровими, теплими, красивими, добрими, дитячими, дорослими, мудрими, розумними, вигаданими, здійсненими, бажаними ...*)

— Як ви вважаєте, у наших друзів Читалочки, Родзинки, Щебетунчика і Гаджика є мрії? Про що вони можуть мріяти?

Читалочка мріє про ...

Родзинка мріє про ...

Щебетунчик мріє про ...

Гаджик мріє про ...

— А чи можуть бути спільні мрії?

2. Письмо для себе

— Запишіть свою мрію у Щоденнику вражень. (*Вправа 6, с. 156.*)

Рекомендації від «мухи-повторюхи» (учні пригадують інформацію про текст, можуть використати пазл «Досліджуємо текст»)

Записуючи текст, знаю, що ..., починаю із заголовка, абзацу.

3. Читання за особами. Вправа 1, с. 156

— А про що мріють наші герої? Чи не дивна мрія у Щебетунчика?

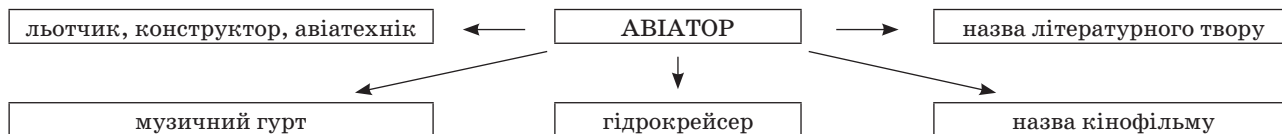
Мрія — ?

«Мрія» — ?

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Робота з текстом

- Щоб дізнатися про мрію Щебетунчика, прочитаємо текст (вправа 2, с. 156).
- Що дізналися про «Мрію»?
- Назвіть професії, пов'язані з авіацією. Поясніть значення слова «авіатор».

- Назвіть романтичне словосполучення.
- До якого розділу Книги рекордів Гіннеса належить «Мрія»? (Най-най.) Чому?
- Які слова зв'язали текст? (Літак, його, велетню, літак «Мрія».)
- Яке порівняння використали автори тексту? (Літак-велетень.)
- Яка граматична основа першого речення?
- Установіть зв'язок слів у цьому реченні (усно).
- У якому часі описані події? (Створили, побудували, дали — минулий час.)
- Доберіть іменники до дієслів. (Конструктори створили, інженери побудували, авіатори дали.)
- Це яку ж величезну могутню мрію українські винахідники мали і реалізували?! (Інтонуємо речення, інформуємо про речення.)

2. Самостійне письмо. Вправи 4–5, с. 156

3. Робота зі словами

- Щоб побачити «Мрію», вирушаймо в ... (ТАРЕПОРО — аеропорт.)
- Де в аеропорту можна побачити літак? (На злітній полосі.)
- Як називається це місце? (Аеродром.)
- Вправа 7, с. 156.
  - Чи вірите ви в те, що один американський винахідник назвав свій літак аеродромом?
  - Читаємо!
- Вправа 8, с. 157.
  - На аеродромі ми об'єднаємось у три групи, і кожна сідає у свій літак: гвинтокрил, гелікоптер, вертоліт. Що вам відомо про ці такі різні літаки?

ГВИНТОКРИЛ

ГЕЛІКОПТЕР

ВЕРТОЛІТ

- Вправа 10, с. 157.
  - Читаємо пояснення слів.
  - Яке зі слів ми найчастіше вживаємо у мовленні?

4. Хвилинка відпочинку

- Перед польотом треба відпочити.
- Скільки пасажирів-іменників-назв тварин мандрували у літачку?
- Романтичний літачок запрошує у політ! Слухаємо, рухаємось!
(<https://youtu.be/vls9pYqHmEs>)

Є такий швидкий маленький літачок,
Возить він звірят і їхніх діточок,
Він щодня літає, трудиться щодня,
Люблять його всі — дорослі й малишня.

П р и с п і в:

Пасажири, що мандрують в тому літачку,
Разом дружно всі співають пісеньку таку:
Хай летить наш літачок, летить
У небесну сонячну блакить,
Хай летить наш літачок поміж хмар і зірочок,
Куди треба він домчить в одну мить.

Ось несе ведмедик ношу нележку,
Тягне той ведмедик діжечку медку,
І сопе старанно, і повільно йде,
Та ще й за собою ведмежат веде.

В літачок сідає зграя білочок,
А за ними йде колючий їжачок,
І везуть вони гостинці для рідні,
Всі такі веселі, всі такі смішні.

Ось і вовчик-братик із сестричкою,
Хитрою і рудою лисичкою,
Зайчик-пострибайчик несміливо так
Плигає за ними прямо у літак.

— Назвіть пасажирів, складіть цеглинки у вежу. (*Ведмідь, білочка, їжачок, вовчик, лисичка, зайчик.*)

— Складаємо різні за метою висловлювання речення зі словом *вертоліт*.

5. Списування

- Вправа 9, с. 157.

У першому реченні підкреслюємо граматичну основу, утворюємо словосполучення.

- Вправа 11, с. 157.

Складаємо різні за метою висловлювання речення зі словом *вертоліт*.

Розповідне

Питальне

Спонукальне

— Прочитайте думку відомої людини, Віктора Гюго, яка є сьогодні меседжем нашого уроку.

Розум людський має три ключі, які все відкривають: знання, думка, уява.

— Як ви розумієте ці слова?

*** (*Якщо є час, можна запропонувати учням творчу роботу.*)

6. Хвилинка партнерства. Творча робота

— Маючи три ключі, маючи знання, думку й уяву, складіть текст про пасажирів «мультяшного» літачка.

Група, яка сіла у гелікоптер	Група, яка сіла у вертоліт	Група, яка сіла у гвинтокрил
Скласти текст-розповідь про білочку	Скласти текст-опис про ведмедя	Скласти текст-міркування про лисичку

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Презентація текстів

2. Рефлексійний аналіз

— Чи допомогли нам ключі виконати творчу роботу? Як оціните себе?

3. Домашнє завдання

Вправа 12, с. 157. Підкреслити дієслова, позначити у них префікси.

За бажанням удома текст про тварин удосконалити і записати.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 122. ЗАСТОСОВУЄМО ВИВЧЕНЕ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*мовно-літературна, загальнокультурна, соціальна*); розвиток самостійності, творчості, допитливості, зв'язного мовлення, творчої уяви, критичного мислення; граматичної пильності; вміння робити висновки, ухвалювати рішення; виховання відчуття краси слова, української мови; бажання вдосконалювати свої знання і вміння та досягати успіху.

Учні знають: використовують мову для власної мовної творчості; аналізують мовні явища; сприймають, інтерпретують та критично оцінюють інформацію в різних текстах, використовують її для збагачення свого досвіду.

Учні вміють: висловлювати думки, почуття та ставлення, взаємодіють з іншими письмово та в режимі реального часу, дотримуються норм літературної вимови; беруть участь у колективному обговоренні; пов'язують інформацію з власним досвідом; логічно обґрунтовують позицію; співпрацюють у групі.

Тип уроку: комбінований урок.

Обладнання: цеглинки; Щоденник вражень; 11 світлин Київщини.

Меседж уроку: Українська історія залишила для нас минуле. Рідне слово, як свічка, таємничо зігріває теперішнє. «Жива вода рідної мови підніме тебе на ноги, відкриє тобі шлях у майбутнє» (*За Іваном Драчем*).

Кольорові слова уроку: місто Переяслав.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання

— Як віддячили звичайному конструктору за його винахід? Хто це був? (*Ігор Сікорський, який винайшов гелікоптер.*)

— Які префікси відшукали? Назвіть інші частини слова. Яка їхня роль у слові?

2. Розминка

— Читалочка нас запрошує відвідати ще одне місто у Київській області.

ПЕРЕЙДУЯСТАВІСЯДУНАЛАВУ

(4 перші літери) + Я + С + 4 (останні літери) – У

У цьому місті є справжні дива.
Є музей, а даху у ньому нема.
Тут пише історію стародавнє українське село,
Стоять у ньому охоронці-вітряки, щоб лячно було.
Є музей, куди не глянь, кругом рушники.
Є музей, де про хліб можуть все розказати.
У музеї медком завжди почастивають,
Про бджільництво поінформують.
Вірите? Ні, ви не повірите!
В одному Київському селі
Банани ростуть на фермі сільській.
Що там вам українські борщі?!
Тут ростуть кавові кущі.
Є «машина часу», вона вас перекине у «Київську Русь».
Ох і круто все там, є чим зайняти руки.
Хоч осідлати коня, чи постріляти із лука.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА. ЗАСТОСОВУЄМО ВМІННЯ

1-й ТУР

- Вправи 1–2–3, с. 158.

Гра «Стріляємо із лука» і повторюємо іменник.

Спочатку випишуємо з тексту слова, записуючи у стовпчики «Однина» і «Множина».

Гра «Обходимо пастки» і повторюємо зв'язок слів у реченні.

Розкриваємо дужки, зв'язуємо слова за змістом і записуємо.

- Вправа 4, с. 158.
Гра «Розгадуємо світлини» і повторюємо речення.
За світлинами заховалися назви музеїв. Складаємо речення про них.
2-й ТУР
- Вправа 5, с. 158.
Гра «Збираємо бананові орфограми» і повторюємо правопис орфограм.
3-й ТУР
- Вправа 6, с. 159.
Це не гра! Це списування — повторюємо культуру письма.
Проводимо конкурс «Як курка лапою» — це не про нас!
Хвилинка-веселинка
Організуємо НАЙ-НАЙ-конкурс «Ти — ас! Розсміши нас!», виражаємо емоції.
4-й ТУР
- Вправа 7, с. 159.
Гра «Читаємо, сенквейн складаємо», демонструємо творчість.
Парк «Київська Русь».
Київський, княжий.
Приміряти, осідлати, постріляти, зробити.
Театралізовані лицарські бої — вікно у минуле.
Наша історія.
5-й ТУР
- Вправа 8, с. 159.
Гра «За будовою слова розбираємо» і повторюємо будову слова (двір, лицарський, коня).
6-й ТУР
- Вправа 9, с. 159.
Гра «Звуки збираємо» і спільнокореневі слова добираємо.
— Підручник залишив вам підказки, пошукаємо?
7-й ТУР
- Вправа 10, с. 159.
Гра «Чарівний мішечок» — куди помандруємо?
Учням пропонується 11 світлин.
Гру можна провести за двома сценаріями.
1) Учні обирають світлину.
2) Учні витягують назву світлини.
11 місць Київщини, які вас точно здивують.
(<https://fastivnews.city/read/plany/83148/11-misc-kiivschini-yaki-vas-tochno-zdivuyut>)

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Дружнє побажання

- Вправа 11, с. 159.
Друже третьокласнику!
Заплющ на хвилику очі, уроки пригадай!
Мандруй Україною! Досліджуй, нове відкривай,
Свою свічку життя міцно в руках тримай!

2. Перегляд відео про розвиток людини

(<https://youtu.be/aXTS-3Iwlog>)

За цим кліпом можна провести зустріч-роздум «Як і навіщо народжується думка».

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

ЛІТЕРАТУРНІ КАЗКИ. П'ЕСА-КАЗКА. БАЙКИ

УРОК 57. ЧАРІВНІ КАЗКИ. ВАЛЕНТИН БИЧКО. КАЗКА — ВИГАДКА ...

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, загальнокультурна, соціальна*), суспільних цінностей; розвиток потреби самопізнання і самовдосконалення; навичок співпраці та культури командної роботи; виховання поваги до джерел літературної творчості.

Учні знають: самостійно читають текст; визначають його особливості (*темп, сила голосу, настрій*); відповідають на запитання; знаходять і пояснюють зв'язки між реченнями; самостійно будують казку на основі власних спостережень; досліджують слова, вжиті в переносному значенні.

Учні вміють: співвідносять твір з відповідним жанром; виразно інтонаційно читають; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: вступний урок.

Обладнання: «Чарівний мішечок», таємне послання, казкова карта, сніжинка-розмальовка, картинка (*ліс, три дороги, Африка, річка*), шкала емоцій; Щоденник вражень; мінібібліотечка третьокласника «Читай казки».

Меседж уроку: «Казка вчить, як на світі жить».

Кольорові слова уроку: вигадка; шкаралупа; зерня.

КАРТА УРОКУ

І. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Малюємо настрій

Учні малюють настрій: очі та усмішку.

2. Слухаємо

Мороз мереживом постукав у вікно.
Ой, гляньте, ніжно падають сніжинки!
Сніжить-морозить зимонька-зима ...
А в третій клас заходить казка чарівна!

Слова-родичі (*спільнокореневі*)?

Казка — вигадка, та в ній —
В шкаралупі золотій —
Зерня сховане смачне.
Хто дістане, той почне
Думу думать про життя ...

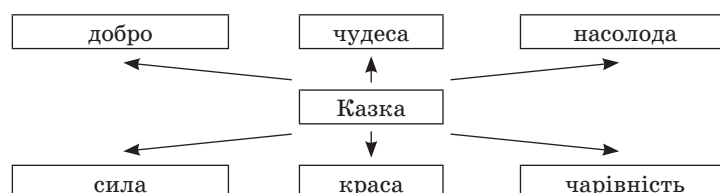
Казка — твір, вигадка, байка (*синоніми*).

Валентин Бичко

3. Вправа «Чарівний мішечок»

— Які ви знаєте казки? (*Учні з «чарівного мішечка» витягають зернинку і називають свою улюблену казку.*)

Складаємо «Асоціативний куц» «Казка».

Записуємо у Щоденник вражень (*це наш початок*).

Заглядає в шибку казка сивими очима.

— Ми розпочинаємо новий розділ. Що нас очікує?

— З чим асоціюється слово «казка»?

— Подивіться, скільки зернин у нас є. А тепер уявіть, якщо ці казкові зерна кинути у землю ...?

— Де вони проростуть? (*У наших учинках, діях, у поведінці, ...*)

Передбачення

Казка вчить, як на світі жить. (*Меседж уроку.*)

— Чарівні казки дають змогу поринути у світ надзвичайних пригод, де добро завжди перемагає зло, вчитимуть нас мудрості та направлятимуть на шлях добра.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Робота за підручником

Опрацьовуємо зміст, с. 92, заповнюємо сніжинку.

Нас очікують: чарівні казки; фантастичні пригоди, дивовижні зустрічі; п'єса-казка, байка.

2. Керований діалог

— Ви стільки казок прочитали! Якими словами починається казка? (*Зачин!*)

Жили-були ..., в деякому царстві ..., за високими горами, за дрімучими лісами ...

«Інтрига»

Учитель показує картинку, а діти придумують початок.

А. Ліс — у густому-прегустому лісі ...

Б. Африка і річка — У Африці, біля одної річки ...

В. Село (*слово + малюнок*) — на околиці села розходились три дороги.

— Як може закінчуватись казка? (*Кінцівка!*)

Вам казка, а мені бубликів в'язка.

Стали вони жити поживати і добра наживати.

І я там був, мед-пиво пив, по бороді текло, а в рот не попало.

Тут і казочці кінець, а хто слухав — молодець.

— Послухайте незвичні кінцівки казок.

- А. Справжні скарби дістаються лише тим людям, що першими торують дорогу, якою ще не ходив ніхто.
- Б. — Чого у тебе такі сумні очі?
— Бо мені жаль вас ..., але вам цього не зрозуміти.
- В. Я чекатиму! Чекатиму, мамо ...!

«Фантастична добавка»

— З'єднайте зачин і кінцівку.

Відповідь: АБ; БВ; ВА.

3. Розгадуємо казкову карту. Прийом «Дивуй!»

— Розгляньте казкову карту. Які думки у вас виникли?

Маршрут: Казкова галявина, Фантастична скринька, Таємниче послання, Чарівне перо, Чарівна сопілочка, Казкове озеро, Загадкова яблуня, Чарівна торбина.

4. Музична хвилинка

Пісня «Захопливі казки» (<https://youtu.be/O1H3pC2cGWc>).

5. Робота з текстом Валентина Бичка «Казка — вигадка ...» (с. 93)

- Слухаємо/читаємо.
- Розуміння прочитаного.

Робота з кольоровими словами, словосполученнями (відпрацьовуємо наголос)

Вигадка, шкаралупа, зерня; збудить у серці почуття; вийде сміло на борню.

Шукаємо слова, вжиті в переносному значенні.

- Інтонуємо.
- Читаємо методом «Блискавка».

Керований діалог

— Що означає «думу думать про життя»?

— Яке речення у вірші є ключовим?

— Які слова запишемо у Щоденник вражень?

В казці — сила *немала*. (*Замініть антонімом.*)

— Завершіть реченням про добро і зло. Що у нас утворилося?

6. Творча робота «Казка — вигадка ...». Робота в групах

Складаємо казку-вигадку за картою.

Висновок-приклад

Жила-була дівчинка. Любила вона спостерігати за природою на казковій галявині, сидіти біля загадкового казкового озера. Сиділа, мріяла, фантазувала, думала про світ, що її оточує, про свої бажання (*а їх було п'ять*).

Одного разу наша Читалочка побачила на березі незвичайну скриньку. Вона була фантастична. У скриньці лежало таємниче послання, чарівне перо і сопілочка. Прочитавши, взяла вона перо, щось написала і в сопілочку заграла. До берега підпливла чарівна рибка. Срібляста жителька озера підказала маленькій незнайомці дорогу до мрій. Дівчинка швидко знайшла загадкову яблуньку, зірвала п'ять яблук-бажань і поклала у чарівну торбину.

— Що було у посланні?

Вам Читалочка передала це послання. Прочитайте його. Це смак загадкових яблук. Щодня дівчинка діставала із чарівної торбини яблук, відчувала їхній смак і завжди повертала на шлях добра.

Юні третьокласники! Ідіть дорогою добра!

ШЛЯХ ДОБРА

• ВИБІР ДОБРА

Кожна людина робить вибір:

йти їй по житті дорогою добра чи вибрати інший шлях.

• РАДІСТЬ

На шляху дороги добра можуть бути лише найкращі почуття: радість, щастя, тепло, турбота.

• ПРОСТО ТАК

За добро не просять подяки, не чекають винагороди.

Добрі справи роблять із щирим серцем, просто так, безкоштовно.

• МУДРІСТЬ

Добро потрібно робити з розумом.

• ЛЮБОВ

Найголовніший супровід добра.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

— Що найбільше вам припало до душі на уроці? (*Шкала емоцій.*)

— Яку мету мав автор казки-вигадки?

2. Домашнє завдання

Виразно прочитати вірш Валентина Бичка «Казка—вигадка...» (с. 93), записати меседж про добро, добре серце. Скласти казку-вигадку (*за бажанням*).

Організуємо мінібібліотечку «Читай казки»

— У нашому класі вже діє осередок читання, але ось ця полицка порожня. Ваші улюблені прочитані сучасні казки знайдуть своє місце на полицці та у душах однокласників.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 58. АНАТОЛІЙ ДІМАРОВ. ДЛЯ ЧОГО ЛЮДИНІ СЕРЦЕ

Мета: формування предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, загальнокультурна, природнича*), суспільних цінностей; розвиток потреби самопізнання і самовдосконалення, навичок співпраці та культури командної роботи; виховання почуття доброти до людей, до навколишнього світу, взаємодопомоги та вміння ухвалювати правильні рішення.

Учні знають: самостійно читають текст; відповідають на запитання; знаходять і пояснюють зв'язки між реченнями; самостійно будують висловлювання; досліджують слова.

Учні вміють: виразно інтонаційно читають; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: силует серця; цеглинки; фізична карта; шкала емоцій, Щоденник вражень.

Меседж уроку: «Людське серце відчуває те, що очі не можуть бачити, і знає, що розум не може зрозуміти» (*Роберт Валетт*).

Кольорові слова уроку: плем'я; одноплеменники.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання

- Читаю казку-вигадку В. Бичка.
- Розповідаю казку-вигадку в «Кріслі автора».
- Міркуємо! Меседж про добре серце, про добро.

2. Проблема

— Чи може серце плакати?

3. Керований діалог. Досліджуємо серце

Все життя воно в нас б'ється,
Буває, радіє, буває, сміється,
Іноколи плаче, рідше сумує,
Світить, як сонце, і усіх дивує ...

— Навіщо людині серце? Яку відповідь дадуть ...?

Лікар — це головний орган кровоносної системи, воно потрібне, щоб жити.

Автомобіліст — це двигун, без потужного двигуна не буде і швидкісної машини.

Біолог — це центральний орган кровоносної системи, що забезпечує безперервний кровообіг в організмі.

Фізик — м'язи серця скорочуються, ритмічно пульсують; це єдиний орган, що стукає, інші мовчать.

Історик — історія свідчить, що були люди з різними серцями, але в пам'яті залишаються люди з добрим, щирим і чуйним серцем, здатні на подвиг.

Спортсмен — людині потрібне міцне серце, його слід тренувати.

Музикант — серце потрібно, щоб народжувалась музика. А справжня музика відкриває наші серця.

Учитель — серце необхідне, щоб відчувати те, що очі не можуть бачити, і знати те, що розум не може зрозуміти. Це слова (*меседж*) відомого футболіста Роберта Валетта.

Анатолій Дімаров — ? (*Це назва моєї казки.*)

— А що скажуть третьюкласники? Запишіть меседж у Щоденник вражень.

Передбачення

Назва казки «Для чого людині серце?». Про що може бути зміст казки?

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Знайомство з автором

Читаємо (с. 93).

2. Робота над I частиною казки

1) *Слухання/читання казки (комбіноване читання).*

2) *Робота зі словами.*

Дошкулити, одноплемінників, найлютіший, тонюсіньких.

Кольорові слова: плем'я, одноплемінники.

Слова-антоніми: любов і ненависть, радість-гнів, злість-співчуття.

3) *Сприймання — розуміння прочитаного, аудіювання.*

— Як ви зрозуміли зміст? Які питання були порушені у казці?

— Що то? (*Вперше бачать сльози.*) Порівняння — з дощем. А що таке сльози? А чого плачуть? Ти хочеш вибратися з лісу? А хіба є щось інше, крім лісу? А що таке серце?

4) *Складаємо портрет по частинках. Прийом «Запитуємо — відповідаємо».*

Чоловічки

Жили у лісі, дерев'яні, довгожителі, нічого не роблять, не їдять не п'ють, не одягаються; безсердечні, ніколи не плакали, допитливі, готові до співпраці, готові до змін (*хочуть таке ж серце*)

Дівчинка

Жила серед людей у наш час, людина-дитина, має серце, невеличка, має знання, чемна, мужня, сердечна, готова до співпраці, вміє слухати, уважна до проблем інших, цікавиться подіями

5) *Словесне фехтування (складаємо цеглинки в башточку).*

А наші дерев'яні чоловічки жили у ... (*6 на 6*) А наша дівчинка жила серед ...

— Як розгортаються події у казці?

Ліс, чоловічки, дівчинка, сльози, діалог, порозуміння, взаємодопомога, укладання угоди, пошук ...

— Який епізод найбільш сподобався? Найбільш вразив? Коли щеміло серце?

— А що трапилося б, якби дерев'яні чоловічки не зустріли дівчинку?

— Чому дівчинка не хотіла віддати своє серце?

— Чи можете показати на карті все, що знала дівчинка?

3. Хвилинка відпочинку

Світлана Тарабарова «Добре серце».

(<https://youtu.be/LlMSyxQhlcc>)

4. Передбачення

— Як можуть розвиватися події далі?

5. Гра-розчитування «Є серце»

— Яке може бути серце?

<i>Є серце</i>	
добре	зле
любляче	яке ненавидить
яке розуміє	глухе
гаряче	холодне
щире	скупе
яке творить	яке руйнує
яке поважає	яке зневажає
зряче	сліпе
полум'яне	згасле
чисте	брудне
світле	темне
непорочне	сповнене гріхів

6. Вибіркове читання

Читаємо про зустріч дівчинки і дерев'яних чоловічків.

Аналізуємо малюнок. Який епізод зображений?

— Чи правильне рішення ухвалила дівчинка? Зачитайте.

«Покажи мені все оте, про що ти щойно сказала ...»

— Куди вирішили йти? (*До лікаря.*)

Коротка розповідь «Обери епізод»

Життя чоловічків

Незвичайна зустріч

Розмова героїв

Спільне рішення

7. Стіна слів у Щоденнику вражень

— Яке може бути серце? Візьміть аркуш із зошита, зігніть навпіл і руками утворіть (*відриваючи*) силует серця. Запишіть, яким може бути серце. На одній стороні — позитивні риси, на іншій — негативні. Яку сторону обираємо?

— Наклейте ваше серце у Щоденник вражень.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

- З прочитаної казки для себе я взяв/узяла три речі: ...
- Мої емоції: ...
  - Чи вірите ви, що серце може бути «чорним»?
  - А про це серце — на наступному уроці.

2. Домашнє завдання

Перечитати I частину (с. 93–95, до зірочок). Про що б ви хотіли ще запитати?

Намалювати найкраще серце у світі.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 59. АНАТОЛІЙ ДІМАРОВ. ДЛЯ ЧОГО ЛЮДИНІ СЕРЦЕ. ДОСЛІДЖУЄМО ТЕКСТ: СКЛАДАЄМО ПЛАН

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, загальнокультурна, соціальна*); суспільних цінностей; розвиток потреби самопізнання і самовдосконалення, навичок співпраці та культури командної роботи; виховання почуття доброти до людей, до світу, що оточує, взаємодопомоги та вміння ухвалювати правильні рішення.

Учні знають: складають план; самостійно читають текст; відповідають на запитання; знаходять і пояснюють зв'язки між реченнями; самостійно будують висловлювання; досліджують слова.

Учні вміють: виразно інтонаційно читають; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: дитячі малюнки сердець; цеглинки; шкала емоцій, Щоденник вражень.

Меседж уроку: «Людський сад згасає і сохне без життєдайної вологи Серця».

Кольорові слова уроку: лікар-кардіолог.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Усний коментар домашнього завдання

Вправа «Хвилина запитань і відповідей»

— Чи постали у вас запитання?

— У нас залишилось без відповіді запитання з попереднього уроку: чи буває серце «чорним»?

2. Слухання

ЧОРНЕ СЕРЦЕ

Несподівано вітер пригнав великі хмари, і почалась гроза. Маленьке руде кошенятко заховалось від дощу під машиною. Воно промокло і тремтіло, а щоб вітер не обдував його з усіх сторін, притиснулося до заднього колеса машини. Кошеня було ще зовсім маленьке і нерозумне, тому коли в машину сіла людина і почала її заводити, воно навіть не зрозуміло, яка смертельна небезпека йому загрожує.

У цей час повз машину йшов до школи хлопчина. Замість того, щоб поспішати на урок, він раптом зупинився. Цілу хвилину стояв під дощем і все дивився на машину.

— Цікаво, якщо машина поїде, задавить чи ні маленьке кошеня?

Невдовзі машина зрушила з місця і поїхала, а кошеня залишилось лежати на місці.

— Пощастило тобі, Рудий, живи і радій, що не задавили, — сказав хлопчина кошеняті та байдуже пішов своєю дорогою.

М. О. Андріянов

— Чому в хлопчика було чорне серце, адже він нічого поганого не зробив?

— Яка риса жила у серці? (*Байдужість.*)

— Чи хотіли б мати таке серце?

— Уявіть, що герой оповідання — це ви. Ваше рішення, які дії?

3. Творчий колаж «Земля дитячих сердець»

Учні створюють планету із добрих, чуйних, гарячих дитячих сердець.

— Я бачу, що у ваших серцях живе душа. Це красиво! (*Фото напам'ять! А селфі — на перерві.*)

Римуємо колаж за виділеними словами.

Моє серце — там моя душа.
Вона, як свічка, в Космосі палає.

Коли добро робити поспішає,
То все хороше в людях оживає.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вступне повторення змісту казки

— Куди вирішили йти дівчинка і чоловічок? Якою була мета їхнього візиту?

— Де шукати лікаря?

Висновок. Яку тему розкриємо сьогодні? Які особисті завдання ви ставите перед собою? (*Читати з розумінням, взаємодіяти усно, дослідити серця різних людей, дізнатися, якого лікаря відвідати.*)

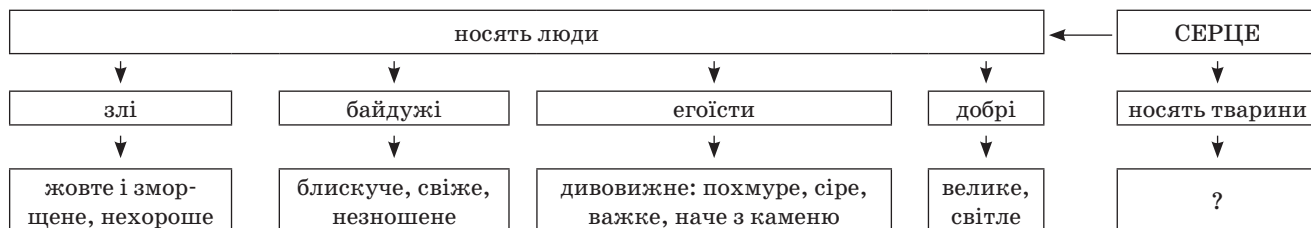
— Це лікар-кардіолог. (Серце латинською «COR», а грецькою — «KARDIA».)

2. Робота над змістом II частини казки

1) Слухання + читання казки з пасткою.

«Пастка». Роз'єднуємо слова і читаємо (с. 95).

2) Складаємо ментальну карту.

3) Передбачення.

— Чи зміниться життя дерев'яного чоловічка з добрим серцем?

— А яке серце у тварин? Ваші припущення?

3. Фізкультхвилинка

4. Досліджуємо казку

1) Вибіркове читання: читаємо, висловлюємо свою думку до прочитаного.

2) Читаємо перший абзац, поступово прискорюючи темп; читаємо, як «черепаха і сорока».

3) Шукаємо відповіді на запитання, шукаємо порівняння.

— Чому лікар посміхнувся схвально?

— Чоловічок вагався. Що завадило його вибору? Чому не обрав дивовижне серце?

— Як могло поміститись велике і світле серце у грудях дерев'яного чоловічка?

4) Складаємо план I та II частини (працюємо з цеглинками).

Життя чоловічків	Незвичайна зустріч	Спільне рішення
Лікар, що міняє серця	Нелегкий вибір	Добре серце зігриває

5) Збираємо текст. Робота в групах.

Кожна група складає по три короткі речення відповідно до плану.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Робота з висловами

— Мудрі люди склали багато висловів про серце, про почуття, які живуть у ньому.

Сонце всіх сонць є Серце.

Людський сад згасає і сохне без життєдайної вологи Серця.

Добре серце випромінює радість, красу, милосердя, любов, а зле серце знищує все.

— Який вислів найбільш підходить для нашого меседжу? Запишіть у Щоденник вражень.

2. Рефлексія

— Чому не було названо адреси лікаря?

— Яку важливу наукову роботу виконував лікар?

— Хто з вас мріє бути лікарем? Що для цього потрібно?

3. Домашнє завдання (за вибором учнів)

— Як ви вважаєте, чому чоловічки були дерев'яними?

— А чи буває серце кам'яним?

— Ці питання будемо обговорювати на наступному уроці.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 61. АНАТОЛІЙ ДІМАРОВ. ДЛЯ ЧОГО ЛЮДИНІ СЕРЦЕ. ДОСЛІДЖУЄМО ДІАЛОГ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, загальнокультурна, соціальна*); суспільних цінностей; розвиток потреби самопізнання і самовдосконалення, навичок співпраці та культури командної роботи; виховання почуття доброти до людей, до світу, що оточує, взаємодопомоги та вміння ухвалювати правильні рішення.

Учні знають: читають діалог; складають план; самостійно читають текст; відповідають на запитання; знаходять і пояснюють зв'язки між реченнями; самостійно будують висловлювання; досліджують слова.

Учні вміють: виразно інтонаційно читають; взаємодіють усно (*діалог*); розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: діалоги; картка чеснот; шкала емоцій, Щоденник вражень.

Меседж уроку: «Ти не в силах змінити світ, але зробити його кращим — ТАК!».

Кольорові слова уроку: добре серце; допомагати іншим.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Проблема

— А чи буває серце кам'яним?

КАМ'ЯНЕ СЕРЦЕ

В однієї жінки народився син. Душу вклала вона в свою дитину. Боялась, як би пилінка на нього не сіла, як би вітерець не подув.

Дуже хвилювалась мати, щоб син її не брав близько до серця горе, страждання, біль людей.

Наблизилась смертна година дідуся — мати взяла й відвезла сина до сестри у сусіднє село. Забрала, коли дідуся вже поховали. Питає син:

— Де ж дідусь?

— Поїхав у гості, — відповідає мати.

Побачив хлопчик одного разу, як сусідська дівчинка пальця порізала. Мати зразу ж схопила сина за руку, відвела додому.

Узимку син приніс дятла з пораненим крилом, запитує, як допомогти пташці. Мати відібрала її, кудись занесла й сказала:

— Пташу вилікували, вона жива-здорова, полетіла.

Хлопчик ріс, а мати затуляла його від життя. Не знав він, що таке горе, страждання, біль, образа, смуток. Виріс хлопчик, став юнаком.

Якось захворіла мати, злягла. Послала сина в аптеку по ліки. Пішов син, дає записку, що мати написала.

— Ліки будуть готові за п'ять хвилин, — каже аптекар.

— Поки ви готуватимете, — відповідає син, — я з хлопцями у футбол пограю.

«Це людина з кам'яним серцем», — подумав про юнака аптекар.

Василь Сухомлинський

— Що ви скажете про людину з кам'яним серцем?

— Як ви вважаєте, а чому чоловічки були дерев'яними?

— Прочитайте меседж попереднього уроку.

Людський сад згасає і сохне без життєдайної вологи Серця.

2. Думаємо, міркуємо!

Можливо, ці чоловічки у минулому були ... (*людьми*). Можливо, люди і мали серце, але не мали тих почуттів, які в ньому мають бути, і поступово перетворились на ... (*дерева*). Але і дереву потрібна життєдайна сила, якщо її немає, воно ... (*сохне*). Кому потрібне *сухе дерево*? Дерева спилюють. Що залишається? (*Сухе коріння*.) Ось у такому густому лісі серед коріння і знайшли собі житло безсердечні чоловічки. Їх ніхто не бачить, і вони поза межами світу.

— Прочитайте меседж уроку. Як ви розумієте слова? Запишіть у Щоденник вражень. Ти не в силах змінити світ, але зробити його добрішим — ТАК!

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Робота над III частиною казки

1) Передбачення.

— Як змінилось життя чоловічка?

2) Слухання + читання.

3) Дізнаємось значення слів.

Ринутися, жевріють, догораючого, зігрівшись.

4) Сприймання/розуміння прочитаного, аудіювання.

5) Розвиваємо навичку читання.

— Читаємо абзац «Оглянувся чоловічок безпорадно ... загорілося яскравим вогнем»: самостійно, напівголосно; з різною силою голосу; у різному темпі; з різною інтонацією (*тихо, голосно, з подивом, розгнівано, із здивуванням, з цікавістю, з хвилюванням*).

2. Досліджуємо казку

— Як розвивались події? (*Незвичні відчуття, прояв ознак людяності (жалю, співчуття, милосердя, допомоги ближньому), трагічна історія.*)

— Які перетворення відбулися?

— Чому від чоловічка залишилися тільки жевріючі вуглики та обпалена голова?

Складаємо сенквейн.

Казка.
Чарівна, цікава.
Підказує, навчає, направляє.
Серце людині потрібне для добра.
Творить чудеса.

(Записуємо: *Казка творить чудеса.*)

3. Музична руханка

Добре серце у бедрика (<https://youtu.be/4g6Cd1X7lUU>).

4. Досліджуємо діалог

1) Шукаємо діалог дівчинки і чоловічка у I частині.

2) Удосконалюємо діалог лікаря і чоловічка. Читаємо діалог (с. 96).

— А яке серце ти хочеш собі вибрати?

— Те, що носять люди.

— Люди мають різні серця. Тобі підходить серце злої людини?

— Ні. Можна ще подивитись?

— Ось серце байдужої людини. Візьмеш?

— Красиве, але ні.

— Ось твоє дивовижне серце. Береш?

— Ось серце доброї людини. Ти хочеш мати таке?

— Я хочу мати таке серце.

— А ви, діти?

Записуємо: *Я хочу мати добре серце.*

3) Продовжуємо діалог.

— Чого у тебе такі сумні очі?

— Бо мені жаль вас, але вам цього не зрозуміти.

— Чому ми не можемо зрозуміти?

УРОК 62. САШКО ДЕРМАНСЬКИЙ. БІЛЯЧОК

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, загальнокультурна, соціальна*); суспільних цінностей; розвиток потреби самопізнання і самовдосконалення, навичок співпраці та культури командної роботи; виховання прагнення досягнути справжню людську красу — зовнішню та внутрішню, бажання дарувати красу своєю поведінкою.

Учні знають: самостійно читають текст; відповідають на запитання; самостійно будують висловлювання; досліджують слова; вступають у діалог.

Учні вміють: виразно інтонаційно читають; взаємодіють усно, розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: зображення єдинорога; герби Шотландії, Канади, Великої Британії; карта світу; шкала емоцій, Щоденник вражень.

Меседж уроку: «Краса природи тішить око, а краса душі тішить серце».

Кольорові слова уроку: єдиноріг.

КАРТА УРОКУ

1. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Перегляд відео

Сніпін: Душа прерій (<https://youtu.be/krIZUAonDdk>).

- Чи сподобався сюжет?
- Це красиво?
- Який герой сюжету?
- А чи можете уявити героя сюжету якимось не таким?

2. Проблема

- Що таке краса?
- Якою буває краса?

- Чи зустріли ви сьогодні красу, коли йшли до школи?
- Де ми можемо бачити красу?
- А чи можна побачити красу душі?
- У чому справжня краса людини?
- Як ви розумієте східну мудрість: «Краса природи тішить око, а краса душі тішить серце»?
- Ці слова будуть меседжем уроку. Запишіть у Щоденник вражень.

3. Знайомство з автором

— Про дивовижну красу душі незвичайного героя нам розповість Сашко Дерманський. Герої його творів заслуговують на те, щоб про них дізналися більше дітей. Чому?

Мрія дитячого письменника — сіяти добре зерно, щоб воно проростало у їх душах.

«Я хочу, щоб діти поринали в книжку з головою, щось відчували, переживали, сміялися, захоплювалися, щоб перегортали останню сторінку, так як я в дитинстві — дочитав того Карлсона двадцятий раз, перегорнув останню сторіночку — а там пісенька, я ту пісеньку намагаюся наспівувати, а сльози — так і котяться. Мені завжди було дуже сумно, що закінчилася ця книжка, бо що ж я тепер буду далі робити? Починав читати спочатку».

Ваш Сашко Дерманський

4. Передбачення

- «Білячок». Про що говорить вам назва?

— Розгляньте герби країн. Наш герой є на них. (Учні розглядають герби, не називаючи країн, шукають спільне.)

— Здогадались, хто це? Що дивного у зображенні коня? Ось про такого дивакуватого, але з добрим серцем, коня і буде ще одна чарівна казка. Чому чарівна?

— А написав її звичайний житель Київщини, дитячий письменник Сашко Дерманський. Прочитайте про автора на с. 98.

«Весела дивакувата рекомендація від автора» (вчитель читає дуже швидко).

Якщо вплутався сюди,—
Часу не марнуй:
Випий хліба, з'їж води,
Гайворон рахуй!
Яблуново блукони,
Всмак похурделяй,
День вчорашній дожени
Й перекрендилай!
Калапецяй деруни,
Роздоци дощі,
Бовтьки збовтай бовтуни
Й закущи в куці!

Перевеслами веслуй,
Веслами в'яжи,
Казуара казусуй,
Казку розкажи.
Котловани полови,
Покоти kota,
Половинки половинь,
Ковтуни ковтай.
Може, зможеш на межі
Загнуздати гну,
Де скрегочуть вітражі
Днищами по дну ...

Африка   річка   плем'я чорних коней
кобила Нічка   дивне лошатко
табун коней   лев
єдиноріг
«БІЛЯЧОК»

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Робота над I частиною казки

1) Слухання/читання казки (комбіноване читання), складання карти казки (с. 98–99).

«Інтрига»

— В Африці, в долині великої ріки, жило собі плем'я чорних коней. Жили як усі: траву жували, воду попивали та від левів утікали. І нічого з ними ніколи не траплялося. Аж поки ... Що могло трапитись? (Здогадки учнів.)

ЛОШАТКО
Біле-білісіньке, чемне,
неправильне, був ріг
гострий, як лев'ячий пазур

КОНИ
незадоволені, обурені,
жорстокі (вирішили позбутися)

мама НІЧКА
добра, любляча,
турботлива

2) Робота зі словами.

Лев'ячий пазур (наголос), запитально, самокрутка, лев'ячий кізяк, обурились, гострющий рожище.

Кольорові слова: єдиноріг (записуємо).

— Міфічна казкова істота — символ добродетності; має біле тіло, червону голову та сині очі. Зображення єдинорога зустрічаються на гербах Канади, Шотландії, Великої Британії (назви країн наклеюють на карту світу).

Порівняння: ріг — пазур.

3) Сприймання — розуміння прочитаного, аудіювання.

Керований діалог

- Що найбільше сподобалось в уривку казки? Прочитайте.
- Хто був найбільш незадоволений?
- А як поставилися до ситуації жеребці?
- Якими справами вони займалися?

- Які аргументи навела мама Нічка про свого синочка Білячка? (*Ріг безпечний.*)
- Як ви гадаєте, якою була душа у Білячка?
- Яку вимогу поставили одноплемінники Нічки?
- Чи вірите ви, що мама Нічка виконала вимогу і віддала синочка левам?
- У якій казці відомого зарубіжного письменника була схожа ситуація? (*«Гидке каченя».*)
- Згадайте: воно народилось не таким, і жителі двору його вигнали.
- Чи трапляються такі ситуації серед людей?
- Кажуть: «Людина красива», «Людина з красивою душею». Як ви це розумієте?

2. Фізкультхвилинка

Весела зарядка.

(<https://youtu.be/xTIVznmnHok>)

3. Творча робота

Складаємо сенквейн

Білячок.

Малесенький, чемний.

Дивує, вітається, любить.

Має дивовижне добре серце.

Добра душа.

(*Записуємо.*)

Складаємо казочку про єдинорога

Жив на світі єдиноріг.
Був у нього один ріг.
Травку їв, водичку пив
І усіх завжди любив.

Це тому, що добре серце мав,
Чемним був, всіх дивував!
Поспішав добро творити,
Й нас навчить, як в світі жити!

4. Вибіркове читання

- Читаємо перший абзац, як «сорока і черепаха», в парі.
- Читаємо другий абзац очима, голосно, зі здивуванням, незадоволено/задоволено.
- Інтонуємо розмову старих кобил (*третьій абзац*).
- Читаємо за особами (*5 учнів: мама Нічка та інші кобили*).

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія

- Чи сподобався вам твір Сашка Дерманського?
- Яка головна думка опрацьованої частини?
- Який заголовок доберемо? (*Народження білого лошатки.*)
- До яких почуттів спонукало лошатко?
- Яку звичку від єдинорога ви візьмете для себе? (*Бути чемним, вітатися.*)
- Чи хотіли б ви бути схожі душею на Білячка?
- Який настрій на шкалі емоцій?

2. Домашнє завдання

Перечитати першу частину казки (с. 98–99, до зірочок). Обрати епізод для переказу.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 63. САШКО ДЕРМАНСЬКИЙ. БІЛЯЧОК (продовження)

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (комунікативна, читацька, загальнокультурна); суспільних цінностей; розвиток потреби самопізнання і самовдосконалення; навички співпраці та культури командної роботи; виховання позитивного ставлення до багатоманітності, цінування та врахування відмінностей кожного.

Учні знають: самостійно читають текст; відповідають на запитання; самостійно будують висловлювання; досліджують слова; вступають у діалог.

Учні вміють: виразно інтонаційно читають; взаємодіють усно, розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: зображення альбіносів; картка «Товсті» та «тонкі» запитання»; шкала емоцій, Щоденник вражень.

Меседж уроку: «І науку, і мистецтво, і, зрештою, всю цивілізацію рухають уперед саме «білі ворони»».

Кольорові слова уроку: альбінос; феномен; непарнокопитні; єдинорожиха.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Розмова

Проблема

— Герой нашої казки — біле лоша. А мама його — чорна, як ніч (*тому і кличка у неї така*). А чи бувають білі люди? Я чула словосполучення «біла ворона» у розмові людей. Вам щось відомо про це?

— У природі є такий феномен: пара звичайних сірих ворон виводить пташеня-альбіноса. Але вижити такому пташеняті дуже важко. Інші птахи закльовують його і виганяють зі зграї. Цей феномен «білої ворони» можна зустріти серед людей.

— Що скажете про те, як живуть ось такі люди — «білі ворони» — поряд зі звичайними людьми?

— Послухайте думку однієї дівчинки з України.

«Мені ж ніхто не міг пояснити, чому в дитячому садочку деякі діти не хотіли зі мною гратися. У школі однокласники дозволяли собі злі жарти з приводу моєї несхожості з батьками. Пізніше я почала комплексувати, що не можу, як інші дівчата, відповідати якимсь зовнішнім стандартам».

— Відому художницю Катерину Білокур називали у селі білою вороною. Адже замість того, щоб опікуватися господарством і родиною, як це належить порядній сільській жінці, все життя вона малувала якісь чудернацькі картини.

«Біла ворона» — це людина, не така, як усі. Вона може не так виглядати, не так поводитись, а головне — мислити не так, як усі. Такі люди своєю несхожістю і непередбачуваністю насторожують і дратують багатьох. Тому обережний соціум (*оточення*) намагається або повернути цих людей до «нормального стану», або виштовхати, ізолювати їх. Тож усе як у світі пернатих.

Сьогодні слова АЛЬБІНОС і ФЕНОМЕН у нас кольорові. Як ви зрозуміли їхнє значення? Що каже «вікіпедія»?

Альбінізм — це відсутність забарвлення у тварин і людей.

Феномен — незвичайне явище, рідкісний факт.

— Але життєвий досвід свідчить, що «І науку, і мистецтво, і, зрештою, всю цивілізацію рухають уперед саме «білі ворони»» (*запишіть меседж уроку*).

2. Переказ епізодів (домашнє завдання)

— Нумо пригадаємо події першої частини у стислих переказах.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Робота над II частиною тексту

1) Слухання.

Від слів «Нічка не мала іншої ради ...» до слів «Назvu тебе Білячком, — відповіла мати».

2) Читання з маркуванням.

(+) відоме; (-) нове; (!) цікаве і неочікуване; (?) незрозуміле, бажаю дізнатись більше.
Від слів «Та лев і не збирався нікого зжирати» до слів «То ходімо» (*завершення частини*).
Аналіз проведеної роботи.

Вправа «Займи позицію»

ТАК   ДРУЖИТИМУ З БІЛЯЧКОМ   НІ

— Обґрунтуй свій вибір.

3) Робота зі словами, словосполученнями.

Але перечити родичам не могла, нікудишній, читав свіже число лев'ячого журналу.

Непарнокопитні — конеподібні, вид тварин.

Єдинорожиха — мама єдинорога.

Нікудишній — не відповідає певним вимогам; синоніми — нікчемний, нещасний.

2. Фізкультхвилинка (за вибором учнів)

3. Творча робота. Метод «“Товсті” й “тонкі” запитання»

Вчимося ставити запитання.

Завдання: читаючи текст, сформулювати запитання.

«Товсті», або відкриті запитання	«Тонкі», або закриті запитання
Не мають однозначної відповіді, вимагають роздумів, залучення додаткових знань, уміння аналізувати	Вимагають конкретної відповіді з одного-двох слів
Як пояснити, чому? ... У чому відмінність? ... Що буде, якщо? ... У чому причина? ... Які наслідки? ...	Хто? Що? ... Коли? Де? ... Чи вірно? ... Може? ... Буде? ... Чи згодні ви? ...

4. Вибіркове читання

1) *Читаємо діалог Білячка і мами.*

2) *Читаємо за особами (лев, мама Нічка, лоша Білячок).*

— Який заголовок? (*Білячок ухвалює рішення.*)

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія

— До якої країни мандрував Білячок?

Загадка

Є одна тварина: має схожий ріг,

А звемо її РОСОНІГ? (*Так/ні?*)

Хвилинка літературного мистецтва

Учні малюють словесну картину «Країна єдинорогів».

Визначають настрій на шкалі емоцій.

2. Домашнє завдання

Читати діалог мами і лошатка (*с. 100*).

Читати за особами (*лев, Білячок, мама Нічка*).

Намалювати за уявою країну Єдинорогів (*скласти 3–4 висловлювання про цю країну*).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 64. САШКО ДЕРМАНСЬКИЙ. БІЛЯЧОК. ДІЛИМО ТЕКСТ НА ЧАСТИНИ, СКЛАДАЄМО ПЛАН, ПЕРЕКАЗУЄМО ЗА ПЛАНОМ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, загально-культурна, соціальна*), суспільних цінностей; розвиток потреби самопізнання і самовдосконалення, навичок співпраці та культури командної роботи; виховання самоповаги, впевненості у собі, бажання самовдосконалюватись.

Учні знають: самостійно читають текст; відповідають на запитання; складають план; переказують; самостійно будують висловлювання; досліджують слова; вступають у діалог.

Учні вміють: виразно інтонаційно читають; взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; складають план, переказують; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: комбінований урок.

Обладнання: зображення саламандри і кентавра; шкала емоцій, Щоденник вражень.

Меседж уроку: «Кожна людина — особлива».

Кольорові слова уроку: ополудні; нарцис і Нарцис; саламандра, кентавр.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

Колаж малюнків «Країна Єдинорогів».

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Робота над змістом третьої і четвертої частин

1) Читання з маркування третьої частини.

(+) відоме; (-) нове; (!) цікаве і неочікуване; (?) незрозуміле, бажаю дізнатись більше.

САЛАМАНДРИ	КЕНТАВРИ
Схожі на кішок крилаті ящірки Бавились у багатті/купаються в огні Гостинні (<i>запропонували переночувати</i>)	Дивні створіння: знизу коні, вгорі — люди. Їли ожину, грали на арфі та флейті. Безпечні, добрі, мудрі, гостинні, культурні та виховані

- Яка головна думка третьої частини?
- Опишіть позитивні та негативні вчинки відомих героїв.
- Які почуття спонукали у вас саламандри і кентаври?
- Який заголовок придумаємо? (*Зустріч у чарівній країні.*)

2) Слухання четвертої частини.

Керований діалог

— Ось і завершили ознайомлення з казкою. Яке враження вона справила на вас в цілому? Чи сподобалась кінцівка? (*Так/ні. Чому?*)

- Який епізод найбільше вас вразив?
- Який заголовок придумаємо? (*Прощання.*)
- Якою була поведінка Білячка під час прощання?
- Напевне, серце його стискалося від жалю і болю, що він ніколи не побачить маму. Але наважившись, він сказав «Я чекатиму тебе, мамо!» і додав «передай тому левові, хай викине ненормальний журнал на смітник». Чому таке дивне прохання він висловив?

3) Сприймання/розуміння прочитаного.

— Як розгортаються події у третій частині?

Довга дорога // відпочинок // саламандри // дорога // кентаври // дружній обід // прощання //

— Як розгортаються події у четвертій частині?

Незвична дорога // долина великої ріки // стадо єдинорогів // зустріч з вожаком // знайомство з Нарцисом // прохання матері // відмова вожака // прощання // просьба малого

4) Бліцаналіз за запитаннями підручника (с. 103). Прийом «Мозкова атака».

5) Вибіркове читання.

- Читаємо перший абзац упівголоса з подивом.
- Читаємо за особах (*малий, мама, вожак, Нарцис*).
- Інтонуємо останній абзац «Прощання матері із Білячком».

6) Робота зі словами.

Ополудні — опівдні.

Нарцис — міфічне ім'я, син річкового бога і німфи, вродливий юнак. Легенда оповідає, що він так закохався у свою вроду (*побачив своє відображення у джерельній воді*), що помер. Виросли квіти — нарциси.

Саламандра — належить до земноводних, саламандра і кентавр — міфічні герої.

7) Усвідомлення рис головного героя. Стратегія «Кубування».

ЄДИНОРІГ БІЛЯЧОК

1. Опиши (*як виглядає?*).
2. Порівняй (*на кого схожий, чим відрізняється*).
3. Установи асоціації.
4. Проаналізуй (*риси*).
5. Призначення (*мета, сила духу*).
6. Займи позицію (*яким є твоє ставлення до єдинорога: за чи проти*).

Кажуть, що сила характеру людини безмежна.

Людина може бути витривалою, сильною духом. Вона може у будь-якій екстремальній ситуації здолати будь-які перешкоди

8) Фізкультхвилинка.

Мій єдиноріг. Пісня-мультик (<https://youtu.be/R38u-wQ0aTo>).

9) Складаємо план до казки «Білячок».

1. Народження білявого незнайомця.
2. Білячок ухвалює рішення.
— Розгляньте ілюстрацію. До якого пункту плану вона підходить?
3. Зустріч у чарівній країні.
4. Прощання.

10) Переказуємо за планом. Робота в групах.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія

— Заплющте очі, згадайте сюжет казки. Коли у вас виникав подив, коли ви захоплювались, коли переживали, чиї рішення не підтримували, коли посміхались, а коли на душі був сум, коли була радість, а коли просилася сльоза, коли серце стискалося від жалю і болю ...

— Чи виконали ми прохання автора Сашка Дерманського: «Чи поринали в книжку з головою, щось відчували, переживали, сміялися, захоплювались ...»?

— У чому була неповторність головного героя? Яким було його призначення на землі?

— У людей — як у наших героїв. Кожна людина має свою місію. Ми вчимося розуміти життя і світ, у якому живемо. А потім пізнати себе: хто я, що можу і вмю, в чому можу бути корисним, де проявлю себе? Кожна людина має зрозуміти своє місце на землі. «Кожна людина — особлива». Ці слова запишіть у Щоденник вражень, це ще один меседж до нашої скарбнички.

2. Домашнє завдання

Написати невелике висловлювання «Яким я себе бачу в майбутньому» (3–4 речення).

3. Перегляд відео

Уривок мультфільму «Останній єдиноріг» (<https://youtu.be/QJiLNJawZM4>).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 65. ДЖАННІ РОДАРІ. ДОРОГА, ЩО НІКУДИ НЕ ВЕЛА

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, загально-культурна, соціальна*), суспільних цінностей; розвиток потреби самопізнання і самовдосконалення, навички співпраці та культури командної роботи; виховання допитливості, бажання дізнаватися нове.

Учні знають: виразно читають текст; визначають головну думку, відповідають на запитання; самостійно будують висловлювання; досліджують слова; вступають у діалог.

Учні вміють: виразно інтонаційно читати; взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: аркуш паперу формату А1; маркери; малюнок доріг; карта.

Меседж уроку: «Важливо стояти на своєму, але ще важливіше — йти далі» (*Андрій Коваль*).

Кольорові слова уроку: Джанні Родарі; нісенітниця.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. «Інтрига»

— Прочитайте прислів'я. Про що вони?

Від науки допитлива голова не болить.
Було б бажання а розум знайдеться.
Була б голова на плечах, а хліба вона придумає.
Дурні воду каламутять, а спритні рибу хапають.

УПЕРТІСТЬ

— Розгляньте малюнок.

Їй кажеш «ячмінь», а вона каже «гречка».
А таки буду проти шерсті стригти!
Ти йому про діло, а він тобі про козу білу.
Хоч кіл на голові теши, а він своє.

чи ?

ДОПИТЛИВІСТЬ

— Які думки виникли? Чи зустрічали такі сюжети в казках?

— Як уявляєте, що будемо досліджувати упродовж трьох уроків?

«На околиці села розходилися три дороги: перша вела до моря, друга до міста. А третя не вела нікуди ...»

— Хто бажає до моря? Хто поїде за скарбами у місто? Хто вирушить незнайомою дорогою? Якою дорогою підете?

— Запишіть меседж уроку:

Важливо стояти на своєму, але ще важливіше — йти далі (*Андрій Коваль*).

2. Знайомство з автором

— Сьогодні на гостині у нас — казкар з Італії (*шукаємо на карті*). Він ще в дитинстві обрав свою дорогу. За професією — мій колега, вчитель початкових класів. У дитинстві був дуже вразливим і всім серцем сприймав несправедливість, але ріс жвавим і веселим та понад усе любив книжки.

Читаємо про Джанні Родарі (*с. 104*).

3. План дій

— У якій формі будемо проводити наше ознайомлення і дослідження казки?

— Я пропоную план дій із трьох параграфів. Як Джанні Родарі! Слухайте.

Обрали б мене президентом, то враз
Я видав би строгий-престрогий наказ:
Параграф перший.
Улітку всі діти
Не мають права у місті сидіти.
Параграф другий.
Для дівчор
Відкриті безплатні морські табори.
Параграф третій.
Малятам віднині
Належать Альпи і Апенніни.
Хто не послухає цього наказу,
Того в тюрму посадити відразу.

— Як вам накази? Підтримуєте чи ні? (*Ноги/руки.*)

Отже:

Параграф 1-й: урок ознайомлення з казкою; читання з розумінням.

Параграф 2-й: урок аналізу, «товстих» і «тонких» запитань.

Параграф 3-й: урок удосконалення вмінь, творчості.

— Для роботи ми використаємо аркуш паперу формату А1. У центрі — наш головний герой. Усе, що будемо про нього дізнаватися, записуємо маркером на аркуш паперу формату А1. Головне питання: герой казки упертий чи допитливий?

Передбачення

УПЕРТИЙ? ТАК/НІ

ДОПИТЛИВИЙ? ТАК/НІ

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Розминка

Завдання учням (учитель ставить мету, учні одразу ж виконують):

- визначити очима величину тексту (*великий чи малий*);
- прочитати сині слова (*які слова невідомі, дізнаємось одразу ж значення, зробимо їх кольоровими*);
- чи є діалоги у тексті? описи? порівняння? слова, вжиті в переносному значенні?
- можна обрати партнера для роботи (*один читає, інший слухає: учням з низькою швидкістю читання*);
- чи використаємо комбінований спосіб читання (*вчитель/учні*)?

2. Читання з маркуванням першої частини

(+) відоме; (–) нове; (!) цікаве і неочікуване; (?) незрозуміле, бажаю дізнатись більше.

Запитуємо/відповідаємо/заповнюємо плакат.

— Чи можете, прочитавши першу частину, скласти портрет героя?

кмітливий добрий мислячий
Мартіно — Вперта Голова
настирливий має мету
рішучий щедрий упертюх

Мені відомі ці слова

Околиця
Настирливий
Вибоїни
Обабіч
Живопліт

Вигулькнуб
Сеньйора
Простувала
Нісенітниця
Кучер

3. Хвилинка відпочинку

УРОК 66. ДЖАННІ РОДАРИ. ДОРОГА, ЩО НІКУДИ НЕ ВЕЛА (продовження)

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, загальнокультурна, інформаційно-цифрова, соціальна*), суспільних цінностей; розвиток потреби самопізнання і самовдосконалення, навичок співпраці та культури командної роботи; виховання допитливості, бажання дізнаватися нове.

Учні знають: виразно читають текст; визначають головну думку; відповідають на запитання; самостійно будують висловлювання; працюють за схемами; досліджують слова; вступають у діалог.

Учні вміють: виразно інтонаційно читають; взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: ментальна карта попереднього уроку; індивідуальні картки «Сходинок до успіху»; бланки для записів.

Меседж уроку: «Для досягнення мети необхідні чотири звички: допитливість, сила волі, рішучість і наполегливість, решта минеться сама.

Кольорові слова уроку: допитливість; сила волі; рішучість; наполегливість.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Розминка

— Перед вами — сходинок до успіху. Пронумеруйте їхній порядок від найважливішої до найменш необхідної. Найважливішу позначте числом 1.

Сходинок до успіху. Які сходинок долає Мартіно? Що допомогло Мартіно досягнути мети?

Працьовитість

Сила волі

Наполегливість

Уміння зосередитись на справі

Допитливість

Звичка контролювати себе

Рішучість

Досягати своєї мети

2. Меседж уроку складаємо разом

Для досягнення мети необхідні чотири звички: допитливість, сила волі, рішучість і наполегливість, решта минеться сама.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Індивідуальна робота

Заповнити бланк № 1:

(перша частина твору) — варіант I;

(друга частина твору) — варіант II.

Назва твору	
Автор твору	
Тема твору	
Головна ідея твору	
I варіант — перша частина тексту; II варіант — друга частина тексту	
Поділи текст на логічно завершені частини. Склади план	
ПЛАН	
1.	
2.	
3.	
4.	
Бланк № 1. Виконав (прізвище та ім'я)	

2. Складаємо «товсті» та «тонкі» запитання

«Товсті», або «відкриті» запитання	«Тонкі», або «закриті» запитання
Як пояснити, чому Мартіно був настирливим? У чому він точно був впевнений? Про що Мартіно точно не мав уяви? Які слова сеньйори розвіяли його сумніви? У чому відмінність Мартіно від інших, хто пішов після нього? Чи легко було Мартіно долати дорогу? У чому причина того, що інші мешканці поверталися додому ні з чим? Які наслідки подорожі Мартіно?	Хто головний герой? Де відбувались події? Куди йшли дороги? Яку дорогу обрав Мартіно? Чи дійсно Мартіно був упертим? Може, йому слід було повернутися? Кого зустрів хлопець? Чи згодні ви з вибором Мартіно? Що вразило хлопчика під час зустрічі з сеньйорою?

Висновок. Кожна дорога на світі кудись веде. Не варто боятися невідомих доріг. Справжні скарби дістаються лише тим людям, які першими торують дорогу, якою ще ніхто не ходив.

3. Відпочинок

Танок каченят (<https://youtu.be/xKHk83UkLZs>).

4. Вибіркове читання

- Характеристика Мартіно.
- Інтонування розмови Мартіно з жителями.
- Опис дороги.
- Щедрість Мартіно.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

- Чи хотіли б ви побувати у казці з Мартіно?
- Які казки знаєте зі схожим сюжетом?

2. Домашнє завдання

Заповнити бланк № 2.

Бланк № 2. Дата	
Назва твору	
Автор	
Що найбільше сподобалося? Чому?	
Склади два тестових запитання до прочитаного твору	
1.	
А)	
Б)	
В)	
2.	
А)	
Б)	
В)	

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 68. ДЖАННІ РОДАРІ. ДОРОГА, ЩО НІКУДИ НЕ ВЕЛА. ГОЛОВНА ДУМКА ТВОРУ. РОЗПІЗНАЄМО КЛЮЧОВІ ФРАЗИ І СЛОВА

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, загально-культурна, інформаційно-цифрова, соціальна*), суспільних цінностей; розвиток потреби самопізнання і самовдосконалення, навичок співпраці та культури командної роботи; виховання допитливості, бажання дізнаватись нове.

Учні знають: виразно читають текст; визначають головну думку, відповідають на запитання; самостійно будують висловлювання; досліджують слова; вступають у діалог.

Учні вміють: виразно інтонаційно читають; взаємодіють усно, розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: бланки із записами учнів.

Меседж уроку: «Справжні скарби дістаються лише тим людям, які першими торують дорогу, якою ще ніхто не ходив» (*Джанні Родарі*).

Кольорові слова уроку: торують.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Вправа для самоперевірки

Учень відрізає тестову частину бланку з домашньої роботи й обмінюється із сусідом. Виконує тестові завдання.

2. Утвори сполучення слів

— Твій погляд зупинився посередині таблиці. Прочитай ліворуч. Прочитай праворуч.

Обери «товсті» слова, які тобі подобаються. Сполучай два слова, три слова, завершуй думку. Записуй речення у тій послідовності, як відбувалися події. Успіхів!

допитливий	Мартіно	проникало
сонячне	дорога	попрямував
зелений	пес	вела
учений	тунель	обдарував
таємнича	світло	вигулькнув

3. Меседж уроку

— Прочитайте меседж. Хто його автор?

— Перебудуйте цей вислів, щоб описане відбувалося в майбутньому часі.

— Доповніть звертанням.

— Перебудуйте, щоб він був про вас.

— Слово *торують* замініть синонімом.

Справжні скарби дістануться мені, якщо я першим піду дорогою, якою ще ніхто не ходив.

— Усі скарби уроку будуть вашими!

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Робота з бланком № 1

Учні зачитують інформацію з бланків.

Складають спільний план розповіді.

Назва твору	
Автор твору	
Тема твору	
Головна ідея твору	
I чи II частина тексту	
Поділи текст на логічно завершені частини. Склади план.	
ПЛАН	
1.	
2.	
3.	
4.	
Бланк № 1. Виконав (прізвище та ім'я)	

2. Будова тексту

Працюємо з олівцями. Виділяємо і читаємо.

- Зачин
- Основна частина
- Кінцівка

Головна думка твору? ... (співзвучна з останнім реченням).

3. Шукаємо синоніми

Настирливий — ...

дощ падав — ...

вигулькнув — ...

простувала — ...

нісенітниця — ...

4. Руханка

Раз! Два! Час вставати:
 Будемо відпочивати.
 Три! Чотири! Присідаймо,
 Швидко втому проганяймо.
 П'ять! Шість! Засміялись,
 Кілька раз понахилялись.
 Зайчик сонячний до нас
 Завітав у вільний час.
 Будем бігати, стрибати,
 Щоб нам зайчика впіймати.
 Прудко зайчик утікає
 І промінчиками грає.
 Сім! Вісім! Час настав
 Повернутись нам до справ.

5. Творча робота

Складаємо сенквейн.

Мартіно.
 Настирливий, допитливий.
 Думає, шукає, знаходить.
 Кожна дорога кудись веде.
 Тямуща голова.

Дорога до знань.
 Терниста, довга.
 Випробовує, вчить, веде.
 Не варто боятися невідомих доріг.
 Успіх!

УРОК 69. П'ЕСА-КАЗКА. НАТАЛЯ ОСИПЧУК. СТРИМКИЙ, ЯК ВІТЕР. ДІЯ ПЕРША

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, загальнокультурна, інформаційно-цифрова*), суспільних цінностей; розвиток потреби самопізнання і самовдосконалення, навичок співпраці та культури командної роботи; виховання співчуття і поваги до людей з особливими потребами, бажання допомагати пізнавати світ, підтримувати і не ображати.

Учні знають: що таке жанр — п'єса, побудова п'єси, особливості її читання; визначають головну думку; відповідають на запитання; самостійно будують висловлювання; досліджують слова; вступають у діалог.

Учні вміють: читають за особами з урахуванням характеру дійових осіб; передають інтонацією характер і почуття дійових осіб; взаємодіють усно, розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: вступний урок.

Обладнання: маски театральні; аркуш паперу формату А1 «Театр».

Меседж уроку: «Лише той, хто вірить у власні сили, виходить переможцем».

Кольорові слова уроку: п'єса-казка; трагедія; комедія; драма; монолог; жести; репліки.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Вступне повторення

Приєм «Мозкова атака»

Казка — це ...?

Казки бувають — ?

Казки — вчать?

— Чи погоджуєтесь ви, що у будь-якій казці добро завжди перемагає зло?

— Казка — один із основних жанрів фольклору, вигадана історія зі щасливою кінцівкою, де добро завжди перемагає зло. Пригадайте казку про допитливого хлопчика Мартіно. Складіть «Асоціативний куц» саме про цю казку, використовуючи лише дієслова.

— А чи можна казку «Дорога, що нікуди не вела» на сцені у школі чи у театрі зіграти?

Приєм «Кошик ідей»

Як? Коли? Що треба? Хто? Де?

— Щоб зіграти (*інсценізувати, театралізувати*) казку в театрі чи у школі на сцені, її потрібно перетворити (*переробити*) на казку-п'єсу. Що вам відомо про п'єсу? Де можна побачити це слово? (*На афіші, у рекламі, в оголошенні.*)

2. Виявлення досвіду учнів щодо нового жанру

Приєм «Незакінчене речення»

- Про п'єсу я знаю ...

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Ознайомлення з жанром

- Читаємо у підручнику інформацію (с. 108).

- Аналізуємо. П'єса — це твір, призначений для театральної вистави. Бувають трагедія, комедія, драма, музичний твір. Актори говорять діалогами та монологами. П'єса складається з частин (*дій*). У театрі під час вистави між діями може бути перерва (*як у нас на уроках*).
- Робота з кольоровими словами (*учитель готує аркуш паперу формату А1 з написом «Театр» і упродовж уроків записує кольорові слова маркером, пояснює значення*).
- Виконуємо рекомендації авторів підручника: дізнаємось про автора п'єси, розглянемо, як побудований текст, хто дійові особи, як чергуються їхні слова.

2. Ознайомлення зі структурою п'єси

Автор: Наталя Осипчук — сучасна українська письменниця, є автором новел, романів, повістей для дітей і дорослих, народилась у Києві.

Назва п'єси-казки: Стрімкий, як вітер.

Приєм «Мозкова атака»

Передбачення. Про що може бути казка? Що/хто може бути стрімким, як вітер? Чи можна за назвою визначити головну думку п'єси, її тему?

Дії: чотири (*скорочено*).

Ролі: жести, репліки, почуття, емоції.

Дійові особи:

Роман — хлопчик, який пересувається на візку. (*Міркуюмо: якщо хлопчик пересувається на візку, то він ...*)

Мама Романа

Дельфін

Дресирувальник

Михайло — здоровий хлопчик

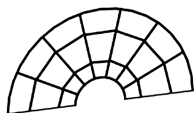
— Чи можна вже визначити, де можуть відбуватися події? (*У дельфінарії*.) Де знаходяться дельфінарії? Назвіть міста України, у яких є дельфінарії. (*20 дельфінаріїв в Україні. Здебільшого всі біля моря, у Криму, але є у Трускавці, Харкові*.)

Додаткова інформація (прописується курсивом). Навіщо? Для кого?

3. Проблема

— Як вважаєте, скільки має бути залучено людей у театрі, щоб вистава відбулася? Хто з них найважливіший?

— Складіть «павутинку» про людей-працівників театру (*більш ніж 20*).

Театр

Актори, костюмери, гримери, музиканти, суфлери, освітлювачі, художники, режисери, композитори, технічні працівники.

4. Музична пауза

Вправа-розспівка «Тут і там, тут і там» (<https://youtu.be/Av00-5JvFNA>).

5. Робота з текстом

- Вибір ролей (*жести, репліки*).
- Опрацювання додаткової інформації (*текст курсивом*). Це важливо чи ні?

6. Читання за ролями і дії

Передаємо почуття героїв, емоціями демонструємо характер, інтонуємо речення.

7. Аудіювання

- 1) Де відбувалися події?
А — школа; Б — кімната; В — клас.
- 2) Що хотів робити Роман?
А — погуляти; Б — вистрибнути з вікна; В — пограти у футбол.
- 3) Хто був співрозмовником мами?
А — однокласники; Б — лікар; В — сусідка.

4) Про що мріяв Роман?

А — поїхати на море; Б — ходити; В — побачити друга.

5) Куди лікар направив хлопчика?

А — до моря; Б — у санаторій; В — у санаторій з дельфінарієм.

6) Які емоції переживав герой, коли він почув про дельфінів?

А — засумував; Б — зрадів; В — йому було байдуже.

7) Чи володів Роман знаннями про дельфінів?

А — так; Б — ні.

— А що ви знаєте про дельфінів?

Це буде ваше домашнє завдання.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

— Чи сподобалось працювати акторами?

— Що заважало? Що допомагало?

— Якою була ваша зустріч з Романом?

— Які думки з'явилися про хлопчика, які почуття у вас спонукав Рома?

— Чому він хотів «торкнутися землі»? Яким синонімом замінимо?

— Про якого лікаря мріяв Роман?

— Які емоції були у Роми впродовж описаних подій?

— Чому мама затуляла вуха?

— Чи був хлопчик щасливим?

— Як би ви йому допомогли бути щасливим?

— Де відбувалися описані події першої дії п'єси-казки?

— Якби ви були режисером, як облаштували б кімнату?

— Чи можна за сюжетом відзняти епізод?

— Чи сподобалась у цілому п'єса-казка?

— Яка головна думка у першій дії п'єси-казки?

— Які слова з п'єси можуть стати меседжем уроку? Запишіть їх у Щоденник вражень.

Лише той, хто вірить у власні сили, виходить переможцем.

2. Готуємось до театралізації

Варіант А. Прочитати вдома всю п'єсу, обдумати і запропонувати, яку дію зможемо зіграти на шкільній сцені.

Варіант Б. Клас об'єднати у чотири групи, кожна група готує свої ролі у дії до вистави.

3. Домашнє завдання

А. Читати п'єсу за ролями (*дія І*).

Б. Відшукати інформацію про дельфінів «Що б я міг/могла розказати про дельфінів Романові».

В. «Крісло автора». Об'єднатися у групи і створити відеоролик «Стрімкий, як вітер. Дія перша» (*завдання довгострокове*).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 70. НАТАЛЯ ОСИПЧУК. СТРИМКИЙ, ЯК ВІТЕР. ДІЯ ДРУГА

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, загальнокультурна, природнича, соціальна*), суспільних цінностей; розвиток творчості, потреби самопізнання і самовдосконалення, навичок співпраці та культури командної роботи; виховання співчуття і поваги до людей з особливими потребами, бажання допомагати пізнавати світ, підтримувати і не ображати, чутливості та доброго ставлення до тварин.

Учні знають: що таке жанр — п'єса, побудова п'єси, особливості її читання; визначають головну думку; відповідають на запитання; самостійно будують висловлювання; досліджують слова.

Учні вміють: читають за особами з урахуванням характеру дійових осіб; передають інтонацією характер і почуття дійових осіб; взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: картки для аудіювання.

Меседж уроку: «Варті всі життя на Землі, і мусять це знати великі й малі».

Кольорові слова уроку: дельфінарій; дресирувальник; вистава з дельфінами.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Хвилинка милосердя

Слухаємо життєві історії

Біля води на піску сидить гарна молода жінка і ніжно обіймає свій скарб — хлопчика років чотирьох. Малюк хворий. У нього тяжка форма церебрального паралічу. Мама пригортає його дуже лагідно. Мама усміхається і щось розповідає хлопчикові. Він не може їй відповісти, а лишень якось незграбно намагається повертати своєю голівкою вбік. Із вигляду хлопчика зрозуміло, що він не може ходити, говорити, можливо, і ніколи не скаже їй «мама», і ніколи не піде до школи ...

Цієї самої миті у воді ще одна сім'я робить фотосесію своєї доньки. Їй 12 років. Вона не ходить сама, дівчинку заніс у воду її батько, він намагається втримати її на воді, але тільки дівчинки не слухається — ручки скручені страшною хворобою, та батько не впадає у відчай. Він хоче, щоб його донька виглядала гарною на фотографії. Дівчатко намагається усміхатися. Збоку здається, що це в неї не дуже виходить. А мама в цей час ловить дорогоцінні моменти життя їхньої сім'ї простеньким фотоапаратом. Поруч друга дівчинка, напевно, друга донька в цій сім'ї, допомагає батькові. Сім'я разом. І вони щасливі!

Інші батьки привозять діток на інвалідних візках, купаються разом із ними, відносять їх плавати у море, вони разом засмагають, про щось розмовляють, спілкуються з іншими батьками, в яких такі самі особливі дітки. Вони разом лікуються ... Відпочивають ... Відпочивають від чого? Від людської байдужості й жорсткості, що оточує цих особливих дітей, яких наше суспільство часто називає «інвалідами». А ще — відпочивають від усього того, що приходить із цим словом на додаток: нерозуміння, байдужість, неприйняття, відторгнення, жорстокість, криві погляди ...

2. Думка доброти

Думки вголос. Кожен із нас може допомогти людям з особливими потребами бути щасливими. Достатньо тільки побачити в цих людях — людей, в цих дітях — дітей.

Питання. А що я можу зробити, щоб допомогти людям бути щасливими?

Відповідь. Любити! ...

Візьми до уваги! Не відвертай свого погляду від дітей, що виглядають не так, як здорові діти. Вони особливі. Чому? Не знаю. Але вони живуть, і Бог також привів їх на цей світ. Навіщо? Можливо, щоб зробити нас добрішими, людянішими ... І вони будуть щасливі!

3. «Крісло автора». Вправа «Я можу зацікавити Романа»

— Отже, Роман вирушає у санаторій, де найкращі у світі дельфіни зцілюють дітей.

Яку інформацію ви підготували про дельфінів? (З домашнього завдання.)

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Читання за ролями II дії

Обираємо ролі, опрацюємо додаткову інформацію, репліки, жести.

Передаємо почуття героїв, емоціями демонструємо характер, інтонуюмо речення.

2. Аудіювання

1) Де відбувалися події?

А — на морі; Б — у дельфінарії; В — в оздоровчому таборі.

2) Хто був у дельфінарії?

А — Мишко; Б — дресирувальник; В — Мишко і дресирувальник.

3) Що відбувалось у басейні?

А — плавали діти; Б — йшла вистава; В — плавали дельфіни.

4) Чого потребував Дельфін?

А — їжі; Б — відпочинку; В — продовження вистави.

5) Як повадився Мишко?

А — пустував; Б — переживав за Дельфіна; В — купався.

6) Про що або про кого думав хлопчик Мишко?

А — Дельфіна; Б — лише про себе; В — про виставу.

7) Як зреагував Ромчик, коли приїхав у басейн?

А — був у захваті; Б — спокійно.

8) Якою була зустріч Дельфіна і Романа?

А — приємною; Б — теплою і чутливою; В — звичайною.

9) Які сподівання переповнювали серце мами?

А — син буде ходити; Б — син відпочине; В — Роман весело проведе час.

3. Хвилинка відпочинку

Запальні дельфіни (<https://youtu.be/Q6QCHgz-Zgw>).

4. Творча робота

Складаємо характеристику дійових осіб, знаходимо порівняння.

Мишко	Дельфіни	Роман
Здоровий, може ходити, бігати; веселий, пустотливий; думає тільки про себе; хотів, щоб дельфін перетворився на робота	Живі істоти. Живуть у морях, океанах. Люблять людей, катають дітей на спинах. Відчують кожну дитину, вміють розгадувати дитячі бажання; потребують відпочинку; задоволені	Хворий, не може ходити. Добрий, хвилюється за дельфінів, мріє торкатися ногами землі (<i>ходити</i>). Виявляє до дельфіна теплоту свого серця
Мишко	<ul style="list-style-type: none"> → Американські гірки ← Найдобріші створіння → Машини для катання ← Зцілюють людей → Роботи ← Дельфіни не сплять → Розумні, добрі 	Роман

— У кого з хлопчиків серце добріше? Чому?

— Чи подобається вам робота Дельфіна? Де йому було б краще: у морі чи у дельфінарії?

— Як люди турбуються про тварин, яких використовують для розваг?

— Яка головна думка другої частини?

5. Вправа «Займи позицію»

Дельфін має жити у дельфінарії, адже він допомагає хворим

Так, я погоджуюсь, але ...

Дельфінарії

Ні, не погоджуюсь, тому що ...

ЗА ← Я → ПРОТИ

Лікар

мама

дресирувальник

Мишко

УРОК 71. НАТАЛЯ ОСИПЧУК. СТРИМКИЙ, ЯК ВІТЕР. ДІЯ ТРЕТЯ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, загальнокультурна, природнича, соціальна*), суспільних цінностей; розвиток потреби самопізнання і самовдосконалення, навичок співпраці та культури командної роботи; виховання співчуття і поваги до людей з особливими потребами, бажання допомагати пізнавати світ, підтримувати і не ображати, чутливості та доброго ставлення до тварин.

Учні знають: особливості читання п'єси; визначають головну думку; відповідають на запитання; самостійно будують висловлювання; досліджують слова.

Учні вміють: читають за особами з урахуванням характеру дійових осіб; передають інтонацією характер і почуття дійових осіб; взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: крісло автора; Щоденник вражень.

Меседж уроку: «Найбільша сила у світі — любов, яка зігріває все живе на землі».

Кольорові слова уроку: мозаїка.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Вправа «Чи вірите ви?»

- Що китоподібні вперше з'явилися 50 млн років тому? (*Ноги/руки.*)
- Що їх налічується 90 видів і лише 2 види — в Україні?
- Що плавці дельфіна дуже схожі на руку людини?
- Що дельфіни завжди усміхаються?
- Що у дельфінів відмінний зір і унікальний слух?

2. «Крісло автора»

Слухання есе «Чи варто створювати дельфінарії?».

3. Перегляд відео

Турботливі та дружелюбні (https://youtu.be/pYwv8k9F_os?t=7)

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Дослідження тексту третьої дії

- Чи схожі були перша і друга дії на казку?
- Який текст третьої дії за обсягом?
- Хто дійові особи?
- Де можна побачити такі картини?
- Це мозаїка. Хто їх створює?
- Що відбувається у третій дії? (*Розмова Романа і Дельфіна.*)
- Що у цій дії казкового? (*Дельфіни не можуть розмовляти.*)

2. Читання за ролями третьої дії

- Чи є запитання до змісту, незрозумілі слова?
- Яку історію розповів Дельфін?
- Що вразило вас? Які емоції переважали?
- Чи можна зрозуміти чому така назва у п'єси?
- Чи звернули увагу на картини, що залишилися у пам'яті з «волі» у Дельфіна?

3. Хвилинка відпочинку

«Дельфіни ... дельфіни ... дельфіни» — пісенька (4 хв 19 с).

(https://youtu.be/OkO_TpdYMGo)

(<https://www.pisni.org.ua/songs/8304013.html>)

Сонячним ранком згряя дельфінів
Бавилась в Чорному морі,
Довго кружляла, на хвилях гойдалась,
І, мабуть, у мандрі збиралась.

П р и с п і в:

Дельфіни, дельфіни, дельфіни
Наснились мені...
Дельфіни, дельфіни, дельфіни,
Здійсніть мої сни...

Сталося чудо: друзі-дельфіни
Взяли мене мандрувати,
Стільки чудес я побачила в світі,
Не могу про все розказати.

П р и с п і в.

Це казковий мій сон на яву,
На спинах дельфінів я пливу,

П р и с п і в.

Де синее море, безкраї простори,
Там сонце весни зігріває пісок,
Там скелі високі і ріки глибокі,
І пісню співає цілющий струмок.

Візьміть мене в подорож, милі,
Несіть, де пісок, і верніть на яву
Вічно зелену весну! | (4)

Мости кришталеві і замки рожеві,
І острів казковий, де жив Робінзон,
На сонячних вітах гойдалися квіти
І вічно співали птахи в унісон.

Не догнати мене і вітрам,
Лиш сонце, лиш море сяють нам!

4. Повторне вибіркве читання

Читання реплік із захватом, радісно, наспівуючи, сумно.

5. Проблема. Робота в групах

— Чому в дійових осіб п'єси різне ставлення до «роботи» дельфінів у дельфінарії?

Лікар

Дресирувальник

Мама

Михайло

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

— Чому Ромчик ухвалив таке складне рішення поїхати додому?

— Яку таємницю міг довірити хлопчикові Дельфін? Що йому було в радість?

— Що спільного було у Дельфіна і Романа? Як вони реагували на навколишній світ?

— Спробуйте подивитись на людей очима тварин. Дельфін і хлопчик пройнялися взаємним почуттям один до одного. Їх об'єднало дивовижне і найсильніше на світі почуття — любов. Вони довірились одне одному.

Найбільша сила у світі — любов, яка зігріває все живе на землі.

— Запишіть меседж у Щоденник вражень.

— Чи може бути вислів головною думкою третьої дії п'єси?

2. Домашнє завдання

Перечитати третю дію. Обрати для розповіді репліки, які припали до душі.

Поставити запитання Дельфінові.

- 1.
- 2.
- 3.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

**УРОКИ 72–73. НАТАЛЯ ОСИПЧУК. СТРИМКИЙ, ЯК ВІТЕР. ДІЯ ЧЕТВЕРТА.
ТЕАТРАЛІЗУЄМО.
ІНСЦЕНІЗАЦІЯ П'ЕСИ-КАЗКИ «СТРИМКИЙ, ЯК ВІТЕР» (дія/епізоди на вибір)**

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, загальнокультурна*), суспільних цінностей; розвиток уяви, художньо-образного мислення і мовлення, потреби самопізнання і самовдосконалення, навичок співпраці та культури командної роботи; виховання співчуття і поваги до людей з особливими потребами, бажання допомагати пізнавати світ, виховувати чутливість, доброго ставлення до тварин, бажання мріяти і досягати мети.

Учні знають: театралізують, виявляють творчість, відповідають на запитання; самостійно будують висловлювання; досліджують слова.

Учні вміють: театралізують, читають за особами з урахуванням характеру дійових осіб; передають інтонацією характер і почуття дійових осіб; взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: чарівна паличка.

Меседж уроку: «Не розгубіть дитячих світлих мрій, і все розквітне навкруги веселкою надій».

Кольорові слова уроку: Сьогодні учні кольорові, актори в п'есі всі чудові.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Вправа «Чарівна паличка»

— Уявіть, що у вас у руках чарівна паличка. Що б ви зробили для героїв п'еси?

• Для лікаря я б зробив ...	• Мамі Романа ...
• Хочу, щоб дресирувальник ...	• Для Романа я б ...
• А для Мишка я зробив би ...	• Для Дельфіна я зроблю ...

Учитель читає вірш Л. Вознюк «Якби я був чарівником».

— Якби я був чарівником, — сказав до мене третьокласник Вітя, —
То став би я помічником природи в цілім світі.
Чарівна паличка в руках — за мить зростають липки,
У чистих ріках та ставках вже плюскаються рибки.
За хвилику дощики рясні помиють все довкола,
Барвисті квіти запашні укриють гори й доли.
В дитячі мрії, як на те, навідалася ненька:
— Тут справжній чарівник росте, хоча іще маленький.
Твоє, синочку, деревце тріпоче зелен-листом,
Співає дзвінко джерельце, бо ти його почистив.
І ось такі чарівники зростять дубки та липки,
В джерельні ріки та ставки пливтимуть вдячні рибки.
Тож підростає, не розгуби дитячі світлі мрії,
І все розквітне навкруги веселкою надії.

2. Повідомлення вчителя

— Сьогодні ми завершимо роботу над змістом п'еси казки, проведемо підготовку до вистави, кожен зіграє свою роль. Ви всі будете чарівниками. Спробуємо розгадати, чому наш світ, світ здорових людей, і світ хлопчика Роми різняться.

3. Дослідження тексту четвертої дії

Текст найкоротший, двоє дійових осіб, авторка описує зустріч Романа і Дельфіна.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Читання в ролях четвертої дії

— Яка головна думка?

УРОК 75. ДОСЛІДЖУЄМО МЕДІА: АФІША. ТВОРЧА РОБОТА. СТВОРЮЄМО АФІШУ ДО П'ЕСИ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, загальнокультурна, інформаційно-комунікаційна, соціальна*); суспільних цінностей; розвиток уяви, художньо-образного мислення і мовлення; навички співпраці та культури командної роботи; виховання етичної культури, прагнення бути медіа грамотною людиною.

Учні знають: вид медіа — афішу, сприймають, аналізують, виявляють творчість, відповідають на запитання; самостійно будують висловлювання; досліджують слова.

Учні вміють: використовують вербальні та невербальні засоби впливу на читача; виражають себе і спілкуються з іншими за допомогою медіапродуктів; взаємодіють усно, розуміють зміст; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: зразки афіш; аркуш паперу формату А1; маркери, олівці тощо.

Меседж уроку: «Грамотна людина володіє мовою. Медіаграмотна — світом».

Кольорові слова уроку: афіша; медіаповідомлення; медіаграмотність.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Бесіда

— Прочитайте меседж уроку.

Грамотна людина володіє мовою. Медіаграмотна — світом.

— Як ви розумієте вислів?

— Поясніть словосполучення «медіаграмотна людина».

Медіаграмотна людина, якщо бачить сумнівну інформацію, намагається її перевірити. Це людина, яка не просто пливе за інформаційною течією, а критично сприймає цей потік ... Інформації стало багато, тому гостро постала проблема її аналізу та критичного сприйняття, щоб відсіяти неправду.

2. Визначення теми і мети уроку

На дошці — зразок афіші та чистий аркуш паперу формату А1.

«Інтрига»

— Яка тема нашого уроку?

— Сьогодні ми будемо створювати афішу до п'єси-казки «Стрімкий, як вітер».

— Чи помітили ви афіші, йдучи у школу?

— Яку інформацію запам'ятали?

— Як часто ви бачите афіші? Де?

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Робота з картою запитань

— Бути медіаграмотним у наш час і модно, і важливо. Чому?

— Ми замислюємось над тим, що бачимо, що читаємо, що дивимось.

Нумо опрацюємо карту запитань.

Досліджуємо афішу (на дошці) за картою запитань.

Карта запитань

1. Що таке медіаповідомлення?

2. Яка його мета?

3. Як воно привертає увагу?

4. Якими органами чуття я сприймаю медіаповідомлення?

5. Як медіаповідомлення впливає на мене?

6. Що я думаю і відчуваю, переглядаючи медіаповідомлення?

УРОК 76. ВЕСЕЛЕ СЛОВО. БОГДАНА БОЙКО. У ТЕАТРІ. СКЛАДАЄМО ПОРАДИ ДЛЯ КУЛЬТУРНИХ ГЛЯДАЧІВ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, загально-культурна, соціальна*), суспільних цінностей; розвиток потреби самопізнання і самовдосконалення, навичок співпраці та культури командної роботи; виховання рис та поведінки культурного глядача.

Учні знають: виразно читають текст; визначають головну думку; відповідають на запитання; самостійно будують висловлювання; досліджують слова.

Учні вміють: передають інтонацією зміст вірша; взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: комбінований урок.

Обладнання: ситуативні малюнки «Правила для театралів»; журнал «Джміль» (2018.— № 1).

Меседж уроку: «Театр починається з гардеробу, глядач — з культурної поведінки».

Кольорові слова уроку: глядачі; глядацька зала; аплодисменти; антракт.

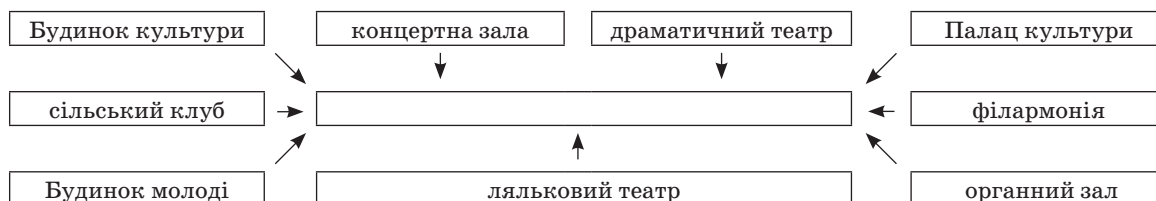
КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Бесіда

— Упродовж чотирьох уроків ми готували виставу, були акторами і глядачами. Це була копітка праця. Чи всі можуть бути акторами? Звісно, ні. Глядачами бути краще: можна слухати і дивитися, виражати емоції, радіти чи переживати, порівнювати реальність і світ мистецтва, світ казки, музики, літератури. Чи погодитесь ви із тим, що у кожному місті, містечку, селі, селищі є будівля, у якій у святкові дні, або просто у вільні чи вихідні дні збираються люди? Як називаються ці будівлі?

«Асоціативний куц»

— Глядачі мають можливість доторкнутися до магії слів, творчості та гри дійових осіб.

— Я гадаю, що будь-який читач відвідує театр. І ви також. Чи були ви у театрі?

2. Розминка

Вправа «Театр моїми очима». Прийом «Мозкова атака»

— Що повинні передбачити працівники театру, щоб наш візит був приємним і комфортним? (*Правила для відвідувачів!*)

— Прочитайте меседж уроку.

Театр починається з гардеробу, глядач — з культурної поведінки.

— Як зрозуміли?

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Робота з текстом

1) Читання вірша Б. Бойко «У театрі» (с. 117).

• Читає вчитель (*емоційно*).

• Читають учні, інтонують речення.

— Який цей текст? Як зрозуміли зміст?

— Назвіть усіх глядачів: гава, бусол, чапля, сичі, гуси, лебеді.

— Чи всім глядачам вдалося подивитись виставу? Чому?

2) Робота зі словами.

Театральний ланцюжок: гардероб, театр, глядацька зала, глядачі, актори, антракт, аплодисменти!

2. Антракт/розминка

3. Творча робота «Читаємо і правила складаємо»

Ось уже і вихідний, довго всі чекали.

На виставу у район з класом вирушали.

<p><i>Правило 1. Причепуріться</i> Ось уже і вихідний, довго всі чекали. На виставу у район з класом вирушали. До театру вбратись стильно Чи костюм вдягнуть спортивний? Ні секунди не вагайтесь: Як на свято, одягайтесь! А дублянки, куртки, пальта В гардеробі залишайте!</p>	<p><i>Правило 2. Не їжте у залі</i> Щось невпинно шелестіло, Плямкало і хрумкотіло ... Схоже хтось із глядачів Дуже сильно зголоднів. Друзі, ви ж бо не в ідальні, А у залі театральній.</p>
<p><i>Правило 3. Вимкніть телефони</i> Подих всі затамували ... Раптом звуки залунали: «Дзень-дзелень» і «тра-ля-ля»! — От халепа! Звідкіля? — Хтось не вимкнув телефон! Ой, здається, мій рингтон!</p>	<p><i>Правило 4. Не базікайте</i> — У принцеси сукня гарна! — Це ж актриса легендарна! Є про що поговорити, Але просять поруч діти: — Тсс! Помовч! Не розмовляй, До антракту почекай.</p>
<p><i>Правило 5. Аплодуйте</i> От і все. Кінець вистави, Оплески і крики «Браво»! Та не чемно поспішати, Слід акторів привітати.</p>	<p><i>У театрі</i> До театру приходь завчасно. Зніми верхній одяг і залиши його в гардеробі. Відшукай ряд і місце, зазначені в квитку. До свого місця в ряду прохось обличчям до глядачів, які вже сидять. Під час вистави не галасуй, не розмовляй, не їж, не сміти. Своїми враженнями ділись під час перерви. Вдячність артистам висловлюй оплесками і квітами.</p>

— Чому дотримання цих правил є обов'язковим для всіх театралів?

— Уявіть, що раптом усі про них забули. Що тоді може трапитись у театрі? Чи відбудеться вистава?

— Поміркуйте, чи тільки у театрах слід пам'ятати про ці правила. Коли ще необхідно дотримувати цих та подібних правил? Чому?

— А які ще правила важливі під час походу до театру? Чому ви пригадали саме їх?

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

- Сьогодні я засвоїв(ла) поради для культурного глядача. Буду в театрі — перевірю, чи не забув(ла)!

2. Домашнє завдання

Читати веселий вірш Богдани Бойко «У театрі» (с. 117).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 77. БАЙКИ. ЛЕОНІД ГЛІБОВ. ЛЕБІДЬ, ЩУКА І РАК (байка)

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (комунікативна, читацька, природнича, соціальна), суспільних цінностей; розвиток здатності логічно обґрунтовувати думку, потреби самопізнання і самовдосконалення, навичок співпраці та культури командної роботи; виховання вміння оцінювати вчинки — свої та оточуючих.

Учні знають: розпізнають байку серед віршованих творів; виразно читають байку; визначають головну думку; відповідають на запитання; самостійно будують висловлювання; досліджують слова.

Учні вміють: передають інтонацією зміст байки; виділяють основну і повчальну частини; взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: портрети Леоніда Глібова, Езопа; картини-асоціації вивчених казок; малюнки героїв байки.

Меседж уроку: «Моторнії сини й онуки! Читайте байку для науки!» (Леонід Глібов).

Кольорові слова уроку: байка; алегорія; Езоп; байкар.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Розминка-«плутанинка»

Правильно
Незрозумілі слова
Що важливо
Ясно і коротко
Точно на питання

читаємо
знаходимо
визначаємо
записуємо
відповідаємо

швидко
нові відомості
що треба запам'ятати
коли не зрозуміло
відразу й найголовніше

2. Згадаємо героїв наших казок

(Учитель показує малюнки/слова, учні називають казку і героїв.)

Серце, єдиноріг, вперта голова, Дельфін.

— Кожна чарівна казка вас чогось навчила. Чого?

... мати добре серце

... бути сильними духом

... бути допитливими і пізнавати світ

... мріяти, любити людей і життя, братів наших менших

— Є ще одна мудра порада. Прочитайте меседж уроку.

Моторнії сини й онуки! Читайте байку для науки!

— Це слова відомого байкаря Леоніда Глібова.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вправа «Зberi рядки і впізнай Кубай»

Ж..л..л..сь Св..н.. — н..як н.. зр..з..м..ю,

З.. щ.. т..к л..д.. хв..л..ть С..л..в'..!

Адж.. в..н н..в..ть хр..к..т.. н.. вм..є

ПОРІВНЯЙ!

Жалілася Свиня — ніяк не зрозумію,
За що так люди хвалять солов'я!
Адже він навіть хрюкати не вміє.

Свинка по траві гуляє, соловей собі співає,
Світить сонечко з небес, заховався в буді пес.
Ось вам баєчка проста, лиш нема ніде kota.

— За що людина хвалить Солов'я?
— Чому похвалу слід заслужити?

— Що схвалюється у другому вірші?
— Чи помітили повчальний висновок?

БАЙКА
Байка навчає

ВІРШ
Вірш описує, розповідає

2. Ознайомлення із жанром «байка»

Читаємо у підручнику (с. 118).

розповідь (<i>основна</i>)	БАЙКА	подія випадок історія
повчальний висновок		мораль байки
		ЗАСУДЖУЄ/СХВАЛЮЄ
	Віршований твір повчального змісту	
	люди	
тварини	рослини	предмети

— Байка складається з двох частин: основної і повчальної.

Зміст байки алегоричний, говорить не про звірів та рослини, а про людей.

Дуже давно, дві з половиною тисячі років тому, у стародавній Греції жив байкар Езоп. Читаючи його байки, пізнаємо розум великого мудреця. У байках він висміяв не звірів, а людей корислюбних, нецирих, егоїстичних.

Робота зі словами

Алегорія — інакомовлення (*їдеться про щось одне, а розуміти слід зовсім інше, шукати прихований зміст*).

3. Знайомство з байкарем

Читаємо самостійно у підручнику (с. 118).

Приєм «Незакінчене речення»

— Які обласні центри пов'язані із життям Леоніда Глібова?

- Вчився у ..., працював у ...? (*Гімназія, школа*.)
- Друкувався у ..., підписувався ...? (*Журнал «Дзвінок» «Дідусь Кенар»*.)
- Твори поета ... і ...? (*Щирі та дотепні*.)
- Кенар — це ...?
- Щоб грубо не образити ..., навчають мудрості ...? (*Людину, тварину*.)

4. Ознайомлення з байкою «Лебідь, Рак та Щука»

Здається, байка просто бреше,
А справді ясну правду чеше.
Нікого в світі не мине.
Читайте, радуйте мене!

1) Поєднай в одну історію тварин.

Метод «Сторітеллінг»

Малюнки лебідь, рак, щука, віз.

2) Опиши ілюстрацію до байки у підручнику.

Лебідь: ніби найменший, але насправді найбільший; білосніжний птах, який розпростер свої чюдіві крила і хоче злетіти вгору, але упряж стримує його, не дає злетіти.

Рак: великий, зелений, вирячивши очі, повзе назад.

Щука: величезна, темно-зелена, поспішає у воду, але її стримує упряж.

3) Читай байку.

ЗАСУДЖУЄТЬСЯ
безлад
«тільки я»

СХВАЛЮЄТЬСЯ
лад
«разом ми»

4) Запитуй у словничка-довідничка.

5) *Відпочивай — хвилинка відпочинку.*

6) *Думай.*

— Обери прислів'я, що найточніше виражає повчальний висновок у байці. Обґрунтуй вибір.

Де мир, там і лад, там і в хаті благодать.

На, небоже, те, що мені негоже.

Хто в ліс, хто по дрова.

Гуртом і каша краще їсться.

Берись дружно, не буде сутужно.

Хай буде гречка, аби не суперечка.

— Ніколи не водися з кепськими товаришами — від них завжди більше шкоди, ніж користі.

7) *Записуй у Щоденник вражень.*

Берись дружно, не буде сутужно.

Де мир, там і лад, там і в хаті благодать.

Гуртом і каша краще їсться.

8) *Твори.*

Складаємо розповідь	Складаємо «Сенквейн»
Байка Невеликий віршований твір. У ній зображуються люди в образі тварин, рослин, речей, птахів. Байкарі висміюють людські риси, найчастіше негативні. Байка допомагає розкрити правду і зробити висновок. Навчає мудрості.	Байка. Невелика, повчальна. Схвалює, засуджує, виховує. Висміює людські вчинки. Правду чеше.

9) *Пізнавай. Читання для себе. Щоденні 5.*

Щука — хижка риба, велика за розміром і масою. Тіло щуки має витягнуту форму, голова загострена, зуби гострі. Забарвлення щуки — сіро-зелене в цятку. Харчується здебільшого рибою, але може полювати і на водоплавних птахів та їхніх пташенят. Живе у глибоких річках, озерах по кілька десятків років.

Лебідь за свою силу, красу і величаву поставу давно й справедливо названий *царем водяних*, або *водоплавних птахів*. Білий, як сніг, з блискучими прозорими невеликими очима, з довгою, гнучкою й красивою шиєю, він невимовно прекрасний, коли спокійно пливе поміж зеленими очеретами по воді. Лебеді літають зі швидкістю 60–80 км за годину. Вони шиплять, сурмлять, а коли доглядають за пташенятами, гавкають по-собачому. Лебеді — перелітні птахи. На зиму вони відлітають на південь.

Раки — досить охайні істоти, тому вони не водяться в брудних водоймищах. Голова в рака вузька, на якій дуже добре виділяються його опуклі очки-намистинки. Рот в рака має дуже сильні щелепи, якими він міцно захоплює корм. Пересувається рак за допомогою чотирьох пар нижніх кінцівок, дуже незвично — «задом наперед». Тулуб захищений міцним панциром і закінчується віялоподібним хвостом. Раки віддають перевагу самоті. Живуть у річковому ґрунті.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

- На уроці я засвоїв(ла), що тільки в єдності можна досягти успіху в задуманій справі.

2. Домашнє завдання

Виразно читати байку «Лебідь, Щука і Рак» (с. 119); за бажанням вивчити напам'ять.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 78. ЛЕОНІД ГЛІБОВ. ЧИЖ ТА ГОЛУБ (байка). ВЧИМО БАЙКУ НА ВИБІР НАПАМ'ЯТЬ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, соціальна*), суспільних цінностей; розвиток потреби самопізнання і самовдосконалення, навичок співпраці та культури командної роботи; виховання в дітей вміння оцінювати вчинки — свої та оточуючих, позбавлятися від необдуманих учинків, викорінювати негативні риси людського характеру, формувати в собі риси справжньої людини.

Учні знають: методику швидкого запам'ятовування; розпізнають байку серед віршованих творів; виразно читають байку; визначають головну думку; відповідають на запитання; самостійно будують висловлювання; досліджують слова.

Учні вміють: передають інтонацією зміст байки; виділяють основну і повчальну частини; взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: інструкція до уроку.

Меседж уроку: «Не смійся з другого, щоб тобі не було того».

Кольорові слова уроку: байкопис; сильце.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. «Крісло автора»

Читання байки кращими байкарями 3-го класу. Оцінювання аплодисментами глядачами.

2. Знайомство триває

— Леонід Глібов, у дитинстві Льолик, як усі його звали, був веселим і жвавим, йому подобалося усе красиве, але найбільш він любив доглядати за квітами, тому його прозвали «королем квітів». Знайомі та родичі, вітаючись із ним, казали: «Здоров був, Льолику, квітчастий королику». Хлопчик дуже любив слухати казки баби Одарки. А ще Леонід любив слухати народні пісні, зачаровувався народними звичаями і обрядами.

Коли настав час здобувати освіту в гімназії, тринадцятирічний хлопчик так засумував за рідною домівкою, що всю тугу вилив у своєму першому вірші «Сон».

Залишив Леонід Глібов великий доробок: байки, віршовані загадки і казки, акровірші, жарти.

Ці твори принесли йому славу, його шанують, люблять і знають не тільки в Україні, а й в усьому світі. У творчому доробку Леоніда Івановича Глібова 107 влучних байок. Недарма І. Я. Франко назвав його «найкращим українським байкописом».

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Загадка «Хто є хто?»

— Упізнай птахів за описом і дізнайся, хто є героями наступної байки.

- У цього птаха задня і верхня частини спини жовто-зелена, а нижня частина грудей — біла. Він відрізняється відносно довшим, тонким дзьобом, гострими крилами і короткими кігтками на пальцях ніг. (*Чиж*.)

«Інтрига»

Наш Чижик молоденький, проворненький, та неуважний був, потрапив у ... (*сильце*). Що далі? Він ... (*злякався, розгубився*). І хто ж побачив бідолагу?..

- Це птах середньої величини, з невеликою головою, короткою шиєю, дзьоб короткий з невеличким гачечком, короткі ноги закінчуються чотирма пальцями з короткими загнутими кігтями. Ці птахи мають забарвлення білого, сірого, коричневого тонів. Селяться поблизу людей. (*Голуб*.)

Так, Голуб. Давно, напевне, він спостерігав, і згорда поглядав, сміявся. Та у ... (*сильце*) і сам попався.

— Про героїв байки дізналися? Далі працюймо за інструкцією.

2. Завдання-інструкція

Працюємо за інструкцією

Крок 1. Читаємо байку «Чиж та Голуб» мовчки.

«Тиша»

Крок 2. Знаходимо незрозумілі слова, пояснюємо, записуємо.

«Рука допомоги»

Добираємо синоніми: проворненький — ...

сердега — ...

аж гульк — ...

(швидкий, меткий, спритний, бідний, нещасний, раптово, несподівано)

Крок 3. Відповідаємо на запитання у підручнику.

«Вулик»

Крок 4. Відпочиваємо.

«Дискотека»

Крок 5. Відпрацьовуємо методику швидкого запам'ятовування.

«Блискавка»

Запам'ятовуємо методом «Блискавка».

1. Закрий аркушем паперу всі рядки, крім першого. На рахунок «один» — «сфотографуй» рядок; на рахунок «два» — дивлячись на вчителя, розкажи «сфотографоване» з пам'яті.
2. Зсунь папір так, щоб було видно другий рядок. На рахунок «один» — «сфотографуй» другий рядок; на рахунок «два» — дивлячись на вчителя, розкажи «сфотографоване» з пам'яті. Перекажи з пам'яті перше речення.
3. Так само працюй над третім рядком. Перекажи з пам'яті перше і друге речення.
4. Аналогічно працюй над іншими рядками та реченнями.
5. Розкажи з пам'яті всю байку.

Крок 6. Ти готовий зайняти «крісло автора»?

«Крісло автора»

— Прочитайте риси людського характеру. Чи відображені вони в байці?

— Передайте ці почуття голосом, мімікою, жестами під час читання напам'ять.

Самовпевненість, безсердечність, пихатість, байдужість, зарозумілість, чванливість, хвалькуватість.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

— Чи сподобалося працювати за інструкцією?

— Які вміння допомагає сформувані інструкція? (Інструкція допомагає виконати роботу самостійно, навчає планувати роботу і виконувати її послідовно.)

2. Рефлексійна вправа «Я маю свою думку»

— Розгляньте ілюстрацію до байки. Чи правильно тримати птахів у клітці?

3. Трохи «покаламбурим»

- З'єднайте частини прислів'я й оберіть головну думку байки (меседж уроку).

Тяжко тому жить,

а незгода руйнує.

Згода дім будує,

щоб тобі не було того.

Не смійся з другого,

хто не хоче робить.

- Розкажіть випадок із власного досвіду, що підтверджує справедливість висновку байки.

4. Домашнє завдання

Вивчити байку «Чиж та Голуб» напам'ять (с. 120).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 79. АНАТОЛІЙ КОСТЕЦЬКИЙ. ДОБРА ПОРАДА (байка)

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (комунікативна, читацька, соціальна, громадянська), суспільних цінностей; розвиток потреби самопізнання і самовдосконалення, навичок співпраці та культури командної роботи; виховання бажання приймати корисні добрі поради, давати поради самому собі та іншим, знаходити вихід зі складних життєвих ситуацій, не хевтувати порадами тих, хто має більший досвід.

Учні знають: виразно читають; визначають головну думку; відповідають на запитання; самостійно будують висловлювання; досліджують слова.

Учні вміють: передають інтонацією зміст тексту; виділяють основну і повчальну частини; взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: плакат «Як читати книжку».

Меседж уроку: «І розумному не завада добра порада» (Сербське прислів'я).

Кольорові слова уроку: ввічливість; вихованість; етикет; алегорія.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. «Крісло автора»

Читаємо напам'ять байку «Чиж та Голуб».

— Яку пораду ви дали б героям байки?

2. Бесіда «Хто вам дає поради у житті?». Прийом «Коло думок»

— Хто вам дає поради у житті? Кому ви даєте/давали поради?

— Що краще: давати чи приймати поради? Чи виправдали себе поради, які вам давали?

— Як ви розумієте значення цього слова?

— Я знаю одну дівчинку, яка не вмiла читати, не знала, як навчитись. І знаєте, хто їй дав пораду?! Не повірите — горобці, а потім мама. Так дівчинка швидко зумiла навчитись читати, прочитала багато книг і знала дуже багато. А потім і сама давала поради іншим. Сьогодні у нас урок порад: корисних, добрих і дієвих. Розум допомагає людині контролювати свої почуття й володіти емоціями. Хто добрих порад не слухає, той потім і на пальці дмухає, та пізно.

— Дайте відповідь на запитання анкети: «Як ти ставишся до читання?».

а) Читаєш з бажанням;

б) тебе примушують батьки;

в) читаєш заради подарунка;

г) вчишся читати, щоб не було соромно перед однокласниками.

— Скористайтеся порадою «Як читати книжку».

- Читай уважно, вдумливо, щоб краще зрозуміти.
- Шукай значення незрозумілих слів.
- Подумай, що сподобалось у книжці.
- Яку мудрість чи пораду взяв із твору?

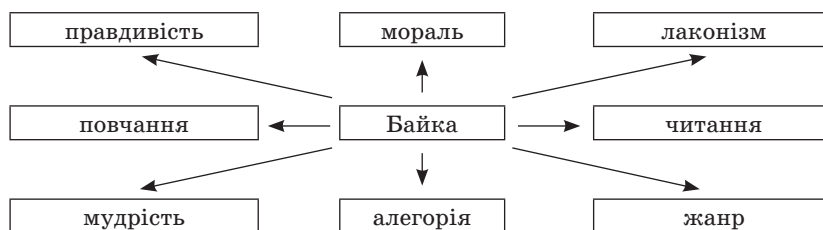
II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Слушайте пораду від Павла Глазового

В байках чудес і див багато.
У них тепер, як і колись,
тварини вмiють розмовляти
і навіть гарно одягтись.
Одна свиня, гладка та біла,
штани вузесенькі надiла
і вихвалялась без кінця:
— Мені ця мода — до лиця!

Кабан хвалив: — Хороше діло!
Ти ще тісніші одягни.
Хоч гидко глянути на рило,
зате приємно — на штани.
Боюсь почути грубу лайку,
тому моралі не скажу.
Я часто згадую цю байку,
коли по вулиці ходжу.

Групування

— Напевне, Павло Глазовий писав про таку Свиню, як на ілюстрації у підручнику (с. 121).

Сьогодні ми будемо читати не книжку, але ще одну байку — вірш Анатолія Костецького «Добра порада». Скористайтесь порадою, яку взяли до своєї скарбнички.

«І розумному не завада добра порада», — каже сербське прислів'я. Ці слова є меседжем уроку.

2. Робота з текстом/словами

1) Слухання байки А. Костецького «Добра порада» (с. 121).

— Хто герої байки? (Осел і свиня.) Алегорія — ?

— Чому автор обрав саме цих тварин?

— Що вам відомо про них?

— Яку характеристику можна дати цим двом особам?

Були добре знайомі/знали одне одного вічність; не віталися під час зустрічі; осел упертий, свиня йде напролом.

— Чим були незадоволені тварини?

— Які слова є порадою автора?

— Чи погоджуєтесь із цією порадою?

2) Виразне читання байки.

— Мова байки дуже близька до розмовної. (Прочитайте перше речення як розповідь, темп нормальний, сила голосу звичайна.) Далі автор повідомляє про їхнє знайомство. І риторичне запитання: Гордість — чи що? Не знаю ... (Автор сам відповідає на поставлене питання.) Далі автор розкриває послідовність подій: мовчки пройшли, наче чужі, задумались (не про себе) і висловили ніби невдоволення: осел є осел, свиня є свиня.

3. Хвилинка-руханка

4. Запис поради у Щоденник вражень

Як хочеш ослом чи свинею не стати, затям: краще першим завжди привітатись.

5. Творча робота

1) Визначаємо тему і головну думку.

Тема: зустріч осла і свині.

Головна думка: наголосити на правилах етикету під час зустрічі. (Які правила?)

2) Інсценізуємо зустріч-діалог «Навпаки».

— Уявімо, що свиня та осел чемні та виховані.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

- Я знаю, що під час зустрічі слід вітатися, але і розумному не завада ще одна порада ...
- Даю пораду для ..., щоб ...

2. Домашнє завдання

Виразно читати байку А. Костецького «Добра порада» (с. 121).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

ПОЕЗІЇ ПРО ДИВОСВІТ ПРИРОДИ

УРОК 82. ЛЮБОВ ЗАБАШТА. ДИВОСВІТ, ДИВОСВІТ ... ПЕРЕДАЄМО СТАН ПРИРОДИ, ПОЧУТТЯ ЛЮДЕЙ ЗА ДОПОМОГОЮ СЛІВ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, загальнокультурна, природнича*), суспільних цінностей; розвиток творчості, уяви, фантазії, потреби самопізнання і самовдосконалення, навичок співпраці та культури командної роботи; виховання любові до прекрасного через природу, бажання берегти навколишній світ.

Учні знають: виразно читають; визначають головну думку; збагачують своє мовлення образними словами; описують природу; передають словами почуття; римують; відповідають на запитання; самостійно будують висловлювання; досліджують слова.

Учні вміють: передають інтонацією зміст тексту; взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: вступний до теми.

Обладнання: дитячі малюнки природи; картини природи; цеглинки; вірш.

Меседж уроку: «Наш дивний світ такий, як казка. Все в дивосвіт прийшло, щоб жити!».

Кольорові слова уроку: земля красна; дивосвіт.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Гра «Пройди лабіринт — прочитай слова»

И	П	А	О	Е	П	Ї	В	Д	І	С
	Р	Р	Д	О	З	І	И	О	Т	В

(*Природа.*) (*Поезії.*) (*Дивосвіт.*)

— Об'єднайте слова в речення і дізнайтесь тему, над якою ми будемо працювати упродовж восьми уроків. (*Поезії про дивосвіт природи.*)

2. Вправа на інтонування

— Прочитайте відповідно до розділових знаків та почуттів.

Природа. Природа? Природа!

Почуття: радісно, сумно, луна, пошепки, тихо, без звуку; напишіть очима, напишіть лівою рукою, правою рукою ...

3. Вправа «Природа — це ...»

Діти озвучують думки, складаючи цеглинки в одну спільну вежу, скільки думок — стільки цеглинок.

Розбираємо вежу, називаючи ознаки природи, явища предмети, істоти (*іменники, прикметники, дієслова*).

4. Подорож дитячого пензля

(*Учитель бере до рук пензлик.*)

— Ось цей, такий простий і непримітний предмет у ваших руках зробив чудеса. Наші очі замилювалися красою, а серце наповнилося неперевершеними почуттями. Як красиво намалював ... (*Іванко*) осінь, а які дивовижні яскраві квіти у ... (*Наталочки*)! (*Учитель коментує коротко дитячі малюнки.*)

Далі вчитель ознайомлює учнів з картинами природи відомих художників, картинами учнів школи, випускників школи (*якщо є такі*).

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Подорож поетичного слова. Слухання

— Ви погодитесь зі мною, що красою природи можна милуватися не тільки очима? Композитори малюють природу музичними звуками, письменники та поети — словом. А ми, читачі, відчуваємо їхні слова серцем і душею. Їхні спостереження, думки, почуття стають для нас цікавими, доступними, відкритими, пробуджують уяву, спонукають до роздумів та творчості. Читаючи вірш, так і хочеться придумати свій. Готові придумувати?

Слухаємо

Наш дивний світ такий, як казка,
Он в небі хмаронька пливе.
Тож бережи його, будь ласка,
Все в ньому гарне і живе.
Он квітка полум'ям палає,
І ясне сонечко блищить.
Чарівна пташечка співає:
Все в дивосвіт прийшло, щоб жити.

Римуємо свій

(Світить ясне ...) сонечко.
(Стука у ...) віконечко.
(Яблунька убралася у рожевий) цвіт!
(Від чудес природи виліз сплячий) кріт.
(Запишалась) квіточка.
(Як зраділи) діточки!
(Ой, який) чудовий.
(Природи ...) дивосвіт!

Запишіть! Меседж уроку записують у Щоденники вражень.

Поділіться! Які рядки про природу ви можете прочитати напам'ять?

2. Робота за підручником

1) Розглядаємо ілюстрацію у підручнику «В об'єктиві ока» (с. 123).

Приєм «Незавершене речення»

- Я бачу в об'єктиві ...

2) Вправа «Стежина дієслів».

Читаючи твори в підручнику, ми будемо: знаходити, уявляти, збагачувати, ... (доповніть стежину дієслів).

3. Творча робота

Вірш читає вчитель (у дітей текст на парті).

Оця стежина веде дитину
У світ природи, дивний світ,
Де є метелик, і є калина,
Сніжинка біла і маків цвіт.
Де соловей співає пісню,
І жайвір сонечко гукає,
Вухастий зайчик стрибає в лісі,
Промінчик сонця дітей ласкає.
І Мурчик є поруч з тобою,
В росянім лузі бджілка живе.
Не скривдь нікого жорстокою рукою,
Що є у світі – то ж все твоє.
За всю турботу та щиру ласку
Природа віддячить тобі не раз.
Тож не поруш чарівну казку,
Нехай усіх вона радує нас.

1) Письмо для себе «Словесна картина».

1. Обрати один іменник, який припав до душі.
2. Скласти 3–4 речення про тварину/рослину, яку обрали, або віршик (4 рядки).
3. Використовуй порівняння, слова в переносному значенні, образні вислови.

2) Гра «Слухайте і називайте багато слів».

Летить ...
Росте ...
Берегти ...

4. Хвилинка відпочинку

5. Робота з текстом

— Шепіт води, зелених дібров, спів пташок, запах квітів — усе це природа рідного краю. Недарма природу називають ненькою. Всі ми — діти природи, та не всі однаково добре ставимося до неї. Природа потребує постійної уваги, турботи. Ми повинні берегти природу, охороняти її багатства. Сьогодні ми вирушаємо у «ДИВОСВІТ ПРИРОДИ». Нас запрошує Любов Забашта.

1) Читання вірша мовчки / вголос.

Передаємо під час читання здивування, запитання, радість.

2) Керований діалог.

- Які почуття передає поетеса у вірші?
- Чим поетесу вражає земля?
- Чи пишається поетеса рідною землею?
- Які слова римуються?
- Які запитання дає авторка вірша?
- Якою авторка бачить землю?

3) Робота зі словами.

Земля красна — красива, кольорова, барвиста.

Дивосвіт — дивний незвичайний світ.

4) Вправи на розвиток читацьких навичок.

- Хвилинка партнерства.
Читання з лінійкою (*читання тексту, напівприкриваючи букви лінійкою, сусід по парті стежить і виправляє помилки*);
читаємо/інсценізуємо в парі (*один читає, інший жестами рухами передає*).
- Хвилинка емоцій.
Інтонуємо речення, різні за метою висловлювання (*змінюємо*).

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

- Чи подобається вам тема, яку ми будемо опрацьовувати?
- Як ви зможете застосувати знання і вміння з цієї теми поза межами школи?
- Які завдання вам найбільше сподобалися на уроці?
- Які будуть побажання до вчителя щодо уроку?
- Які слова вірша можуть бути головною думкою?
- Чи може наш меседж бути головною думкою вірша?

2. Домашнє завдання

А. Читати виразно вірш «Дивосвіт, дивосвіт ...» (с. 124).

Б. Творче завдання: скласти «сенквейн» по групах: ліс, річка, поля, квіти, земля.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 83. ТАРАС ШЕВЧЕНКО. ЗА СОНЦЕМ ХМАРОНЬКА ПЛИВЕ ...

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, загальнокультурна, природнича*), суспільних цінностей; розвиток творчості, уяви, фантазії, потреби самопізнання і самовдосконалення, навичок співпраці та культури командної роботи; виховання любові до прекрасного через природу, бажання берегти дивосвіт довкола.

Учні знають: виразно читають; визначають головну думку; збагачують своє мовлення образними словами; описують природу; передають словами почуття; римують; відповідають на запитання; самостійно будують висловлювання; досліджують слова.

Учні вміють: передають інтонацією зміст тексту; взаємодіють усно, розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: шкала емоцій.

Меседж уроку: «Твій шлях бере початок від родини, садка, криниці, співу солов'я. Хто не любив малої батьківщини, того не прийме Всесвіту земля!» (*Ольга Будугай*).

Кольорові слова уроку: пейзаж; ностальгія; пейзажна лірика; мала батьківщина.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Презентація творчого домашнього завдання

2. Розминка. Вправа «30 секунд»

Прочитати за певний час (15–30 с) слова (на першому слові у кожному стовпчику вдихаємо, на останньому видихаємо).

Читаємо по горизонталі;
«перестрибуючи» через слово;
по діагоналі; в парі;
вголос/мовчки

Пливе	↑	заговорить	↓
розстилає		закриває	
зове		розстилає	
покриває		оповіє	
одпочине	↓	де дітись	↓

3. Вправи на дихання від співачки Ілларії

(<https://youtu.be/9sY6emgsdLA>)

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Повідомлення вчителя

— Поле, ліс, річка; стукіт дятла, спів жайворонка, лелечий клекіт; веселе сонечко, хмаринка в небі ... — усе це природа мого рідного краю. Сьогодні будемо спостерігати за дивосвітом природи очима Тараса Шевченка.

Закинутий долею далеко від Батьківщини, Т. Шевченко дуже сумував за вишневими садами, біленькими хатками, українськими народними піснями, своїми рідними. Мабуть, тому в його поезіях природа оживає, набирає нових кольорів і барв, промовляє до нас. Сьогодні в нас є можливість переконатися в цьому.

2. Виразне читання вірша «За сонцем хмаронька пливе ...» (с. 124) вчителем

3. Керований діалог/бесіда

- Чи сподобався вам вірш, чим саме?
- До якого виду описів, на вашу думку, належить ця поезія? (*Пейзаж.*)
- Як зображується явище природи — хмаронька? (*Як жива істота.*)
- Хто з вас бачив, як сідає сонечко в морі?
- Чи збігаються ваші враження з почутим?
- Чи змінюється картина, зображена у вірші?

- Які ілюстрації намалювали б до цієї поезії? Який колір переважав би?
- А настрої поета змінюється, коли він спостерігає за природою? Доведіть свою думку.
- Опишіть словесно, яким ви уявляєте поета, коли він пише цей вірш (*які в нього вираз обличчя, поза, де він знаходиться, який в нього стан душі*).
- Коли людина перебуває далеко від рідного краю, яким словом можна назвати тугу за ним? (*Ностальгія*.)
- Прочитайте, якими словами автор передає повернення до реальності.

4. Досліджуємо текст

— Вірш Т. Г. Шевченка дуже ліричний. Автор показує свій душевний стан, спричинений розлукою з рідним краєм. Щоб читач зрозумів задум поета, він використовує художні засоби.

Художні засоби	Приклади
Зменшено-пестливі слова	Хмаронька, спатоньки, годиночку
Персоніфікація (<i>ознаки особи ніби переносяться на предмет, явище</i>) — без уживання терміну	Хмаронька пливе, червоні поли розстилає; сонце спатоньки зове; серце з Богом заговорить
Порівняння	Прикриває, мов мати дитину; туман, неначе ворог; ждеш ... того світу, мов матері діти
Художні означення (<i>епітети</i>)	Червоні, рожевою, сивий, німою

5. Читання вірша учнями

1) *Ділимо вірш на частини: малюємо дві картини.*

«Сенквейн» радість
Хмаронька — друг
А наша хмаронька ...

«Сенквейн» сум
Туман — ворог
А наш туман ...

Словесне фехтування

Хмаронька
Рожева червона
Пливе розстилає покриває
Серце одпочиває, з Богом говорить
Душа радіє

Туман
Сивий страшний
Закриває розстилає оповиває
Не знаєш де дітись
Душа тужить (*ностальгія*)

2) *Ділимо вірш на частини, розвиваємо навичку читання.*

1. За сонцем ... у синє море
2. Покриває ... очам любо

3. Годиночку ... заговорить
4. А туман ... мов матері діти

3) *Досліджуємо ілюстрацію картини Івана Айвазовського «Море з рожевою хмарою».*

4) *Шукаємо веселі, сумні слова.*

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

- Яке загальне враження про урок? (*Шкала емоцій*.)
- Коли у людини буває ностальгія? Туга за рідним краєм?
- Прочитайте слова, які є висновком уроку. Чи можуть вони бути меседжем?
- Поясніть: «мала батьківщина» — це ...

2. Домашнє завдання

Виразно читати вірш Т. Г. Шевченка «За сонцем хмаронька пливе ...» (с. 124).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 84. ЛЕСЯ УКРАЇНКА. ПЛИНЕ БІЛИЙ ЧОВНИК ... МАЛЮЄМО КАРТИНИ ЗА ЗМІСТОМ КОЖНОЇ СТРОФИ. РИМУЄМО СЛОВА

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, загальнокультурна, соціальна, природнича*), суспільних цінностей; розвиток потреби самопізнання і самовдосконалення, навичок співпраці та культури командної роботи; виховання любові до прекрасного через природу, поетичне слово; спонукати бажання віршувати.

Учні знають: емоційно сприймають вірш; виразно читають; визначають головну думку; збагачують своє мовлення образними словами; описують природу; передають словами почуття; римують; відповідають на запитання; самостійно будують висловлювання; досліджують слова.

Учні вміють: працюють зі словом; передають інтонацією зміст тексту; взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: портрет Лесі Українки; збірки її творів; ілюстрації картин; цеглинки.

Меседж уроку: « ... Та цілий світ живе у кожному слові » (*Леся Українка*).

Кольорові слова уроку: плине; сяга; сягають.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Розминка «Хто останній?»

Мета: доповнити ряд слів для римування.

Весна-красна, принесла, рясна ...	багато — тато, картати, Карпати ...
Хмаринка-рослинка, хвилинка, краплинка ...	летіти — радіти, зомліти, згасити ...
Наймудріший — наймиліший, найсумніший ...	хвилечка — крилечка, паличка, хмарочка ...

2. Гра «Чарівник»

— Уявіть себе поетами. Доберіть порівняння, щоб написати вірш.

У небі темнім місяць повний
Пливе, мов у річці срібний ... (*човник*).
Ось пливе легка хмаринка
Ну справжнісінька ... (*пір'їнка*)!

— Ось так, крок за кроком, ми наближаємось до справжнього дива.

— За допомогою чого чарівники змінюють світ? (*Чарівної палички*.)

— За допомогою чого поети цей світ описують? (*Чарівного поетичного дару*.)

Метод «Чи вірите ви, що ...»

— Чи вірите ви, що зараз у кожного з'явиться поетичний дар?

Вправа «Перетворення» (речення на вірш)

- Коли мені сумно, я починаю співати.

Коли сумно, коли важко,
коли гірко на душі,
Я співаю, наче пташка,
наче пташка навесні.

- Весна зазирає у моє віконце, переповнюючи мене гарними почуттями.

Весна зазирає в віконце моє,
Промінчиком сонця вітає мене.
Наповнює серце весняним теплом,
В душі проростає любов'ю, добром.

4. Хвилинка відпочинку. Слухаємо море

Вікторія Бондаренко «Море» (<https://youtu.be/wfudqq2Uz-Y>).

5. Дослідження змісту вірша з елементами вибіркового читання

- Який пейзаж описує поетеса?
- Який човник вона побачила?
- Як описала спокій моря?
- З чим поетеса порівнює хмаринки?
- Яким ви уявляєте місяць?
- Що видніється вдалині?
- Який заголовок ви могли б дібрати до вірша?
- Знайдіть у тексті вірша слова з пестливим значенням. З якою метою їх уживає поетеса?

6. Вправи для розвитку швидкості читання

1) Вправа «Хто швидше читає?».

— Прочитайте рядки про човник; про хмаринки; про місяць.

2) Вправа «Знайдіть риму» (робота в парах).

Колише — ... (дише)

Гойдає — ... (повіває)

Крила — ... (покрила)

Гуляють — ... (сягають)

Срібне — ... (дрібно)

Розсипає — ... (палає)

3) Вправа «Перекотиполе».

Читає учень, на парту якого впав м'яч. Формулює запитання до прочитаного.

4) Творча робота.

Описуємо ілюстрацію картини Сергія Васильківського «Ранок на морі».

Порівнюємо ілюстрації «ранок на морі» і «Море з рожевою хмарою».

Сергій Васильківський

Складаємо «сенквейн»

Іван Айвазовський

«Ранок на морі»

«Море з рожевою хмарою»

РАНОК. Рожевий, срібний. Плине, ряхтить, сяє. Вітер ледве, колише човник. Спокій.	ВЕЧІР. Червоний, туманний. Пливе, розстилає, зове. Сивий туман огортає човник. Очікування.
---	--

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

— Чи сподобався вам вірш? Чим саме? Що вас вразило в цьому вірші?

— Чи сподобалося римувати слова, писати вірші?

Учень читає строфу, малює словесну картину.

2. Хвилинка творчості «Чарівний пензлик»

Рефлексуємо і малюємо

(<https://youtu.be/uYxU4eq6SeQ>)

Малюємо човник, хмаринки, місяць (за бажанням учні вдома малюють ілюстрації до строфи).

3. Домашнє завдання

Навчитися виразно читати вірш «Плине білий човник ...» (с. 125).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 85. ОЛЕКСАНДР ОЛЕСЬ. В НЕБІ ЖАЙВОРОНКИ В'ЮТЬСЯ ...

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, загальнокультурна, здоров'язбережувальна, природнича*), суспільних цінностей; розвиток потреби самопізнання і самовдосконалення, навичок співпраці та культури командної роботи; виховання любові до прекрасного через природу, поетичне слово, дбайливого ставлення до птахів.

Учні знають: емоційно сприймають вірш; виразно читають; визначають головну думку; збагачують своє мовлення образними словами; описують природу; передають словами почуття; римують; відповідають на запитання; самостійно будують висловлювання; досліджують слова.

Учні вміють: працюють зі словом; передають інтонацією зміст тексту; взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: зображення птахів.

Меседж уроку: «Поезія — це не лише рима і розмір, це насамперед стан душі» (*В. Рутківський*).

Кольорові слова уроку: орнітоterapia.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. «Крісло автора»

Проводять марафон юних читців. Учні емоційно читають вірш Лесі Українки.

Поезія — це не лише рима і розмір, це насамперед стан душі (*В. Рутківський*).

— Це всі відчули, слухаючи ваше читання. І сьогодні ми ще раз переконаємось у цьому.

2. Слухання

Такий маленький, а як співає (*3 хв*) (https://youtu.be/nhV_OX6ZQ0s?t=59).

— Хто упізнав це маленьке диво? Все-таки наша природа дивовижна. Краса і гармонія створюють для людини неймовірні хвилини душевного спокою і відпочинку.

— Про що ви думали, слухаючи жайворонка? Які емоції були, почуття?

3. Хвилинка здоров'я

— Птахи відіграють у нашому житті більшу роль, ніж ми можемо уявити. Спів птахів не може залишити людину байдужою. Він заспокоює, веселить, налаштовує на романтичний лад, зцілює душу, приводить у рівновагу всі процеси, що відбуваються в тілі людини. Серед людей, які живуть в оточенні птахів, чимало довгожителів. Це помітили вчені та довели, що птахи можуть бути лікарями. Таке лікування називається *орнітоterapia*.

Орнітоterapia — вид терапії, що полягає у лікуванні різних захворювань або розладів людини співом птахів. Учені встановили, що лікування пташиним співом дає хороший результат для нормалізації роботи нервової системи і серця. Оскільки кожен птах видає різні частоти, то і кожен птах може лікувати лише певні проблеми зі здоров'ям.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Робота з текстом

1) Загадка.

Угорі тремтить сіренька цятка
І пісні співає голосні,
Та жаль, що тільки навесні.

Скажи скоріше, без відмовок,
Що за пташка?.. (*Жайворонок*).

— Олександр Олесь присвятив цій дивовижній пташці свій вірш.

2) Читання вчителем вірша Олександра Олесь «В небі жайворонки в'ються ...» (с. 126).

- Слово про автора.

Олександр Олесь — псевдонім поета, казкаря, драматурга і перекладача Олександра Івановича Кандиби. Народився на Сумщині. Батько походив із чумаків, а мати — з кріпаків. Першою

вчительською була мати: в 4 роки навчила сина читати і писати, а в 9 років він написав свій перший вірш. Олександра Олеся називають *королем української поезії*. 80 композиторів написали понад 200 музичних творів на слова цього митця.

- Робота зі словами.

Мла — прозорі випари, рух яких ледве помітний у жаркий день; марево.

— Скільки дієслів автор ужив у вірші? Які слова вжиті в переносному значенні?

Читання стовпчиків слів на одному диханні.

В'ються	заливаються	впали
сміються	щебечуть	шепнули
грають	співають	сказали
дзвонять	вітають	розтали

- Хвилинка партнерства.

Учні в парах читають одне одному вірш: радісно, піднесено, із захопленням.

- Читання вірша учнями за строфами.

3) Дослідження змісту вірша з елементами вибіркового читання.

— Прочитайте слова, якими поет описує спів жайворонка, передайте голосом захоплення.

— З чим вітають жайворонки своїми піснями?

— Які квіти похливно виглядають із землі?

2. Фізкультхвилинка

3. Вправа «Римуємо слова»

В'ються ... (*сміються*); день ... (*пісень*); співають ... (*вітають*);

впали ... (*сказали*); у млі ... (*з землі*); диво ... (*похливно*).

4. Досліджуємо медіа

1) «Інтрига».

— У мене є ключ. Що він може відкрити? (*Прийом «Павутинка»*.)

2) Ознайомлення із сайтом «Ключ».

— «Краща література юним читачам», скорочено — КЛЮЧ — таку назву має проєкт, присвячений дитячій літературі України. Мета сайту: допомогти дітям отримати інформацію про нові та призабуті книжки, видані в Україні, познайомити з письменниками і художниками-ілюстраторами, які присвятили свій талант дитячій літературі. І головне — діти можуть спілкуватися з поетами та письменниками віртуально.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

— З творчістю якого поета ознайомилися на сьогоднішньому уроці?

— Який твір читали?

— Що нового дізналися?

— Чи підтвердили ми думку Володимира Рутківського, що поезія — це не лише рима і розмір, це насамперед стан душі?

— Яку інформацію ви дізнались про птахів? Як застосуєте її в житті?

2. Домашнє завдання

1-ша група. За змістом виділених слів складіть розповідь на тему «Світ очима пролісків».

2-га група. Складіть розповідь на тему «Як співає жайворонок?» (с. 126).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 86. МИКОЛА СИНГАЇВСЬКИЙ. ВОЛОШКОВЕ ПОЛЕ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, загальнокультурна, соціальна, природнича*), суспільних цінностей; розвиток потреби самопізнання і самовдосконалення; навички співпраці та культури командної роботи; виховання любові до прекрасного через природу, поетичне слово.

Учні знають: емоційно сприймають вірш; виразно читають; визначають головну думку; збагачують своє мовлення образними словами; описують природу; передають словами почуття; римують; відповідають на запитання; самостійно будують висловлювання; досліджують слова.

Учні вміють: працюють зі словом; передають інтонацією зміст тексту; взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: малюнки волошкового поля; волошка (*засушена, якщо є*); волошки рукотворні; волошки в дитячих малюнках.

Меседж уроку: «Кожний поетичний образ у серці залишає слід».

Кольорові слова уроку: волошка.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. «Крісло автора»

Читання учнівських творів (*домашнє завдання*).

2. Розминка

— Перетвори МЛИН на рибу, ЛИСИЧКУ на пташку, СІЛЬ на фруктовий напій, ЛИС на поштове відправлення, ОСЕЛ на житло, ПОРОШКИ на квіти.

Відповідь: лин, синичка. кисіль, лист, оселя, волошки.

3. Загадка

Синьоока ця заброда
В полі водить хороводи.

Де вона вінки спліта —
Пшениці рідкі та жита.

4. Слухання

Волошкове поле (<https://youtu.be/CdrwbiXzX7U>).

— Про яке поле слухали музичний твір? Яким ви його уявляли? Чи траплялось бачити це видовище? Які квіти ще ростуть у полі з волошками? (*Маки.*)

Складаємо сенквейн	Будуємо речення, складаємо прислів'я
ВОЛОШКИ. Синьоокі, красиві. Квітнуть, чарують, приваблюють. Красиве поле волошкове. ЛІТО.	Дарує, поле, вертиться, в, краса дівчатам; волошка. Не, дівчино, трошки, а, йди, волошки, до, сумуй, по вроду. трошки, Де, волошки, хліб, там.

(*Вертиться в полі волошка, красу дівчатам дарує. Не сумуй, дівчино, трошки, а по вроду йди до волошки. Де волошки, там хліба трошки.*)

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Робота з текстом (с. 127)

1) Читаємо текст (вірш «Волошкове поле» читає вчитель).

— Чи сподобався вам вірш?

— Яку особливість побудови вірша ви помітили? (*Повторюються рядки.*)

— З яким почуттям автор змальовує красу поля?

— Волошки — здавна ніжні улюбленці українських дівчат; їхні сині квітки — символ незрівняної краси, чистої вроди, мрії про щастя, про вірне і розділене кохання.

2) Досліджуємо текст.

Волошки: гуляли, натомилися, пов'язали, зупинилися і лишилися. Наче живі істоти.

— Як відбуваються події? Яка головна думка і тема вірша?

Тема: волошкове поле.

Головна думка: спонукати у читача почуття замилювання красою поля, коли цвітуть волошки.

Порівняння: поле — море; хустинки — краплинки.

Переносне значення: гуляли волошки, пов'язали хустинки.

Власні та загальні назви: волошка і Волошка (клички тварин, назва сайту, річки тощо).

2. Хвилинка відпочинку

Дощик роздає краплинки (<https://youtu.be/KZsglJrZSkI>).

3. Читаємо текст (вірш читають учні)

1) Відпрацьовуємо навичку читання.

Читаємо/доганяємо, читаємо перестрибуючи через рядок (вчитель обирає прийоми читання відомі учням); читаємо наспівно, передаємо почуття замилювання красою волошкового поля.

2) Римуємо слова. Хвилинка партнерства.

краї — безкрає

хустинки — краплинки

волошки — трошки

в житі — жити

3) Досліджуємо ілюстрацію.

— Якими ви намалювали волошки? Які в них обличчя?

4. Творча робота

Приєм «Оживлення»

— Чому у волошки пелюстки сині?

— Складіть розповідь/казку за поданим початком.

ЗУСТРІЧ З КОЛОСКОМ І ХМАРИНКОЮ

...Одного літнього дня прокинулась у полі Волошка. Роздивилась навколо, прислухалась. Наче хтось її гукав. Оглянулась навкруги, нікого. Лише вітерець тихенько колоски гойдав. Сонце припікало, і пелюсточки стискалися від пекучого проміння. Волошка видивлялася у небо і мріяла про краплинку водички ...

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

— Який слід залишила у вашому серці волошка?

— Чому у волошки пелюстки сині?

— Чи можуть потоваришувати волошка і мишка?

— Яке питання ви б поставили Миколі Сингаївському на сайті «Ключ»?

2. Домашнє завдання

Виразно читати вірш. За бажанням скласти діалог про зустріч волошки з іншою квіткою.

Прочитати казку «Волошка» Наталі Мазур і дізнатись, чому у волошки пелюстки сині.

(<https://stihi.ru/2014/07/29/475>)

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 87. ДМИТРО ПАВЛИЧКО. ДЯДЬКО ДОЩ. ЛІНА КОСТЕНКО. ШИПШИНА ВАЖКО ВІДДАЄ ПЛОДИ ...

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, загальнокультурна, здоров'язбережувальна, екологічна*), суспільних цінностей; розвиток творчості, потреби самопізнання і самовдосконалення, навичок співпраці та культури командної роботи; виховання любові до прекрасного через природу, поетичне слово, відповідальності за збереження природи.

Учні знають: емоційно сприймають вірш; виразно читають; визначають головну думку; збагачують своє мовлення образними словами; описують природу; передають словами почуття; римують; відповідають на запитання; самостійно будують висловлювання; досліджують слова.

Учні вміють: працюють зі словом; передають інтонацією зміст тексту; взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: силует волошки; збірка поезій Д. Павличка «Дядько дощ»; портрет Ліни Костенко, її твори.

Меседж уроку: «Чи дощ, чи вітер, а чи сонце світить: у кожному пору дня приваблива земля!».

Кольорові слова уроку: дудонить; шик; тучі; шлик.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. «Крісло автора»

Презентуємо творче домашнє завдання.

2. Побажання від волошки на урок

Учні в парі пишуть одне слово про урок на одній пелюстці (*цікавий, легкий, креативний ...*). Потім пелюстки складають у квітку.

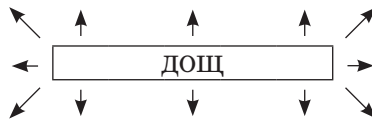
3. Анаграми

ОНЦЕС	СОНЦЕ
ТЕРВІ	ВІТЕР
МАРАХ	ХМАРА
ОЩД	ДОЩ
КАЖСТЕ	СТЕЖКА
ДЯКОДЬ	ДЯДЬКО
ЩДО	ДОЩ

Сонце. Вітер. Хмара й дощ.
Йде по стежці дядько Дощ.

— Як розвиватимуться події? Спробуймо заримувати!

— Пояснить: *дощ і Дощ.*

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вправа «Дощ»

Учні складають речення про дощ, поширюючи його щоразу одним словом (*як починається дощ*).

Дощ.

Дощ йде.

Теплий дощ іде.

Теплий дощ сьогодні йде.

Ой який теплий сьогодні йде дощ навколо?!

Ой який чудовий теплий сипле-йде сьогодні дощ у нас навколо!
Ой який чудовий теплий сипле-йде сьогодні дощ у нас навколо, і ліс шумить, гроза вже йде!

2. Робота з текстом

1) Читання вірша Дмитра Павличка «Дядько Дощ» учителем.

2) Читання вірша учнями (сенквейн).

Дядько Дощ.
Великий, сердитий.
Одягнувся, стоїть, дудонить.
Довжелезні вуса вітер розвіває.
Запорізький козак.

3) Робота зі словами.

Велетень сяга — дуже великий, аж до неба.

Залізом дудонить — сміється.

Запорізький шик — вишуканість у манері триматися, одягатися.

Шлик — верх козацької смушевої шапки, що звисає.

Тучі — хмари.

Звуки: шум дощу, грім.

Барви: блискавка, хмари, природа.

Сила: вітер.

Порівняння: хмари — шапка, блискавка — верх шапки; одяг — шик.

4) Керований діалог — бесіда за змістом з елементами вибіркового читання.

— Про яке явище природи розповідає Д. Павличко?

— Яким побачив дощ поет? Прочитайте. Чи це казковий дощ?

— Чи подобається вам таке порівняння?

— Назвіть елементи звуконаслідування.

— Навіщо їх використовує поет?

— Які образні вирази використовує поет для зображення дощу?

— Розгляньте ілюстрацію. Які ілюстрації ви намалювали б до цього вірша?

3. Фізкультхвилинка «Австралійський дощ»

— В Австралії піднявся вітер (*ведучий тре долоні*).

— Починає накрапати дощ (*клацання пальцями*).

— Дощ посилюється (*почергове плескання долонями по плечах*).

— Починається справжня злива (*плескання по стегнах*).

— А ось і град та справжня буря (*тупотіння ногами*).

— Але що це? Буря стихає (*плескання по стегнах*).

— Дощ стихає (*плескання долонями по плечах*).

— Лише рідкі краплі падають на землю (*клацання пальцями*).

— Тихий шелест вітру (*потирання долонь*).

— Ура! Сонце! (*руки догори*).

4. Знайомство з поетом

— Дмитро Павличко відомий не лише як поет. Багато його віршів покладено на музику. І знають ці поезії як пісні. Але візитівкою цього поета є пісня «Два кольори». Чи відомо вам, про які кольори співається у пісні та що означають ці кольори? (*Ці кольори — символи життя людини: радості та журби.*)

5. Хвилинка здоров'я

— Якщо вам зустрінеться Дядько Дощ із блискавкою і громом, яких заходів ви вживатимете щодо збереження власного здоров'я?

6. Застереження від Ліни Костенко

Учні читають вірш «Шипшина важко віддає плоди ...».

УРОК 89. АНАТОЛІЙ КАЧАН. РОЗЛИВАЄТЬСЯ ДУНАЙ ...

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, загально-культурна, соціальна*), суспільних цінностей; розвиток уяви, творчості, потреби самопізнання і самовдосконалення, навичок співпраці та культури командної роботи; виховання любові до прекрасного через природу, поетичне слово.

Учні знають: емоційно сприймають вірш; виразно читають; визначають головну думку; збагачують своє мовлення образними словами; описують природу; передають словами почуття; римують; відповідають на запитання; самостійно будують висловлювання; досліджують слова.

Учні вміють: працюють зі словом; передають інтонацією зміст тексту; взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: портрет А. Качана; відеозапис про ремеза.

Меседж уроку: «Творець подарував людині рай! Людино, не перетвори його на пекло!».

Кольорові слова уроку: ремез.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. «Крісло автора»

Читання напам'ять вірша Ліни Костенко.

2. Слухання

На острові траву розхитує прибій —
Комиш і кропиву, рогіз і звіробій.
Дивлюсь я у бінокль: на вітрі, мов жива,

З Дунаєм заодно хвилюється трава.
Хвилюється Дунай, і в мене в комишах
У вутлому човні хвилюється душа.

— Як ви зрозуміли прослухані слова? Українська Венеція! Саме у селі Вилково Одеської області так хвилювалась душа молодого починаючого поета Анатолія Качана. Читати про письменника чи поета цікаво, але ще цікавіше послухати, коли він розповідає про себе сам.

Анатолій Качан розповідає про себе (<https://youtu.be/yu-ecUvYvik>).

3. Розминка

Читаємо в парі

- Здрастуй, море! Як тебе звать?
- Звать мене Чорним за люті шторми.
- Чом же ти, море, синє в ці дні?
- Синє, бо небо скупалось в мені.
- Синє чому?
- Синє тому, що зацвів і запах синій бузок на моїх берегах.
- Чим біографія поета може бути цікавою для читача? (*Що вплинуло на творчість?*)

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Робота з текстом

1) *Читання вірша «Розливається Дунай ...» учителем (с. 129).*

2) *Вправа «Незакінчене речення».*

Читаючи вірш, я дізнався/дізналася про ... непоказну пташку — ремеза.

Вона прилітає ... із-за Дунаю разом із журавлями.

Є у неї дивна звичка — ... в'язати рукавичку.

Рукавичку в'яже із ... пряжі, на ... вербі, біля ... води.

В рукавичці є ... аж два віконця, щоб дивитися на ... схід і на ... захід сонця.

Виглядають із гнізда ... ремезові діти, де комиш, верба, вода — там і ... рай на світі.

3) Досліджуємо текст.

- Які слова є головною думкою вірша?
- Як поет описав ремеза?
- Чи бачили ви його?
- Що вам відомо про птаха?
- Розгляньте ілюстрацію. Придумайте заголовок.

Хвилинка природознавства

Ремез — найменший із синиць. Птаха легко впізнати завдяки характерному забарвленню: каштаново-коричнева спина і чорна «маска». Голова і шия сіруваті, горло біле, оперення низу жовтуватобіле, з каштановими плямами на волі та боках тулуба. Дзьоб темно-сірий, основа світліша.

Гніздо-рукавичка (<https://youtu.be/46eI1vG4SSk>).

2. Музична хвилинка

До синього моря разом з автором (https://youtu.be/Уe8_MFrWLzc).

3. Працюємо над навичкою читання

Читання по строфах, в парі, вголос ланцюжком (*читати, ніби уявляючи*).

- Як розгортаються події? Чому в гнізда два віконця?
- Який висновок можна зробити, читаючи останню строфу? Прочитайте слова і складіть меседж уроку.

рай Творець людина подарував; на пекло, його, Людина, не перетвори його.

- Які це будуть речення за метою висловлювання та інтонацією? Чи доречно буде вжити в реченні звертання?

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Творче питання від автора

Хочеш послухати казочку про горобця? — Хочу. — Тоді слухай уважно: Жив собі горобець, — от і казочці кінець.	А тепер послухай казочку про порося. Жило собі порося, — от і казочка уся. — А куди ж середина казок пропала? — Пішла до лісу і заблукала.
--	--

2. Творча відповідь автору від учнів

Учні в парах або в групах складають віршовані казочки.

Хочеш казочку про гусака?
Жив собі гусак. — От і казочка скінчилась?
Мовиш що про гусака?
Казка ця ще не родилась.

Хочеш казку про синичку?
Жила собі синичка, пташка невеличка.
Тут і казочці кінець:
А хто слухав, беріть олівець.

— А тепер про олівця.
Був на світі олівець,
Знав, коли буде кінець.
От і ви часу не гайте,
Беріть книжку і читайте!

3. Рефлексійний аналіз

- З Анатолієм Качаном я дізнався(*лася*) про ... і спробува(*ла*) складати казочку та римувати слова.

4. Домашнє завдання

Виразно читати вірш А. Качана «Розливається Дунай ...».

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 90. ДОСЛІДЖУЄМО МЕДІА: МІНІПРОЄКТ. СТВОРЮЄМО ОБКЛАДКУ КНИЖКИ «МІЙ УЛЮБЛЕНИЙ ВІРШ»

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, загально-культурна, мовно-літературна, математична, технологічна*), суспільних цінностей; розвиток умінь писати відгук на прочитану книгу, потреби самопізнання і самовдосконалення, навичок співпраці та культури командної роботи; виховання бажання втілювати творчі задуми у проекти.

Учні знають: мету поставленого завдання; обирають текст для роботи; складають послідовність дій; відповідають на запитання; самостійно будують висловлювання; пишуть відгук про книгу.

Учні вміють: працюють з книжкою, інструкцією для роботи; взаємодіють усно; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; ухвалюють рішення щодо об'єкта для реалізації творчого задуму.

Тип уроку: комбінований урок.

Обладнання: виставка збірок книг авторів, що вивчалися; текст вірша; матеріали для оформлення роботи (*олівці, фарби, кольоровий папір*).

Меседж уроку: «Ні корабель, ні коляска, ні верховий кінь, ні твої власні ноги не дають тобі так глибоко і так далеко проникнути в чужі країни, як це робить добра книжка» (*Мігель де Сервантес*).

Кольорові слова уроку: видавництво; видавець; видання.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Бесіда

— Ми завершуємо зустріч із темою «Поезії про дивосвіт природи», та не завершуємо зустріч з книгою, яку щодня пише для нас природа.

Сторінки книги — це потужні крила. Розкрили книгу — значить відкрили нову країну. З книгою ви знайомі давно, з того часу, коли ще не вміли читати, а тільки розглядали малюнки, слухали цікаві казки, захопливі оповідання, які вам читали дорослі. Тепер ви — школярі та зустрічаєтесь з книгою щодня. Книга стала вашим вірним і надійним другом.

Мабуть, ви часто буваєте в бібліотеці та бачите, скільки різних книжок розставлено на полицях.

— Яке ж значення книг у нашому житті? Що ви про це думаете?

— А ось послухайте, як про книгу висловлюються відомі люди.

Ні корабель, ні коляска, ні верховий кінь, ні твої власні ноги не дають тобі так глибоко і так далеко проникнути в чужі країни, як це робить добра книжка (*Мігель де Сервантес*).

— Чи вірите ви, що з допомогою книжки можна «проникнути в чужі країни»? Читаючи та розглядаючи малюнки й ілюстрації, ми можемо дізнатися про людей, які живуть в інших країнах, їхні звичаї, про рослинний та тваринний світ країн, що знаходяться поруч із нашою країною, або за океанами чи морями.

— Сьогодні у нас два завдання.

- По-перше, ми спробуємо очолити видавництво, опанувати процес видавництва книжки, відчутти себе видавцями.
- По-друге, напишемо відгук про улюблений вірш, який ми опрацьовували під час роботи за темою. Письменник пише, щоб його читали. Мрія письменника — отримати відгук на своє творіння. А гарний відгук, як відомо, іноді буває ціннішим, ніж вдала стаття.

2. Ознайомлення з видавництвом

— Розгорніть підручник і відшукайте, у якому видавництві він був виданий (*Київ: «Оріон», 2020*).

— Хто працював над підручником? Як дізнатися? Розгорніть форзац.

- Автори.
- Художники.
- Редактори.
- Коректори.

3. Огляд виставки книг у класі

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вправа «Сторінками прочитаних текстів»

- Розгорніть підручник на с. 123–129.
- Оберіть вірш, який найбільше сподобався.
- Опрацюйте інструкцію «Поради юним видавцям» (с. 130).

2. Вправа «Як писати відгук»

Відгук — це текст, у якому дають оцінку прочитаного, почутого, побаченого, висловлюють ставлення до нього.

Мета відгуку: описати свої почуття та думки, які з'явилися від знайомства з автором і його твором.

3. Вправа «Кроки до дій»

- Подивіться на автора і назву поезії.
- Що вам відомо про поета? Згадайте важливе.
- Чому ви обрали саме цей вірш? Що привернуло увагу?

Зачин

Записуєте короткі відомості про прочитаний вірш: ім'я автора, назву твору, хто герой поезії.

Основна частина

Про що цей вірш? Опишіть уривки, які найбільше сподобалися, і чому саме. Запишіть головну думку, зазначте, що спонукало найсильніші емоції. Використовуйте порівняння, цікаві факти.

Кінцівка

Чи сподобалася книжка? Чому? Чим вас порадувала історія? Що здалося найцікавішим? Чи згодні ви з діями героїв або, можливо, вчинили б інакше? Кому порадите прочитати?

4. Хвилинка відпочинку

Пісня про книжку (<https://youtu.be/2Q-6S3W7xF4>).

5. Творча робота «Створюємо обкладинку до книжки»

— Оберіть, яка ілюстрація буде на вашій книзі, які кольори переважатимуть, чим будете розфарбовувати, подумайте, які назви слід помістити на обкладинці.

6. Творча робота «Пишемо відгук про вірш»

7. Презентація творчих робіт

Перше видання книги «Мій улюблений вірш»

ВІДГУК

На уроці читання я прочитала вірш Ліни Костенко «Шипшина важко віддає плоди ...». Це не просто вірш. Це вірш-застереження.

Мене зачепили за душу рядки, коли шипшина хапає людей за рукава і просить не зривати всіх плодів. Адже людина на світі не одна. Може саме ця ягідка спасе від голоду пташину взимку. А може просто, щоб було красиво.

Я часто бачила, як люди йдучи лугом, зривають квіти, вони в'януть. Їх потім викидають. Мені так хотілося їм сказати, щоб не рвали таку квітучу красу. Саме тому я розділяю з поетесою думку про те, що природа потрібна людям не тільки для користі, а й для краси. Тому її потрібно берегти.

Цей вірш я б порадила прочитати дорослим — і замислитись.

Олена Петрик, учениця 3-го класу

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Математичний «книгобум»

- Як ви вважаєте, чи можна перечитати всі книжки на світі?
- Нумо обчислимо, скільки книг на світі та чи можна їх прочитати? Людина в середньому читає 2 слова за секунду. Уявімо, що вона нічого не робить, а лише читає по 12 годин на добу. За рік зможе прочитати приблизно 3 мільйони слів або 400 книжок по 270 сторінок. Тобто протягом 50 років вона зможе прочитати майже 20 тисяч книг.

ВСЕ ДОБРЕ ПЕРЕЙМАЙ, А НЕДОБРЕ — ВИПРАВЛЯЙ...

УРОК 92. ВАСИЛЬ СУХОМЛИНСЬКИЙ. КРАСИВІ СЛОВА І КРАСИВЕ ДІЛО. ПЕРЕКАЗУЄМО ДОКЛАДНО

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, загальнокультурна, соціальна*); суспільних цінностей; розвиток умінь застосовувати докладний переказ, критично мислити, міркувати, робити висновки, навичок співпраці та культури командної роботи; виховання прагнення досягнути справжню людську красу, красу вчинку.

Учні знають: виразно читають текст; визначають головну думку; передають словами почуття; відповідають на запитання; самостійно будують висловлювання; досліджують слова.

Учні вміють: визначають мотиви і наслідки вчинків, працюють із текстом; передають інтонацією зміст; взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: фото В. Сухомлинського; цеглинки; Щоденник вражень.

Меседж уроку: «У людини має бути все прекрасне: і думки, і почуття, і вчинки, і слова».

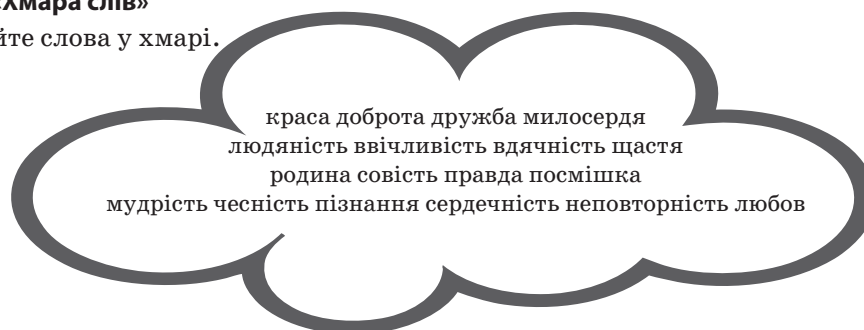
Кольорові слова уроку: проза; прозаїк; прозовий твір; допомога; підтримка,

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Вправа «Хмара слів»

— Прочитайте слова у хмарі.

— Що їх об'єднує? Що б ви ще додали?

Предбачення

— Чи готові ви сказати, які теми ми будемо обговорювати впродовж наступних уроків?

— Прочитайте назву розділу.

ВСЕДОБРЕПЕРЕЙМАЙАНЕДОБРЕВИПРАВЛЯЙ

— Запишіть у Щоденник вражень тему розділу.

— Нас чекають ГЕРОЇ, ВЧИНКИ, СЛОВА.

2. Вправа «Незакінчене речення»

Казкар вигадує ...	проза	вчить, як на світі жить.
Байкар складає ...	слово	словесні картини малює, розповідає.
Поет пише ...	вірш	думки інтонує, слова римує.
Прозаїк створює ...	казка	про мораль наголошує, застерігає.
Мудрець виховує ...	байка	в душі проростають, добра навчають.
	вчинок	

Речення складаємо, цеглинки викладаємо.

Приклад:

Казкар вигадує казку, а казка вчить, як на світі жить.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Робота за підручником (с. 132)

Вдумливе читання «пірнаємо»/читаємо/заглиблюємось у зміст розбираємося/аналізуємо/ що добре, а що — ні усвідомлюємо/«перетравлюємо»/ у чому цінність відчуваємо/застосовуємо/демонструємо

— Чи чули ви вислів «КРАСА ВРЯТУЄ СВІТ»? Читаючи твори цього розділу, шукатимемо відповідь на питання, чи лише краса рятує світ?

Врятує світ краса — завжди так говорили.
Тепер рятує світ лиш доброта,
Бо однієї вже краси занадто мало ...

У людини має бути все прекрасне: і думки, і почуття, і вчинки, і слова. (Меседж уроку.)

2. Вправа «Коло думок»

КРАСИВІ СЛОВА

КРАСИВІ ВЧИНКИ

похвала співчуття жалість

допомога підтримка співпраця

— Чи траплялися у вас ситуації, коли ви виявляли співчуття словами, а не справою?

— Складіть два вислови про добро і красу.

єдині, добро, і, Краса. (*Краса і добро — єдині.*)

красиве, в, завжди, Добро, людині. (*Добро в людині завжди красиве.*)

— Цю думку підкреслював і жив із нею наш співвітчизник, учитель учителів Василь Сухомлинський. (*Коротка інформація про В. Сухомлинського.*)

— Чи вірите ви, що іноді слово з ділом розходяться?

3. Робота з текстом оповідання Василя Сухомлинського «Красиві слова і красиве діло» (с. 133)

1) Комбіноване читання.

2) Керований діалог/аналіз розуміння тексту.

— Як починається оповідання? Де відбувалась описана зустріч?

— Для кого була збудована хата? Коли відбувалися події?

— Що сталося одного разу? Скільки хлопчиків було в хаті?

— Чи знали друзі четвертого хлопчика? Що сказав кожен із хлопчиків?

— Що зробив третій хлопчик? У яких словах висловлюється основна думка?

— Як гадаєте, чи навчив інших учинок хлопчика, що віддав сорочку?

3) Досліджуємо текст.

Прикметники	Іменники	Дієслова
маленька	поле хатинка негода люди тепло	стоїть побудували сховатися пересидіти
літній знайомі	день дощ ліс хлопці (<i>троє</i>)	пішов були сховалися дивилися
незнайомий мокра	хлопчик (<i>один</i>) одежа холод	бачать біжить тремтять
сухий	одяг перший хлопець другий хлопець третій хлопець четвертий хлопець	змок сказав поспівчував промовчав мовчки зняв і дав

Прикметники	Іменники	Дієслова
незнайомий мокра суха	хлопець сорочка	кинув і одягнув

4. Фізкультхвилинка

5. Творча робота

- Яке ваше враження від тексту? Як гадаєте, описані події реальні чи вигадані?
- До якого жанру належить текст?
- Поясніть кольорові слова.

Проза — це ..., прозаїк — ..., прозовий твір — ...

Тема тексту: слова і вчинки людей.

Головна думка тексту: гарні не красиві слова, гарні — красиві вчинки.

Зачин повідомляє про ... (*де?, коли?, хто?, що робили?*).

Основна частина розповідає про ... (*як? чому? навіщо?*).

Кінцівка (висновок; якщо ..., то).

6. Переказуємо текст

Обираємо ключові слова (*роздивляємося складену таблицю*).

- Як назвемо частини?

Хатинка у полі.

Захист від негоди.

Незнайомиць.

Красиві слова.

Красиве діло.

7. Словесне фехтування «Це — добре, це — погано»

ДОБРЕ	ПОГАНО
Друзі гуляли — це	Пішов дощ — це
Хатинка серед поля — це	
Хлопці сховалися — це	Незнайомий хлопець не встиг — це
Хлопці залишилися сухими — це	Незнайомий хлопець промок — це
Третій хлопець зняв сорочку — це	
Незнайомий хлопець зігрівся — це	

— Людина у житті зустрічається не тільки з добром, а бачить і відчуває щось некомфортне, погане. Але як бачимо доброго більше, ніж поганого.

Висновок: найголовніше жити так, щоб красиві слова йшли з красивими вчинками поруч.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

- Я сьогодні дізнався(*лася*) ..., зрозумів(*ла*) ..., замислився(*лася*) ...

2. Домашнє завдання

Читати оповідання В. Сухомлинського «Красиві слова і красиве діло» (с. 133).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 93. ТЕТЯНА МАЙДАНОВИЧ. ТЕЛЕФОННА РОЗМОВА. ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ВРАЖЕНЬ ЩОДО ПРОСЛУХАНОГО

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, соціальна, природнича*), суспільних цінностей; розвиток вміння критично мислити, міркувати, робити висновки, навичок співпраці та культури командної роботи; виховання поваги до людських цінностей, турботливості та бажання щирої допомоги рідним та навколишньому світу.

Учні знають: виразно читають текст; визначають головну думку; передають словами почуття; відповідають на запитання; самостійно будують висловлювання; досліджують слова.

Учні вміють: працюють із текстом; передають інтонацією зміст; взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: сімейні фото.

Меседж уроку: «Світ потребує нашої турботи. У цьому світі є моя сім'я».

Кольорові слова уроку: турбота; турботливий; щира турбота; піклуватися.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Бесіда

— Прочитайте меседж.

Світ потребує нашої турботи. У цьому світі є моя сім'я.

Прийом «Коло думок»

— Якої турботи потребує світ?

— Як ви розумієте слово «турбота»?

— Продовжуйте думку: «Якщо у цьому світі є моя сім'я, то вона також ... потребує турботи». Як ви піклуєтесь про своїх рідних?

2. Вправа «Асоціативний кущ»

— Хто живе у рідному домі? Хто зберігає тепло у рідних оселях? Опишіть турботу прикметниками.

«Інтрига»

— А у нас сьогодні турбота телефонна. (*Поясність!*)

— Яка турбота важливіша: телефонна чи щира?

— Наше завдання: працюючи з текстом, дати відповідь на питання: «Чому важлива щира турбота?».

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Робота з текстом

1) *Виразне читання вірша Тетяни Майданович «Телефонна розмова» (с. 134).*

— Які думки у вас виникали, коли слухали вірш?

— У кого з вас бабуся проживає далеко? Як часто ви їй телефонуєте?

— Між ким відбувається розмова у тексті?

— Чим стурбована внучка? Що пропонує?

2) Складаємо портрети.

Дівчинка	Бабуся
Ввічлива (добрий день) Любить бабусю, ніжна (бабусю мила) Каже правду. Чесна (чесне слово) Знає багато про народні ліки (розумна) Щира (бажання допомогти) Турботлива (приїжджай, я чекаю)	Старенька сивочола Хворіє сидить лікується Радіє телефонному дзвінку Відчуває турботу

3) Досліджуємо текст.

- Які речення переважають? Чи можна назвати текст діалогом? Чому?
- Чи отримала дівчинка відповідь на свої запитання?
- З яким почуттям внучка звертається до бабусі?
- Які речення у тексті стверджують / пояснюють / заперечують?

4) Релаксаційна пауза.

5) Виразне читання вірша учнями.

Вголос / мовчки / «череха» / «сорока» / голосно / тихо / інтонуємо речення.

6) Творча робота.

Перебіг хвороби: аналізи, уколи, крапельниці.

Ліки: бджоли, оси, джмелики, мурашки, кропива.

— Доберіть синоніми/антоніми до слова «турботливий».

Порівняння: уколи-бджоли.

Зберіть речення: *турбується, Матінка, нас, найрідніша, земля, зміцнює, про нас.*

7) Хвилинка природознавства.

— Про нас турбується, нас зміцнює найрідніша Матінка-земля. Людина — частинка живої природи. Вона живе серед природи і бере від неї все необхідне для життя. Рослинний світ — це скарб природної лікарської сировини. Здавна люди лікували дикими рослинами свої хвороби.

Безліч трав росте в природі, стануть всі вони в нагоді.

Треба трави добре знати, вміти їх застосувати.

Знати що, коли збирати, як сушити, зберігати.

Де росте яка травичка? Чи у лузі біля річки?

Може, у лісі зеленому? Чи в гайочку молодому?

А чи в темному бору, у діброві, чи в яру?

Навіть в нашому городі — глянеш — бур'яни та й годі!

А бабуся каже: «Внучку! Поклади листок на ручку,

Ручка миттю заживе — це природа сил дає ...»

8) Інсценізуємо.

— Які враження? Яким може бути продовження цієї розмови?

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

- Я розвивав(ла) ... навичку читання, добирав(ла) ... відповідну інтонацію ...
- «Телефонна розмова» спонукала у мене ...

2. Домашнє завдання

Виразно читати вірш Т. Майданович «Телефонна розмова» (с. 134). Зателефонувати рідним (*записати 3–4 запитання для розмови*).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 94. НАНА ДЕМЕНКОВА. ДРУЖОК І ОБРАЗА. ДІАЛОГІЧНА ФОРМА МОВЛЕННЯ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, соціальна*), суспільних цінностей; розвиток вміння критично мислити, міркувати, робити висновки, навичок співпраці та культури командної роботи; виховання вміння позбавлятися від образ, бажання розвивати людські чесноти, прагнення поважати людські цінності, бажання жити в мирі та злагоді, уникати конфліктів.

Учні знають: виразно читають текст; визначають головну думку; передають словами почуття; відповідають на запитання; самостійно будують висловлювання; досліджують слова; розглядають ситуації і складають діалог.

Учні вміють: користуються діалогічною формою мовлення; працюють із текстом; передають інтонацією зміст; взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: малюнки різних посмішок; ситуативний малюнок «Образа».

Меседж уроку: «Добрі вчинки інших записуємо на піску, злі — на камені».

Кольорові слова уроку: дружба; образа; товариський; посмішка; навмисне; ненароком.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Емоційна вправа «Посмішка»

— Посміхніться. Зніміть посмішку з обличчя, передайте сусіду. Якою лінією намалюєте посмішку? Чи є у вашому оточенні людина, яка загубила посмішку? Як часто ви з цією людиною спілкуєтесь? Коли слід «надавати» посмішку на обличчя?

Дружня порада: перед тим як вийти з дому, підійдіть до дзеркала, подивіться, посміхніться (*одягніть посмішку*) й увесь день її «не знімайте».

— Оберіть посмішку для нашого уроку.

— Навіщо людям посмішка? Кажуть, що усмішка — лише крива лінія, але вона змінює багато чого. У чому цінність посмішки, намагалися з'ясувати медики і психологи. Посмішка поліпшує настрій. Коли людина посміхається, в її організмі починають мимоволі вироблятися гормони щастя — ендорфіни.

2. Інтелектуальна вправа

— Розгляньте світлину.

— Які думки виникають? Про що вона?

— Прочитайте меседж уроку.

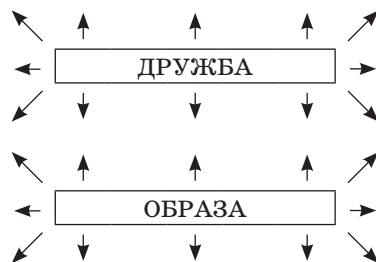
□ Добрі вчинки інших записуємо на піску, злі — на камені.

— Як розумієте вислів?

— Оберіть слово, що найбільше підходить для нашої світлини.

Друзі, розмова, зустріч, образа.

3. Асоціативна вправа

— Чи погодитесь ви, що дружбу кожна людина сприймає по-різному, що до дружби може бути різне ставлення?

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Проблема «Чи можна тримати зло на друзів?»

— Сьогодні ми спробуємо дослідити проблему «Чи можна тримати зло на друзів?». А допоможуть нам персонажі твору Нани Деменкової «Дружок і Образа».

2. Читання тексту учнями мовчки (с. 135)

3. Керований діалог/розуміння прочитаного

— До якого жанру належить цей твір? Це казка чи оповідання?

— Яка тема тексту, головна думка?

— Чи сподобались персонажі? Хто вони?

— Де відбувалися події? Яка пора року? Який період дня?

— Чому Дружок заскавчав і щодуху помчав додому?

— Чи образили його рибки?

— Хто прийшов у гості? Що зробила Образа?

— Яку тему Образа порушила в розмові з Дружком?

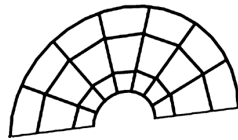
(Нікому не можна довіряти. Дружи зі мною. Тільки я — твій справжній друг.)

— Чи погоджуєтесь ви з цими твердженнями? Чи погодився Дружок з Образою? Якою була його відповідь? Впевненою чи невпевненою, чи він якось вагався? Які слова він навів для Образи? (*На друзів зла тримати не можна.*) Ви погоджуєтесь?

— Як часто ви ображаєтесь? Чи тримаєте зло на друзів/інших?

— Яким, на вашу думку, має бути справжній друг?

— Складіть «павутинку» *справжній друг*.

4. Досліджуємо текст

1) Як розвиваються події в тексті?

Шукаємо зачин, основну частину кінцівку.

Зачин: дружок, рибки, грався, дружив.

Основна частина: літній вечір; Дружок спостерігає за рибками, радіє; рибки граються, бешкетують; ненароком мочать ніс песика; з'являється Образа, навмисно намовляє на рибок.

Кінцівка: Дружок заперече і позбавляється від Образи; образа і зараз ходить та шукає, до кого прийти в гості.

2) Складаємо портрет персонажів, сенквейн.

ДРУЖОК	ОБРАЗА
Добрий, грайливий, емоційний, не любив ображатися, вміє відстояти свою думку; справжній друг	Хитра, облеслива, недовірлива, любить ображатися, намовляє на інших, тримає зло
Дружок. Добрий, веселий. Грається, радіє, дружить. На друзів не тримає зла. Справжній друг	Образа. Хитра, одинока. Приходить, ображається, намовляє. Нікому не можна довіряти. Підступний недруг

Висновок. Справжній друг не тримає зла, підступний друг — тримає зло. Носячи в собі образу на когось, ми спонукаємо нову. І так — по колу, бо образа — це помста самому собі.

3) Хвилинка-руханка.

4) Складаємо поради «Як навчитися не ображатися?».

— Трапляється, тобі говорять: «Я не ображаюсь». Але ти відчуваєш, що це зовсім не так.

«Кошик ідей»

(Як пережити завдану образу?)

- Не ображайтесь навмисне.
- Розмовляйте по-дружньому.
- Говоріть правду.
- Обережно жартуйте.

5) *Робота зі словами.*

— Слово *образа* має два значення.

Образа — зневажливе висловлювання, негарний учинок і т. ін., спрямовані проти кого-небудь, і спонукають у нього почуття гіркоти, душевного болю. *Образа* може бути завдана у вигляді висловлювання або у вигляді дії, а також публічно або за відсутності об'єкта образи.

Образа — почуття гіркоти, досади від чийогось негарного вчинку.

Якби Дружок образився?

Навмисне — ? Ненароком — ?

6) *Хвилинка науковця.*

— Як собаки бачать навколишній світ?

Собаки використовують зовсім інші механізми для ознайомлення з навколишнім світом. Вони, як і люди, мають органи чуття, але зовсім інші.

Дотик — хто поруч; запах — чи смачненьке; слух — небезпека; зір — простір і об'єкти навколо (люди часто вірять тому, що бачать, у собак — навпаки).

Чому собакам не можна мочити ніс?

Нюх — основний орган чуття собак. У собак 220 мільйонів нюхових рецепторів, у людей — лише 5 млн. Тож як собаки сприймають навколишній світ? Носом! Нюх допомагає тварині відчувати наші емоції. Коли ми непокоїмося, сумуємо, наш аромат може змінитися, і хатній улюбленець це відчує. Ось чому важливо залишатися стриманим, намагаючись заспокоїти собаку. Якщо ви тривожитеся, він про це знатиме. Вам не вдасться обдурити вашого улюбленця.

7) *Творча робота «У гості прийшла Образа». Хвилинка партнерства.*

Учні в парі розігрують ситуації діалогу з Образою.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

— Що цінного ви взяли від персонажів твору?

— Які поради застосуєте в житті?

— Яке б запитання ви поставили:

- до Дружка?
- до Образи?
- до авторки твору?
  - Де запишете вчинок Дружка: на камені чи на піску?
  - Чи маєте ви хатніх улюбленців? Чи можуть ображатися тварини?

2. Домашнє завдання

Переказувати текст «Дружок і Образа» (с. 135).

Скласти есе «Чи можуть ображатися тварини?».

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 96. НАНА ДЕМЕНКОВА. Я ДРУЗІВ НЕ ПРОДАЮ. ТВОРЧА РОБОТА. СТВОРЮЄМО ОПОВІДАННЯ, СХОЖЕ НА ПРОЧИТАНЕ ЗА ГОЛОВНОЮ ДУМКОЮ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, соціальна*), суспільних цінностей; розвиток уміння критично мислити, міркувати, робити висновки, навичок співпраці та культури командної роботи; виховання бажання розвивати людські чесноти, прагнення поважати людські цінності, бажання жити в мирі та злагоді, уникати конфліктів, цінувати справжню дружбу.

Учні знають: виразно читають текст; визначають головну думку; передають словами почуття; відповідають на запитання; самостійно будують висловлювання; досліджують слова; розглядають ситуації і складають діалог.

Учні вміють: створюють текст за головною думкою; працюють із текстом; передають інтонацією зміст; взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: крісло автора; цеглинки; плакат «Крамниця чеснот»; тест.

Меседж уроку: «Справжніх друзів за гроші не купиш. Хочеш знайти друга — сам стань другом».

Кольорові слова уроку: усе-про-все; крамниця.

КАРТА УРОКУ

1. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Вправа «Крісло автора»

- Читаємо есе «Чи можуть ображатися тварини?».
- Переказуємо «Дружок і Образа».

2. Вправа «Крамниця чеснот»

Гра «Купуємо чесноти»

Чемність, працьовитість, турботливість, дружба, жадність, чуйність, сміливість, лінь, щедрість, друг, байдужість, чесність, доброта, щирість.

— У крамниці вам необхідно купити 6 чеснот. Називайте їх і складайте цеглинки у башточку.

— Чому обрали їх? Обґрунтуйте.

Гра «Продаємо чесноти»

— Яку чесноту ти продав(ла) би?

— Яке слово “зайве”? (*Друг.*)

Проблема «Чи можна продати друга?»

3. Бесіда

— Як ви вважаєте, що відчуває людина, у якої немає друзів?

— Багато людей страждають від самотності, причинами якої є: непривабливий зовнішній вигляд; низький словниковий запас; брак спілкування; теле-, відео-, комп'ютероманія; часті переїзди тощо. Щоб цього не сталося, слід вести здоровий спосіб життя, правильно харчуватися, достатньо відпочивати й займатися фізкультурою. Усе це допоможе добре виглядати. А охайний, чистий, зі смаком дібраний одяг привертатиме увагу людей. Ніщо не може так прикрасити людину, як щира посмішка і тонке почуття гумору. І навпаки: песимістичний настрій, негативні емоції зроблять обличчя хижим, відлякуватимуть людей. Якщо людина хоче мати друзів, слід виявляти ініціативу, розповідати про себе, цікавитися іншими. Щоб зав'язалася дружба, важливо бути відвертим з іншими, не приховувати від них себе справжнього.

Сьогодні ми познайомимося з героями Нани Деменкової, які стали друзями, зрозумівши щось дуже важливе.

— Прочитайте меседж уроку.

Справжнього друга за гроші не купиш, а хочеш знайти друга — ... (*як можна продовжити?*).

Хочеш знайти друга — сам стань другом.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Мовчазне читання тексту (с. 136)

2. Аналізуємо/перевіряємо розуміння змісту/вибірково читаємо

- Чому авторка обрала саме такий заголовок?
- Які дійові особи? Яку гру створила дівчинка? Чому, про що мріяла?
- Кого задумала продати? Кого хотіла купити?
- Кого побачила дівчинка? Що спільного було у них?
- Що запропонувала маленька героїня? Як зреагував хлопчик?
- Прочитайте слова хлопчика, які дають зрозуміти, у чому цінність дружби.

3. Досліджуємо текст / робота зі словами

Тема тексту: про дружбу.

Головна думка: справжня дружба; друзі не продаються.

— Чи стали герої оповідання «друзями — нерозливвода»? Як ви розумієте вислів?

Друг — це означає «другий я».

Усе-про-все — ?

Крамниця — ?

4. Хвилинка відпочинку

5. Робота в групах

Ставимо запитання

Зачин: («тонкі» запитання).

Основна частина: («товсті» запитання).

Кінцівка: («тонкі» та «товсті» запитання).

6. Творча робота

1) Слухаємо.

Це був чудовий зимовий день. До Нового року залишався лише тиждень. На вулиці падав пухнастий сніг, бігали гомінкі діти. Настав вечір. Надворі нікого ... Лише тихенько шелестять голі дерева. Але все ж, якщо приглянутись, у кутку хтось стоїть. Але хто ж ці два сніговички. Їх зліпили ще минулого тижня, і вони подружилися.

Їх звать Льодик і Сніжок. Сніжок — дуже добрий сніговик, котрого зліпили з любов'ю. У нього замість носа помаранчева морквинка. А Льодик — усе ж не він у цьому винен — злий. Його зліпили лише для сміху. Носика у нього зовсім немає, але є ротик, викладений з камінців.

Сніжок дуже довіряв Льодику, хоча Льодик не завжди виконував прохання Сніжка. А Льодик категорично відмовлявся довіряти Сніжку. Одного разу стався ось який випадок. Через вулицю, на якій стояли сніговички, проходив злий хлопчисько.

Він підійшов до Льодика і Сніжка, які стояли поруч, і промовив, глянувши на Льодика:

— Ги-ги! Оце так сміховисько! Фу! Треба зрушити цю гидоту.

І вже протягнув руку до голови сніговика. Льодик заплющив очі в очікуванні удару. Але тут почувся шурхіт, і голова Сніжка опинилася на голові хлопчиська.

— О-йо-йой! А-а-а! — несамовито загорлопанив той.

Коли хлопчисько пішов, Льодик почав збирати голову друга, він дуже старався — і в нього вишло! Коли Сніжок подивився на Льодика, той усміхався, вперше у житті. Навесні по землі текло безліч струмочків. Серед них — два. І ці два особливі — вони були найкращими друзями.

Оля Жижюра (11 років)

2) Складаємо оповідання, схоже за головною думкою.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз. Прийом «Незакінчене речення»

- Я зрозумів(ла) ...
- Я вважаю, що ...
- Цінність дружби в ...

2. Домашнє завдання

Скласти коротку казку або оповідання про справжню дружбу.
Читати твір (с. 136). Виконати тест (див. додаток до уроку 96).

ДОДАТОК ДО УРОКУ 96

ТЕСТ

- Що вас найбільше приваблює в тому, кого вважаєте своїм другом?
  - Врода, гарний одяг, акуратність;
  - щедрість;
  - тактовність, делікатність;
  - відвертість, правдивість.
- Чим ви вмотивуєте свій учинок, коли даєте списувати?
  - Уважаю, що це по-товариськи;
  - знаю, що це неправильно, але боюсь образити;
  - не даю, бо це — ведмежа послуга;
  - друг мені віддячить чимось іншим.
- Якщо ви посварились з другом, як ви почуваете?
  - Мені прикро, самотньо;
  - я розмірковую над причинами сварки;
  - хай не буде такий мудрий!
  - знайду собі іншого друга.
- Ви будете чекати, поки друг першим прийде миритись, чи вибачитесь самі?
  - Він винен, хай і вибачається;
  - вочевидь, ми обидва винні, постараюсь порозумітись;
  - визнаю себе винним, аби лише помиритись;
  - побачу, як він поводитиметься далі.
- Якщо в друга з'явилась річ, яку він цінує, а вам її дуже-дуже хочеться. Як ви вчините?
  - Попрошу помінятись на щось або продати мені;
  - попрошу, щоб дав покористуватись;
  - не буду просити, щоб не ставити його в незручне становище;
  - удаватиму, що мене це не цікавить.
- Якщо друг вам у чомусь відмовив, як ви відреагуєте?
  - Ображусь, але не викажу себе;
  - припиню з ним дружити;
  - спробую зрозуміти, чому він відмовив;
  - іншим разом відплачу йому тим самим.
- Якщо ваш друг не сподобався вашим батькам, як ви вчинете?
  - Послухаю батьків;
  - не буду запрошувати його до себе;
  - доведу батькам, що він вартий моєї дружби;
  - не послухаюсь батьків.
- Кого ви вважаєте лідером: себе чи друга?
  - Себе;
  - друга;
  - ми рівні;
  - не розмірковував над цим.
- Якщо вашого друга хвалять, ви не заздрите?
  - Ні;
  - заздрю;
  - трохи;
  - я радію за нього і пишаюсь ним.
- Якщо ваш товариш пропонує вам списати задачу, як ви це сприймаєте?
  - З удячністю, як прояв товариськості;
  - як борг, за який варто віддячити;

в) як приниження, недооцінку моїх здібностей;

г) списую, не замислюючись.

11. Якби ви з другом попались на якомусь необдуманому, поганому вчинку, ініціатором якого був друг, як ви поведетеся?

а) Скажу правду, що я не винен;

б) подивлюсь, як він поводитиметься;

в) візьму на себе його провину;

г) відповідатиму разом з ним.

12. У вас дві цукерки: одна дорога і дуже смачна, а друга — дешевша і не дуже смачна. Яку ви дасте другові?

а) Якщо немає порівну, то краще не показувати;

б) дам першу;

в) дам другу, а першу з'їм, щоб він не бачив;

г) розділю обидві порівну.

13. Чого б ви не вибачили своєму другові?

а) Зверхності, зневаги;

б) скупості;

в) зради;

г) усе б вибачив.

Тепер навпроти кожної відповіді ставте бали і підсумуйте.

1) а — 4; б — 5; в — 3; г — 1;	6) а — 3; б — 5; в — 2; г — 5;	10) а — 2; б — 4; в — 3; г — 1;
2) а — 1; б — 2; в — 3; г — 5;	7) а — 5; б — 4; в — 3; г — 3;	11) а — 5; б — 4; в — 1; г — 3;
3) а — 1; б — 3; в — 4; г — 5;	8) а — 5; б — 1; в — 4; г — 4;	12) а — 5; б — 1; в — 5; г — 3;
4) а — 5; б — 3; в — 4; г — 4;	9) а — 2; б — 5; в — 4; г — 1;	13) а — 3; б — 5; в — 3; г — 1;
5) а — 5; б — 3; в — 1; г — 4;		

Додайте всі 13 числових значень, обчисліть суму.

Найбільша кількість набраних балів (від 52 до 65) — свідчення егоїзму. Така людина найбільше любить себе, у дружбі шукає вигоди для себе, знає собі ціну, не любить критики. Їй подобається мати поряд слабшого, менш яскравого, непоказного, щоб на його фоні підкреслювати свої переваги. Врешті-решт, така людина приречена на самотність, бо, «розкусивши» її, ніхто з нею не захоче дружити.

Взаємини тих, хто набрав від 39 до 51 бала, швидше можна назвати співдружністю, ніж дружбою: вони готові відповідати добром на добро, але не захочуть жертвувати безкорисливо; їхнє ставлення до вас залежить від того, як ви ставитесь до них.

Вимогливі до друзів і до себе ті, хто мають 26–38 балів. Вони здатні піти вам назустріч, зрозуміти й допомогти, але спочатку подумують, чи варто, чи корисно і розумно це; пожаліють слабшого, але не потуратимуть тому, хто не намагається стати сильнішим. Вони поважають вас, але вимагають поваги й до себе.

І найциріші, найвідданіші в дружбі — ті, хто мають найменшу кількість балів. Це люди милосердні, здатні вибачати, жертвувати власними інтересами заради друга.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 97. НАДІЙКА ГЕРБІШ. ПРЕЗЕНТАЦІЯ КНИГИ «МЕНЕ ЗВАТИ МАР'ЯМ»

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, загальнокультурна, громадянська, соціальна*), суспільних цінностей; розвиток вміння критично мислити, міркувати, робити висновки, навичок співпраці та культури командної роботи; виховання прагнення поважати людські цінності, бажання жити в мирі та злагоді, уникати конфліктів.

Учні знають: вчать презентувати; передають словами почуття; відповідають на запитання; самостійно будують висловлювання; досліджують слова.

Учні вміють: взаємодіють усно; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: комбінований урок.

Обладнання: книга Надійки Гербіш «Мене звати Мар'ям».

Меседж уроку: «Любов робить нас надзвичайно сильними. Любов — понад страх».

Кольорові слова уроку: переселенці; біженці.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. «Крісло автора»

Читаємо казки/оповідання про справжню дружбу.

2. Бесіда

— Сьогодні ви презентували чудові історії. Це тому, що ми часто складаємо речення, вірші, придумуємо оповідання. Для нас це звично. Адже ми робимо це майже кожного уроку. Не так давно ми вчилися створювати обкладинку до книжки, презентували її.

— Чи складно писати книжки?

— Де народжуються письменники? (*У школі.*)

— Ви лише починаєте робити свої дописи, а, можливо, в майбутньому будете видавати власні книжки.

Сьогодні у нашому «кріслі автора» книжка «Мене звати Мар'ям». (*Якщо є книжка, вона у кріслі, якщо немає — використати копію титульної сторінки.*)

3. Досліджуємо книгу

Назва. Мене звати Мар'ям

Автор. Надійка Гербіш

Оформлення ...

Передбачення

— Про що вам говорить назва?

— Де і коли, на вашу думку, можуть відбуватися події?

— Що ви можете сказати про зображення на обкладинці?

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Знайомство з поетесою «Від мрії до успіху»

Перегляд відео «Персона. Від мрії до успіху» (https://youtu.be/PaYQuEc_nF0).

ПРО АВТОРКУ

Життєве гасло: «Завжди радій».

Надихається «світлом у світі довкола».

Любить людей, мандри, книги і життя.

— Які питання ви б поставили авторці, Надійці Гербіш?

— Чому вона себе називає Надійка? (*Наче маленька дівчинка.*)

2. Презентація книги

Презентація книги (<https://youtu.be/rUASPLQUBKs>).

— Найголовніше — сприймати і любити людей, які ні в чому не винні (*в ситуації, що склалася*).

3. Представлення вчителя «Про зміст книги»

Інтерактивна розповідь

— Дванадцята книжка Надійки Гербіш присвячена її улюбленій темі — добру. У всіх своїх книгах авторка говорить читачам про позитив і способи його пошуку. Тепер, щоб розказати про необмеженість добра в житті людини, Гербіш написала дитячу повість про біженців.

Сюжет книжки показує нам наслідки війни. Дев'ятирічна Мар'ям із батьками, двома старшими братами й одним малюком у маминому животі втекли з рідного міста на безпечну територію. Дівчинка йде до школи й боїться, що нова маленька спільнота її не прийме. І в дечому її страхи справджуються. У школі Мар'ям дають не перший, але грубий життєвий урок: вона чомусь інша, і через це погана.

• Чим дівчинка може бути інша? Чому це може бути погано?

— У новій книзі Гербіш розповідає про родину переселенців, біженців.

• Хто такі переселенці, біженці?

• Чи відомі вам такі родини?

• Чи проживають вони поруч із вами?

• Чи можете сказати, звідки вони?

— Мар'ям, головна героїня, є символом свого народу, а історія її родини може уособлювати шлях випробувань, наприклад, кримських татар.

• Яку проблему порушує авторка? (*Проблему біженства*.)

• Чи актуальна ця проблема для всього світу?

• Чи бажаєте ви перейнятися історією Мар'ям?

• Як ви вважаєте, які емоції може спонукати книга? (*Страх, біль, співчуття, радість у кінцівці*.)

— Одне ж із завдань історії про Мар'ям — спонукати співчуття.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія

— Чи виникло у вас бажання дізнатися історію Мар'ям?

— Чи виникла у вас думка придбати книжку у власну бібліотечку?

— Чи маєте ви таку бібліотечку?

— Яка тематика книг переважає у вашій бібліотеці?

— Як часто беруть книгу члени вашої родини?

2. Креативна вправа «Книжки як вірш». Робота в групах

— Візьміть 6–8 будь-яких книг з вашої класної бібліотечки, складіть їх так, щоб видно було заголовки. Ці заголовки можна переставляти і таким чином складати вірш (*не обов'язково, щоб римува- лись, може бути білий вірш*).

3. Домашнє завдання

— Ви не читали книгу, але вже дізналися, що це історія про дівчинку-переселенку. Складіть невеличку розповідь про неї (*за уявою*).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОКИ 98–99. НАДІЙКА ГЕРБІШ. РІЗНІ КУЛЬТУРИ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, загальнокультурна, громадянська, соціальна*), суспільних цінностей; розвиток вміння критично мислити, міркувати, робити висновки, навичок співпраці та культури командної роботи; виховання бажання любити навколишній світ, прагнення поважати людські цінності (*цінність культурного багатоманіття*), бажання жити в мирі та злагоді, уникати конфліктів, перемагати страхи, не боятися випробувань.

Учні знають: виразно читають текст; визначають головну думку; передають словами почуття; відповідають на запитання; самостійно будують висловлювання; досліджують слова; розглядають ситуації.

Учні вміють: працюють із текстом; передають інтонацією зміст; взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: комбінований урок.

Обладнання: карта України; світлини традицій різних народів, національних меншин (*кримських татар*); музичний інструмент — танбур; картина Джамалі Бадвана «В багатоманітті — Один».

Меседж уроку: «На землі є лише одна нація — людина!» (*Джамаль Бадван*).

Кольорові слова уроку: звички; звичаї; традиції; культура; карта.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Проблема

— Кожна людина має звички. Погоджуетесь? Які у вас? Поділіться власними звичками.

2. Вправа «Звичка»

Учні складають цеглинки у вежу і називають звички.

Приєм «Мозковий штурм»

— Які три звички найважливіші? Чому? Яку звичку ви б подарували? Чому? Яку б продали?

— Яку б звичку ще докупили? Чи відомі вам звички членів родини?

— Чи допомагають звички робити життя комфортним?

— Що вам скажуть слова?

ЗВИЧКИ ЗВИЧАЇ ТРАДИЦІЇ КУЛЬТУРА

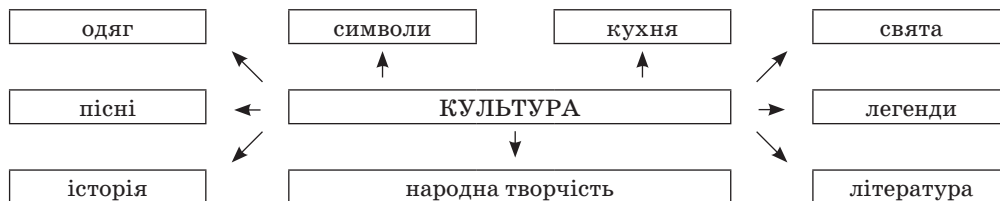
— Згадайте свою родину. На календарі святковий «великий день» — «Великдень».

Приєм «Мозковий штурм»

— Як його святкує родина?

Кожен народ, кожна нація ідентифікують себе через звичаї, традиції, культуру.

3. Вправа «Асоціативний кущ»

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Мовна розминка

— Читаємо очима / вголос/ за вказівкою / горизонтально / перестрибуючи.

найвродЛІВішою
приСУТності
випроСТОвую

наїДками
смакуВАтимуть
націОНАЛЬну

2. Знайомство з героїнею тексту «Різні культури»

1) Читання розповідей про дівчинку (домашнє завдання).

2) Огляд карти України.

Приєм «Коло думок»

— Звідки могла до нас приїхати героїня твору? (Здогадки учнів.)

— Чи знаєте ви, чому родина вимушена була залишити рідний край?

3) Інтерактивне читання.

Читаємо частинами і складаємо Карту подій (ключові слова). Одночасно аналізуємо розуміння епізодів учнями.

Мар'ям: знайомиться, соромиться, запитує.

Учителька: організовує свято, уважна, пояснює, добра, усміхається, радіє, заспокоює.

— А що таке культура? Чи можете ви вже дати відповідь на запитання?

— Чому саме в цьому класі відбулося свято культур?

Кожен на святі покаже щось таке, що могло б розповісти про культуру його народу: ... (історичні факти, пісня, легенда, національна страва).

Мар'ям хвилюється: Ти для нас — особлива! Чи буде їм цікаво?

Це вперше в цій країні хтось сказав мені, що радіє з моєї присутності!

Сім'я Мар'ям: мама, тато, брати.

Усі ми навчилися розмовляти мовчки. Чому?

Брати: веселі, радіють, смакують коржики, нахваляють.

Мама і тато: Татові шкода. Мама ховає очі. Мама сумує.

Свято: свято різних культур, цікаве, особливе, радісне; всі хвилюються.

Клас: гарний, святковий.

Діти: розказують, співають, танцюють, улаштовують вікторини, дивляться, усміхаються заради того, щоб познайомити зі світом, у якому живуть.

Мар'ям переживає: коржики будуть несмачні, розповідь нецікава.

Танок в колі: тепло і радісно, «Я — частина їх світу», «Я — частина їх любові».

Мар'ям співає: найвродливіша дівчинка, танбур, мелодія, пісня-розповідь (Про що?).

Думки Мар'ям: парк, паперові кораблики, руки дядечка Камалю, обійми бабусі.

Свято завершилось: пісня доспівана, вчителька плаче, обійми, частування, щастя.

Мар'ям щаслива.

3. Слухаємо (Джамала співає / обирає вчитель)

(<https://youtu.be/wNECV2h-y58>)

4. Досліджуємо текст

1) Питання/відповідь.

— Для кого було влаштоване свято?

— Які почуття переживала дівчинка?

— Як однокласники сприйняли її пісню про рідну країну?

— Як зміниться життя дівчинки після свята?

2) Робота зі словами.

«Защипало в очах, засвербіло в носі» — ?

Танбур — ?

— Яким ви уявляєте цей інструмент?

Гра на танбурі .

(<https://youtu.be/M0njT0cXqqA>).

5. Творча робота

1) Складаємо сенквейн.

<p>Свято. Шкільне, радісне. Вирує, мерехтить, об'єднує. Презентують культуру свого народу. Особливе</p>	<p>Мар'ям. Сором'язлива, допитлива. Хвилюється, співає, переживає. Свято влаштоване заради мене. Я — частинка їх світу!</p>
<p>Однокласники. Добрі, уважні. Люблять, слухають, співчують. Ми танцюємо, і стає тепло та радісно. Я — частина їх любові!</p>	<p>Мар'ям. Найвродливіша, добра. Любить, згадує, мріє. Словами пісні співає душа народу. Я — щаслива!</p>

2) Міркування. Робота в групах.

— Які почуття можуть об'єднати людей різних культур?

ЛЮБОВ СПІВЧУТТЯ

Любов — робить людей надзвичайно сильними.

Любов долає труднощі.

Любов долає страхи.

Любов об'єднує.

3) Вправа «Фантастичні гіпотези».

- Як би ви потрапили у школу в іншу країну/область, як би ви представили Україну/регіон?
- Що було б, якби зникли війни на планеті Земля?

4) Хвилинка мистецтва.

- Малюємо словесні картини творю.
- Коментуємо картину відомого художника (https://risu.ua/v-bagatomanitti-odin_n105705).
— Що зображено? Як би ви її назвали?
— Картина має назву «В багатоманітті — Один» й пропагує ідею примирення й толерантності між різними народами.

Автор картини — Джамаль Бадван, громадянин України палестинського походження.

Як відзначив митець, цим твором він хоче звести нові мости порозуміння між різними народами та культурами: «Я не хочу війни ... Мені було 9 років, коли почалась війна на моїй батьківщині, я бачив біль, смерть й нічого тоді не міг змінити. Тепер цією картиною хочу сказати людству, хочу крикнути до всіх: Зупиніться! Зупиніться!».

«На землі є лише одна нація — людина!» — меседж уроку (*запишіть у Щоденник вражень*).

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

- Яке враження залишило знайомство з Надійкою Гербіш?
- Чи залишилась частинка душі Мар'ям у ваших серцях?
- Чи виникло бажання прочитати всю книгу?
- Які емоції переважали?

ПОРАДА ВІД НАДІЙКИ ГЕРБІШ

Долайте страхи!

Зберігайте допитливість!

Шукайте правильні питання!

Зустрічайте труднощі запитанням:

Як я ЦЕ можу використати собі та іншим на добро?!

2. Домашнє завдання

Написати відгук про книгу «Мене звали Мар'ям».

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 100. НАДІЯ КИР'ЯН. МИ З ВАМИ В ЦЬОМУ СВІТІ НЕ САМІ ... ПРАВА НАШИХ УЛЮБЛЕНЦІВ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, загально-культурна, громадянська, соціальна, природнича*), суспільних цінностей; розвиток вміння критично мислити, міркувати, робити висновки, навичок співпраці та культури командної роботи; виховання бажання любити навколишній світ, чутливості, любові та дбайливого ставлення до тварин.

Учні знають: виразно читають текст; визначають головну думку; передають словами почуття; складають римовані тексти; відповідають на запитання; самостійно будують висловлювання; досліджують слова; розглядають ситуації.

Учні вміють: працюють із текстом; передають інтонацією зміст; взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: фотоколлаж хатніх улюбленців.

Меседж уроку: (*Ми з вами в цьому світі не самі*). «Співчуття до тварин так тісно пов'язане з добротою людського характеру, що можна впевнено стверджувати, що не може бути добрим той, хто жорстокий до тварин» (*А. Шо-пенгауер*).

Кольорові слова уроку: співчуття; рівність, відповідальність.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. «Крісло автора»

Читаємо відгук про книгу.

— Попередня зустріч з дівчинкою-переселенкою вкотре допомогла зрозуміти такі почуття, як любов, підтримка, співчуття. Розкривати справжні риси людини ми будемо й надалі.

2. Перегляд відео «Вони чекають» (<https://youtu.be/XvjMlqpl4EY>)

3. Меседж уроку

Ми в цьому світі не самі. Співчуття до тварин так тісно пов'язане з добротою людського характеру, що можна впевнено стверджувати, що не може бути добрим той, хто жорстокий до тварин (*А. Шопенгауер*).

— Прочитайте. Чи готові сформулювати тему уроку? (*Про наших улюбленців*.)

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Робота з текстом

1) Читаємо мовчки вірш Надії Кир'ян.

Головна думка. Коли у дружбі жити навчимося, то буде в світі дивно і казково.

2) Ставимо запитання.

«Тонкі» запитання. Хто живе? З ким живуть? Чим дихають? Як ходять? Як говорять? Що буде, якщо?

«Товсті» запитання. Що привернуло увагу? Що у світі взаємозалежне? До чого закликає поета? Чи поділяєте її заклик?

3) Читаємо вголос ланцюжком.

Увага на позначки у підручнику (*дотримуємо пауз, слідкуємо за темпом читання*).

2. Хвилинка відпочинку

3. Творча робота

1) Перетворюємо віршований текст на розповідний, використовуємо кольорові слова.

— Ми живемо на світі не самі. Поряд із нами живуть тварини. Вони, як і ми, дихають повітрям, ходять по землі, розмовляють своєю мовою. Людина і природа взаємозалежні. Тому нам слід жити у дружбі та дбати одне про одного.

— Чи мають тварини право?

2) Вивчаємо Всесвітню декларацію прав тварин.

Стаття 1. Всі тварини мають рівні права на існування.

Стаття 2. Усяке тваринне життя має право на повагу.

Стаття 3. Тварини не повинні піддаватися поганому поводженню чи жорстоким діям.

Стаття 4. Дикі тварини мають право жити і розмножуватися на волі в їхньому власному природному довкіллі.

Стаття 5. Будь-яка тварина, залежна від людини, має право на належні догляд і турботу.

Стаття 10. Освітні влади повинні гарантувати навчання громадян з дитинства спостерігати, розуміти і поважати тварин.

3) Складаємо казку за поданим початком. Робота в групах.

Послухати до слів «Ішов сильний дощ» і зупинити відео. Далі діти складають продовження казки (<https://youtu.be/EOJgQ6oEVts?t=77>) (1 хв 17 с).

Ішов сильний дощ ... Що могло трапитися з цуценям?

4) Будуємо лімерик.

Якщо б тут звірі не жили, ні птахи, ні комахи,
І разом не ходили б під небесним дахом,
У цьому світі ми були б одні,
В самотності жили б всі дні,
То не було б у світі все отак казково.

ЛІМЕРИК — один із засобів розвитку дитячої мовленнєвої творчості. Це короткий вірш, 5 рядків, пишеться в жанрі нонсенсу (*небилиці, абракадабри*).

Початок «Якщо б ..., то не».

Римуються 1–2, 3–4

5 — висновок (*може не римуватись*)

5) Вивчаємо напам'ять.

Метод «Блискавка»

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Вправа «Вибір»

безкорисливість		байдужість
безвідповідальність		гуманність
великодушність	ЛЮДИНА	співчуття
дружелюбність		дбайливість
життєлюбність		доброта
обов'язок		чуйність
вірність	ТВАРИНА	вміння любити
турбота		вміння мовчати
вміння прощати		вміння розуміти

2. Рефлексія

- Читаючи вірш, я ...
- Я щасливий(ва), що історія з цуценям закінчилась ... (*добре і цуценя повернулося додому*).

3. Домашнє завдання

Вивчити вірш Надії Кир'ян напам'ять (с. 141).

Принести фото домашніх котів.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 101. МАРКО ВІТЛЕР. КОШЕНЯ ПРОПАЛО. СКЛАДАЄМО ВЛАСНУ РОЗПОВІДЬ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, соціальна, природнича*), суспільних цінностей; розвиток уміння критично мислити, міркувати, робити висновки, навичок співпраці та культури командної роботи; виховання бажання любити навколишній світ, чутливості, любові та дбайливого ставлення до тварин.

Учні знають: виразно читають текст; визначають головну думку; передають словами почуття; складають власну розповідь; відповідають на запитання; самостійно будують висловлювання; досліджують слова; розглядають ситуації.

Учні вміють: працюють із текстом; передають інтонацією зміст; взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: фотокотлаж «Наші улюбленці»; чарівний мішечок; клубочок; м'яка іграшка — кіт.

Меседж уроку: «Людина культурна настільки, наскільки вона здатна зрозуміти кішку» (*Бернард Шоу*).

Кольорові слова уроку: хай йому грець; кігтедряпка; фелінотерапія.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. «Крісло автора»

Читання напам'ять вірша.

2. Вправа «Чарівний мішечок»

— Ось у мене є чарівний мішечок. Що у ньому? (*Діти досліджують, висувають здогадки.*) Воно кругле, якесь м'якеньке. Це клубочок.

Учитель витягує клубочок з мішечка, він падає (*навмисне*).

Ой, під стіл мій, у куточок,
Покотивсь м'який клубочок,
Вмить з'явилися очки, ротик,
Не клубочок це, а ... (*котик*).

(*Показує м'яку іграшку.*)

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Робота з текстом

— Сьогодні наш котик запрошує в гості до дівчинки, яка проживає в Німеччині, а звати її (*пастка!*) Неллі.

1) Комбіноване читання.

Учитель читає (*с. 141*).

— Про що дізналися з прочитаної частини?

— «Хто є хто?» (*Неллі та Мерле*).

— Що сталося в квартирі героїв?

— Чому непокоївся тато?

Далі учні читають ланцюжком:

- 1–2 абзаци.
  - У чому була провина Мерле?
  - Яку вимогу поставив тато і чому?
- 3–6 абзаци.
  - Які пошуки були організовані татом?
  - Де могло сховатися кошеня?
  - Кого хотів залучити до пошуків тато? Чому?
- 7-й абзац і до кінця.
  - Що було не так з капелюхом?

- Хто подряпав голову?
- Чому тато усміхнувся? (Пояснить!)
- Як він витягнув кошеня? (Кігтедряпка, хай йому грець; крізь землю провалилася.)
- Про що це свідчить?

2) Гра «Впіймай речення».

Учитель читає початок, середину або кінцівку речення у тексті, а учні завершують.

3) Читаємо пряму мову тата.

4) «Зберіть меседж» (пояснить зміст).

вона кішку Людина настільки, зрозуміти культурна наскільки здатна

2. Хвилинка-веселинка

Про kota (імітація рухів kota, звуків, спина-кігтедряпка, кіт лащить, сердитий, ходить на задніх лапках, стрибає на плечі, на голову, муркоче, дуже любите, обнімаєте, ...)

3. Творча робота

Група А. Сторітеллінг «Про kota».

Група Б. Вірш «Про Мурлику».

Група В. Нісенітниця ПАНАКОТА.

— Тварини, які живуть поруч із людиною, дарують їм радість. Вони звикли до людей.

— Але чи достатньо уваги ми їм приділяємо?

— Чи комфортно їм поряд із нами?

— Чи знаємо або здогадуємося ми про їхні бажання?

— Звідки беруться безхатні котики й собачки? Де вони сплять? Що їдять?

— Чому вони не мають ані житла, ані їжі?

— Як можна назвати людей, які викинули їх на вулицю? (Жорстокі, бездушні.)

— Як ми зазвичай ставимося до таких тварин? (Жаліємо, боїмося, сердимося, інколи проганяємо.)

— Чим ми можемо їм допомогти?

4. Хвилинка кінолога

— Які породи котів і собак ви знаєте?

— Які вам подобаються найбільше? Чим вони відрізняються?

Феліноterapia — лікування за допомогою котів.

5. Котобенд-руханка (https://youtu.be/nLI_4cGH5Rw)

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Створюємо фотокотлаж «Наші улюбленці»

2. Рефлексійний аналіз

— Яких тварин можна тримати вдома?

— Як за ними доглядати?

— Як ви гадаєте, де краще тваринці — у нас удома чи на волі?

3. Домашнє завдання

Виразно читати текст «Кошеня пропало».

Написати лист коту.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 103. АНАТОЛІЙ КОСТЕЦЬКИЙ. СПІШУ ДОДОМУ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, загальнокультурна, соціальна, природнича*), суспільних цінностей; розвиток уміння критично мислити, міркувати, робити висновки, навичок співпраці та культури командної роботи; виховання бажання брати відповідальність за тих, кого приручили.

Учні знають: виразно читають вірш; визначають головну думку; передають словами почуття; складають власну розповідь; відповідають на запитання; самостійно будують висловлювання; досліджують слова; розглядають ситуації.

Учні вміють: працюють із текстом; передають інтонацією зміст; взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: фото А. Костецького; виставка книг автора; смайлики емоцій; цеглинки; Щоденник вражень.

Меседж уроку: «Ми відповідальні за тих, кого приручили».

Кольорові слова уроку: відповідальність.

КАРТА УРОКУ

І. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Крісло автора. «Лист коту»

2. Дихальна гімнастика

Мета: розвиток вміння регулювати своє дихання (*не губити закінчення слів, не робити вдих на пів слові, не замовкати до кінця речення*).

Задути свічку; здути пушинку; погудіти, наче пароплав; зобразити свист вітру; зробити язичком рухи маляра, що фарбує стіну; продизижчати, наче жук; зобразити шум лісу; зобразити шум мотору, що працює.

3. Інтелектуальна гімнастика

Жила собі ...	У дворі старий ...	А знаєте, а знаєте, —
Із нею ... жив.	Став, паркан фарбує.	У мене ... є!
Вона дружила з ...	... стоїть, рудий, худий	Якби ви тільки бачили
Із нею ... дружив.	І чогось ...	Те ... моє!

— Встав слова — і дізнаєшся, що об'єднує строфи.

— Як будете міркувати?

Що можна сказати про невідоме, читаючи першу строфу?

Жила, отже, вона, вона — це дівчинка або жінка, з нею хтось жив, вони дружили.

Старий, отже, він, чоловік, старий чоловік — це дідусь. Тоді у першій строфі — бабуся. Рудий, худий стоїть, може це пес? Чогось? Якщо стоїть і дивиться на дідуса, щось хоче. Худий — хоче їсти. Фарбує, шукаємо риму — дивує? (*ні*); танцює? (*ні*); сумує — можливо?

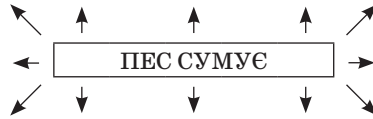
У третій строфі так може вигукувати дитина, моє — це воно. Отже, якщо є пес, то воно — цуценя.

Читаємо, що вийшло

Жила собі бабуся,	У дворі старий дідусь	А знаєте, а знаєте, —
Із нею песик жив.	Став, паркан фарбує.	У мене песик є!
Вона дружила з песиком,	Пес стоїть, рудий, худий	Якби ви тільки бачили
Із нею пес дружив.	І чогось сумує.	Те цуценя моє!

— Коли і чому пес сумує?

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Робота з твором Анатолія Костецького

1) Знайомство з автором.

— «Вітаю вас, мої славні та хороші книголюбчики та казкознавчики ...», — цими словами майже щоранку впродовж кількох років вітав, як ніхто, по-своєму, слухачів популярної радіопередачі «Пригоди славнозвісних книг» Анатолій Георгійович Костецький. У віршах, казках, повістях-казках Анатолія Костецького вибудоване ціле місто з вулицями й провулками, узвозами і майданами, палацами і звичайними будинками. У ньому вчаться, мріють, фантазують, дружать, бешкетують меткі, балакучі, ліниві, непосидючі сьгоднішні хлопчики та дівчатка. Усе, написане цим письменником, неймовірно цікаве, вигадливе, веселе і дуже-дуже близьке кожному з дітей. А все це тому, що Анатолій Костецький умів ніби не виходити з віку своїх героїв — бути або ж однолітком читача, або ж не набагато за нього старшим. Так добре він знав і відчував той світ, у якому вчаться, мріють, дружать і бешкетують герої його пригодницьких повістей і віршів. «Костецький справжній дитячий письменник, як то кажуть, від Бога. Причому цілком оригінальний, ні на кого не схожий», — справедливо зауважив В. Нестайко.

Огляд виставки книг. Про що говорять назви?

(<https://onlyart.org.ua/biographies-poets-and-writers/kostetskyj-anatolij-biografiya>)

2) Ознайомлення з твором А. Костецького «Спішу додому».

- Передбачення.
— Про що говорить назва?
- Щоденні 5.

Слухання (читає вчитель)

- Яке перше враження про вірш? (*Показуємо смайлик.*)
- Коли і де відбуваються події?
- Які почуття, який настрій у вас викликав?
- Хто є головним персонажем твору?
- Від чийого імені ведеться розмова?

Робота зі словами

— Чи є у тексті слова, значення яких вам невідомі?

Інтонуємо: — Серього! — Та ні-! — Спинися на хвильку! — Скажи-но скоріш! — Тому що кажу їм!

Шукаємо рими: Микола/футбола, Слава/справа, дні/мені, самоката/пускати, скоріш/спішиш, знати/кудлате, цуценя/дня.

Добираємо синоніми: марив (*мріяв*), негайно (*терміново, вже*), гайда (*біжімо*).

Пояснюємо: навіть, самоката, учорашнього.

Досліджуємо: гукає — відмовляюсь; спинися — не стою; відмовився — дивуються; мушу, треба, чекає, мое.

Читання для себе

Вправи «Читай як актор»; «Читай як диктор телебачення».

Читання з другом

Читають: Микола і Серьога; Слава і Серьога; друзі та Серьога.

Письмо для себе

Вправа «5 речень». Складаємо і записуємо про головного персонажа (*Сергія*).

Складаємо і записуємо про вірного друга (*собаку*).

2. Хвилинка-руханка

3. Творча робота

1) Складаємо сенквейн.

Серьога. Відповідальний, турботливий. Відмовляється, спішить, думає. Удома на нього чекає цуценя. Справжній друг	Цуценя. Руде, кудлате. Грається, бешкетує, чекає. Новий член родини. Вірний друг
--	--

2) Вправа «Сторітеллінг» / складаємо за уявою. Робота в групах.

— Придумайте кличку песикові. Уявіть, що песик прожив у Сергія 5 років. Якими ви уявляєте друзів? Чого міг навчити Сергій свого друга? Які цікаві історії могли траплятися з друзями? Чого міг навчити свого друга пес?

Презентація усної творчості (*працюють із цеглинками*). Озвучуючи виконане завдання, будують із цеглинок «дивакуватий дім», у якому проводять час друзі.

3) Словесне фехтування.

— У кого з вас є вдома вірний друг? Спробуйте одним реченням сказати найкращі слова про свого собаку. Називайте кличку.

А мій песик ...

А мій Дружок уміє →

А мій собака

← А мій Джек любить

4) Робота з ілюстрацією до вірша.

— Кого зобразив художник? Які кольори використав? Які ілюстрації намалювали б ви?

5) Готуємось до інсценізації.

Обираємо ролі, читаємо методом «блискавки» (якщо є час).

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

— Яку рису характеру ви взяли б для себе з нашого уроку? (*Турбота про вірного друга.*) Чи готові ви відмовитися від улюблених забав заради тварини?

— Яка головна думка вірша? Чого вчить вірш? (*Напишіть у Щоденник вражень.*)

- Я зрозумів(ла), що означає «відповідальність».

— Який меседж уроку? Оберіть.

Про тварин треба турбуватися.

Тварини люблять тепло і ласку.

Ми відповідальні за тих, кого приручили.

2. Домашнє завдання

Підготуватися до інсценізації вірша «Спішу додому», вивчити напам'ять свою роль (с. 143–144).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 104. ТЕАТРАЛІЗУЄМО. ЗА ЗМІСТОМ ТВОРУ «СПІШУ ДОДОМУ»

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, загальнокультурна, природнича*), суспільних цінностей; навчання виразного і щирого мовлення; розвиток уяви, образного мислення і мовлення, навичок співпраці та культури командної роботи; виховання бажання любити навколишній світ, брати на себе відповідальність за тих, кого приручили (*тварин*).

Учні знають: виразно виражають себе в колективній інсценізації; складають розповідь від імені одного з персонажів; передають словами почуття; відповідають на запитання; самостійно будують висловлювання; розглядають ситуації.

Учні вміють: розповідають про вчинки улюблених персонажів; передають інтонацією зміст; взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють думку про те, як факти із твору можуть допомогти в конкретній ситуації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: зразок створеного мультфільму.

Меседж уроку: «Мовна майстерність — інструмент впливу на слухача».

Кольорові слова уроку: дикція; дихання; інтонаційне забарвлення; оратор.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Вправа «Подивись і повтори»

- Витягнути губки трубочкою.
- Зімкнути губки.
- Показати губками букву *о, у, а*.
- Облизати губки.
- Зробити язичком рухи маятника.

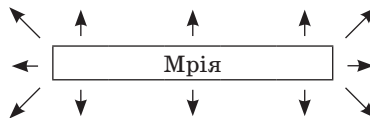
2. Мовленнєва розминка

М.к.л. з.пр.п.н.в.в С.рг.. п.гр.т. . ф.тб.л. Ф.тб.л – ц. кр.т.! .л.?.. П. д.р.з. С.рг.й з.стр.в Сл.вк.. Б.л. . нь.г. .дн. р.ч, пр. .ку С.рг.й д.ж. мр..в. Пр.йшл.сь в.дм.в.т.сь. У д.мк.х р.тор.чн. пр.м.йн.л.: «к.н.», «с.м.к.т», «зм.я п.ск.т.»?! Мр.й у г.л.в. ц.л.й «кр.г»! Т. вд.м. ч.к.е др.г.

(Микола запропонував Сергію пограти у футбол. Футбол — це круто! Але? По дорозі Сергій зустрів Славка. Була у нього одна річ, про яку Сергій дуже мріяв. Прийшлося відмовитись. У думках риторично промайнуло: «кіно», «самокат», «змія пускати»?! Мрій у голові цілий «круг»! Та вдома чекає друг.)

3. Вправа «Мрія». Прийом «Асоціативний кущ»

— Запишіть слово на стікері. Записуйте за хвилину-дві слова і фрази, що спадають на думку, коли ви чуєте це слово. Встановіть зв'язки між записаними словами.

(Асоціації не бувають правильними чи неправильними. Вони індивідуальні.)

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вправа «Читаємо як актори». Робота зі словами

Відпрацьовуємо навичку сценічного читання.

Правильна вимова; гарна дикція; дихання і голос; втілення в образ; дієвість; інтонація.

Оратор — красномовець, златоуст: той, що володіє даром красномовства (*виголошує промову*); ораторське мистецтво.

Акторське мистецтво

спільне/відмінне

Ораторське мистецтво

Меседж уроку: «Мовна майстерність — інструмент впливу на слухача».

2. Театралізуємо

Учні інсценізують вірш, передають почуття, інтонацію за особами.

Висновок. Мовна майстерність — інструмент впливу на читача (меседж уроку).

Фізкультхвилинка

Руки в сторони та вгору, —
На носочках піднялись.
Підняли голівку вгору
Й на долоньки подивись.
Руки в сторони розводим,
Опускаєм плавно вниз.
Присідати ми почнем,
Добре ноги розімнем.
Раз присіли — руки прямо.
Встали. Знову все так само.
Вправу дружно почали,
Нахил вліво — раз, два, три!
Повертаємося вправо.
Все виконуємо гарно.
Вліво, вправо повернулись.
Ось розминці вже й кінець.
Хто ж старався — молодець!

3. Творча робота

Перегляд відео «Створи мультфільм сам».

Створюємо мультик (<https://youtu.be/3CCfdzM19Us>).

СТВОРИТИ МОЖНА...

Які ідеї у вас виникли? Чи не захотілось щось створити? (*Вправа «Кошик ідей».*)

Вправа «Дивуй». Створюємо «Всього по трішки»

— Візьміть у сюжет усі неживі предмети, які є у вірші (*ножик, шайба, самокат, змії*), та складіть історію. Ви суперові! Здивуйте клас!

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія

- Які емоції переважали?
- Які вміння здобули?

2. Домашнє завдання

Створити мультфільм/ ... або (*на вибір*).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 105. ПРАЦЮЄМО З ІНТЕРНЕТ-ДЖЕРЕЛАМИ. ПЕС, ВІДОМИЙ НА ВЕСЬ СВІТ. ДОСЛІДЖУЄМО ЗМІСТ НАУКОВО-ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, загальнокультурна, соціальна, природнича*), суспільних цінностей; розвиток уяви, навичок співпраці та культури командної роботи, навичок пошукової роботи, творчості; виховання бажання любити навколишній світ.

Учні знають: формулюють висновки за прочитаним; визначають стиль мовлення; читають виразно; відповідають на запитання; самостійно будують висловлювання; розглядають ситуації; знають правила безпечної поведінки в Інтернеті.

Учні вміють: взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють думку про те, як факти із твору можуть допомогти в конкретній ситуації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: фотосвітлина за змістом тексту.

Меседж уроку: «Дім без собаки та кішки — дім без любові та радості».

Кольорові слова уроку: сенбернар; собака-рятівник.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. «Крісло автора»

Демонстрація творчих домашніх завдань.

— Чи любите ви історії про тварин?

2. Робота зі світлиною «Пам'ятник Баррі в Парижі»

Приєм «Кошик ідей»

Учні висловлюють припущення, де може бути цей пам'ятник, чому його встановили, що сталося з героями?

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Робота з текстом (с. 144–145)

1) Читання мовчки з маркуванням.

(+) — відоме; (–) — нове; (!) — цікаве і неочікуване; (?) — незрозуміле, бажаю дізнатись більше.

2) Аналіз змісту.

— Чи відповідає зміст заголовку?

— Якою для вас була інформація? Якою може бути інформація?

Приєм «Асоціативний куц»

— Що було новим? Що було цікавим і неочікуваним?

— Що було незрозумілим? Про що бажаєте дізнатися більше?

— Яким чином пес став відомий на весь світ? Чому так назвали породу?

— Собака залишився у пам'яті людей, висічений у камені. А яким ви уявляєте Баррі живого?

3) Кероване читання.

1-й абзац. Складаємо портрет: собака, рятівник, порода сенбернар, кличка Баррі, врятував до 40 людей, залишив вдячну пам'ять.

2-й абзац. Науковий опис: засніжені Альпи, подорожі небезпечні, тумани і сильні заметілі, тренування собак-рятівників; собаки: не бояться ані снігу, ані вітру, мають відмінний нюх, шукають мандрівників, знаходять дорогу додому.

3-й абзац. Легенда: хлопчика накрила лавина, Баррі знайшов, облизував, щоб зігріти, на спині відніс до монастиря.

4-й абзац. Факти «Пам'ять про Баррі»: традиція — називання на його честь одного собаки, вірші, новели, фільм «Баррі — великий сенбернар», мумія Баррі в музеї, пам'ятник біля входу на кладовище тварин у Парижі.

2. Хвилинка відпочинку

3. Досліджуємо текст

- До якого стилю належить текст: художній, науково-популярний чи діловий? Чому?
- Текст доступний, легко читається, містить незначну наукову інформацію, наявні фрагменти художнього опису, розповіді (*легенда*). Отже, це науково-художній текст.

Робота зі словами

лавина монастир мумія

Складаємо план

- 1) Добрий Баррі.
- 2) Мужні рятувальники.
- 3) Подвиг шляхетного Баррі.
- 4) Пам'ять удячних людей.

Складаємо «Сенквейн»

Баррі.

Добрий, мужній.

Шукає, знаходить, рятує.

Вдячні люди пам'ятають і вшановують.

Собака-герой.

4. Хвилинка партнерства. Творча робота

- Якби у вас була можливість поговорити з Баррі, про що була б розмова?
- Які питання ви б поставили собаці-рятувальнику?
- Чи хотіли б ви мати такого собаку?
- Запишіть 6 запитань до Баррі (*один учень — три «тонкі» запитання; інший — три «товсті»*).

5. Проблема

- Як до нас дійшла інформація про Баррі? Хто автор тексту?

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

Вправа «Башточка уроку» (складають цеглинки і висловлюють думку про власні досягнення на уроці)

- Сьогодні я ...
  - Читав(ла) про ...
  - Дізнався(лася), де ...
  - Зрозумів(ла), що ...
  - Мрію про ...
  - Хочу порадити читачу, щоб ...
- Чи погоджуєтесь ви з твердженням, що дім без собаки і кішки — це дім без любові та радості?
- Запишіть речення у Щоденник вражень, а вдома продовжте думку (*3–4 речення*).

2. Домашнє завдання

— Будьте дослідниками! Знайдіть інформацію про інших тварин, які рятували людям життя. Підготуйте про них розповіді.

Напишіть есе «Дім без собаки та кішки — це дім без любові та радості».

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 106. ПРАЦЮЄМО З ІНТЕРНЕТ-ДЖЕРЕЛАМИ. РОЗПОВІДАЄМО ФАКТИ, ОПИСУЄМО ПОДІЇ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, загальнокультурна, інформаційно-комунікаційна, здоров'язбережувальна*), суспільних цінностей; розвиток навичок співпраці та культури командної роботи; виховання бажання любити навколишній світ.

Учні знають: правила безпечної поведінки в Інтернеті; читають виразно; працюють зі словами; передають словами почуття; відповідають на запитання; самостійно будують висловлювання; розглядають ситуації.

Учні вміють: аналізують факти і судження про них; розповідають про вчинки тварин; передають інтонацією зміст; взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють думку про те, як факти із твору можуть допомогти в конкретній ситуації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: світлини пам'ятників собакам.

Меседж уроку: «Собаки, як і люди, здатні до самопожертви заради порятунку життя».

Кольорові слова уроку: самопожертва; відданість.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Вправа «Асоціації»

2. Проблема

— Чи можете ви уявити своє життя без Інтернету?

3. Вправа «Дивуй»

— Що станеться у світі, якщо Інтернет зникне на 10 років?

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Інформаційне повідомлення

— Як тривали пошуки в Інтернеті цікавих історій про тварин?

— Що слід знати користувачам мережі?

Інтернет — усесвітня асоціація комп'ютерних мереж, інтегрована мережна павутина, що складається з різних фізично неоднорідних комунікаційних мереж, об'єднаних в єдину логічну архітектуру.

ПРАВИЛА БЕЗПЕКИ В ІНТЕРНЕТІ ДЛЯ ДІТЕЙ

- Нікому не розповідай про себе.
- Не повідомляй нікому свої паролі.
- Не відкривай невідомі тобі файли, програми.
- Не поширюй приватну інформацію без дозволу батьків.
- Про все, що тобі незрозуміло, запитуй у батьків.
- Не відповідай на листи незнайомцю.
- Не зустрічайся з незнайомцями, з якими познайомився в Інтернеті.
- Не роби протизаконних учинків і речей в Інтернеті.
- Не шкодь і не заважай іншим користувачам.

2. Розповідаємо факти, описуємо події

— Про те, що собака — вірний друг людини, знаємо з дитинства. Але декому пощастило відчувати безмежну собачу любов на власному досвіді. Приклади неймовірної відданості собаки своєму господареві трапляються у всьому світі. Таким собакам-героям встановлено пам'ятники. Їхні історії самопожертви та відданості вражають, не можуть залишити байдужим і є взірцем безумовної любові, до якої має прагнути людство.

— Що ви можете дізнатися зі світлини, яку я знайшла в Інтернеті? (*Коли? Хто? Де?*)

Читають учні

Бойовий пес Хан загинув, рятуючи українських військових на Донбасі. Бійці батальйону «Торнадо» вшанували бойового побратима — пса, який загинув, урятувавши 5 військових. Собака на кличку Хан кинувся на міну і загинув. Військові вдячні своєму вірному другові та вшанували його пам'ять, поставивши пам'ятник у березні 2015 року.

(https://zik.ua/news/2016/09/02/sobakuygeroi_pryklady_bezumovnoi_lyubovi_do_lyudyny_829052)

3. Розповідаємо факти, описуємо події

— Яку інформацію ви підготували для повідомлення у класі?

«Мозкова атака»

Кожен учень одним реченням інформує тему виступу.

- Я прочитав(ла) в Інтернеті про ..., тому вважаю, що ця інформація буде цікава і ...
- Я дізналася(лася), що ..., і хочу повідомити про ...

4. Бесіда

— Яке значення мають собаки в житті людини?

— Яке значення має людина в житті собак?

5. Хвилинка відпочинку

6. Читання для себе

ВІДВАЖНИЙ БАЛТО

На заході Аляски є містечко Ном. У січні по всій Алясці лютувала тривала заметіль. Єдиний лікар містечка перебував у тривозі. Він виявив, що серед мешканців розпочалося захворювання на дифтерію. Урятувати могла лишень протидифтерійна сироватка. Лікар зв'язався телефоном з мером міста. Сироватку могли доставити в таку заметіль тільки на собаках (*цю відстань в 1 тис. км собаки могли подолати за дев'ять днів*). Було вирішено, що контейнер із сироваткою повезуть зі зміною собачих упряжок.

Упряж із 13 собак вів вожак Балто. Дорога пролягала через частину затоки. А тут ще трапилася біда. Буревій зламав кригу. Якщо йти в обхід, то це ще зайвих 200 км. І каюр вирішив іти по дрейфуючій кризі. Він спрямував собак на лід, напівзамерзлий лід на контейнер, щоб захистити його від морозу. У напівсні він відчув, що нарти зупинилися. Собаки повискували. Оглянувши їхні лапи, каюр помітив, що вони кровоточать: гострі крижинки застрягли між пальцями, різали шкіру. Допомогти собакам, задубівшими від морозу, пальцями він не міг. І тоді каюр почав вигризати крижинки зубами.

Знесилений, він упав на нарти й вигукнув: «Уперед, Балто! У Ном!». І вожак сам повів упряж. Сироватка була доставлена. Мешканці врятовані.

7. Робота зі словами

Каюр — людина, яка управляє собаками.

Дрейфуюча крига — крига, що рухається.

Нарти — сани.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія

— Чи корисною була тема уроку?

— Які риси притаманні собакам? (*Здатність до самопожертви заради порятунку інших.*)

— Прочитайте меседж уроку, запишіть у Щоденник вражень.

2. Домашнє завдання

Продовжити текст (*5–6 речень*) «Собаки — найвірніші серед тварин. Чи правда це?..».

- Я вважаю, що ...
  - Я переконаний(на), що ..., адже ...

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 107. ТВОРЧА РОБОТА. ПРЕЗЕНТУЄМО ДОМАШНІХ УЛЮБЛЕНЦІВ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, загальнокультурна, соціальна, природнича*), суспільних цінностей; розвиток уяви, образного мислення і мовлення, творчості, навичок співпраці та культури командної роботи; виховання бажання любити навколишній світ, піклуватися про хатніх улюбленців.

Учні знають: творчо виражають себе, складаючи розповідь; передають словами почуття; відповідають на запитання; самостійно будують висловлювання; розглядають ситуації.

Учні вміють: розповідають про вчинки домашніх улюбленців; взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють думку про те, як факти із твору можуть допомогти в конкретній ситуації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: фото і малюнки хатніх улюбленців.

Меседж уроку: «Любіть братів наших менших!».

Кольорові слова уроку: любов; турбота; ласка і тепло.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Презентація домашнього завдання

— Чи правда, що собаки — найвірніші серед тварин?

2. Історія однієї світлини

— Розгляньте світлину (*жабка на городі*). Придумайте назву.

— Які ідеї вам спали на думку щодо незвичайної гості?

Вправа «6 речень»

— Складіть історію про жабку.

— Чи можна назвати нашу гостю хатньою улюбленицею? Чому?

— Кого ви називаєте хатніми улюбленцями?

Проблема

— Чи знаєте ви, чому в давнину було заведено кидати жабку у відро з молоком?

— Де ви можете знайти інформацію-відповідь на це запитання? (*Зв'язок з попереднім уроком.*)

Корисна інформація!

У жаби волога шкіра має бактерицидні властивості, цікаво влаштований зір, унікальна система дихання (*дихають і легенями, і ротом, і шкірою*), вони — найкращі стрибуни; на Кубі живе найменша жаба у світі — 8,5 мм, а гігантська жаба Голяф має 36 см (*маса 3 кг*).

— Звісно, жаби, їжаки, горобці, синички, жучки, павучки ... не належать до хатніх улюбленців. Вони можуть приходити лише «в гості». А вдома нас чекають найвідданіші — кішки, собаки. З-поміж хатніх тварин можна зустріти також папужок, акваріумних рибок, черепах, морських свинок, хом'ячків, кроликів тощо. І кожна з них потребує турботи, ласки і догляду. Кожна людина індивідуально обирає собі тваринку. У вас також є свої хатні тварини. Розкажіть про них.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Презентація дитячих розповідей

— Презентуючи свого улюбленця, необхідно звернути увагу на таке:

- кличка, порода, як з'явився в сім'ї;
- зробити короткий опис (*колір, очі, хвостик, лапки, вушка*);
- поведінка тварини;
- догляд за тваринкою;
- у висновку зазначити, за що ви любите свою тварину.

— У кого з вас поряд живуть і кіт, і собака? Чиїх улюбленців можна назвати словами «друзі — нерозлийвода»?

Дитячі малюнки, фото котів та собак оформлюють синхронно з розповідями у класний ФОТОКОТОЛАЖ.

2. Фізкультхвилинка «Жу-жу-жук» (<https://youtu.be/9Y051D-GvSw>)

— До вашої уваги — казка про kota і собаку. Визначте головну думку і скажіть, що хотів підкреслити народ, складаючи казку.

Робота з казкою і притчею (*учитель текст обирає на вибір, або пропонує учням обрати, який читатимуть*). Можуть працювати одночасно з двома текстами в групах.

КІТ і СОБАКА

«дружать/живуть як кіт з собакою»

КОШЕНЯ

«захистити слабшого»

Досліджуємо. Чому так кажуть?

Твердження-висновок. Хатні улюбленці вчать нас бути добрими, проявляти милосердя, дарувати любов, добро і жити в дружбі, мирі та злагоді.

Меседж: Любіть братів наших менших!

3. Читаємо казку (учні вголос)

КІТ І СОБАКА

(Українська народна казка Кіровоградщини)

Колись давно в одного селянина жили кіт та собака. Раз посіяв селянин пшеницю, вона дуже щедро вродила. Поки дозрівала, господар тішився, цілий рік тепер його родина буде з паляницями, калачами й пирогами.

Настала пора, він скопив збіжжя, обмолотив, зсипав у мішки і позвозив до комори. А щоб зерно не покрали злодії та не поїли миші, приставив на сторожі двох давніх друзів — kota та собаку. Спочатку кіт і собака день та ніч удвох сумлінно стояли на чатах. Але ані миші, ані злодії до комори й не потикалися. Занудьгував кіт та й каже:

— Даремно ми тут стовбичимо, ніхто зерно і не думає красти. Ну ж бо, друже, сторожувати по черзі.

— Згода, — каже, — тільки я піду відпочивати першим.

— Ну то йди, — погодився кіт.

Настала ніч. Лежить кіт на мішках, розкошує. Раптом почув шурхіт. Схопився, прислухався, прийнявся. Ні, не миші. Та й знову розлігся. А то були двоє злодіїв, які прокралися в комору. Там з-під самого носа муркотуна поцупили по мішку і навтьоки. Кіт, звісно, бачив усе те, але подумав: «Не котове це діло — стерегти пашню від злодіїв. Це доручення собаці. От якби це були миші ...».

Наступного дня собака прийшов заступати на варту, щоб змінити kota. Кіт не сказав йому про злодіїв ані словечка. А навіщо? Не котове це діло. Знову настала в коморі ніч, але вже без kota. Почувши про те, до комори позбігалися миші. Собака, звісно, бачив усе те, куняючи на порозі, але подумав: «Не собаче то діло — ловити мишей. От якби це були не миші, а злодії ...».

Відтоді миші та злодії внадилися до комори. Так тривало доти, доки не осталося нічого. По якось часі до комори зайшов господар. Мало не зомлів:

— Де моє збіжжя? — заволав він, тупаючи ногами на kota і собаку.

Собака й кіт злякано перезирнулися. Але мусили щось сказати.

— Це кіт винен, — кивнув на друга собака, — тут порядкували миші.

Не змовчав і кіт:

— Поки собаки не було, злодії зерно покрали.

Довго сварилися кіт з собакою, перекладаючи вину один на одного, поки хазяїн не вигукнув:

— Обидва ви винні, бо недобросовісно служили мені! Геть із господи!

Відтоді кіт і собака стали найлютішими ворогами. І де б не здибалися, завжди починають вишкіряться один на одного. Бо жодний і досі не визнав своєї провини, а тому й досі ворогують.

— Чи бажаєте ви бути схожими на героїв казки? Покажіть навпаки! (*Учні можуть обнятися, потиснути руки, придумати інші форми дружніх стосунків.*)

Хвилинка-руханка

«Друзі — нерозливної вода». Учні хаотично рухаються, сигнал: носик до носика (*знаходять найближчу пару*); рухаються, сигнал: вушко до вушка; рухаються, плечі до плечей; ... коліно до коліна; ... тощо.

4. Читаємо притчу

КОШЕНЯ

Продавець одного невеликого магазинчика прикріпив біля входу оголошення «Продаються кошенята». Цей напис, природно, привернув увагу місцевих дітлахів, і через лічені хвилини до магазину ввійшов хлопчик. Привітавши продавця, він несміливо запитав про ціну кошенят.

— Від 300 до 500 гривень, — відповів продавець.

Зітхнувши, дитина полізла в кишеню, дістала гаманець і порахувала дрібні гроші.

— У мене тільки 20 гривень зараз, — сумно сказав хлопець. — Будь ласка, можна мені хоча б поглянути на них? — з надією попросив він продавця.

Продавець посміхнувся і вийняв кошенят з великого короба. Опинившись на волі, кошенята завважали і кинулися бігти. Тільки один з них чомусь вочевидь від усіх відставав. І якось дивно підтягував задню лапку.

— А що з цим кошеням? — запитав хлопчик.

Продавець відповів, що у цього кошеняти вроджений дефект лапки. Це на все життя, так сказав ветеринар. Тому він кульгає. Тоді хлопчик чомусь дуже захвилювався.

— Ось його-то я б і хотів придбати.

— Та ти що, хлопчику, смієшся? Це ж неповноцінна тварина! Навіщо воно тобі? Втім, якщо ти такий милосердний, то забирай даром, я тобі його і так віддам, — сказав продавець.

Тут, на подив продавця, обличчя хлопчика витягнулося.

— Ні, я не хочу брати його даром, — напруженим голосом промовила дитина. — Це кошеня коштує рівно стільки ж, скільки й інші. І я готовий заплатити повну ціну. Я принесу вам гроші, — твердо додав він.

Здивовано дивлячись на дитину, серце продавця здригнулося.

— Синку, ти просто не розумієш усього. Цей бідолаха ніколи не зможе бігати, грати і стрибати, як інші кошенята.

При цих словах хлопчик почав загортати штанину своєї лівої ноги. І тут вражений продавець побачив, що нога хлопчика жакливо викривлена та підтримується металевими обручами. Дитина глянула на продавця:

— Я теж ніколи не зможу бігати і стрибати. І цьому кошеняті потрібен хтось, хто б розумів його, як йому важко, і хто б його підтримав, — тремтячим голосом промовив хлопчик.

Чоловік за прилавком почав кусати губи. Сльози переповнили його очі ...

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія

— Яку мудрість залишили в серці?

2. Домашнє завдання (довгострокове)

Читати про тварин, любити тварин, дбати про тварин, учитися у тварин жити серед людей.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 108. ОКСАНА СЕНАТОВИЧ. БАЛАКУНИ. ОПИСУЄМО ПЕРСОНАЖІВ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, соціальна*), суспільних цінностей; розвиток вміння критично мислити, міркувати, робити висновки; навичок співпраці та культури командної роботи; виховання бажання брати відповідальність за свої слова та дії.

Учні знають: виразно читають вірш; визначають головну думку; передають словами почуття; складають власну розповідь; відповідають на запитання; самостійно будують висловлювання; досліджують слова; розглядають ситуації.

Учні вміють: працюють із текстом; передають інтонацією зміст; взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: індивідуальні картки з прислів'ями; картки для бліцаналізу.

Меседж уроку: «Де діло зі словом розходяться, там непорядки водяться».

Кольорові слова уроку: базака; торохтій; пустомеля; говорун; патякало; балакун; лепетун.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Бліцаналіз

1. Василь Сухомлинський, Тетяна Майданович, Нана Деменкова, Надійка Гербіш, Надія Кир'ян, Марко Вітлер, Анатолій Костецький — це ... (*письменники, автори творів*).

2. З'єднай частини

Красиві слова і красиве діло
Телефонна розмова
Дружок і Образа
Я друзів не продаю
Мене звать Мар'ям
Різні культури
Ми в цьому світі не самі
Кошеня пропало
Спішу додому

Відповідальність, турбота
Гордість за свій народ
Тепло і радість, фелінотерапія
Дружити і не ображатись
Справжня дружба, найвідданіший
і найщиріший друг
Турбота і піклування
Любов, співчуття
Любов, відповідальність, турбота, повага

2. Вправа «Конструктор»

— Складіть прислів'я, поясніть їхнє значення.

Хочеш їсти калачі,	а скупий двічі платить.
Любиш кататися,	таке й життя поведеш.
На язиці медок,	люби і саночки возити.
Де слово з ділом розходяться,	не сиди на печі.
Ледачий двічі робить,	а на серці льодок.
Який порядок у себе заведеш,	там непорядки водяться.

— Що об'єднує ці прислів'я?

— Яке з них ви взяли б собі за правило і формували на основі нього звичку?

— З чим асоціюєте пару слів *слово і діло*?

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Інтрига

Слова спокійно жили в книжці,
В яку вдалось пробратись мишці.
Вона початки відкусила,
У себе в нірці схоронила.

...ЗІКА
..ХТІЙ
...МЕЛЯ
...РУН

...ТЯКАЛО
...КУН
...ТУН

ЛЕПЕ
БАЛА
БА
ГОВО

ПА
ПУСТО
ТОРО

- Базіка, торохтій, пустомеля, говорун, патякало, балакун, лепетун. Що спільного у словах?
- Це люди чи ...? Хто вони? Де живуть? Що ви можете про них сказати?
- Утворіть словосполучення «іменник + дієслово». Замініть одним словом.

Базіка — базікає

Патякало — патякає

Торохтій — торохтить

Балакун — балакає

Пустомеля — пусто меле

Лепетун — лепече

Говорун — говорить

— Що трапиться, якщо наші «незвичайні знайомі» всі зійдуться в одному місці та почнуть робити якусь справу? Наприклад, писати твір про Їжака.

2. Вправа «Дивуй»

Учні висловлюють здогадки щодо дій кожного учасника групи.

3. Робота з текстом

— «Балакуни» Оксани Сенатович зібрались, щоб побудувати дім.

— Чи буде затишно у нім? Перевіримо, якщо прочитаємо.

1) Читання вголос.

— Який настрій створює вірш? Чому поетеса зібрала героїв разом? Що хотіла підкреслити?

2) Кероване читання.

— Які роботи мав виконувати кожен?

- Базіка — вставляти вікна і двері.
- Патякало — отримав завдання полакувати все.
- Торохтій — дошки тесати.
- Балакун — зготувати обід.
- Пустомеля — відповідати за стіни і стелю.
- Лепетун — мав запросити гостей.
- Говорун — за дах.

— Як зрозуміли зміст?

— Чи був побудований дім?

Базікати, торохтити, пустомолоти, говорити аби говорити, патякати, просто балакати, лепетати — ці дії часто притаманні людям. Як говорить прислів'я, говорити одне, а робити інше. Коли слова розходяться з ділом. Нумо повернемося до групи прислів'їв, які ми склали на початку уроку. Яке з них найточніше підкреслює головну думку вірша?

Де діло зі словом розходяться, там непорядки водяться.

— Прочитайте інші прислів'я. Яка спільна тема їх об'єднує? (Від слова до діла.)

Більше діла, менше слів.

Не мели язиком, а роби ділом.

Діла говорять голосніш, як слова.

Словами і туди і сюди, а ділами нікуди.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія

- Читаючи вірш, я зрозумів(ла), що...
- Опрацювавши тему, знаю, як все добре переймати, і зможу недобре виправляти.
- Мені допомагатимуть герої творів...

2. Домашнє завдання

Підготуватись до діагностичної роботи.

— А завершимо тему піснею на добро (<https://youtu.be/K6HZwmhoOK4>), щоб добро залишалось у наших душах і серцях, дарувалося світу безкоштовно, просто так.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

ІСКРИНКИ ТВОРЧОСТІ

УРОК 111. ВОЛОДИМИР КОЛОМІЄЦЬ. ЛІС І ЛИС

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, загальнокультурна*), суспільних цінностей; розвиток творчості, уяви, фантазії, навичок співпраці та культури командної роботи; виховання талановитості, бажання бути творцем власного «я», інтересу до знань, радості від навчання.

Учні знають: виразно читають вірш; визначають головну думку; передають словами почуття; складають власну розповідь; відповідають на запитання; самостійно будують висловлювання; досліджують слова; розглядають ситуації.

Учні вміють: працюють із текстом; передають інтонацією зміст; взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Обладнання: набір з букв «Іскринки творчості»; кольорові олівці; плакат з римівкою.

Меседж уроку: «У кожній людині живе іскринка творчості. Треба лиш знайти потрібний умикач».

Кольорові слова уроку: уява; фантазія; творчість.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

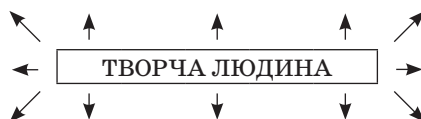
1. Вправа «Хто є хто?»

Завдання. Прочитати вірші Лани Виноградової про двох хлопчиків і сказати хто чим любить займатися?

Питання різні мене бентежать:
Чи справді небо таке безмежне?
Чому у морі вода солона?
Чому карасик у річці не тоне?
Чи справді зайчик усіх боїться?
Чи справді є десь жива водиця?
Чому не носять всі окуляри?
Чому хвороби на світі є, й старість?
Я підросту і про все дізнаюсь,
Принаймні, дуже я постараюсь!
ХЛОПЧИК-ДОСЛІДНИК

У місті моему живе хлопчик Федір.
Він любить кататись на велосипеді,
А ще до вподоби йому малювати.
І ніколи зовсім йому нудьгувати.
Він з радістю все розфарбує навколо —
І дім, і kota, і стіни в школі,
Береться за фарби завжди залюбки,
І жаль, що його, часом, сварять батьки,
Бо Федір у нас — дуже творча дитина,
І вийде із нього велика людина!
ТВОРЧИЙ ХЛОПЧИК

2. Вправа «Асоціації»

3. РИМІВКА

Якщо ми розглядаємо щось ...	(об'єкт, предмет)
То це щось завжди для чогось ...	(функція об'єкта)
То це щось завжди із чогось ...	(підсистема об'єкта)
То це щось частина чогось ...	(надсистема об'єкта)
Чимось було це щось ...	(минуле об'єкта)
Щось буде із цим щось ...	(майбутнє об'єкта)
Щось ми зараз же візьмемо, на уроці розберемо.	(теперішнє об'єкта)

За М. С. Гафітуліним

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вправа «Секретне щось»

Учитель розрізає на частинки слово-тему уроку «Іскринки творчості». Завдання дітям: зібрати частинки. (*Частинки слів білого кольору.*)

І С К Р І Н К И Т В О Р Ч О С Т І

— Молодці! Зібрали назву теми «Іскринки творчості». Це наше «щось», наш об'єкт. Підставляємо у РИМІВКУ.

Якщо ми розглядаємо щось, *це тема «Іскринки творчості».*

То це щось завжди для чогось ... *будемо уявляти, фантазувати, творити.*

То це щось завжди із чогось ... *вірші, казки і цікаві історії.*

То це щось частина чогось ... *літературної творчості та читання.*

Чимось було це щось ... *твори поетів і письменників.*

Щось буде із цим щось ... *будуть уявою і фантазією творчих третьокласників.*

Щось ми зараз же візьмемо, на уроці розберемо.

Візьмемо «Творчість»

— Одного разу сидів на хмаринці Творець і замріяно дивився на землю. Аж тут його погляд упав на школу. Зазирнув у вікно: — «Ой, скільки діток тут було?!». Сидять, сірі букви пишуть, сірі слова ... «Куди дивиться моя голова?!» Діток треба оживити, кольорами наділити. Щоб уяву розвивали, щоб творили, малювали, вірші щоб свої складали. Щоб щасливими зростали і країну прославляли. Де ти, Іскро?! Вмий з'явись і в серцях їх оселись.

2. Фантазійна вправа «Оживлення»

— Уявіть, що ваша творчість стала живою і рухливою. Намалюйте свою Творчість у вигляді живої істоти.

Навколо — іскринки, наче промінчики. На кожному промінчику напишіть, у чому хочете проявити свою творчість (*фантазувати ... малювати, ліпити, співати, читати, придумувати, веселити ...*)

— Отже, ви всі творчі. Створімо колаж. Проявимо творчість і назвімо його (*ЯК?*).

3. Хвилинка-руханка (*пропозиції дітей; а можна про kota?*)

Котобенд (https://youtu.be/nLl_4cGH5Rw).

— Працюймо далі (*за зразком попередньої вправи опрацьовуємо послідовність у римівці зі словами «ліс» і «лис»*).

Учні мають дати відповідь (*значення лісу: дерева, куці, трави, складова природи, було насіння, а вирросло велике могутнє дерево..; те саме — про лиса*).

Візьмемо «Ліс»

Якщо ми розглядаємо щось ... Ліс

То це щось завжди для чогось ...

То це щось завжди із чогось ...

То це щось частина чогось ...

Чимось було це щось ...

Щось буде із цим щось ...

Візьмемо «Лис»

Лис

Щось ми зараз же візьмемо, на уроці розберемо. (*Ліс і Лис.*)

4. Читаємо і досліджуємо вірш Володимира Коломійця «Ліс і Лис»

— Чи сподобався вірш?

Відповідаємо на питання (*с. 149*).

Шукаємо образні порівняння.

Блокнот: палітурка — бура кора; листки блокнота — блискучі листки дерев.

Порівнюємо.

ЛІС сонячний блискучі листки, бура кора скрипить, видає звуки Лісові хороше з Лисом!	ЛИС лагідний, розчулений гуляє, нюхає, зітхає, мріє складає, бурмоче, присів, пише Добре Лису, хороші думки!
---	---

Сенквейн

Ліс сонячний квітучий скрипить надихає радіє Лісові хороше з Лисом! Це добре!	Лис лагідний, розчулений мріє, бурмоче, пише Добре йому від хороших думок! Вірші складає!
--	--

5. Творча робота

— Коли добре писати вірші? Коли думки хороші. А у вас зараз хороші думки? Напишемо вірш і про Лиса, і про ліс. Ну ж бо підглянемо у думки Лиса і подумаємо, про що міг писати Лис. Як римується слова, ми вже знаємо, тому разом творимо і складаймо.

ПРО ЛІС І ЛИСА

Жив у лісі добрий Лис.
Мав талант вірші писати.
Другом був для Лиса ліс,
Надихав де думку брати.
У гаю, біля струмка,
Де зелені в'ються трави.
Під кущем, біля пенька
Де колишуться мурави.

Берізка ... дуб ... старий пеньок,
Клубочуться іскринки.
Упав березовий листок,
Вдягнув пеньок у намистинки.

ЛИС ПРО ЛІС

пеньок
іскринки
листок
намистинки
травичка
суничка
гай
рай!

Засяяла від іскорки травичка.
Промінчик сонця одягла суничка.
Защебетав співочий гай.
Проснулись квіти. Ось він, рай!

Домашнє завдання

На вибір: читати, складати вірш, казочку про ліс чи Лиса, чи просто вигадати історію.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

Рефлексія

- Чи сподобалася робота над темою?
- Коли з'являлись емоції, коли зникали?
- Чи відчули ви в собі іскринку творчості?

Меседж уроку. У кожній людині живе іскринка творчості. Потрібно лише знайти потрібний умикач.

— Щоб наша тема була яскравою і запалала іскринками вашої творчості, візьміть кольорові олівці та в парі розфарбуйте свою частинку: плече до плеча, разом, дружно (*розфарбовують 16 учнів, іншим передбачити квіти, кульки, стільки, скільки дітей у класі, один елемент на двох*).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 112. ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ. ЖАРТУЄМО ПРО СЕБЕ: СКЛАДАЄМО ВІРШІ, РОЗПОВІДІ, КАЗКИ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, загальнокультурна, соціальна*), суспільних цінностей; розвиток творчості, уяви, фантазії, навички співпраці та культури командної роботи; виховання талановитості, бажання бути творцем власного «я», інтересу до знань, радості від навчання.

Учні знають: вигадують за уявою; виконують творчу роботу; складають власну розповідь; відповідають на запитання; самостійно будують висловлювання; досліджують слова; розглядають ситуації.

Учні вміють: виявляють творчість; перебудовують текст; взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: крісло автора; квітка творчості; цеглинки.

Меседж уроку: «Спостерігайте, багато читайте, беріть участь у творчих справах: і жартома, і всерйоз».

Кольорові слова уроку: фантазер і фантазерка; вигадка.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. «Крісло автора»

Учні презентують свої творчі продукти.

— Чи складно виконувати творчу роботу?

— Лиса надихав ліс. А вас хто надихав, хто допомагав?

— Вийшло дуже креативно. Передавайте подяки батькам. Ми починаємо писати власну книгу творчості.

2. Віконечко творчості

— Вас запрошують у дивовижний світ творчості. Чому саме вас? Тому що ви ...

- Читаємо інформацію на с. 148–149 у підручнику.

— Прочитайте виділений кольором текст. Яке це речення за метою висловлювання? До чого воно спонукає? Ці слова будуть нашим меседжем. А слова *вигадка, фантазер і фантазерка* будуть кольоровими.

- Довгострокове творче завдання.

— Якщо у вас з'явиться натхнення щось створити, візьміть аркуш паперу А4 та оформіть роботу. Записи можна робити від руки або друкувати, чудово, якщо будуть ілюстрації до віршів, оповідань, казок, аплікації тощо. Оформлений аркуш — це епізод вашої творчості. Фантазуйте, уявляйте, творіть!

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Гра-розминка

Називаємо слова, які помістяться у п'ятилітрову банку.

2. Гра-картинка

Учитель демонструє ілюстрацію, учні кажуть, що вони бачать.

3. Гра-газета

Учитель кожному на парту роздає 1 газету (*добре, якщо дитячу або місцеве видання*). Із заголовків учні мають придумати розповідь.

4. Творча майстерня

1) Вправа «Казка навиворіт».

Учитель демонструє ілюстрацію — сюжет усім відомої казки «Колобок».

— Згадайте нашого вчорашнього Лиса. У далекому минулому він був лисеням. Уявіть, що він опинився у казці «Колобок». Складіть казку.

Колобок — це лисеня. Йому зустрічалися не тварини, а пироги чи пончики. І ліс був не звичайний, а пиріжковий ...

Замість колобка бабуся з дідусем виховували маленьке лисеня, яке одного разу погналося за красивим метеликом і заблукало в пиріжкову лісі. Там до нього підходили то пироги з капустою, то пончики з повидлом і пропонували з'їсти себе на обід. Але слухняне лисеня не піддалося на вмовляння і повернулося додому, де бабуся з дідусем нагодували його борщем з пампушками і рибною котлеткою з рисом.

2) Вправа «Два слова». Прийом «Біном фантазії».

Крок 1. Двоє учнів записують по одному слову з різних сторін дошки так, щоб не бачити, що пише інший. Один записує назву живого предмета, інший — неживого. Потім дошку відкривають, і записана пара слів стає початком нової незвичайної історії. (*Муха і рукавичка.*)

Крок 2. За допомогою різних прийменників складають і записують різні словосполучення.

Муха на рукавичці	рукавичка без мухи
рукавичка з мух	муха з рукавичкою
муха в рукавичці	муха під рукавичкою

Крок 3. Розвиток теми. Учні придумують історії з відповідним заголовком, або будують ланцюжок речень від першого слова до другого.

МУХА НА РУКАВИЧЦІ

Жила собі рукавичка із мух. Одної холодної пори в рукавичці поселилась муха. Вранці вона вилітала. Рукавичка без мухи скучала. Муха з рукавичкою дружно жили. Муха під рукавичкою спати лягала, рукавичка муху теплом зігрівала.

5. Хвилинка відпочинку (<https://youtu.be/9Y05ID-GvSw>)

6. Весела майстерня

— Чи любите ви жартувати? Читаймо і жартуймо про себе з Олександром Виженком.

ПИРИГ З РУКАМИ І З НОГАМИ

Пиріг з руками і з ногами
Три дні бігає за нами,
Ми сюди — і він сюди,
Ми туди — і він туди ...
Йбо, не минемо біди.

Раптом Гам кричить:
«Стривайте!..
От-от впаду, так і знайте!»
— Що таке? Не стій на місці!
— Не вбіжу, бо хочу їсти!..

СМІХОВИНА?

Жартуни-реготуни —
хлопчаки смішливі,
на три тижні та три дні
смішки учинили.
Сміхотворці — хоч куди! —
жарти жартували,
від кумедної ігри
за боки хапались.

Перехожі, як один,
заходились сміхом,
Їм ставала до душі
розбадьора втіха.
Розійшлася сміхотня
усіма світами,
Щоби радість пробувала
завжди між дітками.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія

— У кожного з вас — квітка сьогоднішньої творчості. Запишіть на пелюстках враження.

2. Домашнє завдання

Підготуватись до заповнення колажу «Про мене». Взяти все необхідне (*своє фото, фото родини, улюблену книжку, пригадати смішні історії, які траплялися*).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 113. ДОСЛІДЖУЄМО МЕДІА: МІНІПРОЄКТ — КОЛАЖ «ПРО МЕНЕ»

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, загальнокультурна, мовно-літературна, технологічна*), суспільних цінностей; розвиток творчості, уяви та фантазії, вмінь презентувати себе, свою родину, виявляти почуття, створювати колаж, потреби самопізнання і самовдосконалення, навичок співпраці та культури командної роботи; виховання естетичного смаку та бажання втілювати творчі задуми у проєкти.

Учні знають: мету поставленого завдання; обирають творчі завдання для роботи; складають послідовність дій; відповідають на запитання; самостійно будують висловлювання; створюють про себе колаж.

Учні вміють: працюють з медіапродуктами, інструкцією для роботи; взаємодіють усно; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; ухвалюють рішення щодо об'єкта для реалізації творчого задуму.

Тип уроку: комбінований урок.

Обладнання: колажі, які створювали учні в класі; цеглинки; матеріали для створення колажу.

Меседж уроку: «Кожна людина — унікальна і неповторна».

Кольорові слова уроку: колаж; наклеювання; технічний прийом.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Емоційна хвилинка

Вправа «Як мені пощастило»

- Як мені пощастило, — каже донька, — я схожа на маму.
- Як мені пощастило, — каже соняшник, — я схожий на сонце.
- Як мені пощастило, — каже пес, — я маю вірного друга.
- Як мені пощастило, — каже картопля, — я годую людей.
- Як мені пощастило, — каже свічка, — я позбавляю від темряви.
- ... (*кожна дитина в класі за зразком промовляє речення*).

Як мені пощастило, — каже вчитель, — я працюю з найталановитішими дітьми!

2. Вправа «Башточка»

— Скажу про себе я слова: ДОБРИЙ ...

Учні називають власні чесноти, риси вдачі та викладають вежу.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Ознайомлення зі словом

— Слово «колаж» прийшло до нас із французької мови, що означає «наклеювати». Це технічний прийом в образотворчому мистецтві. Це техніка створення картини шляхом застосування різних наклеюваних із плоских (*фотографії, квитки, тканини, вирізки з газет, кольорового паперу*) або об'ємних (*дріт, дерево, мотузки, метал*) матеріалів. Перші колажі створив Пікассо, а техніку одночасно з Пікассо винайшов Жорж Брак 1910 року.

2. Ознайомлення з рекламою

— Розгляньте рекламу. Яку інформацію отримали? Вам знайома ця дівчинка? У якому класі вона навчалася? (З-Т.)

— Кумедна дівчинка Джуді є цікавою і допитливою, активною та вигадливою. Вона прагне врятувати світ, віщує майбутнє, хоче стати зіркою. Читання історій про неї завжди спонукає посмішку і позитивні емоції. Прочитавши влітку на канікулах про Джуді Муді, ви зможете створити про неї колаж і презентувати під час навчання.

(<https://teren.in.ua/2017/06/07/malenci-ternopolyany-stvoryat-kolazh-pro-sebe1/>)

Фізкультхвилинка

Зупиніть навчання час!
Фізкультпауза у нас.
Руки, наче крила в птаха,
Що летить, не знає страху.
Вгору-вниз їх підіймаю
І доверху підлітаю.
А тепер — метелик я,
Рух дає мені життя.
До плечей згорну я руки,
Колові зроблю я рухи.
А голівкою покрутим —
Небезпек не має бути.
Якщо поруч небезпека,—
Геть втікаємо далеко.

3. Ознайомлення з темою

Меседж уроку: «Кожна людина — особлива».

— Себе не потрібно ховати, про себе потрібно розповідати, себе слід представляти читаючи, ма-
люючи, співаючи, моделюючи ...

1) Робота за матеріалами підручника.

— Колаж «Про себе» — це можливість виявити свою творчість.

План дій

- Пишемо розповідь про себе (4–5 речень).
- Ваші улюблені предмети (1–2 речення).
- Ваші улюблені книжки (1–3 книжки).
- Пишемо есе «Моя мрія».

Записи вирізаємо і наклеюємо на шматки газети.

Наклеюємо фотографії.

«Мрія» — вирізаємо з журналів малюнки, які вказують на мрію.

Оформляємо на папері формату А3

2) Виконання творчої роботи.

3) Презентація колажів.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

- Мені сподобалось/не сподобалось створювати колаж ...

2. Домашнє завдання

Удосконалювати техніку виконання колажу під час канікул. Створювати колажі за змістом про-
читаних книг.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 114. СТЕПАН ЖУПАНИН. НАМАЛЮЮ ВІТЕР... МАЛЮЄМО — РИМУЄМО СЛОВА

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, загальнокультурна*); суспільних цінностей; розвиток творчості, уяви, фантазії, навичок співпраці та культури командної роботи; виховання талановитості, інтересу до знань, радості від навчання вміння долати труднощі.

Учні знають: виразно читають вірш; визначають головну думку; передають словами почуття; складають власну розповідь; відповідають на запитання; самостійно будують висловлювання; досліджують слова; розглядають ситуації.

Учні вміють: працюють із текстом; передають інтонацією зміст; взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок розвитку творчого мислення.

Обладнання: музика для емоційного забарвлення; кольорові олівці.

Меседж уроку: «Творчість, як вітер,— не має кінця».

Кольорові слова уроку: вітер; прапорами; має.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

Емоційна вправа

1) *Сенсорно-моторний етап. Біоадекватна технологія (чуттєве сприйняття явища, що вивчається). (Може линути тиха релакс-музика.)*

— Сідайте зручно. Заплющте очі. Ви спокійні. Розслабляйте обличчя, шию, плечі, руки, тіло. Ви уявляєте, як м'язи вашого тіла стають м'якими. Ви відчуваєте розслаблення. Усміхніться та уявіть, які ви красиві, коли посміхаєтесь. Ви уявляєте, що сидите на березі річки. Насолоджуєтесь прекрасним краєвидом. Усе навколо кольорове. Спостерігаєте за водою. Вона наче завмерла. Ви взяли до рук пензлик і малюєте: блакитну воду, біле латаття, жовті водяні лілії ... Ваша душа наповнюється радістю, дихання стає легким ..., навколо тиша. Сонячно і добре. Душа співає.

Та вмить сонце ховається за хмару. Ви відчуваєте, як хтось провів, наче рукою, по вашому обличчю, ви відчули прохолоду. Холодне повітря пройшлося по спині. І чиясь рука куйовдить волосся. Затріпотіли голівки у квітів. На воді захитались лілії. Листочок, що так спокійно відпочивав у воді, стрімко гайнув у далеке плавання ... Що це? Пензлик завмер у руці. Вітер. Намалюю вітер: тихий, ніжний, дощовий і сніжний. Вітер квітковий, вітер сердитий ... та часу малювати нема.

Усміхніться, глибоко вдихніть і повільно повертайтеся у реальність, у клас. Розплющте очі, потягніться, поверніть голову ліворуч, праворуч, посміхніться сусідам. Обговоримо, як ваша уява малює вітер.

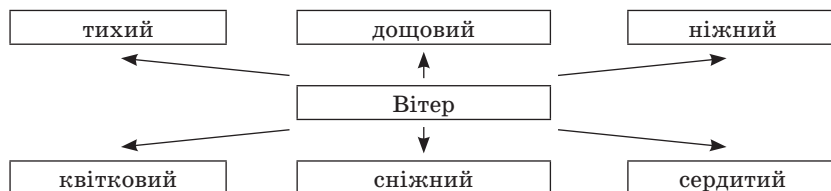
2) *Символьний етап («образне звернення»; виведення образу інформації на рівень словесного осмислення).*

— Ви відпочили і налаштувалися на урок. Які кольори бачили? Який аромат відчували? Які звуки шепотіла природа?

Створення образону

(Звучить спокійна фонова музика.)

— Візьміть олівець того кольору, що найбільше зараз вам до вподоби, і намалюйте той образ вітру, що ви уявляли, сидячи біля річки. Напишіть слова, що почули (*який вітер?*).

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вправа «Сходинки»

Логічний етап (осмислення інформації)

— А ось мій образ. Прочитайте сполучення слів. Спробуйте побудувати логічне продовження кожного рядку.

Вітер

Вітер з морозом

Вітер з гарбузом

Вітер зі словами

Вітер з дітлахами

Зразок

Жив собі вітер. Взимку з морозом дружив. Разом у сніжки ганяли. Разом дороги замітали. Весело жили.

Жив собі вітер та й жив. Із гарбузом дружив. Від пекучого сонця його захищав, дощову хмарку приганяв. Діти гарбузову кашу варили, їли і здорові були.

Любив жити вітер зі словами. Разом речення складали, разом байки і казки читали. Вітер заплутовав слова. Як сміялась дівчора!

Жив собі вітер. Жив. У футбол грав з дітлахами, в школі він виводив «гами». Вмів писати і читати і себе намалювати.

2. Робота за підручником

Лінгвістичний етап (креативне використання мислеобразу в мовленнєвій діяльності)

— А зараз дізнаємось, який вітер малював Степан Жупанин.

Читаємо вголос вірш Степана Жупанина «Намалюю вітер» (*читають учні*).

Гра «ТАК — НІ»

— Сподобався вірш? Вітер осінній? Вітер весняний? Вітер без кінця і краю?

— Яка головна думка вірша?

3. Творча робота зі словами

Пояснюйте! Коли таке буває: «вітер прапорами має, з музикою по селу гуляє»?

Шукайте! Вітер (який?) тихий, ніжний, дощовий, сніжний.

(Що робить?) здіймає, танцює, гортає, має, гуляє.

Утворіть! Вітер, вітерець, ... вітерець, вітрище, вітрюга, вітрюган.

Римуйте!

Ніжний	хвилі	у	вальсі	має	маю	
Сніжний	на	схилі	на	терасі	гуляє	краю

Вправа «Цікавий словопазл»

Завдання: обрати будь-яку риму і скласти фантастичні речення.

Наприклад:

Ніжний промінчик на хвилі у вальсі гуляє.

Сніжний чоловік на терасі сховище має.

Дізнавайтесь! Повітряні монстри: буря, ураган, торнадо і смерч.

Торнадо або смерчі — це повітряні колонії, які несамовито обертаються.

Вони утворюються всередині бурі та простягаються від хмари до землі у вигляді воронки.

4. Фізкультхвилинка

Моторно-кінестетичний етап (реагування на інформацію через тілесні реакції)

— До нас завітав вітерець і пропонує відпочити.

Вітер віє нам в лице, захиталось деревце.

Вітерець все тихше й тихше,

Деревце все вище й вище.

Продовжити:

Вітер дерева колише ...

УРОК 115. ВАЛЕНТИНА ТКАЧЕНКО. ЛІСОВЕ КОРИННЯ. ШУКАЄМО ПОРІВНЯННЯ, РИМУЄМО ПАРИ СЛІВ

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, екологічна, природнича*); суспільних цінностей; розвиток творчості, уяви, фантазії; навичок співпраці та культури командної роботи; виховання талановитості, інтересу до знань, радості від навчання.

Учні знають: виразно читають вірш; визначають головну думку; передають словами почуття; складають власну розповідь; відповідають на запитання; самостійно будують висловлювання; досліджують слова; розглядають ситуації.

Учні вміють: працюють із текстом; ведуть розповідь від першої особи; передають інтонацією зміст; взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: картина лісу; картинки дивовижного коріння; малюнки виробів з сухого дерева, мостів з коріння.

Меседж уроку: «Хочу, щоб ліс був зеленим, вода була чистою, повітря свіжим, а сміття навіть не летіло в нашу сторону ...» (*Лісове коріння*).

Кольорові слова уроку: наратор; оповідач; кривий ліс; химерне коріння.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Вправа «Я — образ»

Мета: вправляти дітей в умінні перетворюватися, змінювати свій настрій, уявляти і складати творчі розповіді.

Алгоритм розумових дій

- Обрати один із об'єктів на картині (*ліс, дерево, квітка, річка*);
- визначити його емоційний стан чи настрій (*характер*);
- увійти в образ (*розповісти про свого героя від першої особи*);
- описати зображене на картині від імені «Я-образу» з емоційною характеристикою;
- придумати назву розповіді.

Щоб навчити учнів складати розповідь від першої особи, уточнюємо їхні знання:

- про різні емоційні стани і настрої:

Учитель (називає слово)

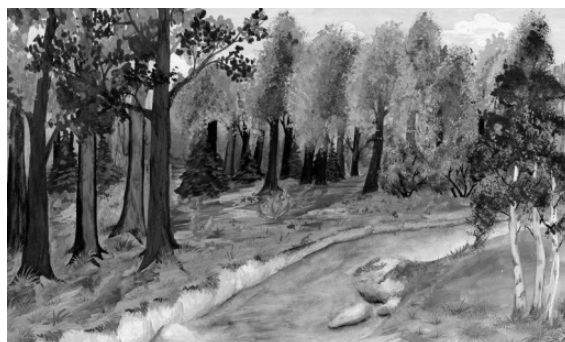
сумний, здоровий, голодний, спокійний
про різні риси характеру:
добрий, лінивий, чемний, розумний

Учні (антонім)

веселий, хворий, ситий, знервований;
злий, працьовитий, грубий, дурний;

- про ознаки проявів цих емоційних станів:
веселий (*посміхається, йому все приносить радість, сміється*);
сумний (*його все засмучує, плаксивий, багато скаржиться*);
хворий (*роздратований, вимагає до себе підвищеної уваги, скаржиться на здоров'я, бурчить*);
добрий (*усе любить, допомагає, піклується, співчуває*).
- про різні засоби інтонаційної виразності мовлення і правила їхнього застосування: темп мовлення, сила голосу, тембр.

Від імені обраного героя учні складають опис навколишнього і подій, зображених на картині. Емоційний стан героя підкреслюють вигуками, мімікою, жестами та іншими засобами інтонаційної виразності мовлення.

Зразок 1. Я — криве дерево. Сумно мені живеться у лісі. Навколо мене ростуть красиві стрункі берізки, могутні дуби. А я **хворію**. У дитинстві мені пошкодили головну гілочку, зламали. Я так тягнувся до світла, що викривив свій стовбур. Я мрію, що прийде чарівник; і я знову стану красивим.

Але я — **щасливе** дерево. У мій ліс приходять люди, щоб подивитись і розгадати таємницю моєї зовнішності. І тоді я **веселе**. Мої гілочки тріпочуть від радості. Я знаходжу друзів і ділюсь з ними своїми легендами і казками.

Зразок 2. Я — ліс. Мене розбудив сонячний промінчик. Пташки радісно вітають мене ранковим щебетом. Як добре! Я **спокійний**. Вдихаю чисте повітря. Вітаю працьовитого дятла. Але, що це? Гуркіт, машина ... І в обличчя летить купа сміття. Мої гілки зрубані, коріння без живої води. Я **знервований!** Який злий і жорстокий світ!

І раптом по стежині ідуть мої давні добрі знайомі — маленькі помічники природи. У них знову акція «Чисте довкілля». Вони мені допоможуть, вони люблять природу. **Настрій радісний! Я щасливий!**

Бесіда-підсумок

— Прочитайте два тексти. Порівняйте їх. Як змінюється настрій героїв?

— Яка головна думка текстів?

«Фантастична добавка»

— Розгляньте картинки. (*Учитель роздає одну картинку на кожну парту з дивовижним корінням.*)

— На що схоже коріння? Чи зустрічали ви колись таке? Придумайте фантастичну назву.

— Якби коріння могло говорити, з якими словами воно звернулося б до людей?

— Прочитайте *меседж уроку*: «Хочу, щоб ліс був зеленим, вода була чистою, повітря свіжим, а сміття навіть не летіло в нашу сторону ...» (*Лісове коріння*).

— Чи підтримали б ви звернення коріння?

— Яку роль ви виконували? (*Образи лісу і дерева, роль оповідача.*)

2. Робота зі словами

Оповідач, наратор — особа, від імені якої ведеться розповідь.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Бесіда

— Чи погоджуєтесь ви із тим, що у лісі можна побачити багато цікавих і дивовижних образів?

— Достатньо творчій людині зайти в ліс та роздивитись навколо ... І в руках майстра мертве дерево отримує друге життя, химерне коріння оживає.

Яке химерне лісове коріння!
Попід ногами скрізь його сплетіння ...

— Чи бажаєте дізнатися, що побачила у лісі поетеса Валентина Ткаченко?

2. Робота за підручником (с. 151)

- Читання мовчки вірша В. Ткаченко «Лісове коріння»;
- читання вголос;
- читання в парі;
- читання ланцюжком по рядочку.

3. Руханка

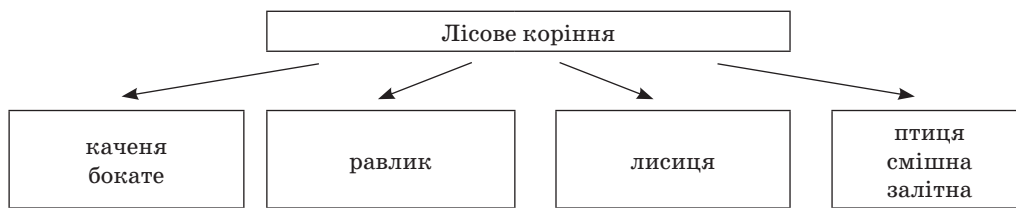
Рухаємося і заплітаємося, як коріння: три дерева, два дерева, одне дерево.

4. Робота з текстом

— Яке враження від вірша? Які казкові постаті побачила поетеса?

- Шукаємо порівняння, складаємо схему.

- Римуємо слова.
коріння/сплетіння   бокате/ноженята   лисиця/птиця   в діброві/казкові

5. Робота з прислів'ями

- Про що говорять прислів'я?
- З доброго насіння міцне і коріння.
- Сильне коріння — міцна крона.
- Яке насіння таке й коріння.

6. Творча робота

1) Бесіда.

— Ліс — це ідеальне місце зустрічі реального і фантастичного, казкового, це перехрестя фантазії та дійсності. Природа лісу чарувала багатьох письменників і поетів. Івана Франка називали *співцем лісу*. Він жив лісом і жив у лісі, зазирає у таємничі хащі ...

В той ліс як часто я літав думками,
Коли було нестерпно між людьми!
Тут дикими втішався я квітками,
Тут віддихав я чистими грудьми ...

Як людина може використати коріння, щоб воно служило людям? Чудову технологію вирощування мостів придумали в індійському племені Хасі. Для налагодження комунікацій між двома берегами річки вони використовують коріння живих рослин. За місцевими повір'ями, коли жителі купуються у місцевій річці Баянг біля моста з коріння, здійснюються їхні мрії і надії в пошуках своєї любові та щастя.

2) Складаємо казку про лісове коріння, використовуємо порівняння.

Приєм «Фантастичне продовження»
Коріння виповзає із землі, мов ...

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз «Най-, най-, най- ...»

- Найперше, що я зрозумів ...
- Найбільше мене здивувало ...
- Найприємнішим було ...
- Найцікавішим було ...
- Найдобрішим був ...
- Найменше я хочу, щоб...

2. Домашнє завдання

Виразно читати вірш В. Ткаченко «Лісове коріння» (с. 151).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 117. ОЛЕКСАНДР ЄФІМОВ. ТУТ УСЕ Є ...

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, соціальна*), суспільних цінностей; розвиток творчості, уяви, фантазії, навичок співпраці та культури командної роботи; виховання талановитості, інтересу до знань, радості від навчання.

Учні знають: виразно читають текст; визначають головну думку; передають словами почуття; складають власну розповідь; відповідають на запитання; самостійно будують висловлювання; досліджують слова; розглядають ситуації.

Учні вміють: працюють із текстом; передають інтонацією зміст; взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: зашифрований текст.

Меседж уроку: «Чарівні картини природи приваблюють чистотою і чарівністю, красою і казковістю. Цікаві шкільні уроки — важливий крок до пізнання».

Кольорові слова уроку: врізнобіч; підтюпцем; борюкається.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Розминка

- Читання стовпчика слів. Пояснення значень. Добирання синонімів.
врізнобіч
підтюпцем
борюкаються
роздивляється
справжнісінький
— Якщо ці слова та й зійдуться в одному тексті, про що він може бути?
Складаємо речення зі словами: *врізнобіч, підтюпцем, борюкається*.
- Відпрацьовуємо наголос.

Олень	знАхідки
надвОрі	пУрхнула
Осьдечки	

2. Вправа «Чи вірите ви, що?..»

- Чи вірите ви, що зараз на уроці буде зима, хоч за вікном завершує свій цикл весна?
- Що допоможе нам перенестися в часі? (*Книжка, текст.*)
- Правильно прочитайте зашифрований текст.

НІСГОВЕ ТЕМИСЦТВО

неДь вуб петлий. ніСг вуб комрий. йшлиВи ТИДІ у відр. оЩ борити? ляЖо тасв пиліти нісговика.
В кашаС дубе девмідь. У неЖі леманький нолс. тюКаша пиліть чезайня.

(СНІГОВЕ МИСТЕЦТВО

День був теплий. Сніг був мокрий. Вийшли діти у двір. Що робити? Коля став ліпити сніговика. В Сашка буде ведмідь. У Жені маленький слон. Катюша ліпить зайченя.)

— Перетворіть прості речення на складні, використовуючи сполучник «а». (*День був теплий, а сніг був мокрий.*)

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Робота за підручником (с. 152–153)

- 1) Читання тексту учнями мовчки.

2) Аудіювання.

1. Хто автор твору?
  - а) Олександр Єфімов;
  - б) Василь Сухомлинський;
  - в) Володимир Рутківський.
2. Яким був четвертий урок?
  - а) Літературне читання;
  - б) українська мова;
  - в) образотворче мистецтво.
3. Коли відбувалась подія?
  - а) Улітку;
  - б) узимку;
  - в) навесні.
4. Ким уявляє себе Вітя?
  - а) Льотчиком;
  - б) військовим;
  - в) космонавтом.
5. Яке завдання дала Галина Іванівна?
  - а) Малювати сніговика;
  - б) ліпити снігову королеву;
  - в) ліпити кому що до вподоби.
6. Що ліпили Світланка й Оля?
  - а) Сніговика і Котигорошка;
  - б) Чебурашку і Крокодила Гену;
  - в) Сніговика і Чебурашку.
7. Що спочатку робив Вітя Карацунька?
  - а) Сидів біля куща;
  - б) ліпив снігову бабу;
  - в) походжав двором, роздивлявся.
8. Кого побачив Вітя на снігу?
  - а) Зайця;
  - б) сороку;
  - в) оленя.
9. Де діти побачили сороку?
  - а) На яблуні;
  - б) на землі;
  - в) на груші.
10. Як Віті вдалося побачити дива?
  - а) Він їх створив;
  - б) він спостережливий;
  - в) у нього гарно працює уява.
11. Головна думка твору — ...
  - а) У звичайному можна побачити незвичайне і навпаки;
  - б) наполегливо виконуй завдання;
  - в) будь працелюбним і ти все зробиш.
12. Чому Вітя не ліпив?
  - а) Малював;
  - б) не хотів;
  - в) писав.

— Які слова у змісті тексту розкривають його назву (*заголовок*)?
Обґрунтуйте! Урок малювання — це і гра, і мистецтво, і праця.

2. Робота з текстом

Тема: захоплива розповідь про незвичайний урок малювання на природі.

Головна думка: цікаві шкільні уроки — важливий крок до пізнання.

УРОК 118. ТВОРЧА РОБОТА. СКЛАДАЄМО СЛОВЕСНІ КАРТИНИ ЗА ЗМІСТОМ ТВОРУ «ТУТ УСЕ Є ...»

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, природнича, загальнокультурна*), суспільних цінностей; поглиблення мовних і мовленнєвих умінь і навичок засобами продуктивної діяльності; розвиток творчості, уяви, фантазії, навичок співпраці та культури командної роботи; виховання талановитості, інтересу до знань, радості від навчання, бажання вивчати українську мову для пізнання картини світу.

Учні знають: виразно читають текст; визначають головну думку; передають словами почуття; складають словесні картини; відповідають на запитання; самостійно будують висловлювання; досліджують слова; розглядають ситуації.

Учні вміють: працюють із текстом; передають інтонацією зміст; взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: учнівські малюнки картин природи.

Меседж уроку: «Мова — творець картини світу».

Кольорові слова уроку: грудوماхи.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Вправа «Упізнай тварину»

- У нього за літо буває три приплоди: перший — у кінці квітня або в травні, другий на початку липня, третій у кінці серпня або початку вересня, коли починається листопад. Ці пізні дітки так і називаються листопаднички. До зими він починає біліти з хвоста. (*Заєць*.)
- Він готує собі м'яке ліжко для зимівлі. Він смішно катається по сухому листю, наколює їх на колючки і носить до свого зимовища. Потім, згорнувшись у клубок під листям, засинає на всю зиму. (*Їжак*.)
- Вона живиться жабами, ящірками, мишами, великими комахами, може розорити пташине гніздо, а ось наздогнати зайця їй не просто, оскільки він рухливий, та і слід плутає. Взимку їжу під снігом шукає. (*Лисиця*.)

2. Вправа «Об'єднай у текст»

Снігова білизна; снігова сорока; пухкий сніг; довгохвоста красуня; грудوماхи для сніговика; засніжена гілка; сніговий горбочок; сріблясті сніжинки.

3. Вправа «Читаємо за особами» (*перевірка виразності читання: домашнє завдання*)

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Творча робота. Малюємо словесні картини

1) *Вирішуємо.*

- Що буде намальовано? (*Зміст*.)
- Як ми розмістимо об'єкти на картині (*що на першому плані, що далі, що праворуч, що ліворуч, що буде зображено у центрі*)? (*Композиція*.)
- Які фарби використаємо для картини? (*Кольорове рішення*.)

Перша картина «Зимовий день»

2) *Складаємо словесну картину природи за змістом.*

Яка гарна погода!

Сонечко ... Доріжки ... Сніг ... Дерева ... Яблуня ...

3) *Удосконалюємо текст «Заєць» ознаками.*

— Погляньте на малюнки, які ви створювали на уроці. Кожен з вас обирає композицію, кольори. Всі малюнки різні. Та кожен малюнок приваблює по-своєму.

Зараз перед вами буде текст, однаковий для всіх. Ваше завдання: вставити ознаки. Як зміниться текст?

Я блукав ... лісом. Настрій у мене був ... Та раптом почулося ... попискування. На ... стежині я побачив зайчика, який потрапив у сільце. Він дивився на мене ... очима і тремтів від страху. Моє ... серце підказало, як діяти.

(*Весняному, піднесений, жалібне, лісовій, вологими, дитяче.*)

— Що вам підкаже серце в цій ситуації?

— Узимку складно зустріти зайця в лісі. Картина природи допомагає нашій уяві та фантазії. Вдивляючись у засніжені дерева, ми помічаємо казкові образи. Що побачив Вітя Карацунька і кого уявив? («Сніговий горбочок притулювся до засохлого стебла якоїсь квітки».)

4) **Читаємо і продовжуємо текст за уявою.**

Друга картина «Зайчик і сорока»

Сніговий горбочок притулювся до якоїсь квітки. Це — заєць. Він був схожий на ...

На розлогій яблуні сидить довгохвоста красуня. Вона нагадувала ...

2. Хвилинка відпочинку

3. Хвилинка партнерства

— Прочитайте в парі текст М. Гай «Який буває сніг?».

ЯКИЙ БУВАЄ СНІГ?

Засперечалися снігові подорожники — маленькі, з горобців, північні пташки. Не можуть вирішити, який буває сніг.

Літають, перепитують:

— Який буває сніг?

— Золотий! — відповів ранок, висвічуючи морозну тундру.

— Блакитний, — сказало денне чисте небо.

— Синій, синій, — прошепотіли тіні старих модрин.

— Хо-о-лодний! — крякнула качка, ховаючи дзьоб під крило й підгинаючи лапку.

— Теплий, — пробурмотіла біла куріпка й зарилась у кучугуру подрімати.

— Легкий, легкий, легкий! — прошумів вітер і закружляв, ніби пух кульбабки, густі сніжинки.

— Важкий! Дуже важкий! — зітхнули гілки кедрового стелюха, притиснуті до землі вагою снігових наметів.

— Червоний-червоний! — сказала вечірня зоря, спалахнувши над вершинами сопок.

— Срібний, звичайно! — посміхнувся ясний місяць, піднімаючись із-за гір до зірок.

Тайгу й тундру до самого океану пролетіли снігові подорожники й усе питали, питали. Так і не взнали, який же сніг.

Кедровий стелюх — зігнуті гілки кедра, що полягли; гілки дерева, що стеляться по землі під вагою снігу.

Висновок. Кожний бачить світ по-своєму, уявляє по-своєму й описує по-своєму. Мова у цьому випадку є творцем. (*Меседж уроку.*) Вона формує для людей, які є її носіями, картину світу.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

- Про зайця дізнались ...
- Про зайця читали ...
- Про зайця складали ...
- Який колір снігу, зрозуміли ...

2. Незвичайне домашнє завдання

Намалювати словесну картину природи за вікном.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 119. ДОРОТА ГЕЛЬНЕР. РОЗМОВА З ФОРТЕПІАНО

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, соціальна, загальнокультурна*), суспільних цінностей; поглиблення мовних і мовленнєвих умінь і навичок засобами продуктивної діяльності; розвиток творчості, уяви, фантазії, навичок співпраці та культури командної роботи; виховання талановитості, інтересу до знань, радості від навчання, бажання бути освіченою і культурною людиною.

Учні знають: виразно читають текст; визначають головну думку; передають словами почуття; складають власні висловлювання; відповідають на запитання; самостійно будують висловлювання; досліджують слова; розглядають ситуації.

Учні вміють: працюють із текстом; передають інтонацією зміст; взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: піаніно. (*Доцільно провести урок у класній кімнаті, де є піаніно.*)

Меседж уроку: «Музика збагачує життя, приносить насолоду, сприяє розвитку, зближує людей і навіть лікує! Піаніно — це як порожня канва, що дозволяє проявити творчість ...».

Кольорові слова уроку: фортепіано, фортеп'яно, фортеп'яно, піаніно; хобі, захоплення.

КАРТА УРОКУ

І. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. «Крісло автора»

Учні оповідають словесні картини, які побачили за вікном.

— Що вам допомагало проявити творчість?

2. Проблема «Що зближує людей?»

«Інтрига»

— Яке слово пропущено? (*Музика.*)

... збагачує життя, приносить насолоду, сприяє розвитку і навіть лікує. А ще ... може зблизити людей у великих містах, поглибити порозуміння і викликати співчуття, а можливо, навіть і відкрити здатність співати і посміхатися.

3. Розповідь

— Що б ви вчинили, якби йшовши площею великого міста, побачили посередині піаніно?

— Одному чоловіку спала на думку ідея залишити піаніно на площі великого міста і подивитися, що з того вийде. І з того часу місце біля піаніно ніколи не буває порожнім. Випадковому перехожому може здатися, що двоє людей, які сидять за піаніно, грають разом багато років, знають одне одного наче все життя. Насправді вони тільки-но познайомилися. Їх зблизило спільне захоплення.

— Що їх зблизило? (*Музика, спільне захоплення.*)

— Що допомагає їм проявити творчість? (*Піаніно, володіння мистецтвом гри, знання і вміння.*)

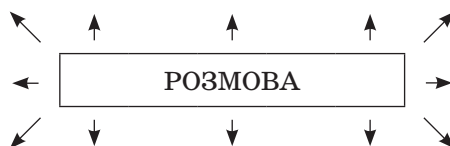
— Чи є у вас захоплення, які? Хто з вас володіє мистецтвом гри на піаніно? Чи можете зіграти мелодію? Хто бажає навчитись? Які музичні інструменти знаєте?

Робота зі словами

Фортепіано, фортеп'яно, фортеп'яно.

Піаніно — це як порожня канва, що дозволяє проявити творчість ...

— Проявімо творчість і побудуймо «Асоціативний куц»; з ким можна вести розмову?

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Робота за підручником (с. 154)

1) Читання тексту «Розмова з фортепіано» вголос.

2) Керований діалог.

— Про що цей вірш? Ким є фортепіано у вірші? Хто розмовляє з фортепіано?

— Скільки запитань було поставлено? Про що вони?

— Які образні вислови передають різний настрій?

Поганий настрій

страшенно
дзвін грубий
струни гуркочуть, наче грім
клавіатура гуде, тремтять мури

ГРА

Гарний настрій

мелодійно, ніжно
дзвін тонкий, високий
як пісня бджілки
клавіші найтонші, найдзвінкіші

2. Формуємо виразність. Щоденні 5

- Читаємо, інтонацією передаємо почуття.
- Читаємо питальні речення.
- Читання з другом (*хвилинка партнерства*).

3. Музична пауза (*гра на піаніно*)

4. Робота за ілюстрацією до вірша

Предбачення!

— Чи може це бути авторка в дитинстві? Як вона звертається до фортепіано?

5. Творча робота

1) *Вступна бесіда.*

— *Хобі* — це життєве захоплення людини (*тимчасове, або постійне*), яким їй хочеться займатись, не шкодуючи часу та сил. Хобі нам може розповісти про людину, а може перерости в улюблену справу. Через своє хобі людина знаходить себе у науці або мистецтві.

Хобі, захоплення — важлива частина життя людини.

2) *Перетворюємо вірш на розповідь про своє творче захоплення.*

У мене є хобі. Приходжу додому і ... Увесь свій вільний час ... Коли у мене поганий настрій, я ...

Мені приємно, коли моє захоплення ...

Зразок

Найбільше у світі я люблю читати. Батьки ще в дитинстві помітили цю звичку, і ми разом створили домашню бібліотеку. Книги мені відкривають світ. Я постійно читаю щось нове, розвиваюсь та пізнаю природу і людей. Книги вчать мудрості, дають корисні поради, допомагають ухвалити правильні рішення. Разом з героями книг я вчуся переживати, бути добрим, розуміти і поважати інших. Коли у мене поганий настрій, я беру книгу і забуваю про все.

Мені приємно, коли моє захоплення допомагає мені у спілкуванні з іншими. Книга знайшла мені вірних друзів. Я вважаю, що не можна бути культурною людиною, не читаючи книг.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

На уроці дізнався(*лася*) ..., навчився(*лася*) ..., замислився(*лася*).

2. Домашнє завдання

Виразно читати вірш Дороти Гельнер «Розмова з фортепіано» (с. 154).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 120. ВАСИЛЬ СУХОМЛИНСЬКИЙ. СПІВУЧА ПІР'ІНКА

Мета: формування і розвиток предметних і ключових компетентностей (*комунікативна, читацька, загальнокультурна*), суспільних цінностей; розвиток творчості, уяви, фантазії, навичок співпраці та культури командної роботи; виховання талановитості, віри у свої сили, бажання бути творцем власного «я».

Учні знають: виразно читають казку; визначають головну думку; передають словами почуття; складають власну розповідь; відповідають на запитання; самостійно будують висловлювання; досліджують слова; розглядають ситуації.

Учні вміють: працюють із текстом; передають інтонацією зміст; взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок розвитку компетентностей.

Обладнання: малюнок птаха стрепета.

Меседж уроку: «У кожної людини є своя співуча пір'інка. Нещасливий той, у кого такої пір'інки немає».

Кольорові слова уроку: стрепет; дивовижний.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Вправа «Незакінчене речення»

- Кожна людина має певні ... (*здібності*).
- Своє ставлення до світу я передаю у ... (*віршах, творах, малюнках*).
- Я мрію стати ...

2. Бесіда

— Кожен з вас має певні здібності. Хтось гарно танцює, співає, а хтось швидко і правильно розв'язує задачі, працює на комп'ютері. Хтось майстерно вишиває, а хтось — уміє доглядати тварин. Часто здібності переростають у захоплення. Ви вже ділилися світом своїх захоплень. Але не завжди людина знає про свої здібності, цінує свою унікальність.

— Чи завжди ми знаємо про свої можливості, розпізнаємо і розвиваємо їх? (*Не завжди.*)

— У мене в руках пір'інка і книга відомого вам автора (*показати книжку В. Сухомлинського і пір'інку*). Як уважаєте, що будемо читати?

3. Розчитування

Птах	дах	настроюється	захотілося
струна	пробіг	дивовижний	маленький
Сергійко	схожий	Сергійко	схожий
дивовижний	маленький	струна	пробіг
настроюється	захотілося	птах	дах

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Кероване читання казки В. Сухомлинського «Співуча пір'інка»

- Чим співає дивовижний птах?
- Що має у крилі?
- Як співає пір'інка?
- На що схожий спів?
- Чи знали ви до сьогоднішнього дня про такого птаха?
- Яке лихо трапилось?
- Хто знайшов пір'інку?
- Як ви розумієте слова чоловіка?
- Чи є співучі пір'інки у ваших однокласників? Чи є вона у вас?

2. Розвиток читацьких навичок

Читаємо як «черепаха» — 1-й абзац; як «сорока» — 2-й абзац; в парі — 3-й абзац.

Тема: про здібності та таланти.

Головна думка казки: у кожної людини є співуча пір'їнка (здібності та таланти).

3. Робота зі словами

Стрепет — птах.

Дивовижний — фантастичний, неймовірний, незрівнянний, неземний.

Лунає — розноситься, пронизує, лине.

Трапилось — сталося, виникло, відбулося.

4. Хвилинка природознавства

— Стрепет, або хохітва, належить до родини дрохв. Це великий птах завдовжки до 45 см, тобто завбільшки з курку. Маса тіла може досягати до 1 кілограма. Мешканець просторого степу має сильні довгі ноги з короткими кігтями, щоб краще було ходити та бігати серед високих трав. Сіро-коричневе забарвлення допомагає ховатися від ворогів.

Птах мовчазний, адже з чарівним співом цій пташці не поталанило. Зрідка видає неголосне «пуль-пуль-пуль». Коротко з перервами тріщить — «тррр» — під час токування самець.

Та стрепет теж по-своєму співає. Птах швидко з частим помахом крил літає. Саме у польоті самець крилами створює своєрідний мелодійний свист. Степовий птах занесений до Червоної книги України.

5. Фізкультхвилинка

6. Творча робота

1) Складаємо сенквейн.

Стрепет. Неймовірний, невеликий. Летить, розправляє, співає. Я не можу жити без пісні. Дивовижний птах	Пір'їнка. Особлива, незвичайна. Випала, упала, заспівала. Лунає тонкий свист. Співоча пір'їнка
--	--

2) Вправа «Два слова». Прийом «Біном фантазії».

мураха на пір'їнці
пір'їнка з мурах
мураха в пір'їнці

пір'їнка без мурахи
мураха з пір'їнкою
мураха під пір'їнкою

Зв'яжи в один текст!

Жила собі мураха на пір'їнці. Одної літньої пори проснулась мураха в пір'їнці. Вийшла мураха на стежину і пішла мурашник шукати. Пір'їнка без мурахи стала скучати. Мураха з пір'їнкою ладили і добре жили. Мураха під пір'їнкою здобич ховала, спати лягала, співоча пір'їнка пісню співала.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексійний аналіз

- Яку головну ідею ви зрозуміли?
- На що наголошує співоча пір'їнка?
- Які емоції переважали?
- Як працювали? (Творчо.)

Творчо застосовували знання.
Виконували різні завдання.
Обговорювали тему, головну думку тексту.
Разом співпрацювали.
Читали і розповідали.
Отримали позитивні емоції.

2. Домашнє завдання

Читати казки Василя Сухомлинського.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 123. УЗАГАЛЬНЕННЯ. СТОРІНКАМИ КНИЖКОВИХ ФАНТАЗІЙ

Мета: відновити в пам'яті учнів опрацьовані розділи; розвивати пізнавальну діяльність; сприяти розвитку творчості, креативного мислення, мовлення; поглибити мовні та мовленнєві вміння та навички засобами продуктивної діяльності; виховувати любов до книги, до читання, талановитість, бажання навчатись упродовж життя, дотримувати здорового способу життя.

Учні знають і вміють: знаходять асоціативні зв'язки у тематиці, змісті прочитаних творів; висловлюють самостійні судження; складають казки; відповідають на запитання; самостійно будують висловлювання; розглядають ситуації; взаємодіють усно; розуміють зміст прочитаного; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Тип уроку: урок узагальнення знань і вмінь.

Обладнання: прислів'я; казка; Щоденник вражень; малюнок для колажу.

Меседж уроку: «Читайте! Нехай у вашому житті не буде жодного дня, коли б ви не прочитали хоча б сторінки з нової книги» (К. Паустовський).

Кольорові слова уроку: партнери; книжколюби; джерело знань.

КАРТА УРОКУ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Бесіда. Прийом «Сенквейн»

— Ось ми завершили подорож з підручником «Українська мова та читання». Що ви можете сказати про підручник, про автора, про видавництво?

Автор Олександра Савченко.

Український, освічений.

Запрошує, рекомендує, підказує.

Відкриває цікавий світ природи і дитинства.

Партнер.

Підручник.

Цікавий, корисний.

Навчає, розвиває, виховує.

Формує уявлення про картину світу.

Джерело знань.

Видавництво.

Українське, освітянське.

Видає, виготовляє, розповсюджує.

Відіграє важливу роль в освіті дітей.

Книжколюби.

2. Продовж речення

- Літературні казки, п'єси, байки навчали ...
- Поезії про дивосвіт природи ...
- Розділ «Все добре переймай, а недобре виправляй» допомагав ...
- Іскринки творчості розвивали ...

Довідка: мудрості, малювали картини світу, виправляти помилки, уяву і фантазію.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Проявляємо творчість, складаємо розповідь. Робота в групах.

— Розгорни зміст підручника. Прочитай назви творів. Склади розповідь, використовуючи заголовки творів розділу «Поезії про дивосвіт природи».

Дивосвіт, дивосвіт; за сонцем хмаронька пливе; пливе білий човник; в небі жайворонки в'ються; поле в нашому краї — наче море безкрає; дядько Доц стоїть над лісом; шипшина важко віддає плоди, розливається Дунай.

2. З'єднай частини і прочитай поради. Хвилинка партнерства

На кожній парті — розрізані частинки прислів'їв.

Гарні не красиві слова, ...

Добрі вчинки інших записуй на піску, ...

гарні — красиві діла.

злі на камені.

3. Руханка

4. Іскринки творчості. Гра «Перетворення». Робота в групах

— Зараз ми у класі, де є парти, шафи, дошка, кран, штори, розетки ... А тепер уявімо, що наш клас зачарували, перетворили на ліс. У лісі немає парт. На що перетворяться парти, щоб було, як у лісі?

Кожна група отримує назву того, на що перетворюється клас, і завдання з перетворення предметів у класі.

Якщо клас — це ліс, то кран — це джерело, стілець — пеньок, шафа — ведмідь.

Якщо клас — це літак, то вчитель — пілот, діти — пасажери, портфелі — рятувальні жилети.

Назви для перетворення класу: ліс, море, морське дно, місто, театр, людина, книга, Україна.

5. Творча колективна робота

1) *Читайте!*

— Прочитай стовпчики слів.

Багаття	струмок	родзинки	яблуко	рух
колодязь	чебрець	соняшник	помідор	ролики
вода	базилік	окуляри	жаба	велосипед
морква	кориця	молоко	дракон	друг
гарбуз	сливи	сонце	гори	здоров'я

2) *Складайте!*

— Об'єднайте кожний стовпчик слів у текст.

Наприклад:

Росли собі Морква і Гарбуз. Сонечко з неба припікало, вони дощик чекали. Довго дощу не було. Пішли вони до колодязя водички шукати. Довго йшли, притомилися. Багаття розпалили, тут і спеклися.

— Чи можливо всі слова об'єднати в один текст?

— Фантазія та уява роблять чудеса!

3) *Слухайте!*

Казка розрізана на частини. Учні читають уголос.

ДРУГ ПАН ЗДОРОВ'Я

Ця історія трапилася зі мною насправді. Наближався Новий рік.

Мої рідні, як і багато інших сімей, готувалися до Новорічного свята. Я з татусем і братом господарювали на подвір'ї. О, тут почалася справжня фізкультхвилинка. Співаючи, ми внесли дровець для **багаття**. З колодязя витягнули **води**. У дворі прикрасили ялинку, відкидали сніг, ще й сніговика зліпили і **моркву** йому замість носа втулили. Встиг я і матусі допомогти на кухні. З підвалу приволік **здоровенного гарбуза**. Ви подумали, що моя мама хоче Принесою стати, як Попелюшка у казці Шарля Перро. Та ні, нас чекає корисна гарбузова каша — з пшоном і маслом, з медом та родзинками. І ніхто з нас не стомився. Хіба ж козак стомиться від такого? А ми — справжні козаки!

Швидко наближався вечір, тому я крутився, як білка у колесі, щоб усе встигнути. Але мама каже, що **рух** — це здоров'я. Я саме допивав йогурт, як мої думки перервав дзвінок у двері.

— Ура! Бабуся приїхала! Знаєте, як вона мене привітала з Новим роком? Отак: «*Будь здоровий як вода, багатий як земля, щасливий як зоря!*».

Це були найкращі слова, які тоді я чув. Кращі за найкращі подарунки! Хоча і подарунок бабуся теж привезла: кумедного загадкового чоловічка. Такого собі пана у солом'яному капелюсі. А ще бабуся привезла із собою свій чарівний кошик і мудрі приповідки. Що в кошику? ... **Чебрець**, щоб я був молодець, **базилік**, щоб всі ми були здорові цілий рік, **кориця** (*для мам*), щоб була гарна молодиця. А ще сухі яблука, **сливи**, **родзинки** для мого улюбленого напою — узвару і цілий букет висушених соняшників. Про соняшники бабуся розповіла мені багато цікавого. **Соняшник** — це символ Сонця, праці й достатку. Він найсильніший серед квітів. Крім цього соняшник символізує Батьківщину: — «*Як соняшник повертає за Сонцем свою голову, так і людина думкою, словом і ділом звернена до своєї Вітчизни*». — сказала бабуся. Я незчувся як мамуся уже всіх кликала до святкового столу. Нарешті за столом зібралася вся родина. У дружному колі всі одне одного вітали побажаннями. Після вечері

тато, надягнувши на ніс свої окуляри, сів читати газету, бабуся з мамою розмовляли про свої жіночі справи, а ми з братом готувалися до сну, не забувши випити на ніч тепле **молоко** з медом, це щоб солодкі сни наснилися. Я заплющив очі та поринув у сон, загадуючи бажання і мріючи про подарунки під ялинкою ...

— Привіт, друже! Щоб здорове тіло мати, не потрібно довго спати!

Наді мною схилився отой пан у солом'яному брилі, що бабуся привезла і потягнув мене вмиватися. Ні, не у ванну, а на вулицю. Ще й приспівував: «*Рушником натиратимеш тіло, щоб, як сонце, воно червоніло!*». Я навіть не встиг з ним познайомитись.

— Яке моє ім'я, тобі підкаже екскурсія моя! — вигукнув пан Добродій (*так я тоді його назвав*) і запросив мене у свій зимовий сад. І чого там тільки не було. У центрі саду росло найголовніше дерево. Плоди його зберігаються аж до наступного літа. Якраз, щоб нам до школи брати вистачило. Здогадалися? Це — яблуня. Червонобоке Яблуко ожило, підморгнуло мені та посміхнулось. Я запам'ятав: **яблуко** у портфелі щодня — і пігулки не потрібні. Зустрілись ми і з сеньйором **Помідором**. О, це був поважний пан, найстарший серед овочів. Багато корисного я у нього взяв, різні рецепти салатів занотував (*буду мамі підказувати*) і його вітамінним обідом поласував. З паном Добродієм ми мандрували морями, лісами. Зустріли дивну **Жабу**, яка розповіла як царівною стала, про молочні ріки оповідала, і **Дракона** триголового, де силу брав, як її тренував і по небу літав. Піднялися ми у високі **гори**, напилися джерельної води із живого **струмка** і повернулися додому бадьорі, веселі та задоволені. Це означає активно відпочили і здоров'я зарядили!.. Я із задоволенням перегортав книгу знань, що подарував мені мій новий друг ... і заснув.

— *Щоб здорове тіло мати, не потрібно довго спати!* — почув я голос. Прокинувся — і мерщій до ялинки. А під ялинкою — **ролики**, ... бажаний **велосипед** і записка: «*Щоб на педалі нажимав, силу тренував, правила пам'ятав, здоров'я додавав і щодня читав ... Твій пан ...*» Я знаю, це ж пан **Здоров'я**, — і прожогом кинувся у кімнату! Він мій друг, ... справжній!

Колективна робота учнів 4-го класу

Бесіда

— У вас попереду канікули. Які побажання/рекомендації ви взяли б з цієї казки? (*Бути здоровим як вода, багатим як земля, щасливим як зоря!*)

Дотримувати режиму дня! Щоб здорове тіло мати не потрібно довго спати!

Загартувуватись! Рушником натиратимеш тіло, щоб, як сонце, воно червоніло!

Читати і про здоров'я дбати! Щоб на педалі нажимав, силу тренував, правила пам'ятав, здоров'я додавав і щодня читав ...

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія-колаж «Моя7Я»

У кожного учня — набір кольорових карток з написами. Учні викладають/наклеюють їх у вигляді якогось предмета (*дерева ...*) у Щоденнику вражень.

КОЛИ Я У ШКОЛІ ЧИ ВДОМА

1. Я чемний і люб'язний завжди та за будь-яких ситуацій.
2. Я враховую бажання і настрої інших людей.
3. Я буду завжди намагатися досягти своєї мети.
4. Я розвиватиму позитивне ставлення до всього хорошого.
5. Я не ставитиму собі обмежень.
6. Я плануватиму своє творче персональне зростання.
7. Я буду завжди на високому рівні!

2. Домашнє завдання

Читати, записувати коротку інформацію про прочитані книги у Щоденник вражень.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

ЛІТЕРАТУРА ТА ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

1. *Державний стандарт початкової освіти*. — К. : ТД «Освіта-Центр плюс», 2018.
2. *Кірик Марія, Данилова Людмила*. Нова українська школа : організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти : Навчально-методичний посібник. — Львів : Видавництво «Світ», 2019.
3. *Методичні рекомендації про викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2020–2021 навчальному році (Лист Міністерства освіти і науки України від 11.08.2020 № 1/9-430)*.
4. *Пометун Олена, Сущенко Ігор*. Путівник з розвитку критичного мислення в учнів початкової школи. — К., 2017.
5. *Пономарьова К. І., Гайова Л. А.* Українська мова та читання : Підручник для 3-го класу ЗЗСО : у 2-х частинах : Частина 1. — К. : УОВЦ «Оріон», 2020.
6. *Розвиваємо громадянські компетентності з 1 класу* : Навчально-методичні матеріали [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ussf.kiev.ua/>
7. *Савченко О. Я.* Українська мова та читання : Підручник для 3-го класу ЗЗСО : у 2-х частинах : Частина 2. — К. : УОВЦ «Оріон», 2020.
8. *Телячук В. П., Лесіна О. В.* Сходінками творчості. Методика ТРВЗ в початковій школі. — Х. : Вид. група «Основа», 2007.
9. *Типова освітня програма для 3–4 класів закладів загальної середньої освіти під керівництвом Савченко О. Я.* Українська мова та літературне читання (*Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.10.2019 № 1273*).
10. *Тищенко Л. Р.* Світ душі (*виховання на цінностях у НУШ*) : Навчально-методичний посібник. — Рівне, 2018.
11. *Шарко В. Д.* Сучасний урок : технологічний аспект. — К., 2007.
12. <https://www.youtube.com>
13. <https://naurok.com.ua>
14. <https://www.ed-era.com>
15. <https://nus.org.ua>
16. <https://vseosvita.ua/>
17. <https://uk.wikipedia.org>
18. <https://www.ukrlib.com.ua/>
19. <https://myukraine.org.ua/zapovidnyk-askaniya-nova/>
20. <https://ukrpatent.org/uk>
21. <https://fastivnews.city/>
22. <https://onlyart.org.ua/>
23. <https://zik.ua/>
24. <https://pritcha.com.ua/>
25. <https://teren.in.ua/>

ВИДАВНИЧА ГРУПА «ОСНОВА» — ПРОСТІР ДЛЯ СПІЛКУВАННЯ ТА ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ПЕДАГОГІВ!

З 2002 року ми є надійним помічником педагогів України. Із року в рік любов до читача та віра у свою справу сприяють виникненню нових ідей і допомагають рухатись уперед.

Ми надаємо комплексну інформаційно-методичну підтримку освітянам

Випускаємо розробки уроків серій «Мій конспект» та «Усі уроки», які створені, аби полегшити роботу вчителів під час підготовки до уроків!

Пропонуємо **1300 книг і посібників** для комплексної організації роботи у ЗДО та школі за найвигіднішими цінами! Обирайте й замовляйте в нашому інтернет-магазині: <http://book.osnova.com.ua>

Підвищуємо професійний рівень педагогів у «Дистанційній академії»! Ви можете записатися на курс та отримати сертифікат! <http://osnova.d-academy.com.ua>

Підтримуємо вас у соціальних мережах! Приєднуйтеся до нас у **Facebook**: www.facebook.com/OsnovaVG. Тільки в нас: актуальні новини освіти, спілкування в колі освітян, розіграші й акції!

Проводимо **безкоштовні Інтернет-марафони**! Спікери: вчителі — агенти змін, тренери НУШ, іноземні фахівці з освіти! Лише актуальні теми та корисна інформація! Слідкуйте за анонсами на сторінці у Facebook: www.facebook.com/InternetMarafon

Ведемо **YouTube-канал Інтернет-марафону**! Понад 200 безкоштовних онлайн-лекцій, які можна переглядати у вільний час за посиланням: www.youtube.com/c/MARAFONOSNOVA.

ДЯКУЄМО, ЩО ОБИРАЄТЕ НАС!

З повагою
Видавнича Група «Основа»

ОСНОВА
ВИДАВНИЧА ГРУПА

Навчальне видання

Серія «Мій конспект»

ОЛІЙНИК Світлана Павлівна

**УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ.
З КЛАС. ЧАСТИНА 2**

Головний редактор *Ю. Є. Бардакова*

Редактор *О. В. Грабар*

Відповідальний за видання *Ю. М. Афанасенко*

Технічний редактор *Є. С. Островський*

Коректор *О. М. Журенко*

Підписано до друку 15.12.2020. Формат 84×108/16.

Папір газет. Друк офсет. Гарнітура Шкільна.

Ум. друк. арк. 28.56. Наклад 5000 прим. Замовлення № 20-12/01.

ТОВ «Видавнича група «Основа»

61001, м. Харків, вул. Плеханівська, 66

тел. (057) 731-96-34

e-mail: office1@osnova.com.ua

osnova.com.ua

book.osnova.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 6058 від 01.03.2018 р.

Телефон для замовлення: 0-800-505-212

(Безкоштовно з мобільних та стаціонарних телефонів України)

Надруковано у друкарні ТОВ «ТРИАДА-ПАК»

м. Харків, пров. Сімферопольський, 6. Тел. +38(057)703-12-21

www.triada-pack.com, email: sale@triada.kharkov.ua

ISO 9001:2015 № UA228351, FAMO TRIADA LLC (065445)